

છે તેમજ આ લોક પરલોકમાં બન્ને સ્થાને વિશાળ સુખને
આપવા રૂપ ઉપકાર કરનાર છે. તેવીજ રીતે આ કદંબગિરિ
(નામનું શિખર યા તીર્થ) ભવ્ય જીવોનાં પાપરૂપી ઘાસના
સમૂહને બાળવામાં અગ્નિ સરખું છે, અને ઉભય લોકમાં
વિશાળ સુખ આપનાર છે. ॥ ૪૫ ॥

સમઘ માત્રિણિ સ્વાઈ-પાવિસ્સઈ મન્વંમદતિત્યમિણં ॥

અજ્જવિ દીસઈ એવં-ગણિવયણં નણ્ણહા હોઈ ॥ ૩૬ ॥

રૂપબોધ—પુનઃ શ્રીનાભ ગણધર ભરત ચક્રવર્તીની
આગળ કહે છે કે—આ મનોહર કલ્યાણકારી તીર્થ ભવિષ્યમાં
વિશેષ પ્રસિદ્ધિને પામશે, જે રીતે શ્રીનાભ ગણધર ભગવંતે
ભવિષ્યકાળમાં આ તીર્થ વિશેષ પ્રસિદ્ધિને પામશે એમ કહ્યું
હતું તે રીતે આ તીર્થની આજે પણ અત્યંત પ્રસિદ્ધિ સર્વ
જેને તે નજરે નજર દેખાય છે ખરેખર શ્રી ગણધર ભગવંત
જેવા મહાન્ શ્રુતકેવલિઓનાં વચન અન્યથા-અસત્ય ન જ
હોય એટલે સાચા પડે છે ॥ ૩૬ ॥

આ તીર્થ ઉપર ભરત ચક્રોએ ધર્મોદ્ધાનમાં બંધાવેલા
પ્રાસાદની બીના ત્રણ ગાથ માં જણાવે છે—

इय वणिणयमाहप्पं-सोच्चा भरहाहिवेण मरहेणं ॥

एयस्मृप्पि विट्ठिणा-णायागयदविणजाएणं ॥ ૩૭ ॥

धम्मज्जाणे रम्मे-विसिट्ठपायवलयाइसंदित्ते ॥

अप्पणरूवनिरिक्खा-यरिसे जुग्गे य द्वाणस्स ॥ ૩૮ ॥

वद्धदमाइस्स तथा-माविजिणेस्स वद्धमाणस्स ॥

पासाओ कारविओ-इंदाणंदो दरिसणिज्जो ॥ ૩૯ ॥

રૂપબદ્ધાર્થ—એ પ્રમાણે આ ૬૪ખંડ પ્રમાણે ભરત-
ક્ષેત્રના અધિપતિ ભરત ચક્રવર્તીએ શ્રીનાભ ગણધર પાસેથી
શ્રીકર્ણગિરિ તીર્થનું વર્ણવેલું માહાત્મ્ય સાંભળીને એ તીર્થના
ઉપર (કર્ણગિરિના શિખર ઉપર) ન્યાયથી ઉપાર્જન કરેલા
દ્રવ્યવડે મંદિર બંધાવ્યું એમ આગળ જણાવે છે, (સંખંધ
૩૮-૩૯ થી ગાથામાં છે) ॥ ૩૭ ॥

૧ રમ્ય (મનોહર) અને વિશિષ્ટ પ્રકારનાં વૃક્ષો અને
લતાઓ આદિ વનસ્પતિઓ વડે અત્યંત દીપ્તા અને
પોતાનું આત્મસ્વરૂપ જોવામાં આદર્શ સરળા નિર્મળ
(અર્થાત્ ગિરિની પથર ભૂમિ એવી હીસી અને ચકચક્ષિત
નિર્મળ છે કે જેમાં ફરતા મનુષ્યાદિકનાં પ્રતિબિંબ પણ
પડી શકે છે એવી નિર્મળ) ભૂમિવાળા અને યોગી મહા-
ત્માઓને ધ્યાન કરવા યોગ્ય (અર્થાત્ એ ગિરિમાં એવી
એકાન્ત અને શાન્તિ આપનારી શુદ્ધઓ છે કે જે શુદ્ધઓમાં
યોગીઓ શાંતિપૂર્વક ધ્યાન કરી શકે છે.) ॥ ૩૮ ॥

એવા ઘર્મોદ્યાન નામના વનમાં (બગીચા)માં ભરત ચક્ર
વર્તીએ તે વખતે ભવિષ્યમાં થનારા એવીસમા તીર્થ કર શ્રી-
મહાવીર જિનેશ્વરનો પ્રાસાદ બાંધવાનો પોતાના વાર્ષિક રત્નને
(શિલ્પી રત્નને) આદેશ આપીને ઇન્દ્રને પણ આનન્દ પમાડે

૧ દક્ષિણાર્ધનો મધ્યખંડ, ૨ દક્ષિણાર્ધનો નિધુ નિષ્કુટ ખંડ,
૩ ઉત્તરાર્ધનો સિંધુ નિષ્કુટ ખંડ, ૪ ઉત્તરાર્ધનો મધ્યખંડ, ૫
ઉત્તરાર્ધનો ગંગાનિષ્કુટ ખંડ, ૬ દક્ષિણાર્ધનો ગંગાનિષ્કુટ ખંડ એ
ક્રમથી જ ચક્રવર્તી ૬ ખંડ સાધે છે.

અમદાવાદમાં નગર બહાર હડીસિંગસાઈની વાડીમાં શ્રી-
ગુરુએ કરાવેલાં ઉપધાન વિગેરેની ખીના ચાર ગાથામાં
જણાવે છે-

સરમુણિણિહિંદુવરિસે, અસ્તિગમાસે ચ રાયનગરમ્મિ ॥

ચાઉમ્માલીસંઠિય-ગુરુવણસા મહુલ્લાસા ॥૬૧॥

જેણં ઘમ્મિદ્દેણં-વાવણજિણાલઓ મહારમ્મો ॥

નિમ્મવિઓ ચ વિસાલો-વાહિં રાયનયરસસ ॥૬૨॥

સ્પષ્ટાર્થ—અહીં અમદાવાદમાં શ્રોત્રસંધના આશ્ર-
હથી ચોમાસુ રહેલા શ્રીગુરુ મહારાજના ઉપદેશથી સર
મુનિ નિધિ ધન્ડુ વર્ષે એટલે ૫-૭-૯-૧ વર્ષે એટલે
૧૯૭૫ના વિક્રમ સંવત્સર વર્ષે આશ્વીન (આસો) માસમાં
ધાવિકા લક્ષ્મીએને પરમ ઉદ્વાપ્તથી ઉપધાન તપની શરૂઆત
કરાવી એમ આગળ સંબંધ જોડવાનો છે. ॥ ૬૧ ॥

તે ઉપધાન તપશ્ચયો કયે સ્થાને થઈ તેની ખીના
કહે છે-શ્રીરાજનગરની બહાર (અમદાવાદની બહાર
દિલ્હી દરવાજા બહાર) જ્યાં અતિ ધર્મિષ્ઠ ધર્મપરાયણ શ્રી.
હડીભાઈ શેઠ અતિ વિશાળ અને ઘણું રમણિક બહુજ
સુશોભિત એલું બાવન જિનાલયવાળું મોટું દેરાસર બંધાવ્યું
છે, કે જે દેહરાસરની આગળ પાછળ દેહરાસરના નિભાવ
અર્થે શેઠ હડીભાઈએ ઘણી ભૂમિ સમર્પણ કરેલી છે. અહીં
વહારની વાડી એ નામે પ્રસિદ્ધ ભૂમિમાં જે મોટી ધર્મશાળા
અંદરના ભાગમાં બાંધી છે એ ઉપરાન્ત વાડીના છેડે મોટું
દીર્ઘ મકાન મોટા વિશાળને લાંબા એટલાવાળું બાંધેલું છે.
તેમજ અંદર થેવ ભૂમિમાં મગમગીયા વિગેરે કરેલા છે.

વિશાલ ઔચ્છવ ક્યો હતો. આ પ્રસંગે શ્રીશુર મહારાજે
 બદરખાના રહીશ આવક શા. ધરમચદ પાનાચંદને વિં સં
 ૧૯૭૬ના માગશર વહી સાતમે એટલે માલારોપણ કરવાના
 દિવસે દીક્ષા આપી ઉપધાન તપ કરાવનાર શાવિકા લક્ષ્મી-
 બાઈએ પોતાની સ્વાધીન લક્ષ્મીનો ઘણો ભાગ તલાબ
 પર્વતની ઉપર શ્રીપાર્શ્વનાથનું વિશાલ મંદિર બંધાવવામાં,
 પોતાના ખર્ચે આરંભેલા પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવના પ્રસંગે
 ઉધાપન સાધર્મિક વાત્સલ્યાદિ ધાર્મિક કાર્યોમાં, આત્મદષ્ટિને
 ખીલવનારા શ્રીભાવના કલ્પલતાદિ ગ્રંથો છપાવવામાં,
 અને બીજા પણ સાત ક્ષેત્રોમાં વાપરીને તેને સફલ કરી
 છે તલાબમાં આ શ્રીપાર્શ્વનાથની પ્રતિષ્ઠા શ્રીશુર મ
 હારાજની આજ્ઞાથી મારા વડા શુરભાઈ આચાર્ય શ્રીવિજય-
 દર્શનસૂરિજીએ વિ. સં ૧૯૮૦ના વૈશાખ સુદી દશમે
 કરાવી આ પ્રસંગે મારવાડના ભિજ્જમાલ નગરના રહીશ
 ઔસવાલ આવક તેજળ રાજાજીએ ન્યાય વાચસ્પતિ શાસ્ત્ર-
 વિશારદ આચાર્ય મહારાજ શ્રીવિજયદર્શનસૂરિજી મહારાજના
 હાથે વૈશાખ વદ એકમે ભાગવતી દીક્ષા ગ્રહણ કરી.
 તે શ્રીશુભ્રવિજયજીના શિષ્ય થયા. એટલે વિં દર્શનસૂરિજીના
 પ્રશિષ્ય (શિષ્ય શુણ્વિં ના યિષ્ય) થયા તેમનું નામ
 સુનિ તિલકવિજય થાપ્યું વિ સં. ૧૯૮૦ના આવાડ સુદ
 સાતમે લીંબડીમાં તે તિલકવિજયજીની વહી દીક્ષા થઈ.
 પ્રસંગે આ બીના જણાવીને હવે પ્રસ્તુત જણાવીએ છીએ
 તે એકે ઉપધાનની માલારોપણાદિ ક્રિયા પૂર્ણ થયા માઠ
 શ્રીશુર મહારાજ વિહારની તૈયારી કરતા હતા તે પ્રસંગે
 ને બીના બની તે આગલની બે ગાથાઓમાં જણાવે છે. ૥૬૪૥

શ્રી. ગુરુમહારાજના ઉપદેશથી શેઠ સારાભાઈ ડાહ્યાભાઈએ
કાઢેલા શ્રીકેસરીયાળુ તીર્થના સંઘની ખીના એ ગાથામાં
જણાવે છે-

જેણ મહાસેરીસા-વિત્થુદ્ધારો પમોયકલિણં ॥

વહુલલ્લખણવણં-કારવિઓ સેઢિણા તેણં ॥૬૫॥

સિરિકેસરિયાજત્તા-ગુણિસારા માહણા સસંવેણં ॥

વિહિયા ગુરુવણસા-હેસામુણિણંદસસિવરિસે ॥૬૬॥

રૂપદર્શન—શ્રીગુરુ મહારાજના ઉપદેશથી ઘણા લાખ
રૂપિયાનો ખર્ચ કરી અતિ હર્ષ સહિત અમહાવાદના જે
શ્રેષ્ઠિએ અમહાવાદથી કંઈક દૂર પ્રસિદ્ધ કલોલ નગરથી ૩ ગાઉ
દૂર આવેલા શેરિસા નામના ગામમાં શેરીસા તીર્થનો ઉદ્ધાર
કયો તે દાનાદિ ગુણવંત એવા સારાભાઈ ડાહ્યાભાઈ નામના
શ્રેષ્ઠિએ શ્રીગુરુ મહારાજના સદુપદેશથી (લેશ્યા મુનિ
નંદ ચંદ્ર વર્ષે એટલે ૬-૭-૬-૧) ૧૯૭૬ના વિક્રમ સવ-
ત્સર વર્ષે કાગણ વહી ત્રીજે સંઘસહિત શ્રીકેસરીયાળુની
જાત્રા કરી એટલે સારાભાઈ શેઠ અહીંથી ૧૯૭૬ની સાલમાં
પોપ વહી ૧૦ના દિવસે શ્રીગુરુ મહારાજના ઉપદેશથી શ્રી.

૧ આ તીર્થ આવન જિનાલયના દેરાસરવાળું હતું. તે દેરા-
સર કાળદોષથી ભૂમિમાં દટાઈ ગયું. તે ભૂમિના ખોદકારથી જાણી
આવતાં એ ગયાને આલુમાલુ મોટી ધર્મશાળા સહિત શેઠ સારા-
ભાઈએ એક મહાન ચેત્ય બધાવ્યું, કે જે તીર્થ શ્રી. દોરીસા
પાર્શ્વનાથ એ નામથી અત્યારે અત્યંત પ્રસિદ્ધ છે. આ તીર્થનું
વિશેષ વર્ણન વિવિધ તીર્થકસ્પમાં અયોધ્યા કસ્પમાં તથા દેશના
ચિંતામણિ ભગ પ્રેલામાં કર્યું છે.

તત્થ ય ચાઉમ્માસીં-સમપ્પ સિરિયંમતિત્થસંવેણં ॥

વિણ્ણત્તા સંપત્તા-તં સિરિતંવાવઙ્ગં નયરિં ॥૭૨॥

૨૫૦૮૧ર્થ—પંન્યાસ ઉત્તમવિજયજી પદ્મવિજયજી વિગેરે મહાપુરુષોના જન્મથી પવિત્ર બનેલ શ્રીઅમહાવાદમાં વિં સં ૧૬૭૭નું વર્ષા ચોમાસુ સમાપ્ત કરીને શ્રીસ્તબ્ધ તીર્થના શ્રાવક સંઘે ગુરૂ મહારાજને સ્તંબતીર્થે એટલે ખંભાત બંદર પધારવાની આગ્રહ ભરી વિનંતિ કરવાથી તે ખંભાતના સંઘની વિનંતિ સ્વીકારીને ગુરૂ મહારાજ અતુ ક્રમે વિકાર કરતા કરતા શ્રીત્રંબાવતી નમરીએ એટલે ખંભાત બંદરે પધાર્યા ॥ ૭૨ ॥

ગુરૂ મહારાજનું ખંભાતમાં ચોમાસું અને સકર-પુરામાં શ્રીઆદીશ્વર પ્રભુના દેહરાસરનો થયેલ જીર્ણોદ્ધાર વિગેરે બીના જણાવે છે—

તત્થ ય ચાઉમ્માસી-જાયા મૂરીસરસ્સ વયણાઓ ॥

ઉસમાલયસ્સ જાઓ-તિત્થસમાસણસયરપુરે ॥૭૩॥

૨૫૦૮૨ર્થ—અહીં ખંભાત બંદરમાં શ્રીગુરૂ મહારાજનું વિં સં ૧૬૭૮નું ચોમાસું થયું, અને શ્રીગુરૂ મહારાજના વચનથી—સદુપદેશના પ્રભાવથી ખંભાત તીર્થની પાસે જે સકરપુરા નામનું પડું (નાનું ગામ) છે ત્યાં શ્રી આદીશ્વર પ્રભુનું પ્રાચીન જીર્ણ દેહરાસર છે તેનો જીર્ણોદ્ધાર થયો. ॥ ૭૩ ॥

શ્રીસ્તંબતીર્થમાં થયેલાં ઉપધાનની બીનાની જણાવે છે—

જિણ્ણુદ્ધારો કિરિયા-ઉવહાણતવસ્સ સુત્તવુત્તસ્સ ॥

જાયા સંવુહાસા-તિત્થસ્સ પહાવગા વિઝલા ॥૭૪॥

સ્પષ્ટાર્થ—એ પ્રમાણે સકરપુર ગામમાં અમદાવાદના
 શેઠ માણેકલાલ મનસુખલાલ વિગેરે શ્રીસંઘે શ્રીગુરૂના
 ઉપદેશથી તે શ્રીઆદીશ્વર પ્રભુના પ્રાચીન ને જીર્ણ દેહરા-
 સરનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો. તે ઉપરાંત શ્રીમહાનિશીથમાં
 શ્રાવકોને નવકાર આદિ આવશ્યક સૂત્રો લખવા માટે જે
 અમુક અમુક પ્રકારની તપશ્ચર્યા કરવા રૂપ ઉપધાનવિધિ
 દેહ્યા છે તે શાસ્ત્રોક્ત ઉપધાન તપની ક્રિયા પણ અમદાવાદના
 લાવરીની પોળના રહીશ શા ચુનીભાઈ ભગુભાઈ તરફથી શ્રી
 સંઘના ઉદ્દેશ પ્રવૃત્તિ ઘણી સારી રીતે થઈ, અને એ
 પ્રમાણે જીર્ણોદ્ધાર અને ઉપધાન તપ વિગેરે ઘણાં ધાર્મિક
 કાર્યો થવાથી શ્રી જૈન શાસનની ઘણી પ્રભાવના થઈ ॥૭૪॥
 હવે અહીં થયેલા સૂરિપદ મહોત્સવની બીના ગણાવે છે —

-સૂરીસરોદિ દિણં-વાયગસિરિદંસણોદયગણીણં ॥

આયરિયપયં વિહિણા મહુસ્સવાહ્ણવંધેણં ॥ ૭૫ ॥

સ્પષ્ટાર્થ—અહિ - ખંભાતમાં 'બીજી' મહત્વનું આ
 પણ એક ઉત્તમ કાર્ય થયું કે—ગુરૂ મહારાજના શિષ્ય ઉપા-
 ધ્યાયજી મહારાજ શ્રીદર્શનવિજયજી અને ઉપાધ્યાયજી
 મહારાજ શ્રીઉદયવિજયજી ગણીને ગુરૂ મહારાજ શ્રીવિજય-
 નેમિસુરીશ્વરજી મહારાજે સંઘે કરાવેલા ઘણા મોટા
 અઢાઈ મહોત્સવ આદિ મહોત્સવના પ્રગથ પૂર્વક (રચના
 પૂર્વક) શાસ્ત્રોક્ત વિધિને અનુસારે બન્ને શિષ્યોને વિં ૨૦
 ૧૬૭૬ના વૈશાખ વદ બીજે આચાર્યપદ આપ્યું, જેથી
 શ્રીદર્શનવિજયજી ઉપાધ્યાય તે આચાર્ય શ્રીવિજયદર્શનસૂરિ
 થયા, અને ઉપાધ્યાયજી મહારાજ શ્રીઉદયવિજયજી ગણી
 તે આચાર્ય શ્રીવિજયોદયસૂરિ થયા. ॥ ૭૫ ॥

શુર મહારાજ સહિત સંઘ ધાંગધ્રામાં આવ્યો.
 ચલિઓ સંઘેણ સમં-ગુરુનો સીસપ્પસીસપરિવરિયા ॥
 સિરિધાંગધ્રાનયરં-જા વિહરંતા સમણપત્તા ॥૮૪॥

રૂપદ્યાર્થ—તે સંઘ શ્રીગિરિનારણની યાત્રા માટે આવ્યો, ત્યાં અનુક્રમે એક ગામથી બીજે ગામ ચાલતો સંઘ ધાંગધ્રા નગરમાં આવ્યો, તેમાં સંઘ સાથે અનુક્રમે વિહાર કરતા શિષ્ય-પ્રશિષ્યાદિ પરિવારવાળા શ્રીશુર મહારાજ પણ ધાંગધ્રા નગરમાં પધાર્યા. ॥ ૮૪ ॥

ધાંગધ્રામાં શુર મહારાજને અમદાવાદ પધારવા માટે અમદાવાદના શ્રીસંઘે કરેલી વિનંતિની બીના વિગેરે.

સિરિરાયનયરસંઘો-પુર્વિ તત્થાગઓ વિવેગજુઓ ॥
 ઉજ્જાવણાહકજ્જે-નિયનયરાગમણવિણ્ણત્તિં ॥૮૫॥

રૂપદ્યાર્થ—આ વખતે ધાંગધ્રા નગરમાં અમદાવાદનો સંઘ શુરવર્યના પધારવા પહેલાંજ આવ્યો હતો, તે વિવેકવંત એવા અમદાવાદના સંઘે ઉજ્જમણા વિગેરે મોટાં શાસન પ્રભાવનાનાં કાર્યોને આંગે પોતાના નગરે એટલે અમદાવાદ નગરમાં પધારવા વિનંતિ કરી. ॥ ૮૫ ॥

સમક્કાસી સિરિગુરુનો-જિણધમ્મપદાવણાહલાહટ્ટં ॥
 વિહરંતા ત પત્તા-અંગીકારુણ વિણ્ણત્તિં ॥૮૬॥

રૂપદ્યાર્થ—શુર મહારાજે પણ વિચાર્યું કે અમદાવાદ જવાથી ઉજ્જમણ વિગેરે શાસન પ્રભાવનાનાં બીજાં પણ ઘણાં કાર્યો થવાનો સંભાવ છે, જેથી તેવાં શાસન પ્રભાવનાના લાભને

અર્થે અમદાવાદના વિવેકી સંઘની વિનંતિ સ્વીકારીને ધાંગ-
ધાધી અનુક્રમે ગામાનુગામ વિહાર કરતા કરતા અને વિહાર-
માં પણ અનેક જીવોને પ્રતિબોધ કરતા કરતા અમદાવાદ
નગરમાં પધાર્યો તથા પાટણનો સંઘ અહીંથી કચ્છમાં ભેદ્રે-
શ્વર તીર્થની યાત્રા કરવા ગયો. ॥ ૮ ॥

પંચાસજી મહારાજ શ્રીનંદનવિજયજી ગણીને આચાર્ય
પદવી—

ઉજ્જાવણપ્પસંગે ગુરુણા સંઘમ્મહેણ વિણ્ણસ્સ ॥

વાયગનંદણગણિજો-આયરિયપ્પયં વિઙ્ગમં ચ ॥૮૭॥

રૂપદ્રાર્થ—પ્રાગ્વાટ સાતીય મેઠ જમનાભાઈ ભગુભાઈ
તરફથી થયેલ વિશાલ ઉજમણના મોટા મહેતસવ પ્રસંગે
વિગ્નાજ્ઞ જ્ઞાનવાળા પંચાસજી શ્રીનંદનવિજયજી ગણીને શ્રી-
સંઘના અત્યંત આગ્રહથી શુરૂ મહારાજે વિ. સં. ૧૯૮૮
વૈશાખ સુદી પાંચમે ઉપાધ્યાય પદ આપ્યું, અને વૈશાખ
સુદી દશમે આચાર્યપદ આપ્યું ॥ ૮૭ ॥

શુરૂ મહારાજે દરેલી માતર તીર્થની પ્રતિષ્ઠા અને
ખંભાતના સંઘની વિનંતિ વિગેરે બીના પાંચ ગાથામાં
જણાવે છે—

માયરતિત્થરહાણં-મહપ્પઙ્ગુઠ્ઠા કયા તઓ ગુરુણા ॥

સિરિયંમતિત્થસંચો તત્થ પઙ્ગુઠ્ઠાવિણ્ણત્તિ ॥૮૮॥

વિગયા કુણ્ણ ગુરુણં-ણચ્ચા સંવસસ વિહલકહ્ણાણં ॥

પત્તા યંમણતિત્થં-અંગીકાઝ્ઞણ વિણ્ણત્તિ ॥૮૯॥

રૂપદર્શન—ત્યાર બાદ શુર મહારાજને માતર તીર્થની પ્રતિષ્ઠા કરવા માટે શ્રીસંઘની આગ્રહ લરી વિનંતિ થતાં શુર-મહારાજ માતર તીર્થમાં પધાયો, કે જે તીર્થ અમદાવાદ તાળાના ખેડા જીલ્લામાં આવેલ છે, અને ખેડા સ્ટેશનથી સીધા માતર જઈ શકાય છે, ત્યાં શ્રીમુખતિનાથ પ્રભુનું તીર્થ છે, અને જેનો વહીવટ-દેખરેખ શ્રેષ્ઠિયર્થ મનમુખભાઈ લગુભાઈના ભાઈ શેઠ જમનાભાઈ લગુભાઈ રાખે છે, તે તીર્થની પ્રતિષ્ઠા શુર મહારાજે વિક્રમ સંવત ૧૯૮૪ ની સાલમાં કરી. ત્યાર બાદ ત્યાં માતરમાં રહેલા શુર મહારાજની પાસે પ્રતિષ્ઠા આદિ અનેક શાસન પ્રભાવનાનાં કાર્યને અંગે વિનંતિ કરવા માટે શ્રી સ્તંભન તીર્થનો સંઘ એટલે ખંભાત બંદરનો શ્રાવક સંઘ આવ્યો, અને શુર મહારાજને શ્રીસ્તંભન પાર્શ્વનાથ પ્રભુની પ્રતિષ્ઠા વિગેરે ખીજાં અનેક મહત્વનાં કાર્યો માટે વિનયથી નમસ્કાર કરાવે તેમણે (ખંભાતના શ્રાવક સંઘે) વિનંતિ કરી. તે વખતે શ્રીશુર મહારાજ પણ સંઘનું મહા કલ્યાણ છે એમ વિચારી ખંભાતની વિનંતિ અંગીકાર કરીને ખંભાત નગર પધાયો. ॥ ૮૮-૮૯ ॥

શ્રીસ્તંભન પાર્શ્વનાથ પ્રભુની પ્રતિષ્ઠા—

મુહતિહિસોદ્ધનગોમે-યંમણપાસાઙ્ગસવ્વપડિમાણં ॥

મુરુણા કયા પડ્ડા-મહુસ્સવાઙ્ગપ્પયંવેણં ॥૯૦॥

રૂપદર્શન—શુર મહારાજ ખંભાત બંદરે પધાર્યા બાદ ઉત્તમ તિથિ ઉત્તમ વાર ઉત્તમ નક્ષત્ર વિગેરે પંચાંગવર્તી શુભ યોગમાં એટલે વિ. સં. ૧૯૮૮ માં શ્રીસ્તંભન પાર્શ્વનાથ પ્રભુની પ્રતિષ્ઠા ઘણા મહોત્સવ પૂર્વક કરી, અને

એજ વખતે ખીજી પણ અનેક પ્રતિમાઓની શુભ પ્રતિષ્ઠા કરી, તેમજ કેટલીક તદ્દત નવી પ્રતિમાઓની અંજનશલાકા પૂર્વક પતિષ્ઠા પણ કરી. ॥ ૯૦ ॥

ખંભાતમાંજ ગુરૂ મહારાજનું ચોમાસું અને પાલી-તાણાનો સંઘ—

સંયમગ્રહેણ વિહિયા-ચાઝમ્માસી તર્હિં પવરગુરુના ॥

અંતે ગુરુવણસા-સતુજયતિત્યજત્તદ્દં ॥ ૯૧ ॥

ચલિઓ સંઘો તેણં-સહ ગુરુનો સિદ્ધસ્થિત્તમણુપત્તા ॥

વિહિયવિમલગિરિજત્તા-સમાગયા સિરિકયંવગિરિં ॥ ૯૨ ॥

સ્પષ્ટાર્થ—ઉત્તમ ગુરૂ મહારાજ શ્રીખંભાતના શ્રાવક સંઘની આગ્રહ ભરી વિનંતિથી આહ્વાન મહેવાથી શાસન-પ્રભાવનાના અનેક લાભ થયે એમ બાણીને ખંભાત નગરમાં વિ. સં. ૧૯૮૪ નું ચોમાસુ રહ્યા, અને નિર્વિઘ્નપણે વર્ષા ચોમાસુ વ્યતીત થયા બાદ શ્રીગુરૂ મહારાજના સદ્ગુપ્તેશથી વિ. સં. ૧૯૮૫માં માગશ્વર માસમાં શ્રીસિદ્ધગિરિ તીર્થની એટલે શ્રીશત્રુજય મહાતીર્થની યાત્રા કરવા માટે પટવા તારાયંદ સકલચંદ્રે સંઘ કાઢ્યો, તે સંઘ સાથે વિહાર કરતા કરતા અનુક્રમે સપરિવાર ગુરૂ મહારાજ શ્રીસિદ્ધગિરિ પધાર્યા, અને ત્યાં શ્રીવિમલાચલ તીર્થની એટલે શ્રી સિદ્ધગિરિની પવિત્ર યાત્રા કરીને ગુરૂ મહારાજ શ્રીકદંબગિરિ તીર્થ પધાર્યા એમ આગળ જણાવે છે. ॥ ૯૧-૯૨ ॥

શ્રી કદંબગિરિ સંબંધી પ્રથમ ખરીદાએલી જમીનને અગે ગુરૂવર્યના મનમાં ઉદ્દેશવેલા શુભ વિચારો ૬ ગાથામાં જણાવે છે—

ચિંતીઅ મજ્જ ગુરુણો-વહુમાણં ચિય વિસુદ્ધહિયણં ॥
 ગહિયાણ ય ભૂમીણં-વીસઙ્ગરિસા વઙ્કંતા ॥૯૩॥
 અહુણાવિ ય તયવત્થા-વારસગાઉપ્પયાહિણાણ ય ॥
 ઇહ વિવિહા વહુસંઘા-જત્તઢી ભૂરિદેસત્થા ॥૯૪॥
 પઙ્ગરિસં ભત્તિજુયા-સહસ્સહુત્તો સહસ્સસંઘિજ્ઞા ॥
 હરિસાઽઽગચ્છંતિ સયા-કયંવગિરિરાયછાયાણ ॥૯૫॥
 સાહણવઙ્ગરેણં-ચોયં ગચ્છિઅ કુણતિ પહુપૂયં ॥
 પૂયાણુગસામગ્ગી-નિયમેણાવસ્સિયા તેસિં ॥૯૬॥
 વંચિજ્ઞઙ્ગ સિરિસઘો-કયંવતિત્થસ્સ ભત્તિલાહેહિં ॥
 સંઘો જિણવઙ્ગુજ્ઞો-તહેવ રયણાયરોઽપુવ્વો ॥૯૭॥
 જો સાહિજ્ઞં કુણણ-સંઘસ્સ ય નિરહિલાસમાવેણં ॥
 સો તિત્થયરત્તસિરિં-સિપ્પં લઙ્ગુણ સિજ્ઞિજ્ઞા ॥૯૮॥

સ્પષ્ટાર્થ—આ વખતે મહારા ગુરુવર્ધે તીર્થ પ્રત્યેના
 બહુ માનથી ભરેલા વિશુદ્ધ દૃઢ્ય વડે વિચાર કર્યો કે—
 એટલે મહારા ઉપદેશથી ખેલાં અમદાવાદની શ્રીઆણંદજી
 કલ્યાણીની પ્રસિદ્ધ પેઢીએ જે જમીન અહિં કામલીયા
 વંશના ધારીયો પામેથી રજીસ્ટરી દસ્તાવેજ પૂર્વક ખરીદી
 હતી તે ખરીદેલી ભૂમિને આજે વીસ વર્ષ જેટલી સુદૃઢ
 વીતી ગઈ, પરન્તુ એ ભૂમિનો હજી સુધી તીર્થના સંબંધમાં
 કંઈ પણ ગ્રંથપ્રયોગ થયો નથી ॥ ૯૩ ॥

અહો ! આ ભૂમિ ખરીદાને આજે વીસ વર્ષ
 વીતી ગયા તો પણ આ ભૂમિ જેવી હતી તેવીને તેવીજ

અગાઉથી ગ્રાહક થનાર સદ્ગૃહસ્થોની નામાવલી.

નકલો

નામ

૨૫૦ શા. મણીલાલ મગનલાલ

૧૭૦ શેરદલાલ જેસંગભાઈ ડાંતીદાસ

૧૩૩ શેઠ બુવાલાલ શંકરચંદ

૧૦૦ શેઠ ચીમનલાલ લાલભાઈ

૧૦૦ વર્કીસ મણીલાલ રતનચંદ

૧૦૦ શા. પરસોત્તમદાસ ઢાટાલાલ

૫૧ શેઠ જેસંગભાઈ ઉગરચંદ

૫૧ શેઠ સોભાગચંદ ચુનીલાલ

૫૧ શેઠ શંકરચંદ મણીલાલ

૫૧ શેઠ વાડીલાલ સાંકેલચંદ

૫૧ શા. ચીમનલાલ ગોકળદાસ

૫૧ શા. શંકરચંદ દલસુખરામ

૪૧ શેઠ વાડીલાલ ચકુભાઈ

૨૫ શેઠ ચંદુલાલ બુલાખીદાસ

૨૫ પૂજી ખડેન (શા. કરમચંદ કુલચંદના સુપુત્રી)

કંઈ પણ સહુપયોગ વિનાની પડી રહી છે, અને શ્રીસિદ્ધ-
ગિરિજાની ભત્રા કરવાના અર્થી ભાવિક લગ્ય જીવોના
વિવિધ પ્રકારના દેશોમાં વસતા ઘણા સંઘ શ્રીસિદ્ધગિરિજાની
બાર ગાઉની પ્રદક્ષિણા વખતે ફરતા ફરતા એટલે બાર ગાઉની
પ્રદક્ષિણા દેતાં પ્રથમ અહિં શ્રી કદંબગિરિજાની યાત્રાએ
આવે છે. ॥ ૯૪ ॥

અને તે પણ કોઈ કોઈ વખતેજ નહિં પરંતુ
શ્રીકદંબગિરિજા આદિ તીર્થોની ભક્તિ નિમિત્તે
હજારોની સંખ્યામાં હજારો વાર અહિં શ્રીકદંબગિરિજાની
છાયામાં હમેશાં પ્રતિવર્ષે હર્ષ સહિત સાધુઓ સાધ્વીઓ
શ્રાવકો શ્રાવિકાઓ છૂટાં છૂટાં તેમજ સંઘ સહિત
આવે છે. ॥ ૯૫ ॥

પરંતુ અહિં શ્રીકદંબગિરિજામાં પ્રભુની પૂજા
કરવાનું સાધન શ્રીપ્રભુજીની પ્રતિમા દેહરાસર આદિ
કંઈ પણ ન હોવાથી અહિંથી ૧ ગાઉ દૂર લગભગ જઈને
ચોક નામના ગામમાં દેહરાસરજી છે ત્યાં જઈને શ્રાવકો પ્રભુ
પૂજા કરે છે, માટે તેવા પૂજના ભાવિક શ્રાવક આદિને માટે
આ તીર્થના પણ દેહરાસરજી અને પ્રતિમાજી વિગેરે પ્રભુ
પૂજામાં ઉપયોગી જણાતાં ફરેક સાધનોની અવશ્ય જરૂર
છે. ॥ ૯૬ ॥

વળી જે શ્રીસુધ શ્રીતીર્થકર લગવતેને પણ
પૂજ્ય છે, કારણ કે સમવસરજીના દેશના વખતે શ્રી-
વર્ધન પ્રભુ ‘ જનો વિદ્યસ્ત=તીર્થને નમસ્કાર હો ’ એ
પ્રમાણે કહીને દેશના આપવા સિંહાસન ઉપર બેસે છે, અહિં

તિત્થસ્સ એ પદમાં તીર્થ શબ્દનો અર્થ જો કે પ્રથમ ગણ-
ધર પ્રવચન અને શ્રુતજ્ઞાન એમ ત્રણ પ્રકારનો છે, પરંતુ
તીર્થંકર પ્રભુનો નમસ્કાર એ ત્રણ અર્થમાંથી પ્રવચન અર્થ-
વાળો છે, ત્યાં પ્રવચન એટલે શ્રીજિનેન્દ્ર ભગવંતર્તુ શાસન
અથવા શાસનના આધારભૂત શ્રીચતુર્વિધ સંઘ, એ અર્થ
પ્રમાણે શ્રીતીર્થંકર પ્રભુ શાસનના આધારભૂત શ્રીચતુર્વિધ
સંઘને સામુદાયિક નમસ્કાર કરે છે, જેથી ચતુર્વિધ સંઘ શ્રી
તીર્થંકર પ્રભુને પણ પૂજ્ય છે, તેમજ એ સંઘ અપૂર્વ
રત્નાકર સરખો છે એટલે અપૂર્વ રત્નોથી ભરેલો હોવાથી
અપૂર્વ સમુદ્ર સરખો છે, કારણ કે લવણ સમુદ્ર આદિ અસંખ્ય
સમુદ્રોમાં મણિ આદિ રત્નો હોવાથી એ સર્વ સમુદ્રો જો કે
રત્નાકર કહેવાય છે પરંતુ એ રત્નો કેવળ સાંસારિક સુખ-
નાંજ સાધન હોવાથી સંસાર ભ્રમણના હેતુવાળાં છે, માટે એ
મણિ આદિ રત્નોવાળા રત્નાકરો-સમુદ્રો અપૂર્વ ન કહેવાય.
તેમજ એ સમુદ્રો જળચર આદિ જંતુઓ સુક્ત હોવાથી
તેમજ તરંગો આદિ વડે ચપળ હોવાથી અપૂર્વ રત્નાકર
ન કહેવાય, પરંતુ જ્ઞાન ઈર્થન અને ચારિત્રરૂપી વિવિધ
રત્નોની ખાણ રૂપ શ્રીચતુર્વિધ સંઘ એજ અપૂર્વ
લોકોત્તર રત્નાકર કહેવાય, તેમજ જ્ઞાનાદિ ગુણો વડે શોભા-
યમાન હોવાથી અને જળચરોદિ જંતુઓ સરખા હુદ્ર દોષો
ન હોવાથી શ્રીસંઘ એજ અપૂર્વ રત્નાકર છે, અને એવો
જિનવરને પૂજ્ય તથા અપૂર્વ રત્નાકર સરખો શ્રીચતુર્વિધ
સંઘ આવા કદંબગિરિ સરખા ઉત્તમ તીર્થે આવીને પણ શ્રી
કદંબગિરિજીની પૂજ્યતા વચિત રહે છે, એટલે અહિં આવીને
શ્રીસંઘ પ્રભુ પૂજનો ડાઘ મેળવી શકતો નથી ॥ ૬૭ ॥

વળી કોઈ પણ પ્રકારના અભિલાષ વિના નિઃસ્વાર્થ
બુદ્ધિએ કેવળ મોક્ષની ઇચ્છાએ જે ભવ્ય જીવો
એવા જિનવર પૂજ્ય અને અપૂર્વ રતનાકર સરખા પરમ
શુભવંત શ્રીસંઘને સ્કાંધ કરે એટલે જિનભક્તિ કરવાના
અન્તરાયો દૂર કરીને શ્રીજિનભક્તિનાં શ્રેષ્ઠ સાધનોની સગવડ
કરાવી આપે તો તેવા ભવ્ય જીવો આ ભવ પરભવમાં કદ્યાણુ
સાધી શીઘ્ર શ્રોતીર્થ કરપણાની લક્ષ્મી પામી પરમ મુક્તિ
પદને પામે, અર્થાત્ શ્રીસંઘની ભક્તિ કરનારો જીવ તીર્થ કર
પદવી પામી મોક્ષપદ પામે એવા પ્રકારનું શ્રી જિન-
વચન છે. ॥ ૬૮ ॥

ઉપર જણાવેલા શ્રી જિનવચનનો પ્રભાવ વિગેરે ખીના
એ ગાથામાં જણાવે છે—

इय सुमरिय जिणवयणं-दक्खामियसक्करिखु बहुमिट्ठं ॥
सिवपहपडिवण्णाणं-मवियाणं जोगखेमयरं ॥ ९९ ॥
गुरुणा दिण्णा विमला-संवस्स य देसणा जहासुत्तं ॥
पडिवुद्धेणं तेणं-तवगच्छीया महासंठा ॥ १०० ॥

સ્પષ્ટાર્થ—એ પ્રભાવે એટલે ૬૮ મી ગાથામાં કહેલું
શ્રી જિનેશ્વર ભગવંતનું વચન કે જે દ્રાક્ષની મીઠાશ કરતાં
પણ અનંતશુભ મીઠું છે, અમૃતની મીઠાશથી પણ અનંત-
શુભ મીઠું છે સાદરની મીઠાશથી પણ અનંતશુભ મીઠું છે
તેમજ શેલડીના રસની મીઠાશથી પણ અનંતશુભ મીઠું છે
તેવા અત્યંત મીઠાશવાળા શ્રીજિનેશ્વર ભગવંતના વચનો
સંભારીને, તેમજ મોક્ષ માર્ગને પામેલા એવા ભવ્ય જીવોને

શ્રી કદળગિરિની એ નવી ભુમિ ઉપર દેહરાસર
કેળે બાંધાવ્યુ તે કહે છે—અમદાવાદમાં રહેનાર શા
કુલચંદ શેઠના જે કર્મચંદ્ર નામના સુપુત્ર કે જે શ્રી
દેવ ગુરુના પરમ ભક્ત હતા તેમની એટલે શેઠ કરમચંદ
કુલચંદની અત્યંત વિનયવતી પુત્રી પુંજી બહેને શ્રીગુરુ
મહારાજના ઉપદેશથી શ્રીસંધનો (ઉપર જણાવેલી પેઢીનો)
આદેશ લઈને એટલે આજ્ઞા લઈને પોતાના ખરચે વિધિપૂર્વક
મૂળ દેહરાસર બાંધાવ્યું. ॥ ૧૦૩-૧૦૪ ॥

મૂળ દેહરાસરની ચારે બાજુ રહેલી બીજી દેરીઓની
બીના વિગેરે ૪ ગાથામાં જણાવે છે—

તેરસ દેડલિયાઓ—મહર્ડઓ તહડતીસ દેડલિયા ॥
તહ લહુવીઓડઢારસ—ગળીળ પુવ્વાળ સૂરીળ ॥૧૦૫॥
આઓ સવ્વાઓ—અભિઓ સિરિમૂલદેવમેહસ ॥
કારવિયા ગુરુવયળા—તવગચ્છીણ સંવેળ ॥૧૦૬॥
ગુરુનેમિમૂરિવયળા—ગુરુલહુવાવળાસિહરપરિવરિઓ ॥
વિહિઓ તવસંવેળ—વાવળાજિળાલઓ પુળો ॥૧૦૭॥
આ કયંવવિહારો—પાસાઓ પચ્ચલો મુયં દાડં ॥
સાહર પાસતાળં—નંદીસરમવાજિળનિલણ ॥૧૦૮॥

સ્પષ્ટાર્થ—એ મૂળ યોટા દેહરાસરને ફરતી તેર
ગોટી દેડરીઓ અને બીજી ૩૮ (આડગીસ) નંદાની દેડ-
રીઓ શ્રીગુરુ મહારાજના ઉપદેશથી બીજા બીજા બધા
જગ્યાએ જવાની, એમ ૫૨ (એકાવન) દેડરીઓ શ્રી

જિનેશ્વર ભગવંતની પ્રતિમાજીને પ્રતિષ્ઠિત કરવા માટે બંધાવી, અને તે ઉપરાંત શ્રી ગૌતમ ગણધર આદિ ગણધર ભગવંતોની અને પ્રાચીન કાળમાં થઈ ગયેલા પ્રસિદ્ધ પૂર્વાચાર્યોની પ્રતિમા અને પગલાં પ્રતિષ્ઠિત કરવા માટે બીજી ૧૮ નાની દેરીઓ બંધાવી ॥ ૧૦૫ ॥

એ પ્રમાણે (૩૮+૧૩+૧૮=) ૬૯ દેહરીઓ તે મુળનાયક શ્રીમહાવીરસ્વામી પ્રભુના મૂળ દેહરાત્તરની ચારે બાજુ ફરતી બંધાવી, અને એ દેહરીઓ શ્રીગુરૂ મહારાજના સદુપદેશથી તપાગચ્છીય સંઘના જુદા જુદા સ્વેડના ભાવિક શ્રાવકોએ બંધાવી. ॥ ૧૦૬ ॥

એ પ્રમાણે મારા પરમ પૂજ્ય ગુરૂવર્ય શ્રીવિજય-નેમિમૂરીશ્વરજીના સદુપદેશ વચનથી ન્હાના મોટા બાવન શિખરો વડે એટલે નાની મોટી બાવન દેહરીઓ વડે પરિવરેલ બાવન જીનાલયવાળું મોટું મૂળ નાયકજીનું દેહરાત્તર અત્યંત સુંદરમાં શ્રીતપાગચ્છના સંઘે સંપૂર્ણ બંધાવીને તૈયાર કર્યું. આ પ્રાસાદનું નામ “શ્રી કદંબવિહાર” છે. ॥ ૧૦૭ ॥

આ શ્રી કદંબવિહારના દર્શનથી શ્રી નંદીશ્વર તીર્થની યાદી આવે, તે જણાવે છે—

બળી બાવન જીનાલય વડે પરિવરેલ આ કદંબવિહાર નાનનો પ્રાસાદ અથવા બાવન જીનાલય પ્રાસાદ એવો સુંદર બંધાયો કે જે દર્શન કરનારા જગ્ય જીવોને સ્વાસ્થ્ય આનંદ આપીને સ્વર્ગ

છે. અને એ કદંબવિહારની લાઘ્ય રચના ટેખતાંજ શ્રી
નંદીશ્વર દ્વીપમાં રહેલા બાવન સુંદર ચૈત્યોનું સ્મરણ
થાય છે. ॥ ૧૦૮ ॥

અસંગાગત શ્રીનંદીશ્વર દ્વીપનાં બાવન ટેહરાસરોની
સક્ષિપ્ત વિગત—

અસંખ્યાત દ્વીપ ને અસંખ્યાત સમુદ્ર આ તીર્થછાંડો-
કમાં છે, તેમાં સર્વના મધ્ય ભાગે પહેલો જંબૂદ્વીપ નામનો
દ્વીપ છે તે એક લાખ યોજન વિસ્તારવાળો છે, તેને ફરતો
પહેલો લવણ સમુદ્ર છે. તે એક બાબુના વલય વિસ્તારમાં બે
લાખ યોજન વિસ્તારવાળો છે અને એનો વ્યાસ પાંચ લાખ
યોજન છે. તેને ફરતો બીજો ધાતકીખડ નામનો દ્વીપ છે,
તે એક બાબુના વલય વિસ્તારમાં ૪ લાખ યોજન વિસ્તાર-
વાળો છે અને એનો વ્યાસ ૧૩ લાખ યોજન છે. તેને
ફરતો કાલોઢધિ સમુદ્ર નામનો બીજો સમુદ્ર વલય વિસ્તારમાં
એક બાબુએ ૮ લાખ યોજન વિસ્તારવાળો છે, તે એનો
વ્યાસ ૨૬ લાખ યોજન છે તેને ફરતો પુષ્કરદ્વીપ નામનો
ત્રીજો દ્વીપ ૧૬ લાખ યોજન એક બાબુના વલય વિસ્તાર-
વાળો છે, તેનો વ્યાસ ૬૧ લાખ યોજન છે. પરંતુ આ દ્વીપના
અર્ધ વલય વિસ્તારમાંજ મનુષ્યોની વસતિ છે અને બીજા
અર્ધ ભાગમાં મનુષ્યની વસ્તી નથી, પરંતુ તિર્થચાકિકની
વસ્તી છે, તેથી એ દ્વીપના બે વિભાગમાંથી પહેલા અર્ધ-
વિભાગમાંજ એટલે ૮ લાખ વલય વિસ્તારમાંજ મનુષ્યની
વસ્તી છે અને બીજા ૮ લાખના વલય વિસ્તારમાં મનુષ્યની
વસ્તી ન હોવાથી તેમજ એ બે વિભાગની વચ્ચે માનુષોત્તર

નામનો મોટો પર્વત પણ પુષ્કરવર દ્વીપમાં વલયાકારે આવેલો છે, તેથી ખેલા વિભાગનું નામ પુષ્કરદ્વીપ નહિ પરંતુ મનુષ્ય સ્થાનની અપેક્ષાએ પુષ્કરાધ દ્વીપ છે, તેથી એ પુષ્કરાધનો વ્યાસ ૪૫ લાખ યોજન છે, અને એટલુંજ મનુષ્યક્ષેત્ર છે. જેથી ખેલા જળદ્વીપનાં બીજા ધાતકીદ્વીપમાં અને અર્ધા પુષ્કરદ્વીપમાં મનુષ્ય વસ્તી હોવાથી મનુષ્ય ક્ષેત્ર અઢી દ્વીપ પ્રમાણ બાકીનું અને તે ૪૫ લાખ યોજન પ્રમાણ ગણાય છે, તેમજ ચંદ્ર સૂર્યાદિકની ગતિથી ઉત્પન્ન થતો સમય આવલિકા આદિ વ્યવહાર કાળ પણ અઢી દ્વીપમાં એટલે ૪૫ લાખ યોજનમાંજ છે, તેની બહાર મનુષ્યનો જન્મ નથી, મનુષ્યની ગર્ભોત્પત્તિ નથી, મનુષ્યનું મરણ નથી, સમય સુદર્શન દિવસ રાત્રિ માસ વર્ષ યુગ પદ્યોપમ સાગ-રોપમ - આદિ વ્યવહાર કાળ પણ નથી, કારણ કે ત્યાંના ચંદ્ર સૂર્યોદિ જ્યોતિષીઓ સર્વ કાળ સ્થિર છે એટલે ગતિ કરતા નથી.

એ ૧૬ લાખ યોજનના પુષ્કરદ્વીપ પછી ૩૨ લાખ યોજન વલય વિસ્તારવાળો પુષ્કરદ્વીપને ફરતો ત્રીજો પુષ્કર સમુદ્ર છે, તેને ફરતો ૬૪ લાખ યોજન વલય વિસ્તારવાળો વારુણીવર નામનો ચોથો દ્વીપ છે, તેને ફરતો ૧૨૮ લાખ યોજન પ્રમાણ વલય વિસ્તારવાળો વારુણીવર નામનો ચોથો સમુદ્ર છે, તેને ફરતો ૨૫૬ લાખ યોજન પ્રમાણ વિસ્તારવાળો ક્ષીરવર નામે પાંચમો દ્વીપ છે, તેને ફરતો ૫૧૨ લાખ યોજન વિસ્તારવાળો ક્ષીરવર સમુદ્ર નામે પાંચમો સમુદ્ર છે, તેને ફરતો ૧૦૨૪ લાખ યોજન પ્રમાણ વિસ્તારવાળો છઠો

ઘૃતવર દ્વીપ છે, તેને કરતો ૨૦૪૮ લાખ યોજન પ્રમાણુ વિસ્તારવાળો છઠ્ઠો ઘૃતવર સમુદ્ર છે, તેને કરતો ૪૦૯૬ લાખ યોજન પ્રમાણુવાળો સાતમો ઇન્દ્રવર દ્વીપ છે. તેને કરતો ૮૧૬૨ લાખ યોજન પ્રમાણુ વિસ્તારવાળો સાતમો ઇન્દ્રવર સમુદ્ર છે, તેને કરતો ૧૬૩૮૪ લાખ યોજન પ્રમાણુ વિસ્તારવાળો આઠમો નંદીશ્વર દ્વીપ નામનો દ્વીપ છે

વલય સરળી ગોળ આકૃતિવાળા આ નંદીશ્વર દ્વીપમાં ચાર દિશાએ શ્યામ વર્ણના રત્નમય ૪ અંજનગિરિ પર્વતો ભૂમિથી ૮૪૦૦૦ યોજન ઉંચા છે. તે ભૂમિમાં ૧૦૦૦ યોજન ઢટાયલા છે, ભૂમિસ્થાને એટલે મૂળમાં ૧૦૦૦૦ યોજન વિસ્તારવાળા છે. (મતાન્તરે ભૂમિતલસ્થાને ૬૪૦૦ યોજન વિસ્તારવાળા છે). ત્યાં પૂર્વ દિશામાં દેવરમણુ નામનો અંજનગિરિ છે દક્ષિણ દિશામાં નિત્યોદ્યોત નામનો અંજનગિરિ છે, પશ્ચિમ દિશામાં સ્વયં પ્રભ અને ઉત્તર દિશામાં રમણીયક નામે અંજનગિરિ છે. એ ચારે અંજનગિરિથી લાખ લાખ યોજન દૂર દરેકની ચારે દિશામાં લાખ યોજન લાંબી ને લાખ યોજન પહોળી ચાર ચાર મોટી વાપીકાઓ (વાવડીઓ) છે, જેથી ૧૬ વાવ છે તે દરેક વાવડી ૧૦ યોજન ઉંડી છે. (મતાન્તરે ૧૦૦૦ યોજન ઉંડી કહી છે.) વળી મતાન્તરે વિસ્તારમાં ૫૦ હજાર યોજન પડુ કહી છે). એ વાવડીઓની ચારે દિશાએ રત્નનાં તોરણવાળા ત્રિશોપાન છે એટલે ખુદ્દા દ્વારે સજ્જિત પગથીઆના ચઢાવ છે એ ૧૬ વાવડીનાં દરેક વાવડી ચારે દિશાએ લાખ યોજન ત્રાંગાં ને ૫૦૦ યોજન પહોળાં ચાર ચાર ન છે તે પૂર્વ દિશામાં

અગ્રોક્ષત્ર, દક્ષિણ, ચતુષ્પદ, પશ્ચિમમાં ચંપકવન ને ઉત્તર દિશામાં આગ્રવન છે; એ રીતે સર્વ મળીને ૬૪ વન છે.

વગી એ ઉપર કંકેડી ૧૬ વાવડીઓમાંની દરેક વાવડીમાં અતિમધ્ય માગે સ્ફટિક રત્નનો એકેક હધિમુખ પર્વત છે. તે સ્ફટિક રત્નના હોવાથી શ્વેત વર્ણના છે, તે સોલે હધિમુખ પર્વતો. ધાન્યના પદ્ય સરખા અથવા ખ્યાલા સરખા આકારવાળા છે. તેથી મૂળમાં ૧૦ હજાર યોજન અને શિખર ઉપર પણ ૧૦ હજાર યોજન પ્રમાણ વિસ્તારવાળા છે, અને જળમાં ઉંચાં ૬૪૦૦૦ યોજન છે, ને ભૂમિમાં ૧૦૦૦ (એક હજાર) યોજન ઉડા ગયેલા છે, તથા એક દિશામાં રહેલી ૪ વાવડીઓના આંતરામાં બે બે રતિકર પર્વતો પકારાગ રત્નના (માણિક્ય રત્નના) હોવાથી લાલ વર્ણના છે. એ પ્રમાણે બાકીની ત્રણ દિશિમાં પણ ચાર ચાર આંતરામાં બે બે રતિકર હોવાથી સર્વ મળી ૩૨ રતિકર પર્વત છે, એ પ્રમાણે નદીશ્વર ક્ષીપમાં એકજ દિશામાં ૧ અંજનગિરિ પર્વત, તેની ચાર દિશાની ચાર વાવડીઓમાં ૮ હધિમુખ પર્વત, અને ચાર વાવડીઓના ૪ આંતરામાં બે બે રતિકર મળી ૮ રતિકર પર્વત, એ ૧૩ પર્વત જેમ પૂર્વ દિશામાં છે તેનીજ તપાલી રચનાવાળા ૧૩ પર્વતો દક્ષિણ દિશામાં, ૧૩ પર્વતો પશ્ચિમ દિશામાં અને ૧૩ પર્વતો ઉત્તર દિશામાં મળી ૫૨ પર્વતો છે, એ દરેક ઉપર એકેક શાશ્વત દેવરાજર ને માતી નદીઓના પર દેહનાં (બાવન દેહનાં દેવરાજ છે તે પાંચ) ૫૨

નદીશ્વરનાં એ બાવન દેહનાં દેવરાજ ૫૨ પર્વતો ને ૫૨ દેહનાં દેવરાજ ૫૦ યોજન પહોળા ને ૫૨ યોજન ઉંચાં, ૫૨

નિષઘા આકારવાળા છે એટલે બેઠેલો સિદ્ધ જેમ પુરુષ તરફ નીચો ને મુખ તરફ ઉંચો હોય છે તેમ આ ચતુષ્ પથ્રુ મુખ્ય દ્વાર તરફ ઉંચાં ને ત્યાર બાદ ઢાળ પડતાં હોય છે. વળી આ દરેક ચૈત્યને ચારે દિશાએ અણગ અણગ દ્વાર હોય છે તેથી દરેક ચૈત્ય ચાર ચાર દ્વારવાળાં છે, તે દરેક દ્વાર ૧૬ યોજન ઉંચું ને ૮ યોજન વિસ્તારવાળું તથા પ્રવેશવાળું હોય છે, તથા એ દરેક દ્વારની આગળ એકેક મુખમંડપ હોય છે, તેની આગળ એક પ્રેક્ષામંડપ હોય છે, એ બે મંડપ દરેક ૧૦૦ યોજન લાંબા ને ૫૦ યોજન ખોળા છે ને ૧૬ યોજન ઉંચા છે, તે દરેકને ૩-૩ દ્વાર છે, કક્ષા પશ્ચિમ દ્વાર નથી. પ્રેક્ષામંડપમાં એક અખાડા જેવું સ્થાન હોય છે, તે પ્રેક્ષામંડપથી આગળ એક મણિપીઠિકા ઉપર સ્તૂપ (દેહરી) હોય છે, તે ચૈત્યસ્તૂપની ચાર દિશાએ ૪ મણિપીઠિકાઓ ઉપર સ્તૂપ સન્મુખ મુળવાળી એકેક પ્રતિમા હોવાથી ૪ જિનપ્રતિમા છે. એ ચૈત્યસ્તૂપથી આગળ એક મણિપીઠિકા ઉપર ચૈત્યવૃક્ષ છે, ત્યાંથી આગળ એક મણિપીઠિકા ઉપર ઇન્દ્રધ્વજ છે, ત્યાંથી આગળ એક નંદા નામની વાવ છે, એ પ્રમાણે એક ચૈત્યના એકજ દ્વાર આગળ ૧ મુખમંડપ, ૧ પ્રેક્ષામંડપ, ૧ સ્તૂપ, ૧ ચૈત્યવૃક્ષ, ૧ ઇન્દ્રધ્વજ ને ૧ વાવ એ ૬ વસ્તુ છે. તે પ્રમાણે ચારે દ્વાર આગળ ૬-૬ વસ્તુઓ છે, જેથી દરેક ચૈત્યે ૪ મુખમંડપ, ૪ પ્રેક્ષામંડપ, ૪ સ્તૂપ, ૪ ચૈત્યવૃક્ષ ૪ ઇન્દ્રધ્વજ ને ૪ વાવ છે. અને દરેક વાવ ચાર ચાર વનયુક્ત હોવાથી ૧૬ વન છે.

એ દરેક ચૈત્યના અતિ મધ્યભાગે એક મણિપીઠિકા ૧૬

યોજન વિસ્તારવાળી અને ૮ યોજન ઉંચી છે તેના ઉપર દેવછંદો છે, તે પણ મણિપીઠિકા જેટલા વિસ્તારવાળો પણ કંઈક અધિક ૮ યોજન ઉંચો છે. એ દેવચંદકમાં દરેક દિશામાં ૨૭-૨૭ શાશ્વત જિનપ્રતિમા હોવાથી ૧૦૮ જિન પ્રતિમા છે, અને ચૈત્યની બહાર ૪ સ્તૂપને સ્થાને ૪-૪ પ્રતિમાઓ હોય છે. સર્વ મળી ૧૬ પ્રતિમા હોવાથી દરેક ચૈત્યે ૧૨૪ પ્રતિમા છે. જેથી પર ચૈત્યની ૬૪૪૮ (ચોસઠસો અડતાલીસ) પ્રતિમા છે

આ સિવાય નંદીશ્વર દ્વીપમાં વિદિશાઓમાં ઇન્દ્રાણીઓની ૧૬-૧૬ અથવા ૩૨-૩૨ રાજધાનીઓમાં પણ શાશ્વત ચૈત્યો છે તેના અહિં પ્રસંગ ન હોવાથી કહેલી નથી.

અંબકાર મૂળનાયકજીને વંદન કરે છે—

इव सखकं सिरिवीरो-मज्झगयं मूलगयं मूलवेइए चंगं ॥
सिद्धत्यप्पयविंव-वंदे बहुमाणमत्तीए ॥ ૧૦૯ ॥

સ્પષ્ટાર્થ—આ કદળવિહાર નામના મૂળ દેહરાસરના મધ્ય જાગે અત્યંત મનોહર શ્રીમદાવીર સ્વામીનું બિમ્બ એટલે શ્રીવીર સ્વામીની પ્રતિમા તે જાણે વીર પ્રભુ સદાશાત્ર ન હોય ! તેવી અતિ રમણિક દેખાય છે, એવા શ્રી સિદ્ધાર્થ રાજના પુત્રના એટલે શ્રીમદાવીર સ્વામીના બિમ્બને હું બહુમાનથી ભક્તિપૂર્વક વંદન કરું છું. ॥ ૧૦૯ ॥

નાકીની પ્રતિમાને વંદન કરે છે—

चउवीसइतिगमहिओ-सिरिवीमइविहरमाणतिन्यवरे ॥
गणहरपुव्वायरिए-वंदे बहुमाणमत्तीए ॥ ૧૧૦ ॥

રૂપદર્શન—એ કદંબવિહારમાં ફરતી દેહરીઓમાં પ્રતિષ્ઠિત કરેલ જે અતીત ચોવીસીમાં થઈ ગયેલા, વર્તમાન ચોવીસીમાં થયેલા અને આવતી ચોવીસીમાં થનારા જિનેશ્વરોને એટલે ત્રણ ચોવીસીઓને તથા શ્રીવીસ વિકુરમાન ભગવંતોને તેમજ પ્રતિષ્ઠિત કરેલ શ્રી ગણુધરોની પ્રતિમાઓને અને પ્રાચીન પૂર્નાચાચોની પ્રતિમાઓને હું બહુ માનથી ભક્તિપૂર્વક વંદના કરું છું ॥ ૧૧૦ ॥

શ્રીકદંબવિહારની ખેડી અંજનશલાકાનું ટુંક વર્ણન એ ગાથામાં જણાવે છે—

ગંદગયંકિંદુમિષ્ણ-વરિસે સિયપક્ષ્વફગુણે માસે ॥

ઉત્તમવિદ્યદિયહે-વિસિદ્ધજોગાઈપરિકલિષ્ણ ॥૧૧૧॥

સિરિનેમિસૂરિગુરુણા-સયગપણગમાણમન્વર્વિવાણં ॥

પવયણમાસિયવિહિણા-વિહિયા વિમલંજણસલાયા ॥૧૧૨॥

રૂપદર્શન—સર્વ દેહરીઓ વિગેરે કાર્ય સમાપ્ત થયા બાદ વિક્રમ સંવત ૧૯૮૯ ના શુભ વર્ષે કાગણુ માસના સુદી પક્ષમાં ઉત્તમ એવી બીજ તિથિના દિવસે એટલે કાગણુ સુદી બીજને દિવસે રાજયોગ કુમારયોગ મૃત્યાદિમાંના ઉત્તમ યોગ ઉત્તમ વાર ઉત્તમ નક્ષત્ર ઉત્તમ દરદ્ય અને ઉત્તમ ચંદ્ર લગ્ન વિગેરે યોગો વર્તી વળને શ્રીમદ્ પિત્રયનેમિસૂરીશ્વરજી ગુરુવર્યે પાંચસો બવ્ય જિન પ્રતિમાઓની શાસ્ત્રમાં હોડેલા વિધિ વિધાન પ્રમાણે શુદ્ધ અંજનશલાકા રૂપ પ્રતિષ્ઠા કરી (આ પ્રતિમાઓ પ્રાચીન નહોતી પરંતુ જયપુર આદિ નગરોમાં ઉત્તમ શિલ્પીઓ પાસે તદ્દન નવી પ્રતિમાઓ

સરાવી હતી માટે નવી પ્રતિમાની અંબનશલાકા નામના નિધાનથી પ્રતિષ્ઠા થાય છે). ॥ ૧૧૧-૧૧૨ ॥

પ્રતિષ્ઠા એટલે શું ? તે કહેવાય છે—

સિરિશ્રુવણપદ્મગુણાણં-પદ્મય વર્ણાણ વર્ણણિજ્ઞાણં ॥

પદ્મપદ્મિનિહિવિવેસું-અજ્ઞારોવો પદ્મહત્તિ ॥૧૧૩॥

રૂપબટાર્થ—ઉર્ધ્વલોકમાં રહેલા વૈમાનિક દેવોના પણ દેવ, અધોલોકમાં ભવનપતિ વ્યન્તર અને વાણવ્યન્તર નિકા-
યના દેવોના પણ દેવ અને મનુષ્ય લોકમાં ચક્રવર્તી વિગેરે
મનુષ્યોના પણ દેવ હોવાથી શ્રીજિનેશ્વરો ત્રણે ભુવનના
પ્રભુ-સ્વામી છે તે ત્રિભુવનગુરૂ શ્રીજિનેશ્વરો ઘણા અનન્ત
વર્ણુવાળા એટલે અનન્ત જશવળા અને અતિ વર્ણુનીય
એટલે પ્રદાંસા કરવા યોગ્ય છે, તેવા અનંતગુણી જિનેશ્વર
પ્રભુના પ્રતિનિધિરૂપ જે તેમનું પ્રતિબિંબ એટલે પ્રતિમા,
તેમાં પ્રભુ દેવના ગુણોનો અથવા પરમાત્મપણોનો જે અધ્યા-
રોપ-આરોપ કરવો તે પ્રતિષ્ઠા કહેવાય ॥ ૧૧૩ ॥

૧ પ્રભુના આકારવાળી પ્રતિમામાં પરમાત્મ ગુણોનો આરોપ
કરવો એ વાદ્યપ્રતિષ્ઠા છે, અને એ પ્રતિમાના આલંબનવડે
પરમાત્મગુણોને પોતાના હૃદયમાં સ્થાપન કરવા તે અન્યન્તર
પ્રતિષ્ઠા અથવા મુરચપ્રતિષ્ઠા છે અર્થાત્ પ્રતિમાના અલંબનદ્વારા
સોદ્ધ=તે પરમાત્મા તે હૃદય છું એવો સંકલ્પ હૃદયમાં સ્થાપવો
તે મુખ્ય પ્રતિષ્ઠા છે શ્રીયોગદેવતામાં કહ્યું છે કે—

નવતિ ચ વલુ પ્રતિષ્ઠા, નિવનાવસ્થેવ દેવતોદેશાત્ ।

સ્વાત્મન્યેય પરં રત્, સ્થાપનનિદ્ધ વચનતીત્યોચ્ચેઃ ॥૮-૫॥

(નવતિ રોમની ૮ થી ૫૫)

પ્રતિષ્ઠા કરવાનો અધિકાર કોને હોઈ શકે ?

મુવલ્લતાઽઽયરિણં-વિસિદ્ધહેતુમ્મિ વાયગેણં જા ॥

વિહિયંજણકિરિયાણ-સહિયા સુત્તંજણસલાયા ॥૧૧૪॥

રૂપબટાર્થ—મુખ્યપણે તો પ્રભુની પ્રતિષ્ઠા કરવાનો અધિકાર આચાર્યનેજ છે, પરંતુ જો કંઈ વિશેષ કારણ હોય તો ઉપાધ્યાયજી મહારાજ પણ અંજનશલાકા પ્રતિષ્ઠા કરી શકે, અને એ પ્રતિષ્ઠા જો અંજનશલાકાવડે સહિત કરેલી હોય તો તે સૂત્રને અનુસારે અંજનશલાકા કહેવાય, અર્થાત્ એનું નામ અંજનશલાકા છે. ॥ ૧૧૪ ॥

इयरम्मिविप्पइट्ठा-सद्वपवित्ती न वत्थुओ सत्था ॥

आरोवणववहारा-जणप्पसिद्धि सुणेअव्वा ॥૧૧૫॥

રૂપબટાર્થ—જેમાં અંજનશલાકાનું વિધાન કરાતું નથી એવી ક્રિયાને પણ વ્યવહારથી પ્રતિષ્ઠા તરીકે મનાય છે.

અર્થ—પ્રાંતમા સ્થાપિત દેવના ઉદ્દેશથી એટલે દેવતા અલ્પ બનથી જે આ પરમાત્મદેવ છે, તેજ હું છું એવા પોતાના પરમાત્મ સંબધિ ભાવને પોતાના આત્મામા અથવા પોતાના હૃદયમાં સ્થાપવો તેજ આજમમાં કરેલા વિધિ પ્રમાણે ઉત્તમ પ્રતિષ્ઠા એટલે મુખ્ય પ્રતિષ્ઠા છે. અહિં તાત્પર્ય એ છે કે દેવગણમાં જિન પ્રતિમા જોઈને તે પ્રતિમા જે પરમાત્માની છે તે પરમાત્મભાવ પોતાના આત્મામાં સ્થાપવો એટલે પોતાના આત્મામાં પરમાત્મભાવનું લક્ષ્ય કરવું તે મુખ્ય પ્રતિષ્ઠા છે, અને પ્રતિમામા પરમાત્મભાવ વિચારવો તે બાહ્યપ્રતિષ્ઠા છે. સમૂહ પુરુષિવાળા જનો પ્રતિમામાં પરમાત્મ ભાવનું ધ્યાન કરે છે અને તત્ત્વપુરુષિવાળા જનો પ્રતિમાના આત્મમંત્રી આત્મામા પરમાત્મભાવનું ધ્યાન કરે છે અને એ બન્ને ધ્યાન અધિક રીતે અનુસારે સોમનિક છે.

પણ ખરી રીતે તેમ નથી. મુખ્ય સ્વરૂપે જે અંજનશલાકા વિધાન તે પ્રતિષ્ઠા કહેવાય છે. આરોપ કરવા રૂપ વ્યવહાર દૃષ્ટિએ અંજનશલાકા વિનાનું વિધાન પણ પ્રતિષ્ઠા કહેવાય છે—એમ બાણુવું. ॥ ૧૧૫ ॥

ખેલ્લી અંજનશલાકાનું વર્ણન ૨૧ ગાથામાં જણાવે છે—

મૂરીર્હિ પુન્વેર્હિ—જહ કહિયા તહ સુહજનસલાયા ॥

સિરિનેમિમૂરિગુરુણા—વિહિયા વિહિણા કયંવમ્મિ ॥૧૧૬॥

સુહસુકતેરસીણ—માહે જાઓ મહુસ્સવારંભો ॥

વાદીસવાસરંતે—ફગુણસિયપચમીનિદ્ધો ॥૧૧૭॥

મગલઠવણા મગલ—દીવસમોસરણપમુહસઠવણા ॥

કુંમટ્ટાવળકિરિયા—જવવારારોવણાડ તદ્દા ॥૧૧૮॥

રૂપબદ્ધ—પૂર્વાચાર્યોએ શાસ્ત્રોમાં જે વિધિએ પ્રભુ-પ્રતિમાઓની અંજનશલાકા કરવાની કહી છે તે શાસ્ત્રવિધિ પ્રમાણે શુરૂ મહારાજ શ્રીવિજયનેમિસૂરીશ્વરે શ્રીકૃષ્ણ-ગિરિને વિષે કૃષ્ણવિહાર વિગેરેની પ્રતિષ્ઠા અથવા અંજન-શલાકા કરી. ॥ ૧૧૬ ॥

અંજનશલાકાનો ૨૨ દિવસનો મહોત્સવ—

૧૯૮૯ ના વિક્રમ સવતરના માસ માત્રની શુભ-ઉત્તમ એવી શુક્લ પક્ષની તેરમી અંજન શલાકાનો મહાન ઉત્સવ ઘરૂં ધરો અને ખાસીય દિવસ સુધી આક્રુ રહી કાગળ સુદી પાવનને દિરસે એ મહોત્સવ સનાતન ધર્મો ॥ ૧૧૭ ॥

ખાસીય દિવસના અંજનકરકે મહોત્સવ સંસ્કરે યથેચ વિધિવિધાન જણાવે છે—

વિઢનંદાવટ્ટુચા-પદમદુકલ્લાણગુસ્તવારંભો ॥

તદ વરદિસિકુમરીણ-મહુસ્તવો રંગઝો જાઝો ॥૧૨૩॥

સ્પષ્ટાર્થ—તથા ૧સોલ વિદ્યાદેવીઓની પૂજા અને યાન્ત્ર દળથ વિગેરે ઉત્તમ પ્રકારના વિધિઓ થયા, તથા માહ વદી ચોધ મંગળવારે મુખ્ય ૨શાસન દેવીઓનું આબ્ધાન

૧ ગેહીણી-પ્રજ્ઞા-વજ્રાંખના-વજ્રાકુશી-અપ્રતિયક્ષા અથવા ચક્રેશ્વરી દેવી-પુરુષદત્તા-ગાલ્-મદાદાની-ઝોરી-ગાન્ધારી-સર્વાત્રા-મદાન્વાયા-માન્વી-વૈરોટયા-અન્હુષ્ઠા-માણુસી-મદામાણુસી એ ૧૬ વિદ્યા દેવીઓ છે. એ સર્વે સન્ન્યર્દાદિ અને શાસનનું દિત કરનારી દેવીઓ છે

૨ આ કદાપિદારમાં શ્રીમદાવીર સ્વામી નૂળનાયક છે અને મદાવીર સ્વામીના પાલનની અધિષ્ઠાપિકા દેરી સિદ્ધાપિકા નામની છે, તે આઠ પ્રકારની વ્યન્તર ગતિ જે ખૂબ પિદાય વિગેરે છે તેના ત્રીજી પક્ષનિગમની છે. અને એ પણ સન્ન્યર્દાદિ દેવી છે, તેમજ શ્રીમદાવીર સ્વામીના શાસનનું દિત માહગારી અને તેવા તેવા પ્રકારના અતિ રિક્ત પ્રમગર્ભ મદ ૧૨ સ્વામીના શાસનના બકનોને સદાય કરનાને છે તેમજ શાસનનું મહત્વ કરનારી છે. દરેક ત્રીયે કરે પ્રભુના પાલનના એકે પણ અને એકે પક્ષી પાલન-મદક દરીઃ દેવ છે. જેથી આ મોનીસાના મોલીસ ૫૨ દેવો અને મોલીસ પક્ષી દેવીઓ તે તે જિનેદરેના સ્વતંત્રતા લક્ષક છે.

૫૬ શિવકુમરીઓનાં નામ તથા સ્થાન વિગેરે સ્વરૂપ આ પ્રભુએ -શ્રીજિનેશ્વર પ્રભુના જન્મના સ્થાને સિકુમરાર્ધેના નામના કદાવનાયક થાય છે. તે જખને અધિષ્ઠાનના ઉત્તમ સ્થાન સિદ્ધાદત્ત કે ૧૨૬ કારણે જાણી જોવામાં આવે તેમજ તેના નામના સ્થાન (૨૨૩૩ વાળા સિદ્ધા) કદાવ મદે શિવકુમરીઓ નામે તે ઉપર પ્રદેવ નામના સ્થાને રહેલા. એ ૧૨૬૦ની આર નિરિદિતેના

રહેલા ચાર ગજદંત ગિરિનાં સાત સાત અને આઠ આઠ શિખરો
 છે. તેમાંથી બે બે શિખરોની નીચે અષોલોકમાં વસનારી બે બે
 દિશાકુમારીઓનાં બે બે બવનો છે તેમાં એનો નિવાસ છે, તેમજ
 એ શિખરો ઉપર પણ એ ૮ દેવીઓના પ્રાસાદ છે, એ પ્રમાણે અષો-
 લોકમાં રહેનારી એ ભોગંકરા-ભોમવતી-સુભોગા-ભોમમાવિતી-
 તોયધારા-વિચિત્રા-પૂષ્પમાલા ને અનિન્દિતા એ આઠ નામવાળી
 આઠ દિશાકુમારીઓનાં સિદ્ધાસનો સૌથી પ્રથમ કહે છે, તેથી
 શ્રીજિનેશ્વરનો જન્મ જાણીને આઠ દેવીઓ એક બીજાને બોલાવી
 ભેગી થઈ વિચારે છે કે આપણો એ અનાદિ જાગનો આચાર છે કે
 શ્રીજિનેશ્વરનો જન્મોત્સવ કરવો, માટે આપણે આડે ત્યાં જઈને
 પ્રજ્ઞાની માતાની પ્રભુતિ ક્રિયા વિગેરે કાર્ય કરી આપણો જન્મ સફળ
 કરીએ. એ પ્રમાણે આડે કુમારીઓ પરસ્પર નિર્ણય કરીને પોતાના
 સેવક દેવોને બોલાવી પોત પોતાનું જૂઠું જૂઠું યાત્રા (બીજે ત્યાંને
 જતાં જરૂર) વિમાન તૈયાર કરાવે છે તે એક યોજન (વરતારવાળા
 અને સેકડો રતના રતંભોવળા મનોહર વિમાનમાં પોતાના
 ૪૦૦૦-૪૦૦૦ સામાનિક દેવો અને ૪-૪ મહત્તર દેવીઓ સહિત
 તથા સાત સૈન્ય સાત સેનાપતિ ૧૧૦૦૦ આત્મરક્ષક દેવો અને
 બીજા પણ અનેક દેવ દેવીઓના પરિવાર સહિત બેસીને ગીત વાજાં
 નાટક સહિત અને મરદિંક ૮ દિક્કુમારિકાઓ શીઘ્ર જન્મસ્થાને
 આવી વિમાનમાંથી નીચે ઉતરી શ્રીજિનેશ્વરને અને જિનેશ્વરની
 માતાને ત્રણ પ્રસિદ્ધા ધ્વજને વિનયથી નમ્ર થઈને પ્રજ્ઞાની માતાની
 રતુતિ કરીને અમો અષોલોકને રહનારી આઠ દિશાકુમારી દેવીઓ
 પ્રભુનો જન્મોત્સવ કરવા આવ્યા છીએ, માટે નમા જીવીનું નદિં
 એમ માતાને કહી વૈદિક સમુદ્ધવાત કરી સવર્તક વાયુ વિકુવો ચારે
 દિશામાં એકેક યોજન પ્રમાણે ભૂમિમાંથી ધૂળ ગાદ, કચ્છો, ઘાસ
 વિગેરે જન્મની વસ્તુઓ ઉડાડી ધ્વજને ને દેનાતા સુગંધવાળા સંવર્તક
 વાયુવડે મુનિશુદ્ધિ કરે, અને એ રીતે ભૂમિ સ્વચ્છ થઈ જાય

સંવર્તક વાયુ સહરી લઈને પ્રભુની પાસે આવી મધુર ગીત ગાતી ઉભી રહે. એ અધોલોકની આઠ દિશાકુમારીનું કાર્ય હતું. इति अधोलोकनिवासी अष्टौ दिक्कुमारिकाः ॥

ત્યાર બાદ મેઘ કરા-મેઘવતી-સુમેધા-મેઘમાલિની-સુવત્સા-વત્સ-મિત્રા-વારિષેષ્ઠા-મલાહકા એ ૮ દિકકુમારીઓ ઉર્ધ્વલોકની રહેનારી છે, કાચ્છ કે મેરૂપર્વતની તલહટ્ટીથી ૫૦૦ (પાંચસો) યોજન ઉપર ચઢતાં નદનવન નામનું વન છે, અને એ વનનાં ૫૦૦ યોજન ઉંચા, મૂળમાં ૫૦૦ યોજન પહોળાં અને ઉપર અડીસો યોજન પહોળાં, અન્તર્મેશની ચાર વિદિશામાં એઢકમાં જે જે મળ્યા ૮ કૂટ--અખગ છે. તે એ મેઘ કરા આદિ ૮ દેવીઓના છે અને એ ચિખરો ઉપર એ દેવીઓના પ્રાસાદ છે, એ પ્રાસાદો ભૂમિથી ૧૦૦ યોજન ઉંચે છે, તે ૬૦૦ યોજન ઉપરથી ઉર્ધ્વ લોકની અરુચાન ધમ્મ છે માટે એ ૮ પ્રાસાદો ઉર્ધ્વલોકમાં હોવાથી એ પ્રાસાદ નિગના ૮ દેવીઓ પાસે ઉર્ધ્વ લોકની ૮ દિકકુમારિકાઓ મહાય છે આ દેવીઓ પાસે અધોલોકવાસી ૮ દેવીઓની માફક સર્વ કાંઈ સન્નિત આવીને મેદિય સત્ક્રિયાતથી આકાશમાં મેઘ વિદુલી પ્રથમની દેવીઓએ નુદ કરતી જૂન ઉપર સુગંધી જગ વર્ષાવે છે, ત્યાર બાદ અને મેદુર્ગને પચ-વર્ણી પુષ્પના મેઘ વિદુલીને યોગ્ય પ્રમાણ નુનિના પચવર્ણ પુષ્પો વર્ષાવે છે. જેથી દીપ્તિ સુધી ઉતર ફૂલના ગાંધ (દંત) થાય છે, ત્યાર બાદ પુષ્પના મેઘ મેદુર્ગને ઉત્તમ સુગંધિત પચવર્ણ પુષ્પો થઈ રહે, અને ત્રણ કાર્તિકી રાત્રીની પાસે આવી પચવર્ણ પુષ્પો ઉભી રહે છે ॥ इति उर्ध्वलोकनिवासी ८ दिक्कुमारिकाः ॥

શામાં એકેક કૂટ-શિખર હોવાથી રૂચક પર્વત ઉપર છત્રીસ દિકકુ-
મારીઓ અને રૂચક પર્વતની નીચે દ્વીપતા ભૂમિના મધ્યભાગમાં
ચાર દિશાએ ચાર કૂટ છે તે ઉપર પણ ૪ દિકકુમારીઓ રહે છે, તે
અબ્યન્તર રૂચક દ્વીપની અથવા મધ્ય રૂચકની જ દેવીઓ ગણાય છે,
એમ સર્વ ગણી તેરમાં રૂચક દ્વીપમાં ૪૦ દિશાકુમારીઓ છે, તેમાંથી
નન્દોત્તરા-નન્દા-આનન્દા-ન દ્વિર્ધના-વિજયા-વૈજયન્તી-જયન્તી તે
અપરાજિતા એ આઠ દેવીઓ પૂર્વ દિશાનાં ૮ શિખરો ઉપર હોવાથી
પૂર્વ રૂચકવાસિની ગણાતી એ ૮ દેવીઓ પૂર્વે કલ્યા પ્રદાણે જિને-
શ્વરના જન્મ સ્થાને અવી દરેક દેવી એકેક આરિસો હાથમાં લઈ
પ્રભુને દેખાડતી પ્રભુની પૂર્વ દિશામાં ગાયન કરતી ઉભી રહે છે.

॥ इति पूर्व रुचकवासे ८ दिक्कुमारी ॥

ચાર આઠ એજ રૂચક પર્વત ઉપર દક્ષિણ દિશાનાં ૮ શિખરો
ઉપર વસનારી સમાહારા સુપ્રદતા સુપ્રમુદા યશોધરા લક્ષ્મીતી
શેષવતી ચિત્રગુપ્તા અને વસુંધરા એ નામવાળી દેવીઓ આવીને પ્રભુની
દક્ષિણ માથુ હાથમાં જળથી ભરેલા એકેક કળશ લઈને ઉભી રહે
છે ॥ इति दक्षिण रुचकनी ८ दिक्कुमारी ॥

ચાર આઠ એજ રૂચક પર્વત ઉપર પશ્ચિમ દિશામાં રહેલાં ૮
શિખરોની ઉપર વસનારી ધૃત્વાદેવી મુરારેવી પૃથ્વી પદ્માવતી એકનાસા
નવમિકા બદ્રા શીતા એ આઠ નામવાળી દેવીઓ આવીને પ્રભુની
પશ્ચિમ માથુએ એકેક વીંજણે હાથમાં રાખીને ગાયન માતી ઉભી
રહે છે ॥ इति पश्चिम रुचकनी ८ दिक्कुमारी ॥

ચાર આઠ એજ રૂચક પર્વત ઉપર ઉત્તર દિશામાં રહેલાં ૮
શિખરો ઉપર વસ(રહે)નારી અલમ્બુના મિત્રદેવી પુરંદરા
વારૂણી હાસા સર્વપ્રમા ત્રો દ્વી એ નામનાળી ૮ દિશાકુમારીઓ
આવીને પ્રભુની ઉત્તર દિશામાં ચામર વીંજતી અને ગાયન માતી
ઉભી રહે છે ॥ इति उत्तर रुचकनी ८ दिक्कुमारी ॥

ત્યાર બાદ એક રચક પર્વતની ઉપર ચાર દિશામાં રહેલા
એકેક શિખરની ઉપર ગહેનારી ચિત્રા ચિત્રકનકા ચનેગ સીદામિત્રી
એ નામવાળી ચાર દેવીઓ ત્યાંથી આવીને પ્રભુની ચારે વિદિશામાં
હાથમાં એકેક દીવી લઈને ગાયન ગાતી ઉભી રહે છે.

। इति विदिशा रुचकनी ८ दिग्मारो ॥

ત્યાર બાદ રચક દ્વીપના મધ્યમાં ભૂમી ઉપર રહેલા ચાર દિશાનાં
ચાર શિખરો ઉપર રહેનારી રૂપા રૂપાસિકા મુરૂપા રૂપકાતા એ મધ્યન
રચકવાસી ૪ દેવીઓ ત્યાંથી સર્વ ઋષિ સંહિત આવીને : અગ્રુચ
સુવત્સનુ પ્રભુનું નાળા છેદીને (કાપી લખને) ભૂમીની નદર દાટી તે
ખાડો રત્નોથી પૂરી ર્ધ તેના ઉપર પીઠિકા (ઝોટલો અથવા ચોપરા)
જાધારી તેના ઉપર ક્રોનુર્વા નામનું ઘાસ વાંચે છે જેથી પ્રભુનાજ
અંગના અવયવ રૂપ એ નાચની પથ્થુ આરાતના ન શાપ ત્યાર બાદ
એ દેવીઓ પશ્ચિમ દિશાનાં કેળના ૩ ઘર બનાવી તેના નેરે
અનુ પાદ બનાવી મા. આલીવાળું એકેક ઘર બનાવી તે નેરે
મધ્ય ભાગમાં એક સિદાસન બેઠાવે છે, ત્યાર બાદ દાક્ષિણ
મંપટમાં તે દેવીઓ પ્રભુને હર્ષને અને પ્રભુનું માનનો હાથ મારી
પ્રથમ દક્ષિણ દિશાનાં કેળગદના સિદાસન ઉપર બેસી નાચને
બેનાડી ગાતાને બી પ્રભુને હરપાક તેવ તિરે હરીર મેરે છે,
ત્યારી પુન પૂર્વ દિશાનાં કેળી મુદનાં લ' બેઠને પદુ સંહિત
ગાતાને સિદાસન ઉપર બેસાડી મુમરી નદ. પૂર્વના બેરે મુમ
વાળ વડે સ્નાન કરાવે છે અને પૂર્વના દક્ષિણ દેશના નદના

અને તે આહ્વાનનાં મંત્રોચ્ચાર, તથા દેવ દેવીઓના આબ્હાન કરવા માટે બલિ બાકુલાનો પ્રક્ષેપ વિધિ અને તેના મન્ત્ર-ન્યાસ કરીને દેવ દેવીઓની સ્થાપના કરવા પૂર્વક તે તીર્થનું-શાસનનું કલ્યાણ કરનારા શ્રીસિદ્ધચક્ર પૂજન વિગેરે વિધાનો ઉત્તમ પ્રકારે થયાં, તથા શ્રીજિનેશ્વરના કલ્યાણક વિગેરેના કારણવાળી રથયાત્રા નીકળી. તેમાં પણ રથયાત્રાને ઉચિત-યોગ્ય એવી સર્વ સામગ્રીઓ ઘણી શોભા આપનારી હતી. ॥ ૧૨૦ ॥ ૧૨૧ ॥

તથા માહ વદી પાંચમ બુધવારે વીસસ્થાનકના મહામ-હલની પૂજા વિગેરે, માહ વદી ૬ શુક્રવારે ધ્વજપૂજા હંડપૂજા કળશપૂજા અને અભિષેકપૂજા વિગેરે ઘણા પ્રકારની પૂજાઓ મોટા ઉત્સવ પૂર્વક થઈ, અને માહ વદી નોમ શનિવારે

ગાખતી નાની પોટલી આંધીને પ્રભુના હાથે અને પ્રભુતી માતાના હાથે બાંધે છે, જેથી કાકણ ચાકણ વિગેરેની કુબ્ધ દષ્ટિઓ નાશ પામે છે.

ત્યાર બાદ પ્રભુતી કર્ણેન્દ્રિયને સનેજ કરવાના ઉદ્દેશથી ચતુર્ની રચનાવાળા બે ગોળ પત્થર લઈ પ્રભુના કાન આગળ તમારું આયુષ્ય પર્વતના આયુષ્ય જેટલું થાઓ એમ કહીને તે બે પથરા પરસ્પર અક્ષબે છે.

ત્યાર બાદ પ્રભુને હાથમાં લઈને અને માતાનો હાથ ધરીને જન્મસ્થાને લાગી સંધ્યામાં સૂણડી ગીત ગાતી જતી રહે છે. ત્યાર-બાદ ઇન્દ્ર આવી પ્રભુને મેર ઉપર લઈ જઈ ઘણાંજ મોટા આડં-બર પૂર્વક પ્રભુનો જન્મ-આભિષેક કરે છે તે વખતે લોક પ્રકાશ વિગેરે પ્રયોગી જાય છે.

શાન્તિને આપનારી એવી શાસ્ત્રનદેવીની પ્રતિષ્ઠાનો મહોત્સવ
કયો. ॥ ૧૨૨ ॥

તથા માહ વદી દશમ સ્થિતિ—મૃદુલાવર્તની (મેટા
નદાવર્ત સાથીયાની) પૂજા થઈ, તથા ખેડેલા બે કદ્યાબુ-
કના મહોત્સવનો આરંભ થયો. તેમજ સ્થવન કદ્યાબુક
મહોત્સવ પ્રસંગે ઘણા હર્ષથી ઉત્તર છપ્પન દિવિધુના-
રીઓનો મહોત્સવ થયો. ॥ ૧૨૩ ॥

જમ્માહિસેયકિરિયા-ફંદાફમહુસ્મવાફયા રમ્મા ॥

અઉદસહિસેયનાગ-કુવળા વરલેહસાલાઈ ॥૧૨૪॥

રૂપણાર્થ—માહ વદી ૧૧ સોનેળીના વન કદ્યાબુકના
મહોત્સવ પ્રસંગે પ્રભુની અભિષેક ક્રિયા થઈ એટલે વનને
સૂચવનારી રનાત્ર મહોત્સવ થયો. તે પ્રસંગે છપ્પન દિહુ
મારિયાના ને ઇદ્રાદિએ મેરૂ ઉપર કદેત મહોત્સવ અદિ-
અનેક પ્રકારના મનોહર મહોત્સવો થયા તથા અઠાર અભિષેક
થયા. માહ વદી ૧૨ નગળવારે પ્રભુના નાનાની સ્થાપના થઈ,
ત્યાર બાદ પ્રભુને ઉત્તર લેખશ્યામાના મેટાના વિગેરેનો
(એટલે પ્રભુને નિયાળે બેસાડવા વિગેરેનો) વિધિ થયો. ॥૧૨૪॥

અદિસેયપદ્માફ-મહુસ્તવ્યો નવત્તાફમુલ્લમ ॥

વિરસિળવપિતાળ-ફુંમફુવળાઈ મુકુવલે ॥૧૨૫॥

રૂપણાર્થ—તથા માહ વદી તેમજ છુપવારે વનમાં
કદ્યાબુકના મેટાના વન કદ્યાબુકના વિગેરે મહોત્સવો થયા
માસીન પૂર્વાશાસ્ત્રની પ્રતિષ્ઠાઓના અભિષેકના ક્રિયા અને
તેનાની પ્રતિષ્ઠા વિગેરેને અંગે વફરી વિધાન થયું અને

તેમની પ્રતિમાઓનો સ્નાત્રવિધિ અને આ ક્રિયાને અંગે
કુંભસ્થાપના વિગેરે વિધિ વિધાન થયા. ॥ ૧૨૫ ॥

વરઘોડો દિક્ષાણ-ગહદિસિવાલચ્ચણાઈ સુકયંવે ॥

સંતિસિનતાઈજુયા-દેડલિયહિસેયકિરિયાઓ ॥૧૨૬॥

સ્પષ્ટાર્થ—તથા માહ વહી ચૌદથ શુક્રવારે શ્રીકદંબ-
ગિરિ તીર્થમાં શ્રીમહાવીરસ્વામીની દીક્ષાનો વરઘોડો ઘણા
આડંબરપૂર્વક નીકળ્યો. તથા શ્રીકદંબગિરિની ઉપર નવ ગ્રહોની
પૂજા અને આઠ દિગ્પાલ દેવોની પૂજા તે શાન્તિસ્નાત્રાદિ
સહિત થઈ. તેમજ માહ વહી અમાસ શુક્રવાર દેહરીઓના
અભિષેકની ક્રિયા શાન્તિસ્નાત્ર વિગેરે ક્રિયા થઈ. ॥૧૨૬॥

દિક્ષાસેસવિહાણં-કેવલકલ્લાણગુસ્સવાઈવિહી ॥

સુહલગંગજળકિરિયા-સૂરિકયા મહમિસેયવિહી ॥૧૨૭॥

સ્પષ્ટાર્થ—તથા કાગળ સુદી ૧ ચત્તિવારે શ્રીમહાવીર
સ્વામીના દીક્ષા મહોત્સવનો બાકીનો સર્વ વિધિ થયો, ત્યાર
બાદ કેવલજ્ઞાન કહ્યાણુકના મહોત્સવનો આદિ (ચર્યાતનો)
વિધિ થયો એટલે શ્રી મહાવીરસ્વામીને કેવળજ્ઞાન પ્રગટ થયું
તે સાંખ્ય વિધિ થયો ત્યાર બાદ ક્ષાં સું બીજ રવિવારે
શુભ સુદૃતે શુક્ર મહારાજ આચાર્ય શ્રીવિજયનેમિસૂરીશ્વરે
કરેલી અંજનક્રિયા થઈ, અને મોટો અભિષેક વિધિ થયો ॥૧૨૭॥

વરકેવલકલ્લાણે-સેસવિહાણાઈ સવવચ્છલ્લં ॥

પુજ્જનિજાસળઠવણં-દડાઈયરોવણ વિહિણા ॥૧૨૮॥

સ્પષ્ટાર્થ—તથા પ્રભુના ઉત્તમ કેવળજ્ઞાન કહ્યાણુકના
પ્રસંગના બાકીના બીજાં ૫૫ અનેક વિધિ વિધાનો થયા,

તથા ક્ષાં સું ત્રીજ સોમવારે પૂજ્ય શ્રીજિનેશ્વરોને આમને
સ્થાપવા ધનદંડ વિગેરેના ચઢાવા વિગેરે ક્રિયાઓ વિધિ
પૂર્વક થઈ ॥ ૧૨૮ ॥

કલંબવિહારમાં મૂળનાયકને સ્થા ન કરનાર પુંછબાઈ—

ફગુણસિયતડ્યાણ-રાયનયરવાસિકરમચદસ્સ ॥

પુત્તીણ પુજીણ-મઙ્ગળીણ તેસલેયસ્સ ॥૧૨૯॥

પાસાઓ નિમ્મવિઓ-મજ્જગઓ મૂળનાયગરિહસ્સ ॥

સિરિચીરમદ્દાપડિમા-ટ્ટવણા તત્થેવ તીહ કયા ॥૧૩૦॥

સ્પષ્ટાર્થ—અગાધવાદ નિવાત્તીં શા. કુલચદ થેઠના
પુત્ર શા. કરમચદ થેઠની પુત્રી (પુંછ બેન કે જેણે આ મૂળ
દેહરાસર બધાવ્યું તે વાત ૧૦૪મી ગાથામાં કહી છે તે)
પુંછબેને ધીશુર મહારાજના સદુપદેશના પ્રભાવે અને પોતાના
ધનનો ઉત્તમમાં ઉત્તમ સદુપયોગ કરવાની ઉત્કંઠા વડે ક્ષાગણ્ય
સુદ ત્રીજને દિવસે એટલે ૧૬૮૬ ના વિક્રમ સંવત્સરની
દાગણ્ય સુદ ત્રીજ નાનાની શુભ તિથિમાં ત્રિપ્તા માતાના
પુત્ર પ્રીમદાવીરજનામાંને મૂળપ્રાસાદ કે જે ક્રૂતા માવન
જિનાયોની વચ્ચે બધાવ્યો હતો અને તેમાં મૂળ નાયકને
ચોખ્ખી મીમદાવીરજનાની પ્રતિમા પ્રાદુર તરીકે બેસાડી
હતી તે મૂળનાયક જો મહાવીરજનાની પ્રતિમા સ્થાપના
પર જોઈ તેને પુંછ બાઈએ કરી. અર્થાત મૂળનાયકની
પ્રતિમા દાગણ્ય સુદ ત્રીજ પુંછબાઈએ કરાવી ॥૧૨૯-૧૩૦॥

નાદન્નિયવચ્છલ્લ-ન્નતિનિણચ તદ્દા નિરિચવે ॥

રણવા વરગેરો-નિદિચિરિયા ચડ્ધીણ ॥૧૩૧॥

સ્પષ્ટાર્થ—તથા શ્રીકલ્પગિરિમાં કલ્પવિહાર નામના બાવન જિનાલય મહાપ્રાસાદમાં પુંજબાઈએ મૂળનાયક શ્રી મહાવીરસ્વામીની પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરાવી, તે પ્રસંગના બાવીસ દિવસના મહોત્સવમાં શાન્તિસ્નાત્ર (અષ્ટોતરી સ્નાત્ર) બાણાવવામાં આબુ અને ઘણાં નોકારશી વિગેરે સ્વામીવાત્સલ્યે થયાં, તથા વિશાલ રથયાત્રાનો વરઘોડો નીકળ્યો, અને કાગણુ સુદી ચોથને દિવસે એટલે પ્રતિષ્ઠા પછી બીજે દિવસે રથયાત્રાનો વરઘોડો તથા વિદિ સંબંધિ વિધિ થયો. ॥૧૩૧॥

દારુગ્વાહનમેવ-બુદ્ધસિણત્તુસ્સવો સમત્તીણ ॥

પહુદંસણમિદ્ઢ કહિયા-સંખેવા સયલદિણકિરિયા ॥૧૩૨॥

સ્પષ્ટાર્થ—તથા ક્ષાં સું પાંચમ બુધવારે માટા મહોત્સવ પૂર્વક શ્રીકલ્પવિહાર દેહરાસરની ઢારોદ્ધાટન ક્રિયા (બારણું ઉઘાડવાની વિધિ) થઈ, તેમજ બૃહત્શાન્તિ સ્નાત્ર [૧૦૮ વાર અભિષેકની વિધિ] થયું, અને એ સર્વ ક્રિયા વિધિઓ સમાપ્ત થયા બાદ શ્રીકલ્પવિહારમાં પ્રતિષ્ઠિત કરેલ મૂળ નાયક શ્રીમહાવીરસ્વામી પ્રભુના પ્રથમ દર્શનનો વિધિ થયો, એ પ્રમાણે સર્વ ૧૬ દિવસોની એટલે બાવીસે દિવસોની ક્રિયા વિધિઓ સંક્ષેપથી કહી દીધી. ॥ ૧૩૨ ॥

૧ અર્ધિં ૨૨ દિવસની અનુક્રમે દરેક દિવસની ક્રિયાવિધિ ગાયમાયી સ્પષ્ટ ન જમગ્ય તે માટે આ અંજનચક્ષાકા પ્રતિમાની બહાર પડેલી કુંકુમ પત્રિકામાં જે દરેક દિવસનો અનુક્રમ છપાયેલો છે તે અનુસારે અનુક્રમ આ પ્રમાણે.

માત્ર શુદ્ધ ૧૩, તા. ૮-૨-૩૩ ના શુભ દિવસે મંડપ સ્થાપન, જવપાત્રાથી તવેડા જળથી કુંજા સ્થાપના, અને મંજલ દીવાનું સ્થાપન વિગેરે શુભ ક્રિયાઓ.

માધ વદિ ૧ ને સનિવાર, તા. ૧૧-૨-૩૩ના શુભ દિને
નન્દાવર્તનું પૂજન અને પ્રસાદનો અભિષેક વિગેરે શુભ ક્રિયાઓ.

માધ વદિ ૩ ને મોમવાર, તા. ૧૩-૨-૩૩ના શુભ દિને
નવચંદનું પૂજન, ૧૦ દિગ્પાલનું પૂજન, અષ્ટ મંત્રનું પૂજન,
અધિષ્ઠાયક દેવનું પૂજન, વિદ્યાદેવીનું પૂજન અને સાંત નેત્ર વિગેરે
શુભ ક્રિયાઓ.

માધ વદિ ૪ ને મંગળવાર, તા. ૧૪-૨-૩૩ના શુભ દિને
શાસનના અધિષ્ઠાયક દેવ અને ૬૪ ઈન્દ્રાદિનું આબ્દ , અને પૂજ-
બલી તથા મન્ત્રન્યાસ વિગેરે વિધિથી શ્રીસિદ્ધચક્રના મહત્ત્વની પૂજા
વિગેરે.

માધ વદિ ૫ ને બુધવાર, તા. ૧૫-૨-૩૩ના શુભ દિને
વીસ રથાનકના મહત્ત્વની પૂજા.

માધ વદિ ૬ ને ગુરુવાર, તા. ૧૬-૨-૩૩ના શુભ દિને
ખગ્ગદડનો વિધિ, કળવનો અભિષેક અને કળવની પૂજા વિગેરે
શુભ ક્રિયાઓ.

માધ વદિ ૭ ને સનિવાર, તા. ૧૭-૨-૩૩ના શુભ દિને
દેવીની પ્રતિમાનો મહોત્સવ (સિદ્ધાપિકા રત્નોત્સવ) અભિષેક વિગેરે.

માધ વદિ ૧૦ ને શનિવાર, તા. ૧૯-૨-૩૩ના શુભ દિને
જ્ઞાત નાનાવર્તનું પૂજન તથા પદેલા અર્ચન વિગેરે શુભ
ક્રિયાઓ.

માધ વદિ ૧૪ ને બુધવાર તા. ૨૨-૨-૩૩ના શુભ દિવસે અભિષેક, પ્રતિષ્ઠા વિગેરે મહોત્સવ તથા શ્રીકર્મ ગણધર, શ્રીપુંડરિક ગણધર, શ્રી શ્રીનાભ ગણધર, અને ગૌતમસ્વામી વિગેરે ગુરૂ મૂર્તિઓ મંત્રથી અષ્ટોતરી સ્નાન મહોત્સવ તથા ઉપર (નીકડંબગર ઉપર) કુંભ સ્થાપના વિગેરે.

માધ વદિ ૧૪ ને શુક્રવાર, તા. ૨૩-૨-૩૩ના શુભ દિવસે દીક્ષા કલ્યાણકનો વસ્ત્રોદ્ધાર, કુંભર ઉપર નવ ગ્રહ પૂજન અને દશ દિગ્પાલન પૂજન વિગેરે.

માધ વદિ ૦૧ ને શુક્રવાર, તા. ૨૪-૨-૩૩ના શુભ દિવસે કુંભર ઉપર દેહરીઓના અભિષેકની ક્રિયા, ચાન્તિસ્નાનનો મહોત્સવ વિગેરે.

શ્રાગણ સુદ ૧ ને રવિવાર, તા. ૨૫-૨-૩૩ના શુભ દિવસે કલ્યાણકની બાકી રહેલી ક્રિયાઓ, તથા કેવળ જ્ઞાન કલ્યાણકની ક્રિયા વિગેરે.

શ્રાગણ સુદ ૨ ને રવિવાર, તા. ૨૬-૨-૩૩ના શુભ દિવસે શુભ સમર્પા અંજન ચલાકાની શુભ ક્રિયા [અંજનની શુભ ક્રિયા], બૃહદ્ અભિષેક ક્રિયા, કલ્યાણકની બાકી રહેલી ક્રિયાઓ વિગેરે. તથા સા. ચંદ્રગણ બુલાખીદાસ [શાકપુરવાળા] તરફથી નવકરથી

શ્રાગણ સુદ ૩ ને સોમવાર તા. ૨૭-૨-૩૩ના શુભ દિવસે શુભ મુદ્રાતર્પા પ્રભુને ગાદીએ નિરાજન ન કરવા (નેટલે પવાસણ પર સ્થિર કરવા), દંડારોપણ, ધ્વજ આરોપણ અને કાશ આરોપણ ક્રિયા. તથા અમહાદાસના સા કરમચદ કુલચંદાઈની દીકરી પુણ્ડ્રદેવ મૂળના-વકા મહારાજને પધરાવે તે કિના અને પુણ્ડ્રદેવ તરફથી નવકારથી.

શ્રાગણ સુદ ૪ ને મંગળવાર, તા. ૨૮-૨-૩૩ના શુભ દિવસે સ્થાપનાના વસ્ત્રોદ્ધાર અને વિટિની ક્રિયા.

શ્રાગણ સુદ ૫ ને બુધવાર, તા. ૧-૩-૩૩ના શુભ દિવસે મૂળ દેરાસરનું દ્વાર ઉદાઘાટનો વિધિ, પ્રભુજીના પ્રથમ દર્શનનો વિધિ, અને અષ્ટોતરી સ્નાનનો મહોત્સવ વિગેરે.

સિરિનેમિનૂરિગુરુનો વિજઓદયનૂરિ નંદણાયરિયા ॥

સિદ્ધંતુત્તવિહાણ-જળકિરિયાકરુગા તિણિ ॥૧૦૩॥

રૂપેષ્ઠાર્થ—પરમ પૂજ્ય ગુરુવર્ય શ્રીમદ્વિજયનેનિસૂરી
શ્વર, તથા ત્રિવિ વિધાનના જ્ઞાતા અને નિરૂપાદિતના નાના
તેમના શિષ્ય શ્રીમદ્વિજયોદયસૂરીશ્વર, અને તેમના શિષ્ય નાના
પરમ ગુરુવર્યના પ્રશિષ્ય શ્રીમદ્વિજયનંદન શ્વર એ ૧૩
મહાત્માઓ ધોસિધ્ધાન્તમા કહેતા વિધિ પ્રમાણે સર્વ નિવિ
ઓની અજનશલાહાની ક્રિયા કરનાર હતા ॥૧૦૩॥

તત્તવિવેયગસંઠા-સઘ્મેહિ સાસણિ નરનિણદિ ॥

ગુરુહુદેડલિયાઓ-ફારિતા જિણપપડિનાનો ॥૧૦૪॥

સંઠવિયા મઘ્વેહિ-ફયાવરેહિ નવરસેઠિપસુરેહિ ॥

દિઢેહિ દેડલિયા-નિમ્માવળઠાવળાઈનુ ॥૧૦૫॥

નાયાગવદવિગમઓ-પિહિઓ સિરિનેમિનૂરિગુરુવર્યા ॥

ફય વહુસંસેવાઓ-પડિયા પઠમંજળસગયા ॥૧૦૬॥

રૂપેષ્ઠાર્થ—અમાવાદનાં નાનાં ગુરુવર્યનાં
ઉપદેશથી જેનાં નાનાં નરનિ કરવાનાં નાનાં કરનાં
અભિજાપવાળાં એવાં શાસનરચિત પ્રાર્થનાનર વિચરનાં
નાનાં એક સરના-કળા પ્રજા વગરનાં રચેલી છે, તે
તત્તવિવેય સમાનાં સ્વયં પત્તન નરુદ્ધરે એ પડિ-
કળવિહારને રૂપે નાનાં નાનાં નાનાં નાનાં નાનાં
પડિયા વહુસંસેવાઓ પડિયા પઠમંજળસગયા ॥૧૦૬॥

છે, પરન્તુ એ દરેક શાશ્વત પ્રતિમાનું જૂઠું જૂઠું નામ નથી, તેમજ એ પ્રતિમાઓ ચારે નિકાયના દેવોના ભવનોમાં આવાસોમાં ને વિમાનોમાં છે, તેમજ તીર્થો દોડના કેટલાક પર્વતો ઉપર અને દ્વીપો વિગેરે સ્થાને છે. તે પ્રતિમાઓ કોઈ કારીગરની ઘડેલી નથી, પરન્તુ અનાદિ કાળથી શાશ્વતી (કાયમ રહેનારી) છે, તેમજ એ પ્રતિમાઓના ભવિષ્યમાં કોઈ કાળે વિનાશ પણ થવાનો નથી, એટલુંજ નહિં પરન્તુ કોઈ અવયવ પણ ખંડિત થયો નથી થતો નથી ને થવાનો નથી, તેમજ જેટલા પ્રમાણુવાળી છે તેટલા પ્રમાણુમાંથી રહેજ પણ ઓછીવત્તો થઈ નથી થવાની નથી અને થશે નહિં, પરન્તુ જેવી છે તેવી ને તેવી ત્રણે કાળમાં એક સરખીજ રહેવાની છે, માટે એ પ્રતિમાઓ શાશ્વત કહેવાય છે અને આપણે અત્યારે જે દેહરાસરોમાં પ્રતિમાજીને વંદનાદિ કરીએ છીએ તે કારીગરોની ઘડેલી છે, તેથી ભૂલકાળમાં નહોતી વર્તમાનકાળમાં છે ને ભવિષ્યકાળમાં થોડાં વર્ષો વીત્યા બાદ નાશ પામશે, માટે એ કૃત્રિમ પ્રતિમાઓ તે અશાશ્વત પ્રતિમાઓ કહેવાય અને એ અશાશ્વત પ્રતિમાઓનાં નામ જે જે કાળમાં જે જે તીર્થંકર પ્રભુનાં નામ હોય તે તે જૂઠા જૂઠા નામવાળી હોય છે, અને શાશ્વત પ્રતિમાઓ તો પૂર્વે જણાવેલા થીન્દ્રપદ્મ વિગેરે ચાર નામ સિવાય પાંચમા નામવાળી કોઈ નથી અને એ શાશ્વત પ્રતિમાઓને દેવો વિદ્યાધરો ને લગ્નિધવંત મનુષ્યોજ ત્યાં જઈને વંદન પૂજન કરે છે એવી એ ચાર નામવાળી પ્રતિમાઓ પણ કંઠંબવિદ્યારની આસપાસની દેહરીઓમાં સ્થાપિત કરી

છે તેમને હું વંદન કરું છું. તથા જે ગણધરના નામથી આ
 તીર્થનું કલંબગિરિ થેનું નામ પ્રચિદ્ધ થયું છે તે ગર્હ કાચી-
 સ્ત્રીના છેલ્લા ધોતપ્રતિ નામના તીર્થ કરના ગણધર શ્રી
 કલંબ ગણધર અથવા મનાતર પ્રમાણે ઐત્રેય શ્રી વિદ્યાચંદના
 ૨૧ માં ખમાસમણમાં કથા મુજબ ગણધર શ્રીની પત્નીના પત્નિ
 શ્રીનિર્વાણી નામના તીર્થ કરના પણ કલંબ નામે ગણધર
 તથા આ શ્રીની પત્નીના પ્રથમ તીર્થ કરના (શ્રીમદ્દીપ્ત
 પ્રભુના) શ્રીયુક્તિષ્ઠ ગણધર તથા શ્રીનાથ નામના
 ગણધર કે જે ભે જો યાત્રા માટે આવેત લાગત નહીં તે આ
 તીર્થનો નહિના પૂઠલાં શ્રી કલંબગિરિના નામના ગણધર નો
 હોતો તે ત્રણે ગણધરની પ્રતિ તથા ગણધરના નામે
 તેથી ત્રણે ગણધર ગણતોને અથવા તેમની પ્રતિમોને
 હું વંદન કરું છું તેમજ આ કલંબગિરિના નામના ગણધર
 પ્રતિષ્ઠિત કરના શ્રીમહાવીર ભગવતના પ્રભુના નામે
 ગોતમ ગણધર અને પાંચના ગણધર શ્રીયુક્તિષ્ઠ નામે
 તેમની તથા બીજા ગણધરોની પ્રતિમોના પણ વંદન
 કરા છે તેથી જો પૌર પ્રભુના અગીયાર ગણધર નામે
 પણ હું વંદન કરું છું

અહિં ૧૧ ગણધરના નામો જે ગણધરના નામના
 વચાનું કારણ છે તે ગણધરના નામે ગણધરના નામે
 ગણધરના નામે ગણધરના નામે ગણધરના નામે
 ગણધરના નામે ગણધરના નામે ગણધરના નામે
 ગણધરના નામે ગણધરના નામે ગણધરના નામે
 ગણધરના નામે ગણધરના નામે ગણધરના નામે

ગૃહસ્થોને આશ્રય લેવા માટે બંધાયેલી ભવ્ય-સુંદર ધર્મ-
શાળાઓ અત્યંત શોભે છે તે શ્રીકલ્કેશ્વરિતીર્થને સ્પર્શનારા
હોયો એટલે કલ્કેશ્વરિને વંદન નમસ્કાર પૂજા યાત્રા કરનાર
આત્મસિદ્ધિદાયક ભવ્ય હોયો થમને એટલે સાત્વિક શાંતિના
રૂપને અથવા જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્રના લાક્ષણે પામે છે.
અથવા થમને એટલે ઉપશમ ભાવ (સમતા-ક્ષમાસ્વરૂપ)ને
પામે છે, કારણ કે એ હોવાને સસારનો સંતાપ રૂપી અગ્નિ
બાળતો નથી. ॥ ૧૪૧ ॥

બપાલનિલાસી મોતીહના બે પુત્રોએ કરાવેલ આદી-
શ્વર વિહાર (નંદિરો)ની બીના જણાવે છે:—

અયલે મગ્ધરૂપવે-નરહરજાવાલવાસિસદ્દેવરો ॥

મોતીજી સેદ્ધિરો-તસ્ત સુપા દુષ્ણિ ધમ્મિદ્વા ॥૧૪૨॥

ચંદુત્તરવપ્સુરો-તારાચદો કમેણ નામાઈ ॥

તેદિ ગુરુચણ્ણ-નિવત્તણચાઈણ સેચદ્દે ॥૧૪૩॥

ખાઈતરપામાગી-નિમ્મવિત્તો તત્ત્વ હરિસયવિમાલો ॥

તેહિં ઠપ્પા પડિમા-મરુદેવીપુત્તવહુનહઈ ॥૧૪૪॥

૨૫૯.૫—તમા નારવાડ દેશના બપાલ નગરના
નિલાસી એક પ્રધાન શ્રવક શા મોતીહ શેઠ હતા,
તેમના બે પુત્રો એના અહુકને કપૂરચંદ્ર અને તારાચંદ્ર એ
છે. તમના બે પુત્રો કે તેઓએ નારા શ્રીગુરુવદેતા ચંદુપ-
દેવના પે - ના હુત દિના કલ્યાણને અર્થે આ અત્યંત
મોંઘરે પાદગરિની નાનગા ભવિષ્ય ઉપર એટલે પ્રથમ
દેવ નીકળે વિહાર નામે શ્રીમહાવીરચરિત્રનાં મોટું

ઢંકરાસર ઢંકગિરિની નીચે ભૂમિ ઉપર બંધાયલું છે અને આ ગ્રીઆદીશ્વર વિહાર નામનું ચૈત્ય ઢંકગિરિના ચિખર ઉપર બંધાયલું છે, એ પ્રવાણે શ્રીકલ્કગિરિની ઉપર હુષને આપનાર અને અતિ વિશાળ એવો શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનનો પ્રાસાદ બંધાવ્યો, અને તે વિશાળ પ્રાસાદમાં એજ કપૂરચંદ અને તારાચંદ નામના બે પુત્રોએ મરૂદેવા માતાના પુત્રની એટલે નાભિરાજના અને મરૂદેવા માતાના પુત્ર શ્રીઋષભદેવ ભગવાનની ઘણી જ મોટી (આશરે ૯૧ ઇંચ જેટલી ઉંચી) પ્રતિમા સ્થાપન કરી, [એટલે જવાદ નિવાસી મોટીજી શેઠના જે બે પુત્રોએ એ દેકરાસર મધ્યોર્થ તેજ બે પુત્રોએ દેકરાસરમાં આદીશ્વર પ્રભુની પ્રતિમા પણ સ્થાપિત કરી] ॥ ૧૪૨-૧૪૩-૧૪૪ ॥

શ્રીઆદીશ્વર વિહાર (મંદિર)ની ભમતિ (ગિરિ ઉપર) ઓની બીના જણાવે છે—

તસ્સમિઓ મમર્ષે-પટ્ટણફલવદ્વિપમુહસદ્દેહિં ॥

દેડલિયા કારવિયા-અળેદિ તદ્દળ્ણપાસાયા ॥૧૪૫॥

રૂપદર્શન—તે શ્રીકલ્કગિરિ ઉપર જવાદનિવાસી મોટીજી શેઠના પુત્રોએ બંધાવેલ શ્રીઆદીશ્વર પ્રભુના વિહાર (મંદિર)ની આસપાસ ફરતી ભમતિમાં નાટ્યના અને ફલોધી વિગેરે નગરના શ્રદ્ધાવંત ગ્રાવકોએ ઘણી દેકરીઓ બંધાવી છે. અને બીજા પણ અનેક ભાવિક સફળકર્યોએ બીજા પ્રાસાદો પણ બંધાવ્યા છે ॥ ૧૪૫ ॥

શ્રીકલ્કગિરિની ઉપર શ્રીઆદીશ્વર વિહારના અંજન ચલાવના મહોત્સવની બીના જણાવે છે—

इकारसीवरदिणा-चित्तासियपसवया नमारमो ॥

પવરુમ્સવસ્ત જાઓ-મત્તરસદિણાવદી રમ્મો ॥૧૪૬॥

રૂપદર્શન—સપત ૧૯૯૮ના વિક્રમ નવમીએ એક માસની વદી પદાની ઉત્તમ અગ્નીઆરવના ઢગવળો પ્રેર દિન (માંડીને, ઝીઆદીશ્વર વિદુની ઉત્તમ અગ્નીઆરવના રૂપ પ્રતિષ્ઠાના નિમિત્તે અતિ ઓઠ મટાતીને તરફ વળી, અને તે અતિ ઉત્તમ અદર્શ મોત્તર ૧૬૭૫ના દિવસે પ્રેર આરમ્ભ, એટલે એક વર્ષી ૧૬૮૬ના દિવસે એક અગ્નિ શરૂઆત અદર્શ મોત્તર ૧૬૮૬ના દિવસે પ્રેર આરમ્ભ

૧૭ દિવસના પ્રતિષ્ઠા મોત્તર ૧૬૮૬ના દિવસે પ્રેર આરમ્ભ થયેલ કિલ્લાઓની ધીના જગ્યાએ છે—

कुम्भद्रुणाश्चर्यं-पञ्चमदिणे गुरिगतंनयेति ॥

મારમ્મિયવચ્છલ-પિંચ માષેનદેવે ॥૧૪૭॥

રૂપદર્શન—એ વચ્છલ કિલ્લા પ્રેર આરમ્ભ

ખીજા ત્રીજા ચોથા દિવસનો વિધિ જણાવે છે.—

નંદાવટ્ટચર્ચાઈ—વિશ્વદિણે નવગઢાઈપરિપૂયા ॥

દિવસે તઢા ચડત્યે—નવપયપૂયા વિહાણાઈ ॥૧૪૮॥

રૂપદર્શન—ખીજે દિવસે નંદાવર્ત્ત સ્વસ્તિકની પૂજા વગેરે ક્રિયા થઈ, ત્રીજે દિવસે નવ ગ્રહ વિગેરેની વિશેષ પૂજા થઈ, અને ચોથે દિવસે નવપદની પૂજાનો વિધિ વગેરે ક્રિયા થઈ. ॥ ૧૪૮ ॥

પાંચમા દિવસનો ને છઠ્ઠા દિવસનો વિધિ જણાવે છે :—

ઉત્તમપંચમદિયહે—રહજત્તાર્ચાઈ વિસેસવિત્યારા ॥

વીસઠ્ઠાણયમંડલ—પૂયાઈ દિણે તઢા છટ્ટે ॥૧૪૯॥

રૂપદર્શન—ઉત્તમ પાંચમા દિવસે ઘણા વિસ્તારવાળી રથયાત્રા વિગેરે વિધિ થઈ, અને છઠ્ઠે દિવસે વીચ સ્થાનકના મંડલની પૂજા વગેરે મંગલ ક્રિયા થઈ ॥ ૧૪૯ ॥

સાતમા દિવસનો વિધિ જણાવે છે—

વિહનંદાવટ્ટચ્ચા—સત્તમદિયહે સુદાઈકલ્લાણં ॥

સાહમ્મિયવચ્છલ્લં—વિહિયં માણેકલાલેણં ॥૧૫૦॥

રૂપદર્શન—સાતમા દિવસે બહુત નંદાવર્ત્તની પૂજા અને તે શુભ એવા શ્રીઅઢીશ્વર પ્રભુના પહેલા અવન કલ્યાણકની ક્રિયા કરી હતી. તેમજ તે દિવસે અમદાવાદ નગરનિવાસી શ્રેષ્ઠિય શેઠ માણેકલાલ મનસુખભાઈએ નોકારશી રૂપ સ્વધર્મીવાત્સલ્ય એટલે શ્રીસધજમણુ કર્યું. એ પહેલા કલ્યાણકનો વિધિ ॥ ૧૫૦ ॥

૧. આ રોડ માણેકલાલ શ્રીચિદમ્બક લગવંતના પરમ ઉપામક, દેવ ગુરુ ધર્મારાધક, અને શ્રીસદાદિ સાતે દેવોમાં ઉદારતાથી લક્ષી

રૂપબટાર્થ—નવમા દિવસે વિધિપૂર્વક પ્રભુનું નામ સ્થાપન કરવા સંગંધી મંગલ ક્રિયા થઇ, અને ત્રીજા દીક્ષા કલ્યાણકની ક્રિયા પણ થઇ હતી અને દસમે દિવસે અતિ વિસ્તારથી ચોથા કલ્યાણકનો વિધિ એટલે પ્રભુના કેવળજ્ઞાન કલ્યાણકનો વિધિ થયો એ પ્રમાણે ત્રીજા ચોથા કલ્યાણકનો વિધિ જણાવ્યો. ॥ ૧૫૨ ॥

સાહમ્મિવચ્છલ્લં—રાયનયરવાસિચંદુલાલેખં ।

एयम्मि दिणे पगयं—पहावणा सासणस्स कया ॥૧૫૩॥

રૂપબટાર્થ—એ ચોથા કલ્યાણકના દસમા દિવસે રાજનગરનિવાસી એટલે અમદાવાદમાં શાહપુર મંગળ-પારેખના ખાંચાના રહીશ શેઠ ચંદુલાલ બુલાખીદાસે અતિ શ્રેષ્ઠ રીતે નોંધારથી રૂપ સ્વધર્મીવાત્સલ્ય જમણ કયું હતું. આ દ્વારા તેમણે શ્રીજ્ઞેનશાસનની અત્યંત પ્રભાવતા કરી ॥ ૧૫૩ ॥

અગિઆરમા દિવસનો વિધે જણાવે છે—

तयणंतरम्मि दियहे—माढवसियसत्तमोइ हरिसाओ ।

अंजणविहिममुहाइं—भदयकिच्चाइ विहियाइं ॥૧૫૪॥

રૂપબટાર્થ—ત્યાર પછીના દિવસે એટલે અગિઆરમા દિવસે વૈદ્યાખ મુક સાતમને દિવસે અતિ હર્ષથી અજનવિધિ વિગેરે એટલે પ્રતિમાજીની અંજનશસ્ત્રાકા કરવાનો વિધિ વિગેરે અનેક મંગલિક કૃત્યો કર્યાં. અહિં આચાર્ય મહારાજ સુવર્ણની સળીથી પ્રતિમાજીની આંખમા અંજન કરે તે અંજનશસ્ત્રાકા વિધિ કહેવાય. શ્રીઆદિનાથની પ્રતિમા વિગેરે

બિબોનો તે અજ્ઞનવિદિ વિજેરે મનુષ્યનાં કે. . .
 ચાલમે થયા હતાં ॥ ૧૫૬ ॥

માદમ્મિયચ્છન્નં માયનપર્યાયિણા વાતે. . .
 વિત્યારેણ વિદિય-સાવયમાણેક રેવે. . .

૨૫૫ટાંચ — એ અજ્ઞનના કારણે માયનના પ્રાણી
 પાડ પ્રાણીના બાળકો જન્મી શકે છે એવું માનવામાં
 નામે શહેરના નિવાસી થતા હતા એવા પ્રાણીનાં
 જેમ હતા એવા બાળકો પાડ પાડે છે એવું માનવામાં
 કરી હતી અને તેથી સ્ત્રીઓનાં બાળકો
 થઈ હતી ॥ ૧૫૫ ॥

આચાર્ય શ્રીવિજયનેભિમ્ડીશ્વર :

શાસન સમ્રાટ અને અનેક લીધોદ્ધારક
આચાર્ય શ્રી વિજયનેમિસૂરીમરણ:

[illegible]

ਉੱਤਰੀ ਸਤਲੁਜ ਨਦੀ, ਸਤਲੁਜ ਨਦੀ

* સુરિપદ સંવત ૧૯૬૪ *

જન્મઃ વિ સ હરદ કાર્તિક ચુ. ૧ મહુવા

दीक्षा. वि सं. १८४५ ज्योति २१ ७ भावनगर

गच्छिपद वि. सं. १८६० दार्जिलिङ वन ७ वणा (वदललिपुर)
 पन्यासपद. वि. सं. १८६० भागशर शु ३ वणा (वदललिपुर)
 भुग्निपद वि. सं. १८६४ ल्येष्ट शु ५ लावनगर

છે પરંતુ સંસ્કૃત ભાષાના અલ્પ જોમ વાળા ભાગ્ય જીવોને તથા સંસ્કૃત ભાષાને નહિ જાણનારા ભાગ્ય જીવોને આ કાવ્યનો મથાર્થ અપ્રાપ્ત જોમ કરાવવાના ઇરાદાથી મેં આ ગ્રંથમાં ૧ મૂલ્ય શ્લોક, ૨ દ્વિગીત છંદમાં શ્લોકબદ્ધ ટીકા, ૩ શ્લોકાર્થ ૪ સ્પષ્ટાર્થ આ ક્રમે શ્રીકૃષ્ણપ્રકર કાવ્યનું મથાર્થ રહસ્ય જણાવ્યું છે, આથી તમામ જિજ્ઞાસુ ભાગ્ય જીવો આ ગ્રંથનો જરૂર લાભ લઈ શકશે.

હાલની પરિસ્થિતિ પ્રમાણે આ ગ્રંથ છપાવવાનું કામ અશક્ય હતું, પણ શેર દલાલ જેસંગભાઈ કાલીદાસ વજેરેની તીવ્ર જ્ઞાન ભક્તિ અને મારી કૃતિ પ્રત્યે તીવ્ર લાગણી અને ઉદ્દાગતાથી જ આ ગ્રંથ સંપૂર્ણ છપાયો છે, શા. ઇશ્વરદાસ મૂલચંદ, શેર દલાલ સારાભાઈ જેસંગભાઈ તથા શા ચંદુલાલ ઉમેદવાદ રામચંદ માસ્તરે આ ગ્રંથના છપાવવા વજેરેને અગે તન મનથી બખ્તેલ સેવા અવિસ્મરણીય છે, કારણ કે પ્રસ્તુત કાર્યના વ્યવસ્થાપક તે ત્રણે બંધુઓ જ હતા. વિશેષ ખીના શ્રીસિદ્ધરપ્રકરની પ્રસ્તાવનાથી જાણવી. ભાગ્ય જીવો આત્મદષ્ટિને સતેજ કરનાર-આ ગ્રંથમાં જણાવેલી બીના વાંચી સમજી વિવેકી બની મોક્ષમાર્ગને પરમ ઉક્લાસથી સાધી મુક્તિના અગ્યાનાથ સુખ પામે. એજ હાદ્દિક ભાવના.

નિવેદક:

વિજયપદ્મસૂરિ

૭	સપ્તસોત્રી (સમુદિત) દ્વાર	૫૬	૨૧૭-૨૭૨
૮	ત્રિંબ દ્વાર	૫૭-૫૯	૨૭૨-૨૮૦
૯	ત્રૈલ્ય દ્વાર	૬૦-૬૧	૨૮૦-૨૮૬
૩૦	જ્ઞાન દ્વાર	૬૨-૬૩	૨૮૬-૨૯૫
૩૧	શુદ્ધ દ્વાર	૬૪-૬૫	૨૯૫-૨૯૮
૩૨	સાધુ દ્વાર	૬૬-૬૭	૨૯૮-૩૦૭
૩૩	સાધ્વી દ્વાર	૬૮-૬૯	૩૦૭-૩૦૬
૩૪	શ્રાવક દ્વાર	૭૦-૭૧	૩૨૬-૩૩૪
૩૫	શ્રાવિકા દ્વાર	૭૨-૭૩	૩૩૪-૩૪૩
૩૬	જિન પૂજા દ્વાર	૭૪-૭૫	૩૪૪-૩૫૨
૩૭	નય (ન્યાય) દ્વાર	૭૬-૭૭	૩૫૨-૩૫૮
૩૮	વિનય દ્વાર	૭૮-૭૯	૩૫૮-૩૬૮
૩૯	વૈરાગ્ય દ્વાર	૮૦-૮૧	૩૬૮-૩૭૮
૪૦	હાન દ્વાર	૮૨-૮૩	૩૭૯-૩૮૫
૪૧	શીલ દ્વાર	૮૪-૮૫	૩૮૬-૩૮૯
૪૨	તપો દ્વાર	૮૬-૮૭	૩૮૯-૩૯૫
૪૩	ભાવ દ્વાર	૮૮-૮૯	૩૯૫-૪૦૨
૪૪	સર્વ ધર્મ પ્રભાવ દ્વાર	૯૦-૯૧	૪૦૩-૪૦૭
૪૫	સામાન્ય વિષય દ્વાર	૯૨-૯૩	૪૦૭-૪૧૩
૪૬	શબ્દ દ્વાર	૯૪-૯૫	૪૧૪-૪૧૮
૪૭	રૂપ દ્વાર	૯૬-૯૭	૪૧૮-૪૨૨
૪૮	રસ દ્વાર	૯૮-૯૯	૪૨૨-૪૨૮
૪૯	ગંધ દ્વાર	૧૦૦-૧૦૧	૪૨૮-૪૩૨
૫૦	રૂપશ્ચ દ્વાર	૧૦૨-૧૦૩	૪૩૨-૪૪૧
૫૧	સામાન્યથી સપ્ત		
	બસન દ્વાર	૧૦૪-૧૦૫	૪૪૨-૪૪૮
૫૨	જુગાર દ્વાર	૧૦૬-૧૦૭	૪૪૮-૪૫૨

૫૩ નાસ દાર	૧૦૮-૧૦૯	૪૫૨-૪૫૩
૫૪ મદિના દાર	૧૧૦-૧૧૧	૪૫૬-૪૫૭
૫૫ વેશ્યા દાર	૧૧૨-૧૧૩	૪૬૪-૪૬૫
૫૬ શિકાર દાર	૧૧૪-૧૧૫	૪૬૬-૪૬૭
૫૭ ચોરી દાર	૧૧૬-૧૧૭	૪૭૩-૪૭૪
૫૮ પરસ્પ્રોગમન દાર	૧૧૮-૧૧૯	૪૭૮-૪૭૯
૫૯ કપાય ત્યાગ દાર	૧૨૦-૧૨૧	૪૮૨-૪૮૩
૬૦ મોષ દાર	૧૨૨-૧૨૩	૪૮૬-૪૮૭
૬૧ માન દાર	૧૨૪-૧૨૫	૪૮૮-૪૮૯
૬૨ માગા દાર	૧૨૬-૧૨૭	૪૯૪-૪૯૫
૬૩ દોભ દાર	૧૨૮-૧૨૯	૪૯૬-૪૯૭
૬૪ વર્ષાશ્રમાશ્રમણ દાર	૧૩૦-૧૩૧	૪૯૮-૪૯૯
૬૫ પ્રાણીકૃત (પરોણી)	૧૩૨-૧૩૩	૫૦૪-૫૦૫
સાધુ વંદન દાર	૧૩૪-૧૩૫	૫૦૬-૫૦૭
૬૬ અપાદ ચોમાસાનું દાર	૧૩૬-૧૩૭	૫૦૮-૫૦૯
૬૭ પાનિષ્ઠ દાર	૧૩૮-૧૩૯	૫૧૦-૫૧૧
૬૮ ચોમાસામાં વ્યાખ્યાન	૧૪૦-૧૪૧	૫૧૨-૫૧૩
કાળાગવાનું દાર	૧૪૨	૫૧૪-૫૧૫
૬૯ કુલ્ય (પવ) નિધિ દાર	૧૪૩	૫૧૬-૫૧૭
૭૦ સમ્યક્ષ નંદા દાર	૧૪૪-૧૪૫	૫૧૮-૫૧૯
૭૧ પુરુષણ ઉપોદ્ધ દાર	૧૪૬	૫૨૦-૫૨૧
૭૨ મહાસના ઉપોદ્ધનું દાર	૧૪૭	૫૨૨-૫૨૩
૭૩ દીવાલના ઉપોદ્ધનું દાર	૧૪૮	૫૨૪-૫૨૫
૭૪ કાંચેલા વ્યાખ્યાન	૧૪૯	૫૨૬-૫૨૭
૭૫ કાંચેલા દાર	૧૫૦-૧૫૧	૫૨૮-૫૨૯
૭૬ વ્યાખ્યાન દેવનું દાર	૧૫૨	૫૩૦-૫૩૧
		૫૩૨-૫૩૩

૭૬	વિકાર દ્વાર	૧૫૮	૫૫૩-૫૫૪
૭૭	કાર્તિક ચોમાસાનું દ્વાર	૧૫૯-૧૬૦	૫૫૫-૫૫૮
૭૮	સઘતી ભક્તિનું દ્વાર	૧૬૧-૧૬૨	૫૫૮-૫૬૨
૭૯	ફાગણ ચોમાસાનું દ્વાર	૧૬૩-૧૬૪	૫૬૨-૫૬૬
૮૦	કફ્યાણુકના દિવસના વર્ષાનું દ્વાર	૧૧૫-૧૬૭	૫૬૬-૫૭૦
૮૧	મહાપૂજા દ્વાર	૧૬૮-૧૬૯	૫૭૧-૫૭૩
૮૨	ચૈત્ય પરિપાટી દ્વાર	૧૭૦-૧૭૧	૫૭૩-૫૭૬
૮૩	ઉજમણાનું દ્વાર	૧૭૨-૧૭૪	૫૭૬-૪૮૦
૮૪	ધ્વજરોપણ દ્વાર	૧૭૫	૫૮૦-૫૮૨
૮૫	અષ્ટમકારી પૂજના ફલનું દ્વાર	૧૭૬	૫૮૨-૫૮૪
૮૬	અષ્ટમંગલ દ્વાર	૧૭૭	૫૮૪-૪૮૬
૮૭	મુક્તિ દ્વાર	૧૭૮-૧૭૯	૫૮૬-૫૯૦
	અન્યકારની ઓળખાણ	૧૮૦	૫૯૦-૫૯૨

શેર દલાલ જેસગભાઈ કાલીદામે છપાવેલ શ્રીભાવકથમં જગગિકા
 વએરે મંથો વાંચવાયી તેમની ઈચ્છા આવા મંથો છપાવવાની થયેલી,
 તે પોતાના કલ્યાણ મિત્ર શેર દલાલ જેસીગભાઈને જણાવતાં તેમણે
 સંપૂર્ણ અનુમોદના કરી આ કામ જલ્દી કરવા પ્રેરણા કરી, તેથી
 શેર દલાલ મણીલાલે આ વિશાલ શ્રીકૃષ્ણપ્રકરમંથન છપાવવામાં ૨૫૦
 નકલોનો ખર્ચ આપ્યો છે તે તેમના હાથે ખપી જીવોને અપાશે.
 તેમની માફક ખોજ પથ્ય ભગ્ય જીવો લાભ લઈ માનવ જન્મ
 સફલ કરે, એજ અભિલાષા

શ્રી જૈનમંથ પ્રકાશક સભા.

॥ णमो सिद्धचक्रस्न ॥

॥ णमो परमगुरुनेमिसूरीणं ॥

गुह्यहीतनामधेय-पूज्यपाद-तपोगच्छाधिपति-परमोप-
कारिशिरोमणि-परमगुरु-आचार्य महाराज श्री-
विजयनेमिसूरीश्वर-विनेयाणु-शास्त्रविशारद-
कविदिवाकर-आचार्य श्रीविजयपद्म-
सूरीभक्तप्रणीत-छंदोवद्ध गौर्जरीटीका-
श्रोतार्थ-रूपटार्थसमेत-श्रीहरिसेन
मुनिराज प्रणीत-

॥ श्रीकर्पूरप्रकरः ॥

॥ ગાર્ગલચિત્તિગ્નિ ચંદ્ર ॥

કપૂર^૨પ્રકરઃ ગમા^૧મૃતરમે વાન્નેન્દુચન્દ્રાતપઃ^૩,

મુહુ^૪ધ્યાનતરુપમૂનનિચયઃ પુણ્યાન્ધિફેનોદયઃ^૫ ।

મુક્તિશ્રીકરપીડનાચ્છસિચયો વાન્કામધેનોઃ^૭ પર્યઃ^૬,

વ્યાખ્યાલક્ષ્યજિનેશપેશલરદ્યોતિશ્ચય. પાતુ વઃ^{૧૧ ૧૦} ॥ ૧ ॥

છ દોળદ્વ ટીકાકાર મંગલાચરણ કરે છે—

॥ હરિગીત છંદ ॥

જસ ધ્યાનથી પણ સિદ્ધિ અડ ને લખિય અડવીસ સંપજે,

પરભવ વિષે પણ સંપદા સહેજે મલે વિપદા તજે;
તે થંભણાધીશને નમી ગુરુને મિસૂરિ ગુણુમણિખની,
ટીકા વિવિધ છંદે બનાવું સરલ કપૂર પ્રકરની. ૧

જે કાન્તિનો મણુ દાંતની ઉપશમ સ્વરૂપ અમી

જલ વિષે,
છે કપૂરના સમુદાય જેવો પાપ રૂપ કણુને પીસે;
કપૂર મિશ્રિત અભિય પાણી લોકમાં વખણાય છે,
વર તેજ પુંજે દિવ્ય ઉપશમ નાથનો વખણાય છે. ૨
મુખરૂપ શશિની આંદણી જેવો દીસે ન જરી મણા,
ફૂલના સમૂહ સમાન શુકલ ધ્યાન રૂપી આડના;
વળી જે ઉછળતા ફીણુ જેવો પુણ્યરૂપ સામરતાણા,
વર વસ્ત્ર જેવો શુભ પ્રસંગે સિદ્ધિ સ્ત્રીના લગ્નના. ૩

શોભા દીધે છે વસ્ત્ર નિર્મલ શુભ પ્રસંગે લગ્નના,
 દાંત કાન્તિનો સમુદાય તેવો લગ્નમાં શિવનારના;
 વક્ષી હૃદ્ય જેવો શ્વેત વાણી કામધેનુ તણા જ તે,
 દાંત કાન્તિનો સમુદાય જેણે દંખીયો પુણ્ય વાત તે. ૪
 શુભ દેશના દેવા ક્ષણે દેખાવમાંહે આવનો,
 જિનરાજના દાંતો તણી વરકાંતિનો મણ ચળકતો;
 રક્ષણ કરો તેવી તમારું ભવ જલધિમાં દુઃખતાં,
 આશીપતા વયણો વહો હરિ સાધુ ગ્રંથ બનાવતા. ૫

પ્રભુના દાત ગોળી ગ્યા છે 'ગુણ્યાન્નિકેનોરય' નાળે
 પુણ્ય રૂપી ચમુદ્રના ઉછળતા ઝીણ ન હોય તેવા પ્રભુના
 દાંત ચળકી ગ્યા છે 'મુક્તિશ્રી' સિદ્ધિ રૂપી રૂપી
 વધૂના વિવાહના ઓગળવ પ્રગળે (ઉપગોળી અંતુ) નાળે
 નિર્મલ વસ્ત્ર ન હોય તેવા પ્રભુના દાત સંદેહ ચળકે છે
 'વાક્કામ' નાળે વાણી રૂપી કાનધનુ ગાયનુ કથ ન
 હોય તેવા સંદેહ દાત દીપી રહ્યા છે.

રૂપદ્રાથે:—આ પ્રથમ કાવ્યનો જેમ જેમ વધુ વિચાર
 કરીએ તેમ તેમ નવું નવું જાણવાનું મળે છે, પ્રસંગે કહે-
 વત પણુ યાદ આવે છે કે 'જ્યા ન પહોંચે રવિ, ત્યા
 પહોંચે કવિ જ્યાં ન પહોંચે કવિ ત્યા પહોંચે અનુલવી'
 એટલે કવિની કલ્પનાનો વેગ સૂર્યની ગતિના વેગથી પણ
 ચઢી જાય તેવો હોય છે તેમાં જો અનુલવ લખે તો તો તે
 કવિની કાવ્યશક્તિ રૂપી સુવર્ણમાં અનુલવ રૂપી ચંદનની
 સુગન્ધ ખેંડી રહેલી હોવાથી તેવી શક્તિને ધારણ કરનાર
 કવિમાં અને જીન અનુલવી કવિમાં સૂર્યનો પ્રકાશ અને
 આગીયા જીવડાના પ્રકાશમાં જેટલો તફાવત હોય તેટલો જ
 તફાવત ગણી શકાય કવિરાજ શ્રીહરિ મુનિએ આ પ્રથમ
 સ્લોકમાં પોતાની કાવ્ય જનાવવાની શક્તિનો ઉપયોગ કરતાં
 પહેલાં જરૂર અનુલવને ધ્યાનમાં લીધો જ છે

જેને ઉપમા અપાય તે ઉપમેય કહેવાય જેવા ગુણ-
 વાળો ઉપમેય પદાર્થ હોય તેવા જ ગુણવાળી ઉપમા
 ઉપમેયને આપી શકાય જુઓ કવિનો વિશાલ આશય
 સમજી શકાય તેવો એ છે કે સર્વ વર્ણોમાં સંદેહ વર્ણ

શ્રેષ્ઠ છે અને તેમા પણ ચળકાટ ભર્યો હોય, તો તો તે
સ્વેન વર્ણ વધારે પ્રશસ્ત્ય ગણાય એમા નવાઈ શી ? તે
પ્રકાશની દાતની ગ્રંથિ રૂપી ઉપમેય હોવાથી ઉપમા ના,
તદનુચારે જ ઘટાવી છે હવે બીજા અવયવો ક્રમતા દાતની
ગ્રંથિમા એવી કદ વિશિષ્ટતા સહેલી છે કે જેથી દાતન
વર્ણન પ્રગમ સ્થોકમા કર્યું તે પણ સુદો જરૂર અદ્વૈતના
અભવનો લેણો

આર્ય દેશ દ્વાર કર્યમગિ મનુજીમાં ગુમ કૃતિ વલી,
 ગુણીનીજ સોખન ગોખ કર્યન દન ગુરુ નવમું વલી;
 જિનધર્મ શક્તિ નિમ ક્ષમા મુનિધર્મ આવકાગળ
 વલી,

વ્રત બાર સમુદિત સાતક્ષેત્રી સાતક્ષેત્રી સધ વલી. ૮
 જિનભક્તિ ન્યાય વિનય ભક્તો વરાગ્ય દિનોદ્ધિ
 વલી,

સવિ ધર્મનો સુખભાવ સમુદિત વિપયની નીચતા
 વલી;

શબ્દાદિકમક્ષર પાંચ સમુદિત તેમ નીચતા વલી.

દૂતાદિ સાત કપાય સમુદિત તેમ ક્રોધાદિક વલી. ૯

વર્ષા ક્ષમા શ્રમણ સ્વરૂપી દાર ચોસઠમું કહે,

પ્રાવૂણકેને નમન એ વલી દાર પાંસઠમું કહે;

સ્થિતિની અપેક્ષાએ અષાઢી શ્રેષ્ઠ ચોમાસું વલી,

શુભ પારણાનું દાર તિમ વ્યાખ્યાન ચોમાસે વલી. ૧

પુણ્યતિથિની સાધના રક્ષાં અને પર્યુષણ,

અષ્ટાહિકા દીપાલિકા ઉપદેશમાં ન જરી મણા;

વ્યાખ્યાન સાંભળવું^{૭૪} સદા મુનિનો વિહાર^{૭૫} કલ્યા
 વલી,
 આપાદ ચોમાસી તાળું^{૭૬} શુભ સ્વરૂપ જોલેતિમ વલી. ૧૧
 ચોમાસું^{૭૭} કાર્તિક સંવત્સર^{૭૮} નેમ ફાગણ માસની,
 ચોમાસીની^{૭૯} જાંતા મુકલ્યાણ મહાશુભ દિવસની;
 પૂર્વ^{૮૦} મહંતી ચૈત્ય પરિપાટી ઉજમાણું^{૮૧} તિમ વલી,
 ધ્વજરોપણું^{૮૨} દેવપૂજન ફલ સુમંગલ આંડ વલી. ૧૨
 મુકિત કેરું^{૮૩} દાર છેલ્લું^{૮૪} દાર સત્યાશી થયા,
 વૃત્તિદારે પર અપેક્ષા લેધ ચોરાશી કલ્યા,
 દિદેશને અનુસાર કરશે હરિ કવિ નિર્દેશને.
 દારનો હમ ધ્યાન રાખી હવે મુળો ઉપદેશને. ૧૩
 સર્પ કેરું^{૮૫} હેર હણવા નોળીયો નોળવેલને.
 ઝટ મૂપે ઉપાધિ રૂપી સર્પ હજે જીવને.
 ને હેર સીમ દિનારવાને નોળવેલ નણી સમા.
 ઉપદેશ માટે સાંભળાને નહરે જટ અમલમાં ૧૪

રાજ્યભામાં આવીને આર્દ્રક રાજાને આપ્યું હર્ષિત થયેલા
 આર્દ્રક રાજાએ શ્રેણિક રાજાના કુશળ પમાચાર પૂછ્યા
 તે વખતે આર્દ્રકુમારે શ્રેણિક રાજા કહ્યું છે વગેરે પૂછ્યું.
 ત્યારે આર્દ્રક રાજાએ પોતાને શ્રેણિક રાજા નામે કુલકમાગત
 મૈત્રીની હકીકત જણાવી, ત્યારે ન્યાયી આર્દ્રકુમારે મત્રીને
 પૂછ્યું કે આ શ્રેણિક રાજાને કોઈ ગુણવાન પુત્ર છે ? ત્યારે
 મત્રીએ અલયકુમાર નામે શ્રેણિક રાજાનો પુત્ર છે તે ૫૦૦
 મંત્રીનો અગ્રેષ્ઠ છે, વગેરે હકીકત જણાવી. ત્યારે આર્દ્ર
 કુમારે મત્રીને કહ્યું કે તમે જ્યારે આહીથી જાઓ ત્યારે
 અલયકુમાર માટે મારા તરફથી ભેટણું લઈ જાઓ કેટલાક
 દીવ્ય રહીને મંત્રી જ્યારે પાછો ફર્યો ત્યારે આર્દ્રક રાજાએ
 ભેટણા સાથે પોતાના માણસને તેની સાથે મોકલ્યો, ત્યારે
 આર્દ્રકુમારે પણ અલયકુમારને દેવા માટે ભેટણું આપ્યું,
 અને તેની સાથે પોતાની મૈત્રી કરવાની ઇચ્છા જણાવી. મંત્રી
 પોતાના દેશ તરફ તે માણસ સાથે પાછો ફર્યો. રાજાનું
 ભેટણું આપ્યું તે વખતે આર્દ્ર કુમારનું ભેટણું અલયકુમારને
 આપ્યું અને આર્દ્રકુમારની તેની સાથે મૈત્રીની ઇચ્છા જણાવી
 તે વખતે જૈન ધર્મને જાણનાર અલયકુમારે વિચાર્યું કે પૂર્વ
 જન્મમાં ધર્મની વિરાધના કરનાર આ અનાર્ય દેશમાં ઉત્પન્ન
 થયો છે તે ટિવાય મારી સાથે મૈત્રી ઇચ્છે નહિ માટે એને
 પગમાર્કિત (જિનેશ્વરનો લક્ષ્મ) ણનાવીને મારી મૈત્રી સફળ
 કરું ત્યારે આર્દ્રક દેશથી ભેટણું લઈને આવેલો માણસ
 પાછો જતો હતો ત્યારે શ્રેણિક રાજાએ આર્દ્રક રાજાને દેવા
 માટે ભેટણું આપ્યું તે વખતે અલયકુમારે પણ શ્રી ઋષભ-
 દેવની પ્રતિમાને એક પેટીમાં પેક કરીને આર્દ્રકુમારને આપવા

કોઈ મને તે નેવોગમ ઉત્પન્ન થઈ રહિયો આ વાત જાણી
ત્યારે તેમને પણ પાંચ પાંચવાળા થઈ કે જે નાચિવ લીધું
તે છતાં આવી નિષ્પત્તી પડે તો પરી અને તંથી પાંચને
પ્રાણત્યાગ કરવા પડ્યો, આ પાપમાર્ગી મારો કરાવે છુટકારો
થશે એ પ્રમાણે વશાન્તા પરીને તે પણ માનસન કરી
દેવલોકે ગયા ત્યાંથી ચ્યવીને અનાય દેશમાં ઉત્પન્ન થયા

આર્દ્રકુમારે વિચાર્યું કે અભયકુમાર મારા પરમ ઉપકારી
છે કારણકે તેમણે મારી અવસ્થા
આર્દ્રકુમારનો અ- જાણીને મને પ્રતિજ્ઞા કરવાને માટે
ભય કુમારને મળ- આ પ્રતિજ્ઞા મોકલી છે, માટે મારે
વાનો વિચાર અને પણ તેમને મળવું જોઈએ અને દીક્ષા
તે માટે ચુકિતથી લઈને શુદ્ધ ચારિત્ર પાળવું જેથી આ
નાશી જવું સારમાથી પોતાને ઉદ્ધાર થાય આવું
વિચારી પાવાના પિતાને તે વાવ
જણાવી, પરંતુ પિતાએ જવાની ના કહી અને તે નાસી જત
નહિ તે માટે તેમની ચોકી કરવાને પાંચસો સુભટો મૂક્યા
કુમાર પણ નાશી જવાનો લાગ શોધવા લાગ્યા, તે દરરોજ ઘોર
ઉપર સ્વોરી કરીને નગર બહાર જાય સુભટો પણ સાં
જાય છે. કુમાર તેમનાથી દૂર જલદી ઘોડો ફેલાવીને આગ
નીકળી જાય અને પછી થોડા વખતે પાછો આવે, એ
દરરોજ આગળ જાય અને થોડા થોડા વખતે પાછો આ
આથી સુભટોને તેમના ઉપર વિશ્વાસ બેસી ગયો એટ
એક વખત લાગ જોઈને આર્દ્રકુમાર તે સુભટોથી જ
પડીને નાશી ગયા સુભટોએ ઘણી તપાસ કરી પરંતુ જ્યારે

આર્દ્રકુમાર જડ્યા નહિ ત્યારે તેઓ પણ રાજના લયને
લીધે તે દેશ છોડીને નાશી ગયા અને ચોરી કરીને આછ-
વિદા ચલાવવા લાગ્યા

આર્દ્રકુમાર મુલગોથી શુભ રીતે નાશી જઈને ખડેદેથી
સંકેત કરી રાજેલ વહાણમાં બેસીને

આર્દ્રકુમારની સ્વયં આર્ય દેશમાં આવી પહોંચ્યા ત્યાં
દીક્ષા અને દેવીનો સ્વયંબુદ્ધ એવા તે પોતાની મેળે લોચ
નિષેધ કરીને દીક્ષા ચક્રણ કરવા તૈયાર થયા

ત્યારે દેવતાએ કહ્યું કે હે કુમાર ! હવે
તમારે લોગકર્મ લોગવવાનાં બાકી છે માટે લોગો લોગવીને
દીક્ષા લેજો, પરંતુ તે વાણીનો અનાદર કરીને પોતાના
પુરુષાર્થ ઉપર વિશ્વાસ રાખીને દીક્ષા લીધી પ્રત્યેક બુદ્ધ
ધર્મેલા તે તીવ્ર તપ તપવા લાગ્યા અને વિહાર કરતા કરતા
અનુક્રમે વસંતપુર નગરમાં આવ્યા ત્યાં નગરની બહાર દેવ-
કુલમાં કાલિચગ્ગ ધ્યાને રહ્યા.

તે વખતે તે નગરમાં દેવદત્ત નામે શેઠને શ્રીમતી નામે
વસંતપુર નગરમાં પુત્રી હતી, તે શ્રીમતી પૂર્વ લવમાં
શેઠની પુત્રી શ્રીમ- (ત્રીજા ભવે) બન્ધુમતી નામે આર્દ્ર-
તીએ આર્દ્રમુનિનો મુનિની પત્ની હતી જેણે તેમની સાથે
પતિ તરીકે રહેલો દીક્ષા લીધી હતી તે શ્રીમતી બાલ્ય

સ્વીકારે અવસ્થામાં કીડા કરવા માટે નગરની
બાલિકાઓ સાથે તે દેવકુલમાં આવી

છે તે વખતે બાલાઓ વર પસંદ કરવા લાગી કોઈએ
થાલકા વગેરેને વર તરીકે પસંદ કર્યા તે વખતે શ્રીમતી

બોલી કે હું તો આ મુનિને (મહાશય ધ્યાનમાં મોટા આર્દ્રમુનિને) પતિ તરીકે પાત્ર કરું છું, તે વખતે આકાશ-વાણી થઈ કે હે બાલા ! તારી પાતંગી કરી, તે વખતે ગર્જના પૂર્વક આકાશમાર્ગે રત્નોનો વૃષ્ટિ થઈ તે ગર્જનાના ભયથી શ્રીમતી મુનિના પગે વગગી પડી આ અનુક્રમ ઉપરથી થયેા એમ જાણી આર્દ્રમુનિ ત્યાંથી વિદાર કરી ગયા રાજાએ રત્નો લેવા માંડ્યા ત્યારે દેવે તેને લેવાનો નિંબધ કર્યો અને આ કન્યાને રત્નો આપ્યાં એ એમ કહ્યું, તેથી તે રત્નો શ્રીમતીના પિતાએ ગ્રહણ કર્યા

ત્યાર પછી શ્રીમતી જુવાન થઈ ત્યારે ઘણાં લોકોએ તેની માગણી કરી, પરંતુ શ્રીમતીએ શ્રીમતીનાં આર્દ્ર કહ્યું કે મેં તો તે મુનિનેજ વર તરીકે મુનિ સાથે થએલાં પસંદ કર્યા છે માટે હું બીજા કોઈ લગ્ન માથે લગ્ન કરીશ નહિ તેને ઘણી સમજાવી તે છતાં તેણે માન્યું નહિ તેણે કહ્યું કે કન્યા એકજ વાર અપાય છે, માટે હું તો તે મુનિનેજ વરી શ્રુતી છું. શેઠે કહ્યું કે તે મુનિને કેવી રીતે યોગપ્રવા ત્યારે શ્રીમતીએ કહ્યું કે જ્યારે મેં તેમનો પગ પકડયો ત્યારે તેમના પગને વિષે મુદ્દર લાંબન જોયું છે અને તેમને ગરાબજ ખ્યાલમાં છે, તેથી શેઠે તેને કહ્યું કે આ નગરમાં જેટલા મુનિ આવે તેમને તું ભિક્ષા આપ એ પ્રમાણે બાર વર્ષ આપ્યા ગયા ત્યારે આર્દ્ર મુનિ વિદાર કરતા તેજ નગરમાં આવ્યા અને શ્રીમતીએ તેમને પગના લાંબન ઉપરથી

ત્યાથી વીર પ્રભુને વંદન કરવા જતાં રસ્તામાં ગોશાળો
 મળ્યો તેમ જાણું કે તપોમત્ત કપ્પર્વ
 વીર પ્રભુને વંદન ફોગટ ૭ જાગળ કે ગુનાશુભ કવનું
 કરવા જતાં રસ્તામાં કાણુ નિયતિ છે તે વળતે આર્દ્ર
 ગોશાળાનો જોવાપ મુનિએ કહ્યું કે જો તું મર્વ ત્ર નિયતિને
 અને તેને નિરૂત્તર હેતુ માનતો હોય અને કિયાને ફોગટ
 કરવો. માનનો હોય તો તું પણ એક સ્થાનેજ
 કેમ રહેતો નથી અને ભોજન વગેરે
 માટે કેમ યત્ન કરે છે માટે નિયતિથી પણ પુરુષાર્થ ચઢીયાતો
 છે એમ સાળીત થાય છે એ પ્રમાણે તેને નિરૂત્તર કરી
 આગળ ચાલ્યા

રસ્તામાં હસ્તિ તાપસોના આશ્રમે આર્દ્ર મુનિ આવી
 પહોંચ્યા આ તાપસો હાથીને મારીને
 હસ્તિલક્ષ્મી તાપ- તેનું લક્ષણ કરતા હતા તેથી હસ્તી
 સોને પ્રતિબોધ તાપસ કહેવાના હતા તેમનું કહેવું
 એવું હતું કે એક હાથીને મારીને
 ખાઈએ તો તેનાથી ઘણા દીવગ આજીવિકા ચાલે છે અને
 એક જીવના વધનું પાપ લાગે છે, માટે ઘણા જીવોનો વધ
 કરવા કરતાં એક હાથીને મારવો ગરો તેમને પણ આર્દ્ર
 મુનિએ પ્રતિબોધ્યા અને દીક્ષા આપી ત્યાંથી વીર પ્રભુને
 વંદન કરવા આગળ ચાલ્યા

વીર પ્રભુને વંદન કરવા જતા રસ્તામાં રાજગૃહી
 નગરીએ આવ્યા ત્યાં શ્રેણિક સહિત
 અભય કુમારનો અભય કુમાર વંદન કરવા આવ્યા.

મેળાપ.

ત્યારે આર્દ્ર મુનિએ અલયકુમારને કહ્યું

કે તમેજ કારણ વિના મારા મહા

ઉપકારી છે. કારણકે તમે જે પ્રભુની પ્રતિમા મોટકી તે

જોઈને મને નક્તિસ્મરણ જ્ઞાન ધર્મ અને અનાર્થ દેશમાં

ઉપજવા છતાં હું આર્થ દેશમાં આવીને આરિત્ર ગ્રહણ કરવા

શક્તિમાન થયો છું. આ બધો તમારોજ ઉપકાર છે. આ

સાભળી શ્રેણિક રાજા અલયકુમાર વગેરે રાણ થયા અને

આર્દ્ર મુનિને નમીને પોતાને સ્થાને ગયા, ત્યાર પછી

શ્રી વીરપ્રભુની પાસે જઈ તેમને વંદન કર્યું. આરિત્ર નિર્મળ

ભાવથી પાળી અંતે સમાધિ મરણપામી બિદિપદને પામ્યા

હુંકાણમાં કથાનો એ સાર છે કે અનાર્થ દેશમાં ધર્મ

આધનની સામગ્રી હોવી નથી, માટે પૂર્વ પુણ્ય હોય તોજ

આર્થ દેશમાં જન્મ મળે છે ને તેજ આર્થ ક્ષેત્રને આધીન

નથળા ગુણની સંપત્તિ સુલભ થાય છે. ૩

॥ ઇતિ આર્દ્રકુમાર કથાનક ॥

અવતરણ—આ ગાથામાં કવિશ્રી આર્થ દેશ પામનાર

હવે ધર્મરહિત હોય તે છતાં પણ કઈ કઈ સામગ્રી મેળવીને

બોપ પામે છે તે જણાવે છે.—

^૩ આર્થ ^૪ દેશ ^૫ મવાપ્ય ^૬ ધર્મ ^૭ રહિતો ^૮ ડ્યન્યસ્ય ^૯ ધર્મક્રિયાં,

^{૧૦} ધર્મસ્થાનમદાંશ્ચ ^{૧૧} વીક્ષ્ય ^{૧૨} મુગુરોઃ ^{૧૩} શ્રુત્વા ^{૧૪} ચ ^{૧૫} ધમ ^{૧૬} ક્વચિદ્ ^{૧૭} ।

^{૧૮} ચૌધં ^{૧૯} યાતિ ^{૨૦} કુલોત્યનાસ્તિકમતો ^{૨૧} ભૂપઃ ^{૨૨} પ્રદેશી ^{૨૩} યથા,

^{૨૪} સત્યં ^{૨૫} ચન્દનસંગિનઃ ^{૨૬} સિતિરહો ^{૨૭} નાન્યેઽપિ ^{૨૮} કિં ^{૨૯} ચન્દનાઃ ॥૪॥

આર્ય દેશ લદી અપગ્ની ધર્મકરણી જોઈને,
 જિન મહિરાહિકમાં થતા શુભ ઉત્સવાહિક જોઈને;
 ક્યારેક સુણતાં વચન ગુરના નૃપ પ્રદેશીની પરે,
 બોધ પામે રંગ તેવો સંગ જેવો આચરે. ૧

અહન તણા સગે કરી અંહન સમા બીજા તરે,
 શું ના બને? નિશ્ચય બને તાત્પર્ય જાણો એ ખરું;
 ધર્મ દિરિયા દેખતાં ચોરો થયા ઝટ કેવલી,
 ઉત્સવાહિક જોઈ ધર્મી હોય નૃપ સંપ્રતિ વલી. ૨

નૃપ પ્રદેશી ધર્મ પામ્યા સંગથી ગુરરાજના,
 આર્યદેશ વિષે મલે તણુ દારણો ઇમ ભૂલ ના;
 એમ જાણી આર્યદેશે કારણો તણુ સાધીએ,
 અપ્રમાદ હશા ધરી નિર્વાણ સંપદ પામીએ. ૩

પ્રલોકાર્થ:—ધર્મ વિનાનો પ્રાણી પણ આર્યદેશને પામીને
 બીજાની (બીજા હવેથી કરાતી) ધર્મની ક્રિયાઓ અને
 ધર્મ સ્થાનોના મોટા ચોખ્ખોવાને જોઈને અને કોઈક વખત
 સુગુરથી ધર્મને સાલજીને, કુલની પરંપરાથી આવેલા નાસ્તિક
 મતવાળા પ્રદેશી રાજાની પેઠે બોધ પામે છે, એ રાત્રી છે
 (અહિ દષ્ટાન્ત કહે છે) અન્દન વૃક્ષના ગંગવાળાં બીજા
 (અન્દન ગિવાયના) વૃક્ષો પણ શું અન્દન બનતાં નથી?
 અર્થાત્ બને છે ૪

રૂપદર્શ:—ધર્મ વિનાનો હવ એટલો ધર્મનું સ્વરૂપ
 નહિ જાણનારો હવ પણ આર્ય દેશમાં જન્મ પામીને
 અથવા અનાર્ય દેશમાં જન્મ પામ્યા છતાં આર્ય દેશને

ઉપમા આપીને નમસ્કાર કરીને મનન વદનના નામ રાજાએ
અથવા મનન વદનના નામે રાજા અથવા વદનના નામે રાજા
શું નથી બનતા ? અથવા બીજા વદનના નામે મનનવદનના નામે
મુગધવાળા બને છે ૪

પ્રદેશી રાજાનું દૃષ્ટાંત દુકમાં આ પ્રમાણે જાણીએ:-

શ્વેતાળી નામની નગરીમાં પ્રદેશી નામે રાજા હતો.
તેને સૂર્યકાન્તા નામે સ્ત્રી અને સૂર્યકાન્ત નામે પુત્ર હતો.
તેને ચિત્ર નામનો મંત્રી હતો. તે એક વાર કામ પ્રાપ્ત
શ્રાવસ્તી નગરીમાં ગયો ત્યાં તેણે શ્રીકેશી ગણધર પાસે
ધર્મદેશના સાંભળી શ્રાવકધર્મ અગીકાર કર્યો, પછી પોતાના
રાજાને પણ જોધ પમાડવા માટે વિનંતિ કરીને ગુરુને લાવીને
પોતાની નગરીની બહાર ઉદ્યાનમાં રાખ્યા, અને કહ્યું કે હું
ગુરુ ! મારા રાજા કૂર અને પાપમાં તત્પર એવા નાસ્તિક
છે માટે ત્યારે અહીં આવે ત્યારે તેમને તમારે જોધ પમાડવો.
કારણકે મારા જેવો મંત્રી હોય છતાં રાજા નરકગામી થાય
તો તેના દેવામાથી હું કેમ છું ? 'હવે સવારમાં અંધકીડા
કરવાને બહાને મંત્રી રાજાને ગુરુ જે ઉદ્યાનમાં સભામાં રહીને
ઉપદેશ આપતા હતા ત્યાં લાવ્યો. વિગામની ઈછાથી
વૃક્ષની છાયામાં આવેલા રાજાએ મંત્રીને પૂછ્યું કે આ મુંડ
મોટા સ્વરે શું જોલે છે ? મંત્રીએ કહ્યું કે હું જાણતો નથી
પરંતુ ત્યાં જઈને તપાસ કરીએ, એ પ્રમાણે મંત્રીએ કહેવાથી
રાજા મંત્રી સાથે ત્યાં જઈને ધર્મદેશના સાંભળવા બેઠો.
દેશનામાં રાજાએ પૂછ્યું કે પ્રમાણના અભાવે આત્મા કે
પરલોક નથી માટે ધર્મ કરવા વડે સર્થ ત્યારે સૂરીશ્વરે

અનશન કરીને સ્વર્ગે ગયા અને નાર પત્નોગમના આપુ-
 વ્યવાળા ગૂચાળ નામે દેવ થયા ત્યાંથી ગયી મહાવિદેરે.
 સિદ્ધિને પામશે અગ્ની નાર એ છે કે આર્ય દેશ પામીને
 ધર્મ રહિત હોય છતાં ગદ્યગુરૂ પાસેથી ધર્મ ગાળીને
 બોધ પામનારા હોયે આત્મકલ્યાણ સાધે છે, માટે ગુરૂ
 પાસેથી ધર્મદેશના માંભળવામા તત્પર રહેવું

॥ ઇનિ પ્રદેશી નૃપ કથા ॥

અવતરણુ — એવી રીતે પહેલા આર્યદેશ દ્વારનું વર્ણન
 કરીને હવે બીજા ‘કિમપિ’ નામના દ્વારનું સ્વરૂપ કહે છે.—

હ્રત્સર્પિણ્યવસર્પિણીઃ ક્ષિતિમરુત્તેજોઽપ્સ્વસંખ્યા વનૈ-
 ૭ ૬ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬
 ડનન્તામ્તા વિકલે ગણેયશરદો જાત્યા વિપત્યા નયેત્ ।
 ૧૩ ૧૨ ૧૪ ૧૦ ૧૧ ૧ ૧૮ ૧૭ ૧૮ ૨૦
 સપ્તાષ્ઠો તુ ભવાંસ્તિરશ્ચ મનુજે જીવોઽન્તરેઽત્રાસ્ય ચે-
 ૨૧ ૨૪ ૨૨ ૨૫ ૨૬ ૨૭
 દ્ધમસ્તદ્ધરણેન્દ્રવત્સ સુગતિ પ્રાપ્નોતિ તિર્યઙ્કપિ ॥ ૫ ॥

હ્રત્સર્પિણી અવસર્પિણી પૃથ્વી તથા જલ અગ્નિમાં,
 ને વાયુમાં હવે વીતાવી અસંખ્યાત ભવાબ્ધિમાં;
 વનસ્પતિમાં તે અનન્ત ગર્ભજ મરતા જન્મતાં,
 વિકલેન્દ્રિમાં સંખ્યાત વર્ષો તિરિ મનુજ ભવ પણ
 થતા, ૧

સગ આઠ ઉત્કૃષ્ટા મહાકષ્ટ કરી જો ધર્મને,
 વચમાં લહે તિર્યચ પણ તો પામતા ઝટ સ્વર્મને;

દષ્ટાંત અહીં ધરણેન્દ્રનું નિજ દાસ પાસ સુણાવતા,
નવકાર પાસકુમાર પામે સર્પ પણ ધરણેન્દ્રતા. ૨

શ્લોકાર્થ:—આ જીવ પૃથ્વીકાય, વાયુકાય, અગ્નિકાય અને અપકાયમાં અસંખ્યાતી ઉત્સર્પિણી તથા અવસર્પિણી કાલ જન્મ મરણ વડે નિર્ગમન કરે, તથા તેજ પ્રમાણે વનસ્પતિકાયમાં અનંતી ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણીઓ મુઘી વસે, તથા વિકલેન્દ્રિયમાં સંખ્યાતા શરદ એટલે વર્ષો મુઘી તે પ્રમાણે રહીને, તિર્યચ અને મનુષ્યમાં માત આઠ ભવ મુઘી વસે આના આંતરામાં જો તે જીવને ધર્મ પ્રાપ્તિ થાય તો તે તિર્યચ હોય તો પણ ધરણેન્દ્રની જેમ ઉત્તમ ગતિ પામે છે ૫

રૂપદર્શન:—આ ગાથામાં જીભું ‘કથમપિ’ કાર કહેવાનું છે તો ‘કથમપિ’ એટલે શું? તો ‘મહોટા કપ્ટે’ આ કહેવાતાં વાનાં પ્રાપ્ત કરીને ધર્મમાં પ્રમાદ કરવો નહિ. આ ‘કથમપિ’નો દરેક કાર સાથે સંબંધ છે તો તેને પ્રથમ ન કહેતાં જીભું કેમ કહ્યું એવી શંકા થાય તો જવાબમાં જણાવવાનું કે આચાર્યે ઉદ્દેશના ક્રમમા આ કાર જીભું કહ્યું માટે ઉદ્દેશ પ્રમાણે નિર્દેશ થાય (સામાન્ય કથન પ્રમાણે વિશેષ કથન થાય) તેથી પ્રથમ આર્ય દેશનું વ્યાખ્યાન કરી પછી કથમપિ કાર હવે કહેવાય છે. આ મનુષ્યનો ભવ કેટલી મુઝીબતે મળે છે, તે જણાવવાને આ જીવ આ સંસારમાં ક્યે ક્યે સ્થળે કેટલો કાલ રહ્યો તે જણાવે છે.—એકેન્દ્રિયને વિષે પૃથ્વીકાય એટલે માટી પથ્થર વગેરે જીવો રૂપે અસંખ્યાતી ઉત્સર્પિણી તથા અવસર્પિણી એટલો કા

દરમીઆન એટલે પનોદ્રિયાળામા જીવ નિર્વ્યજ રૂપે લોગ તે છતાં પણ જો તેને મર્મ પ્રાપ્ત થાય તો તે સારી ગતિને (દેવગતિને) પામે છે આ વિગતમા ધરણેન્દ્રનું દ્રષ્ટાંત જાણીયું છે—એટલે પૂર્વ ભવમા નાગ છતા પણ ત્રેવીસમા તીર્થંકર શ્રીપાર્શ્વનાથે તેને મરતી વખતે જાળાવેલા નવકાર મંત્રની શ્રદ્ધા પૂર્વક મરણ પામવાથી હિંસક તિર્યચ છતા પણ તે ધરણેન્દ્ર એટલે નાગકુમાર નામના અમુર કુમાર દેવોના ઇન્દ્ર રૂપે ઉત્પન્ન થયા પ

આ ધરણેન્દ્રની કથા દુંકાણુમા આ પ્રમાણે જાણવી—

આ ભરતક્ષેત્રમાં વાણુરસી નામે નગરીમા અધ્યક્ષેન નામે રાજા હતા તેમને વામાદેવી રાણીથી ચૌદ સ્વપ્ને સૂચિત પાર્શ્વકુમાર નામના પુત્ર થયા આ પાર્શ્વકુમાર ત્રેવીસમા તીર્થંકર હતા ને તે ગ્રાણુ જ્ઞાને સહિત હતા તે પ્રસેનજિત રાજાની પુત્રી પ્રભાવતીને પરણ્યા હતા એક વખતે મહેલની બારીએ બેઠેલા પાર્શ્વકુમારે પૂજાની સામગ્રી લઈને બહાર જતા નગર લોકોને જોયા તે જોઈને તેમણે પોતાના માણસોને પૂછ્યું કે લોકો નગર બહાર કેમ જાય છે? ત્યારે તેમણે કહ્યું કે નગર બહાર કમઠ નામે તાપસ આવીએ છે તે પંચાગ્નિ તપ તપે છે, તેને પૂજવાને લોકો નગર બહાર જાય છે તે સાંભળી પાર્શ્વકુમાર પણ તેને જોવાને પોતાના સેવકને સાથે લઈને ત્યાં ગયા તે વખતે અગ્નિ માટે સળગાવેલા લાકડામાં બળતા સર્પને પ્રભુએ અવધિ જ્ઞાનથી જોયો તેથી દયાના લંડાર પ્રભુએ કહ્યું કે ‘અહો પાપ અહો પાપ’ કારણ કે જે તપમાં પણ દયા નથી.

પ્રભુને પ્રભુભ કરી તેમના પગ નીચે ઉત્તમ કમર આપન કર્યું અને પ્રભુના મસ્તક ઉપર માત કળાવાળુ છત્ર કર્યું, પછી મેઘમાલીને કાઠ કે છે પાપી! ત્રાગ જગતના શરે ઉપર આ તારો કોપ શો? અત્યાર મુધો મેં આ તારા કૃત્યને સહન કર્યું પણ હવે હું સહન કરીશ નહિ કારણકે હું પ્રભુનો સેવક છું પ્રભુ તો શત્રુ અને મિત્ર બંને ઉપર સમાન દષ્ટિવાળા છે, તેથી તેમને તો કાંઈ થવાનું નથી, પરંતુ તને પોતાનેજ નુકશાન થવાનું છે, માટે હજી પણ પ્રભુની પાસે ક્ષમા માગ ધરણેન્દ્રના આ વચનથી લય પામીને પોતાનો અપરાધ પ્રભુ આગળ ખમાવ્યો અને પોતાને સ્થાને ગયો ધરણેન્દ્ર પણ પ્રભુને નમીને સ્વસ્થાને ગયો એ પ્રમાણે તિર્યચ હોય તેને લાગલાગટ વધારેમો વધારે સાત આઠ લવ થાય, પરંતુ જો વચમાં ધર્મને પામે તો સદ્ગતિ પણ પામે ૫

અવતરણુ—:—આ ગાથામા પણ બીજા કથમપિ દ્વારને દષ્ટાત પૂર્વક જણાવે છે:—

(શાર્દૂલ વૃત્તમ્)

૧	૨	૩	૪	૫	૬
કાલપ્રાણિભવા	અનાદિનિધનાસ્તત્સર્વજાતૌ	સદા,			
૮	૭	૬	૧૦	૧૩	૧૪
જીવેન ભ્રમતા મુહૂર્તમપિ	હિ પ્રાપ્તં ન	કિંચિદ્વિતમ્ ।	૧૧	૧૨	
૧૮	૧૬	૨૧	૨૦	૧૫	૧૬
શુક્તાશુક્તિકયેવ	વારિ મણિકૃદ્વાદૌ	ક્વચિદૈવત-	૧૭		
૨૩	૨૪	૨૨	૨૫	૨૬	૨૭
સ્તત્પ્રાપ્યાથ	સંકલ્પેન	શવલેનોક્ષ્ણેવ	ધાર્ય	શ્રિયે ॥૬॥	

કાલ જીવ ભવ ત્રણ અનાદિ તેહથી સવિ જાતિમાં,
 નિત્ય ભમતા આજ જીવે મુહૂર્ત પણ રહી શાંતિમાં;
 કંઈક હિત ના મેળવ્યું નેથી ભ્રમણ રહ્યું ચાલતું;
 પણ સ્નાતિજલજિમ છીપમાં જો દૈવયોગે આવતું. ૧
 તો નેહનું મોતી બને તિમ હોય ભાગ્યજ અળકતું,
 તો ધર્મ પામે હોય અદળું પુણ્યથી સીધું થતું;
 ધર્મ પામી સાધવો નિત જેમ કંબલ શંખલે,
 શ્રેષ્ઠિ સંગે ધર્મ સાધી મુર થયા સ્થિરતા બલે. ૨

સંલોકાર્થ.—કાલ, જીવ અને સંસાર આદિ અને અન
 રહિત છે તે કારણથી સર્વ યોનિમાં નિરતર ભમતા જીવે
 એક મુહૂર્ત મુઘી પણ અલ્પ હિતને પ્રાપ્ત કર્યું નથી
 પરંતુ જેમ સુદ્રમાં મોતીની છીપને ક્યારેક દૈવયોગે મોતી
 બનાવનાર પાણી મળી જાય છે તેમ કદાચ જીવને તે દિન
 (સમ્યક્વાદિ) પ્રાપ્ત થઈ જાય તો કંબલ મહિત પાળે
 નામના વૃષભની (ગળદની) જેમ તેને મોક્ષ લક્ષ્મી મેળવનાં
 માટે ટકાવી રાખવું ૬

રૂપબદ્ધાર્થ.—કાલ, પ્રાણી અને ભવ અનાદિ અનન્ય
 એટલે શરૂઆત અને અંત રહિત છે કારણ કે ભૂતકાળની
 આદિ નથી તેમજ ભવિષ્યકાળને; અંત નથી માટે કાલને
 અનાદિ અનન્ય કહ્યો વર્તમાનકાળ એક અમય રૂપ જ હોવાથી
 તે આદિ અંત છે વળી આ જીવની પણ આદિ નથી કારણ
 કે જે વસ્તુ નવી ઉત્પન્ન થાય તેની આદિ થાય (શરૂઆત
 કહી શકાય) પરંતુ જીવ તો સ્વયંસિદ્ધ એટલે કાલને:

પરમે નથી તેથી તેની આત્મિક નથી તેમજ જીવના નાશ
પણ નથી કારણ કે નાશની મનુષ્ય નિર્મળ કેવરૂપે તેની
બુદ્ધિ બુદ્ધિ અવસ્થાઓ બાદમાં છે પરંતુ તે દરેક અવસ્થામાં
તે જીવ રૂપે તો કાયમજ એ છે માટે તેના નાશ પણ
નથી તેવીજ રીતે ભવ એટલે આ જીવ તે પણ આત્મિક અત
રહિત છે કારણ કે આ જીવનાર પણ કોઈના કંઈના નથી
તેમજ સદા કાળ મસારી ઉવાચી ભરેલો હોવાથી તેના છેડા
પણ નથી આ કારણથી એટલે આ નાનું પદાર્થો શરૂઆત
અને છેડા રહિત હોવાથી મધ્યની એટલે ચારાગી લાગ
થોનિમાં નિરતરપણે રખડતા જીવ એક મુદ્દત એટલે બે
ઘડી જેટલા વખત સુધી પણ થોડું પણ હિત એટલે મમ્ય-
જર્ણનાદિ ધર્મ સ્વરૂપ સુખનું સાધન મેળવ્યું નથી જો
કદાચ અનુકૂળ નસીળના યોગે પ્રાપ્ત થઈ જાય તો તે ધર્મને
જીવે મોક્ષ રૂપી લક્ષ્મીને પામવા માટે ટકાવી રાખવું
જોઈએ. કોની પેઠે પ્રાપ્ત થાય? તે દષ્ટાન્ત પુર્વક જણાવે છે-
જેમ સમુદ્રની અંદર મોતીની છીપ વડે (એટલે કાલુ નામની
માછલી જેના ઉદરમાં સ્વાતિ નક્ષત્રનું પાણી જાય તો તેમાંથી
મોતી બને છે) કદાચ નસીળ યોગે મોતી બનાવનાર પાણી
મોતી રૂપી લક્ષ્મીને માટે ધારણ કરાય છે તેમ જીવે પણ
ધર્મ પામીને મોક્ષ રૂપી લક્ષ્મીને માટે તેને ટકાવી રાખવા
જોઈએ આ ગાળતમા ઉદાહરણ જણાવે છે:-જેવી રીતે
સંજલ અને કંજલ નામના બે વૃષભોએ ધર્મ પામીને તેને
ટકાવી રાખ્યો તેવી રીતે ધર્મને ટકાવી રાખવા જોઈએ ૬

સંજલ કંજલનું દષ્ટાન્ત દુકમા આ પ્રમાણે જણાવું—

એક વાળને બહારથી મથાપન વિષે માટે જોઈએ
 થયો ત્યારે અજાનો મામડીમાંથી તાર, વાળ નેત્રી
 (બાહ્ય દાંડવાની રમત) આરબી તે વાળને જિનદારનો
 કોઈક મિત્ર શેઠને પૂછ્યા શિવાય તે જાને જાળદોન તમ
 ગયો અને તેમને જાડીએ જોડીને નેરથી કાઢ્યા કોઈ નિયમ
 જાડીએ જોડાએલા નહિ હોવાથી તે જાને માળા દુઃખી થયા
 વળી તે મિત્રે જાળદોને જલદીથી દેખાવવા માટે માળા માર
 માર્યો તેથી તેમના સાંધા તૂટી ગયા, એવી રીતે તે અત્યંત
 દુઃખ પામેલા તે જાનેને શેઠને ત્યાં પાછા જાંધી ગયો
 જ્યારે શેઠ તેમની પાસે ગયા ત્યારે તેમની તેવી અવસ્થા
 જોઈને શેઠને ઘણું ખેદ થયો અને આ દુરત્માએ શુ કયું
 એવું વિચારવા લાગ્યા જાને જાળદોને કંપતા અને નેરથી
 શ્વાસોશ્વાસ લેતા જોઈને કંઈવાળી દષ્ટિથી શેઠ તેમને
 સ્નેહ પૂર્વક કહ્યું કે હે જાળદો! તમારે કોઈના ઉપર વેરભાવ
 કરવો નહિ કારણ કે ઉપકારમા કે અપકારમા પાશુ સંપુરણાનું
 મન લેદાતુ નથી શેઠ તેમને અન્ન પાણી આપે છે તે તેઓ
 ખાતા નથી કારણ કે વિવેકી જાનેલા તે વૃષભોએ અનશન
 કર્યું હતું શેઠે પણ ઇગિત આકારથી તે વાત જાણી, તેથી
 શેઠે પણ તેમને અનશન કરાવ્યું. અને તેઓએ હર્ષથી
 અગીકાર કર્યું ત્યાર પછી શેઠે આપેલા નમસ્કાર મંત્રને
 સાંભળતાં તેઓ સમાધિ મરણ પામીને નાગકુમારને વિષે
 દેવ થયા આ વાર્તાનો સાર એ છે કે તિર્યંચ છતાં પણ
 તેમણે ધર્મની આરાધના કરી તો તેઓ પણ દેવ ગતિના
 મુખ પામ્યા તો હર્લભ એવો આ મનુષ્ય ભવ મહા મુશી-
 જાને પામીને ભવ્ય જીવોએ તેને ફેગટ હારી જવો નહિ
 પરંતુ પર્મ કાર્યો કરીને તે જન્મને સફળ કરવો જોઈએ ૬

જેમ જેમ કુમાર મગમ માતાના ગુનવર ગયા,
 તે વિદેહે સિદ્ધ દેશે તેમ નાણું જન તરી ગયા,
 ભાગ્યથી ન જાવ લાડીને મુકિત કમલા પામવા,
 શીઘ્ર કરવા યતન સર્વ કપાય વિપયા છાડવા. ૪

શ્લોકાર્થ — જેમ આ કોઈકન વિષ ૧ નિર્મલ રેતીવાદા
 જેતરમા ધીજ ઉગતું નથી વળી ૨ જાગ્યાળા જેતરમા પણ
 ઉગતું નથી ૩ નહિ જેડલા જેતરમા ધર્મક ઉગે છે અને
 ૪ જેડલા જેતરમા બુદ્ધા બુદ્ધા ક્ષેત્ર વડે દુળ છે, તેવી રીતે
 દેવતા નારકી તિર્યચ અને મધુચંદા જાતને વિષે ધર્મની
 ઉત્પત્તિ જાણવી તેથી મનુષ્ય ભવને વિષે મેઘકુમારની જેમ
 અનત લક્ષ્મી (મોક્ષ) ને પામવા માટે ઉતારણ કરે. ૭

રૂપદર્શન:—ચાર ગતિને વિષે મનુષ્ય ભવ પામીનેજ
 ધર્મની ઉત્પત્તિ (લાભ, પ્રાપ્તિ) થઈ શકે છે પણ ધીજ
 ત્રણ ભવોમાં ધર્મની ઉત્પત્તિ થઈ શકતી નથી તે ધીના
 જેતરના દષ્ટાન્ત વડે કવિથી જણાવે છે જે જેતર નિર્મલ
 રેતીથી ભરેલું હોય તે જેતરમાં વાવેલું ધીજ જેમ ઉગતું
 નથી અને તેથી કરીને તેવા જેતરમાં કરેલી જેતી તદ્દન
 નિષ્ફળ જાય છે અથવા કાઈ પણ અનાજ મળતું નથી તેમ
 દેવ ભવમા પણ કાઈ વિશિષ્ટ ધર્મ ઉપાર્જન કરી શકાતો નથી
 કારણ ત્યાં રહેલા દેવતાઓ દેવ ભવ સગધી મુખે ભોગવવામા
 એટલા ગદા આસક્ત થઈ જાય છે કે જેથી તેમનાથી કાઈ
 પણ જાતનો વિરતિરૂપ ધર્મ જની શકતો નથી તેવીજ રીતે
 ખારવાળી જેની જમીન છે તેવા જેતરમાં જેતી કરવામા
 આવે તે! તેમાં પણ જેમ ધીજ ઉગતુંજ નથી તેમ ખારવાળા

માંબળી તેમને આ નગર ઉપર નેરળ માત્ર થયો, તેથી તેમની ધીનીર પ્રભુની પાસે દીક્ષા લેવાની ઈચ્છા થઈ તે વાત તેમણે માતા પિતાને કહી અને દીક્ષા લેવા માટે જત માગી ત્યારે માળાપે કહ્યું કે તે પુત્ર! આ વ્રત પાળવું મહેલું નથી કેળ નરળા ક્રમણ શરીરલાળા તુ કે જેમ્ ટાક તડકા સહન કર્યા નથી તે તારાથી આ દુષ્કર અગ્નિ કેવી રીતે પાળી શકાયે? ત્યારે મેઘકુમારે કહ્યું કે ભવથી ઉદ્દેગ પામેલો હું તે દુષ્કર છતા પણ પાટીશ માટે મને રજા આપો. ત્યાર પછી માત પિતાએ ઘણી રીતે સમજાવ્યા છતા તેમનો નિજય અડગ રહ્યો ત્યારે તેમણે દીક્ષા લેવાની રજા આપી અને મેઘકુમારે પણ વીર પ્રભુની પાસે દીક્ષા લીધી

રાત્રીએ જ્યારે સૂવાનો પ્રસંગ આવ્યો ત્યારે મેઘકુમાર સૌથી લઘુ દીક્ષિત હોવાથી તેમનો મથારો ઓછો ઠંડો આવ્યો રાત્રીમા મથારામા સૂતલા તેમના શરીરે માત્રાદિ કરવા માટે જતા આવતા સાધુઓના પગનો સંઘટ્ટો (સળંગ) થવા લાગ્યો અને શરીર ધૂળથી વ્યાપ્ત થતા માંડ્યું તે વખતે તેમને ઉંઘ આવતી નથી તેથી તે વિચારે છે કે ક્યાં મારી સુંદર તળાઈઓ વગેરે વાળો પલંગ અને ક્યા આ ભોંય ઉપર સંધારામા સૂવાનું તેમજ જતા આવતા સાધુઓના પગની ઠેસો ખાવી આવું દુઃખ મારાથી સહન થવાનું નથી માટે સવારમાં પ્રભુની પાસે જઈને દીક્ષાનો ત્યાગ કરીશ, એવા વિચારમાં ને વિચારમાં તેમણે પરાણે રાત્રી પૂરી કરી

સવારે વ્રત ત્યાગ કરવાની ઈચ્છાથી પ્રભુ પાસે આવ્યા

બગાવવાને માટે તેં જોડ્યું એ જાન કર્મ અને તેથી તું
સન્નપુત્ર થયો તો નાપુત્રોના પગના નામદનથી તું કેમ
કાયર થઈ ગયો એક જીને અભયદાન આપવાથી પણ
જ્યારે આટલું ફલ મળ્યું તો ગર્વ જીવને અભયદાન આપનાર
આ વ્રત અંગીકાર કરીને તું હવે પ્રમાત્રી થઈશ નહિ

આ પ્રમાણે પ્રભુની વાણી સાંભળીને તે ફરીથી વ્રતને
વિધે દૃઢ આસ્થાવાળા થયા અને મિથ્યા દુષ્ટતા આપીને
તીવ્ર તપ કરવા લાગ્યા અને આગ્નિનું સમ્યગ્ રીતે પાલન
કરીને વિજય વિમાનને વિધે દેવ થયા ત્યાંથી ગ્રયવીને
મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં ઉપજીને મોક્ષે જશે આ પ્રમાણે તિર્યચના
લવમાં પણ દયા પાળીને ધર્મ કાર્ય સાધવાના કાચુભૂત
મનુષ્ય લવ પામી શ્રીમેઘકુમારે તેને સફલ કર્યો તેમ મનુષ્ય
લવ પામીને ભવ્ય જીવોએ વિશેષતાથી ધર્મની સાધના
કરીને આત્મમુક્તિલાભ કરવું વ્યાજબી છે કારણ કે મનુષ્ય લવ
પામવો ઘણો દુર્લભ છે

॥ ઇતિ મેઘકુમાર કથા ॥

અવતરણ.—મનુષ્ય લવ પામ્યા છતાં દેવા દેવા
પ્રકારની બુદ્ધિવાળા મનુષ્યો દેવાં દેવા પ્રકારનાં કર્મ બાંધી
અંતે દેવી ગતિ પામે છે તે જણાવે છે

॥ મન્દાકાંતાવૃત્તમ્ ॥

૧ ૨ ૩ ૬ ૭ ૮
વેલાકૂલે મહતિ નૃમવે માકુ પ્રસન્નેન્દુવત્ત-
૫ ૪ ૧૦ ૯
જીવા મૃદશ્લઘદઘધિયઃ ક્રીણતે કર્મવસ્તુ ।

કાચમાં રહેતા જાણનારો તે વખતે દર્મ જો કાળ કે આનું
 તો નામ પણ તેના મોગ નથી મળતું કે પોતાના નાના બાળ-
 કને ગાદીએ બેસાડીને મનીષાને કારવાજ આપીને તેણે દીક્ષા
 લીધી રાજા જાણક પોતાથી પડેલના ચતુર્થના તેના ઉપર ચઢી
 આવ્યા છે મંત્રીઓ પણ તેમનો ગાથ મળી ગયા છે અને
 રાણીઓ નાથી ગર્ભ છે આ વાતચીત પ્રસન્નચંદ્ર રાજર્ષિએ
 માંલજી. અને તેથી તેમને એકદમ ક્રોધ થયો એટલે મનમાં
 વિચારવા લાગ્યા કે જો હું અત્યારે ત્યાં હોઉં તો મંત્રીઓને
 સજા કરત અને રાજાઓને હરાવીને નસાડી મૂકત એ પ્રનામે
 વિચારમાં ને વિચારમાં રાત્રીઓ ગાથે મનથી યુદ્ધ કરવા લાગ્યા
 ને પોતાના વ્રતને ભૂલી ગયા જતાં પોતે નવા નવા શસ્ત્રોથી
 લડે છે આવા ધ્યાનમાં તેઓએ અશુભ કર્મના બંધ કરવા
 માંડ્યો અને એવા અશુભ પરિણામમાં ચડ્યા કે ચાતમી
 નારકીના દલીયા બાધ્યા તે વખતે ત્રિણિક રાજા પણ ત્યાં
 આવી પહોંચ્યા તેમણે પ્રસન્નચંદ્રને વદન કર્યું પછી સ્મૃત-
 વગરણમાં ગયા ત્યાં વીર પ્રભુને પૂછ્યું કે પ્રસન્નચંદ્ર રાજર્ષિ
 મેં જ્યારે તેમને વદન કર્યું ત્યારે મરણ પામે તો ક્યાં
 જાય. ત્યારે પ્રભુએ કહ્યું કે સાતમી નરકે જાય. થોડી વાર
 પછી ફરીથી પૂછ્યું ત્યારે પ્રભુએ કહ્યું કે સર્વાર્થસિદ્ધે જાય
 ત્રિણિક રાજાએ પૂછ્યું કે આવું જે પ્રકારનું વ્યાખ્યાન સાથી ?
 ત્યારે પ્રભુએ કહ્યું કે તે વખતે તેઓ હુમખનાં વચનો માંલજી
 હુધ્યાનમાં ચઢ્યા હતા અને તેથી તે વખતે તેમને સાતમી
 નારકીનાં દલિક બંધાતાં હતાં તે વખતે તેઓ મનથી શત્રુ
 રાજાઓ ગાથે લડી રહ્યા હતા લડતાં લડતાં બધા શસ્ત્રો ખુટી
 ગયાં એટલે માથાનો મુગટ ફેંકવા માટે માથે હાથ મૂકે છે.

શ્રેષ્ઠ કુલ રૂપ સ્થાન મળતાં જરૂરજન ધર્મી બને,
પણ દુષ્ટકુલે જન્મ્યા છતાં પુરૂષે જનો ધર્મી બને;
સ્થાન ઝેરી સર્પ તો પણ ઝેર હરનારો માણી,
ત્યાં થાય કાદવથી હુંવે ઉત્પત્તિ તેમ કમલ તાણી. ૧

સુલસ નામે સુત કસાર્ક કાલસાકરિકના હતો,
પિતા અલવ્ય છતાં ન ધર્મે તેકદી આળસુ થતો;
પુણ્યયોગે સુલસ પામે સંગ અભય કુમારનો,
હોય નીચ કુલ તોય મહિમા જાગતો છે પુણ્યનો. ૨

શ્લોકાર્થ:—જે સુલસ તંવા પ્રકારના અલવ્ય પિતાનો
પુત્ર છતાં ધર્મને વિષે આલમવાળો થયો નથી શું ઝેરી સર્પથી
ઝેરને હરનાર મળી થતો નથી? અથવા કાદવમાથી લદમીના
ઘર રૂપ કમલની ઉત્પત્તિ થતી નથી? અથવા થાય છે કે

સ્પષ્ટાર્થ:—ખરાબ કુલમાથી પણ ઉત્તમ પુરૂષો ઉત્પન્ન
થાય છે તો સુકુલની તો વાતજ શી? એ વાત દૃષ્ટાન્ત
પૂર્વક સમજાવે છે. ખરાબ કુલમાથી પણ ઉત્તમ પુરૂષો ઉત્પન્ન
થાય છે તે વાત તો ખરાબ કુલનો મહિમા જણાવે છે એવી
શકા થાય તો તે જાણતમા જણાવવાનું કે ખરાબ કુલમાંથી
ઉત્તમ પુરૂષો ઉત્પન્ન થાય છે તે તે પુરૂષનો પૂર્વનો પુણ્યો-
દય જાણવો. પરંતુ તે કુલનું માહાત્મ્ય નથી શ્રેણિક રાજાના
વખતમા રાજગૃહી નગરીમાં કાલિકગૌરિક નામે ચાંડાલ હતો
જે દરરોજ પાચસો પાડાનો વધ કરતો હતો અને જેને શ્રી
મહાવીર પ્રભુએ અલવ્ય એટલે મોક્ષે જવાને અયોગ્ય જણા-

વળી કેટલાં પશુ તો : અગ્રી પીડના ભાગ છે તો તેમને
માનવામાં પાપને ગદને ઉત્તર પુન્ય થાય છે તે જતાં તમે
તેમાં પાપ લાગતું હોય તો આપોજી જેમ મન નોંચીએ
છીએ તેમ તે પાપને નોંચી કર્મજી ન્યાય પછી મુક્ત
વિચારે છે કે આ અજ્ઞાનીઓને મારે સન્માર્ગમાં જોડવા
જોઈએ એ વિચારથી એક દિવસ તો કુટાડા વડે પાતાનો
પગ છેલો ત્યાર પછી તેની વેદનાથી વિલાપ કરતા મુલસે
તેઓને કહ્યું કે હે પૂજ્ય સજાઓ મને ઘણી પીડ થાય છે
માટે તમે થોડી થોડી પીડ વહેંચી લો ત્યારે તેઓએ કહ્યું
કે તારી વેદના અમારાથી શી રીતે લેવાય ? ત્યારે મુલસે
કહ્યું કે જો તમે મારી પીડ લઈ શકતા નથી તો તમે મારું
પાપ શી રીતે લેશો ? એ પ્રમાણેનાં મુલસના વચનથી બાધ
ચામીને તેઓ ધર્મ બુદ્ધિવાળાં થયા મુલસે પોતાની શ્રદ્ધાનો
ત્યાગ કર્યો નહિ. એ તેના પૂર્વ પુણ્યનો પ્રભાવ બાધવો

॥ ઈતિ મુલસ કથા ॥

અવતરણ:—સુકુલમાં ઉત્પન્ન થએલી સ્ત્રીઓ પણ
બાધને માટે થાય છે તે જણાવે છે:—

વૌધાય સદ્ધર્મકુલોદ્ભવાઃ સ્ત્રિયો—

જ્ઞુદાયનસ્યેવ પુરા પ્રભાવતી ।

સત્તીર્થતા કિં જલધેન ? ગંગયા,

સદ્વૃત્તતા વા શશિનો ન ? રાકયા

॥ ૧૦ ॥

તેમજ જુના (કાળાવાળા) વડાણથી કોણ સમુદ્રને તરે ?
અથવા કોઈ તરી શકે નહિ. ૧૧

સ્પષ્ટાર્થ — દગલ કામિનીના ત્યાગી એવા મદ્ગુરૂની
સોળત વિના મોક્ષ પ્રાપ્તિ થતી નથી તે જણાવે છે તામલિ
નામના તાપસે ૭૪ અજીવ પુણ્ય પાપ આત્રવ સંવત્ નિર્જન
ગંધ અને મોક્ષ એ નવ તત્ત્વોનું સ્વરૂપ સમજત્યા સિવાય
કરેલું મોહું અજ્ઞાન તપ મુગ્ધાધુની સોળત રહિત હોવાથી
મોક્ષરૂપી ફળને આપનાર થયું નહિ આ તાપસે જેટલું
તપ કર્યું (તેનું વર્ણન તેની કથામાં કહેવાશે) તે તપ જે
સુસાધુ પાસેથી જીવ અજીવ વગેરે નવ તત્ત્વોના સ્વરૂપને
સમજીને શ્રદ્ધાપૂર્વક કર્યું હોત તો તે સમકિત પૂર્વક થાત
તેથી તેને મોક્ષ રૂપી ફળ મળત પરંતુ સમકિત વિનાનું
હોવાથી તે ઉપ તપ પણ મિથ્યાત્વ મિશ્રિત હોવાથી તે અજ્ઞાન
તપનું નજીવું જ ફળ મળ્યું અથવા તેને મોક્ષરૂપી ઈષ્ટની
પ્રાપ્તિ થઈ નહિ. આ જાણત દૃષ્ટાન્ત પૂર્વક સમજાવે છે
સુવર્ણસિદ્ધિ મેળવવાને માટે જે ઔષધિઓનો પ્રયોગ કરવાનો
છે તે ઔષધિઓને જાહેરે જોડી ઔષધિઓથી પ્રયોગ કરના-
રને સુવર્ણસિદ્ધિ થતી નથી તેમજ સમુદ્ર તરવાને માટે
જર્જરિત વહાણ ચોટલે જીવું વહાણ કામમાં આવે નહિ
અથવા જુના વહાણથી સમુદ્ર તરી શકાય નહિ કારણ કે
જીવું વહાણ સમુદ્રની વચમાં જ લાગી જાય છે તેથી સમુદ્ર
તરી શકાતો નથી તેવી રીતે અજ્ઞાન કષ્ટથી પણ આ સંસાર
રૂપી સમુદ્રનો પાર પામી શકાતો નથી. ૧૧

તામલિ તાપસની કથા.—

તામલિહી નગરીમા તામલિ નામે એક શ્રેષ્ઠ હતા. તેણે

જીને પોપટ તાપનાળી ॥ ૧ ॥ તે જગજાગ પડનારો, તેમાંના
ગિરિશુક ભીલોની બનાવ સાગાને નીત સુખ વિનાનો
અથવા દુઃખાળી તો અને જીવંત પોપટ સાવ પુરુષોની
સોજાનથી ગદગદાળી તો

એક વાર કોઈક ગદગદ વક્ર શિવિન ઘોડા વડે તે
અરણ્યમાં લવાયો અજ્ઞાનમાં ભમતા તે રાજાને કોઈને
ગિરિશુક ભીલોને કંઈવા લાગ્યો કે ચિન્તામણિ સમાન આ
ગદગદને તમે પકડો આવુ સાબળીને બચ પામેલો તે રાજા
ત્યાંથી નાંભો ને તાપંગાના આશ્રયે ગયો તેને આવતો જોઈને
પુષ્પશુક મૃદુ સ્વરે બોલવા લાગ્યો કે હે તાપંગા ! તમે જુઓ,
તમારા ભાગ્યયોગથી જો આઈને આ રાજા અહીં આવ્યા છે.
માટે તેમનો યોગ્ય આદર સત્કાર કરો, તે સાંભળીને સ્વસ્થ
થએલો રાજા વિસ્મય પામીને બોલ્યો કે હે પોપટ ! તારામાં
અને તે પોપટમાં આટલો ગદગદ ભેદ કેમ છે ? ત્યારે તે
પોપટે કહ્યું કે અમારા બનેના માતા પિતા એક જ છે, પરંતુ
મને મુનિઓ લાવ્યા છે, ભીલો લાવ્યા નથી તે
ભીલોની ખરાબ વાણી સાંભળે છે અને હું મુનિઓની સારી
વાણી સાંભળું છું, તેથી સોજાત પ્રમાણે અસર થાય છે અને
તે વાત તમે પ્રત્યક્ષ જોઈ છે માટે હુંની સોજાતનો ત્યાગ
કરીને સત્સંગતિ કરવી જોઈએ.

॥ ઈતિ ગિરિશુક પુષ્પશુક કથા ॥

દાસમાં પણ તેને અને બીજા દાસમાં પણ તેને પકડીને જંગ-
લમાં જતા વિવાહોનું માર્ગમાં જ જતા પાનમાં ગોળા
એક મુનિનાજને લેતા તેમને તેમને વિવાહીનું પૂજારું કે
આદ્ય આદ્યનામાં મને માર્ગ દોષ નથી તો આ નવ્યાથી તમારે
મસ્તકે પાત્ર મેલી નાખીશ " ઉપશમ-વિવેક-સંવર " એ
પ્રમાણે કરીને તે મુનિ આદ્યનામાં ઉડી ગયા ત્યાર પછી
તેજ સ્થળે ઉભા રહીને તે તેના અર્થ વિચારવા લાગ્યો.
તેમા પ્રથમ ઉપશમ પદનો વિચાર કરતાં તેણે વિચાર્યું કે
ક્રોધ રૂપી અગ્નિની જ્વાલાથી ભયકર અગ્નિમાં કષ્ટપદ્ધતી
જેમ મારામા ઉપશમ (શાંતિ) ક્યાં છે ? બળ વિનાની નિદ્રોપ
આ બાલાના મસ્તકને હાથમાં ધારણ કરતા અંડાળ સગા
મારામા વિવેકનો સ્પર્શ કેવો ? વળી મન વચન ક્રયાને
કળજે રાખવા રૂપ ઉત્તમ સંવર પણ મારામા ક્યા છે ? આ
પ્રમાણે વિચાર કરતા બોધ પામેલા તેણે તરવાર સહિત
તે બાલાનું મસ્તક હાથમાંથી મૂકી દીધું અને ઉપશમ
વિવેક અને સંવરને પામીને શુદ્ધ ધ્યાનમાં લીન થઈને
પોતાના દુષ્ટત્યની નિદા કરતા તે ગહામુનિ ત્યાજ કઉસગ
ધ્યાને રહ્યા તે વખતે લોહીની ગંધને લીધે વજ્ર રાશી
મુખવાળી કીડ આ ત્યા આવી અને શરીરમાં પેસીને તે કોડી-
આએ ચિલાતી પુત્રના શરીરને ચાલણી જેવું છિદ્રોવાળું
કરી દીધું તો પણ તે ધ્યાનથી ચલાયમાન થયા નહિ અહીં
દીવસ સુધી તે ભયકર ઉપદ્રવને અદીન મનથી સહન કરીને
પોતે કરેલા પાપની સિદ્ધની આશીએ આલોચના કરી પ્રતિ-
ક્રમીને શુભ ધ્યાનમાં મરણ પામી સહસ્રાર દેવલોકમાં દેવ-
પણે ઉપજ્યા જેવી રીતે મુનિના બોધના વચનથી ચિલાતી

એમ નામ આગળે, જેમ પિંગિનના નામના નાગને શીવી
 પ્રમુખા વચન ગાંધારના લેખ દેવ સુતે કહ્યા પણ પગમાં
 નેટા વાગવાથી તે (કાણે) કાચા માટે બધા કરેલા કાન-
 માંથી આમણી ગઈ તેની પરી અને તેથી તેના કાનમાં
 મગતવી પ્રમુખા “તેના જમોનથી આગ આંગળા અદર ગાલે
 છે તથા તેમની આંગળા બધા થઈ નથી” એટલા વચનો
 કાનમાં પેચી ગયા તે પણ તેને ઘણા લાભદાયી થયાં કારણ
 કે તે સાંભળેલા વચનને લીધે અભયકુમારની જાળમાં તે
 ફસાયો નહિ અને મનમાંથી બચી ગયો. એટલું જ નહિ
 પરંતુ એક જ વચન સાંભળવાથી આટલા કાયદો થયો તો
 જેઓ ધર્મનો ઉપદેશ નિરંતર સાંભળે છે તેમને કેટલો લાભ
 થાય ? એવું વિચારીને તેણે ચોરીનો ધધો બધા કરીને દીક્ષા
 લીધી આ જાળતમા દુષ્ટાન્ત જણાવે છે કે રાગવાળાને
 ગમતો ન હોય તેને આવવામા આવતો કડવો ઉકાળો તેના
 રાગનો નાશ કરીને તેને સાંભળનાવે છે ન તેથી તે સુખી
 થાય છે તેવી જ રીતે સૂર્ય જો કે તેના તાપને લીધે
 આકરો લાગે છે તે છતાં પણ તે જગતના જીવોને હિત
 માટે થાય છે કારણ કે તેનો પ્રકાશ જીવોને મળતો ન હોય
 તો જીવોની તદુરસ્તી સચવાતી નથી કારણ કે દરેકને
 જીવવાને માટે સૂર્યના પ્રકાશની જરૂર છે વળી તે અંધકારનો
 પણ નાશ કરે છે જેથી કરીને દરેક વસ્તુ સ્પષ્ટપણે જોઈ
 શકાય છે સાર એ છે કે ગમતાં ન હોય તે છતાં પણ
 પરિણામે લાભદાયી એવા બોધ વચનો જરૂર લાભ આપનાર
 થાય છે ૧૪

કાઢ્યા સિવાય આગળ જઈ શકાય તેમ નહોતું તેથી કાંટો કાઢવા માટે વાકો વળીને કાનમાથી આંગળી ઘાલેલ એક હાથ લઈને પગમાથી કાંટો કાઢવા મડ્યો તેજ વખતે દેશના આપતા શ્રીવીર પ્રભુના વચનો તેણે સાલજ્યા તે વખતે વીર પ્રભુ દેવના સ્વરૂપનું વર્ણન કરતા હતા તેમાંથી “દેવો જમીનથી ચાર આગળ અદ્ધર ચાલે છે, તેમનાં ચક્ષુઓ ણંધ થતા નથી, તેમની કૂલની માળા કરમાતી નથી તથા પરસેવાના મેલથી રહિત હોય છે” આ વચનો તેના કાનમા પેસી ગયા તેણે જલની કાંટો કાઢી નાખ્યો અને કાનમા આંગળાં ઘાલી આગળ ચાલવા માડ્યું.

આ ચાર નગરમા હુ મેશા ચારી કરે છે અને પકડાતો નથી તેથી લોકો ઘણા ભયભીત રહેવા લાગ્યા. શ્રેઠીઆઓ ભેગા થઈને ટ્રેજિક રાજા પાસે ફરીયાદ કરવા ગયા તમારા સરખા રાજા રાજ્ય કરતા હોય છતા નગરમા રોજ ચારી થાય અને ચાર પકડાય નહિ તો સ્વામી છતા અમે તો સ્વામી સ્થિત જેવા થયા માટે આનો ઉપાય તરત કરવો જોઈએ ટ્રેજિક રાજાએ પાત્ર કાઢવાસોને ગોલાવીને શુસ્મે થઈને કહ્યું કે તમેજ ચારને મડાય આપતા હોવા જોઈએ નહિ, તે ચાર તેમ પકડાય નહિ ત્યાં કાઢવાસોએ કહ્યું કે રોહિતે એ નામના ચાર ચારી કરે છે પરંતુ તે દેખાતાં નથી તેમ પકડાતા નથી અને તે ચારને માન્યાને આગળ પકડવાને શક્તિ ન હોય. તે ચારના કાંટા કાઢવાયપણ પાત્ર લઈ લોકો તરત પડે અને નહિ. અચ્ચતાર્થે આજ પદ્મસૂરે તેઓને કહ્યું કે નામના પાત્રના નામને ગુપ્ત રાખીને નેચાર નામના નામને તે દેવ નામના પ્રવેશ કરવું જણાય તેને

કોપેલ શ્રેણિક રાજા ઉચ્ચ સ્વરે કહેવા લાગ્યા કે જિનેશ્વરની આશાતના કરતા આ કુષ્ઠીને બાંધીને વધ કરવા એવામાં પ્રભુને છીંક આવી, ત્યારે તંબુ કહ્યું કે-મરો, અભય-કુમારને છીંક આવી ત્યારે કહ્યું કે-મરો કે જીવો, કાલકો-કરિકને છીંક આવી ત્યારે કહ્યું કે-ન મર ન જીવ, અને શ્રેણિકને છીંક આવી ત્યારે કહ્યું કે-‘જીવો’ પ્રભુને મરવાનું કહ્યું તેથી શ્રેણિકે ઉભા થઈ સુભદ્રાને તેને પકડવાનો આદેશ કર્યો દેશનાને અને સુભદ્રા સાથે રાજા તેને પકડવાને ઉઠ્યો. પરંતુ તેમના દેખતાં જ તે દેવ આવ્યો ગયો તેથી રાજા ઘણું આશ્ચર્ય પામ્યો.

વિસ્મય પામેલા રાજાએ પ્રભુને પૂછ્યું કે આ કુષ્ઠી કોણ છે? ત્યારે પ્રભુએ કહ્યું કે દર્દુરાક નામનો દેવ તારા નમકિતની પરીકા કરવા માટે કુષ્ઠીનું રૂપ કરી અહીં આવ્યો. કોનો તંબુ મારી ચન્દનથી પૂજા કરી હતી, પરંતુ તારી દૃષ્ટિને (મોહ પમાડવાને) તે રસી રૂપે જણાતું હતું શ્રેણિક રાજાએ છીંકનું સ્વરૂપ પૂછ્યું ત્યારે પ્રભુએ કહ્યું કે મને છીંક આવી ત્યારે મરવાનું કહ્યું. તે વ્યાજબી છે કારણ કે હું અત્યંત મોક્ષે જવાનો છું તેથી અહીં કરતાં ત્યાં મને અધિક નુખ મળવાનું છે તને જીવવાનું કીક કંઈ રાજા કે નું અગિયો મુખી છે પરંતુ મરીને નરકે જવાનો છે, માટે ત્યાં તારે મુખી થવાનું છે. અભયકુમાર અત્યંત મુક્તિ છે અને મરીને દેવલોકમાં જવાનો છે એટલે ત્યાં પદ મુક્તિ થવાનો છે તેથી મને જીવવાનું અને મરવાનું કીક નહીં ત્યાં કંઈક અધિક અગિયો પાપના કામો કરે છે અને

હતું વગેરે કહ્યું અને તેની પ્રશંસા કરો એક ઉત્તમ મોતીનો હાર તથા જે ગોળીઓ આપી તે અદૃશ્ય થઈ ગયો.

ત્રિણિક રાજાએ દિવ્ય હાર ચંદ્રલણા રાણીને આપ્યો અને જે ગોળીઓ નંદાને આપી પરંતુ પોતાને હાર ન મળવાથી ગુસ્સે થઈને નંદાએ તે ગોળીઓ ફેંકી દીધી અને તે થાભલા સાથે અથડાઈને ફૂટી ગઈ તેમાંની એકમાંથી જે કીંમતી કુંડલો તથા ખીજતમાંથી જે તેજસ્વી મુંદર વસ્ત્ર નીકળ્યા તે ચારે પદાર્થો નંદાએ આનંદથી ગ્રહણ કર્યા.

ત્રિણિક રાજાએ કપિલા દાસીને ગોલાવીને કહ્યું કે જો તું મુનિઓને લાવથી દાન આપે તો હું તને ઘણું ધન આપુ પરંતુ દાસીએ કહ્યું કે તમે મને આખા શરીરે મુવર્ણથી શણગારો તો પણ હું ત કામ કરી શકીશ નહિ કલ્પોકરિને ગોલાવીને પણ કહ્યું કે જો તું એક દિવસ દિગ્માનો ત્યાગ કરે તો તને તેના ગદલામાં ઘણું ધન આપીશ કલ્પોકરિક કહ્યું કે તમે ગમે તેટલું ધન આપે તો પણ હું દિગ્માનો ત્યાગ કરીશ નહિ ત્રિણિક રાજાએ તેને કુવામાં નાખ્યો ત્યાં પણ તેણે માટીના ૫૦૦ પાડા બનાવીને માર્યા તેથી ખેદ પામીને ત્રિણિક રાજાએ પોતાના પૂર્વ કર્મની નિંદા કરી ઇંચડે મરણ પામીને તે (રાજા) નરક ગયા.

॥ કીંતિ ત્રિણિક નૃપ કથા ॥

અવતરણ — આ ગાથામાં મુક્તિ આપનારા અપૂર્વ નરકિન દર્શનનું વર્ણન કરે છે. —

ક્યાં તે છતાં પણ તે વંદના કરવા ન ગર્હ. એટલું જ નહિ, પરંતુ પચ્ચીસમા તીર્થંકરનું રૂપ ધારણ કર્યું તે છતાં વંદન કરવા ગર્હ નહિ કારણ કે તે જાણુતી જ હતી કે આ ચોવી-સીમા શ્રીવીર પ્રભુજ છેલ્લા તીર્થંકર છે અથવા પચ્ચીસમા કોઈ તીર્થંકર થાય જ નહિ આવી અગ્રણ શ્રદ્ધાને લીધેજ તેની પ્રશંસા થઈ આ જાળનમાં દૃષ્ટાંત કહે છે કે ચંદ્રકલા પોતાના નિર્મલપણાને લીધે શંકરના મસ્તક ઉપર તિલકપણાને લીધે કેતકીપણાને શું ધારણ નથી કરતી? અથવા ચંદ્રકલા પોતાના નિર્મલપણાના ગુણને લીધે જ શંકરના મસ્તકને વિષે તિલક રૂપે શોભે છે વળી તે જ નિર્મલપણાને લીધે ગંગા નદી શંકરના મસ્તકને વિષે પુષ્પની માલા જેવી શોભે છે ૧૬

મુલસા શ્રાવિકાની કથા:—

રાજગૃહ નગરમા નાગ નામે ઉત્તમ સારથી હતો તેને મુલસા નામે ભાર્યા હતી, તે પરમ શ્રાવિકા શ્રીવીર પ્રભુની ભક્ત હતી તેમને કાંઈ સંતાન નહતું તેથી એક વખત નાગ આશ્રીને ખિન્ન બોધને મુલમાએ કારણ પૂછ્યું ત્યારે નાગ આશ્રીએ કહ્યું કે જેના ઘરમાં કીડા કરનાર જાણકો નથી તે ઘર અમશાન જેવું છે જેઓએ પુત્રનું મુખ બોધું નથી તેમને જન્મ નિર્ગ્યક છે ત્યારે મુલમાએ કહ્યું કે જે મને પુત્ર થયો નથી તોપણ બીજી વાગી કન્યાઓ છે મારે તમે બીજી સ્ત્રી ક્રોધ, ત્યારે નાગે કહ્યું કે બીજી સ્ત્રી વડે મારું મન નો નામે પુત્ર બોધ્યો છે મારે તું એવું કંઈ ને કંઈ નું કરા " પુત્રનું મુખ બોધ

અવી મનુષ્ય થઈ અનુક્રમે મોક્ષે જશે પરોક્ષમા જિનેશ્વરું
ધ્યાન કરનારને પણ આટલું કૃણ મળ્યું તો પ્રત્યક્ષ રૂપે
પ્રભુની સ્તુતિ વગેરે કરનાર જીવની તો વાત જ શી કરવી!
અર્થાત્ તેના જીવો મોક્ષના મુખ પણ જરૂર પામે છે

॥ ઇતિ જીર્ણ શેઠની કથા ॥

અવતરણ.—એ પ્રમાણે આઠમું દેવદાર કહીને હવે
એ ગાથાઓ વડે નવમું ગુરુદાર કહે છે.—

(વસંતતિલકાવૃત્તમ્)

^૩ નવ્યો ^૨ ગુરુઃ ^૪ મુરતરુર્વિહિતામિતર્દિ—

^૫ યત્કેવલાય ^૬ કવલાર્થિણ ^૭ ગૌતમોઽભૂત્ ।

^{૧૨} તાપાતુરેઽમૃતરસઃ ^{૧૧} કિમ્ ^{૧૦} શૈત્યમેવ, ^{૧૪}

^{૧૮} નામાર્થિતોઽપિ ^{૧૭} વિતરત્યજગમરત્વમ્ ^{૧૬}

॥ ૧૯ ॥

અપરિમિત નિજ નસદ્ધિલાભ પમાડનારા ગુરુવરા,
છે અસૌકિક કલ્પવૃક્ષ સમાન ગૌતમ ગણધરા;
કવલની અભિલાષવાળા તાપસો કેવલી કરે,
કલ્પવૃક્ષ થકી અધિક ગુરુ આત્મનસદ્ધિ વિશદ કરે. ૧
પ્રાર્થના ન દગાય તો પાગુ અમૃત ગુંડડીજ દીયે;
અન્ય ધર્મે ઉચ્ચર્યું અજરામરપાગું પણ દીયે
નેમ નસદ્ધિ પમાડનારા મુગુરુ કેવલનાણને,
પણ દીયે અદ્ભુતમાનર્થી સેવા ગદા ગુરુચરણને. ૨

વિદ્યામયી તેમણે પ્રભુ પાસે અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર જિતોને
 વંદન કરવા માટે જવાની આજ્ઞા માગી પ્રભુએ પણ તાપસોને
 થનારા બોધરૂપ લાલને જાણીને ગૌતમ સ્વામિને જવાની
 રજા આપી હર્ષિત થઈને ગૌતમ સ્વામી આરણ્યલગ્નિય વડે
 અષ્ટાપદ ઉપર જવા લાગ્યા તે વખતે કોડિન્ય વગેરે ૧૫૦૦
 તાપસો અષ્ટાપદ ઉપર ચઢવાનો પ્રયત્ન કરતા હતા પરંતુ
 ઠેઠ ઉતર જઈ શક્યા નહોતા ઉપવાસ કરનાર કોડિન્ય વગેરે
 ૫૦૦ તાપસો જેઓ લીલા કન્દમૂળનું પારણું કરતા હતા
 તેઓ અષ્ટાપદની પ્રથમ મેખલા સુધી પહોંચ્યા હતા, પરંતુ
 ત્યાંથી આગળ જઈ શકતા નહોતા દત્તક વગેરે બીજા ૫૦૦
 તાપસો છઠ તપ કરનાર અને પારણું સુધી કન્દમૂળનું પારણું
 કરનાર હતા, તેઓ તેની બીજી મેખલા સુધી પહોંચ્યા હતા
 ત્યાંથી આગળ જઈ શકતા નહોતા સેવાલ વગેરે ૫૦૦
 તાપસો અઠ્ઠમ તપ કરનારા અને મુદ્રી સેવાલનું પારણું
 કરતા હતા તે ત્રીજી મેખલા સુધી પહોંચ્યા હતા ત્યાંથી
 આગળ જઈ શકતા નહોતા આ તાપસોએ ગૌતમ સ્વામીને
 અષ્ટાપદ ઉપર ચઢતા જોયા ત્યારે તેઓ પરસ્પર કહેવા
 લાગ્યા કે આપો! દૃશ (પાતળા) છીએ તો પણ આગળ
 વધી શકતા નથી તો આ જાડા શરીરવાળા ગાધુ કેવી રીતે
 ચઢી શકશે? આ પ્રશ્નો તેઓ વાત કરી રહ્યાં હતા તે સમયે
 તે ગૌતમસ્વામી અષ્ટાપદ ઉપર ચઢી ગયા, અને દેવતા
 જેમ તારા અદ્વય થયા ત્યારે તે તાપસો પરસ્પર કહેવા
 લાગ્યા કે આ મહામુનિની કોઈ અજ્ઞા શક્તિ છે માટે એ
 ૧૦૩ આર્ય ત્યારે આપો! તેમના શિષ્ય ચર્મશું
 શ્રીગૌતમ સ્વામીએ અષ્ટાપદ ઉપર જઈ ત્યાં જિતોની

વિદ્યામયી તેમણે પ્રભુ પાસે અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર જિનોને વંદન કરવા માટે જવાની આજ્ઞા માગી પ્રભુએ પણ તાપસોને થનારા બોધરૂપ લાભને જાણીને ગૌતમ સ્વામિને જવાની રજા આપી હર્ષિત થઈને ગૌતમ સ્વામી ચારણલગ્નિય વડે અષ્ટાપદ ઉપર જવા લાગ્યા તે વખતે કોડિન્ય વગેરે ૧૫૦૦ તાપસો અષ્ટાપદ ઉપર ચઢવાનો પ્રયત્ન કરતા હતા પરંતુ ઠેઠ ઉત્તર જઈ શક્યા નહોતા ઉપવાગ કરનાર કોડિન્ય વગેરે ૫૦૦ તાપસો જેઓ લીલા કન્દમૂળનું પારણું કરતા હતા તેઓ અષ્ટાપદની પ્રથમ મેખલા સુધી પહોંચ્યા હતા, પરંતુ ત્યાંથી આગળ જઈ શકતા નહોતા દત્તક વગેરે બીજા ૫૦૦ તાપસો છઠ્ઠ તપ કરનાર અને પારણે મુકાં કન્દમૂળનું પારણું કરનાર હતા, તેઓ તેની બીજી મેખલા સુધી પહોંચ્યા હતા ત્યાંથી આગળ જઈ શકતા નહોતા સેવાલ વગેરે ૫૦૦ તાપસો અઠ્ઠમ તપ કરનારા અને મુકી સેવાલનું પારણું કરતા હતા તે ત્રીજી મેખલા સુધી પહોંચ્યા હતા ત્યાંથી આગળ જઈ શકતા નહોતા આ તાપસોએ ગૌતમ સ્વામીને અષ્ટાપદ ઉપર ચઢતા જોયા ત્યારે તેઓ પ રૂપર કહેવા લાગ્યા કે આપો! કૃશ (પાનળા) છીએ તો પણ આગળ વધી શકતા નથી તો આ જાડા શરીરવાળા ગાધુ કેવી રીતે ચઢી શકશે? આ પ્રમાણે તેઓ વાત કરી રહ્યાં હતાં તે સલામાં તે ગૌતમ સ્વામી અષ્ટાપદ ઉપર ચઢી ગયા, અને દેવની જેમ તન્દ્રામાં અદૃશ્ય થયા ત્યારે તે તાપસો પરસ્પર કહેવા લાગ્યા કે આ મહામુનિની કોઈ અજ્ઞા શક્તિ છે માટે એ પાડા અંદરે લઈને આવીને તેમના ગિરિય થઈશું.

ગૌતમ સ્વામીએ અષ્ટાપદ ઉપર જઈ ત્યાં જિનોની

પ્રાતિહાર્યાદિક જોઈને દત્ત વગેરે ૫૦૦ ને કેવલજ્ઞાન થયું
 કોડિન્યાદિક ૫૦૦ ને શ્રીવીર પ્રભુને જોતા કેવલજ્ઞાન ઉપન્યું
 એ પ્રમાણે ને ૧૫૦૦ તાપસો કેવલી થયા તેથી પ્રભુને
 પ્રદક્ષિણા દઈને કેવલીની પલામાં જવા લાગ્યા ત્યારે શ્રી
 ગૌતમસ્વામીએ તેમને વીર પ્રભુને વાંદવા માટે કહ્યું, તે
 વખતે પ્રભુએ કહ્યું કે હે ગૌતમ ! તમે કેવલીની આશાતના
 કરો નહિ તેથી ગૌતમસ્વામીએ મિથ્યા દુષ્કૃત દેગ પૂર્વક
 તેમને ખમાવ્યા ગૌતમસ્વામી તે વખતે વિચારે છે કે હું
 હજી ભારે કર્મી છું આ મારા દીક્ષિતોને ધન્ય છે કે જેઓ
 કેવલજ્ઞાન પામ્યા ત્યારે શ્રી વીર પ્રભુએ તેમને કહ્યું કે ક્ષેત્ર
 ચિંતા કરો નહિ કારણ કે હું મોક્ષે જઈશ તે વખતે તને
 કેવલજ્ઞાન થશે તેથી ગૌતમસ્વામી હર્ષ પામ્યા અને પ્રભુ
 મોક્ષે ગયા ત્યારે તેમને કેવલજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું અને મોક્ષે
 ગયા હે ભવ્ય જીવો ! આ પ્રમાણે ગુરુ અપૂર્વ કૃપાવૃક્ષ
 પ્રમાણ છે એવું જ્ઞાપી તેમની વિશેષ ભક્તિ કરે.

॥ ત્રિશ્રી ગૌતમ સ્વામીની કથા ॥

અવતરણ — કુશરજો તો ઠેર ઠેર રહેલા છે પરંતુ
 મુગુરુ તો દોષકર્મ અને જાણાય છે એ વાત કવિશ્રી
 રાગુવેરે --

(પૂર્વાનુત્તમ)

કુમોમતવોર્મનઃ કુમરો જમાલ્યાદિવન્

પુનઃ મયન વક્ત્રમ્ મુરગુરોડપલા જન્મનઃ ।

ળાકીના શ્રુતનો અભ્યાસ કરવા માટે શ્રીભટ્ટગુપ્તચરિ પાસે મોકલ્યા તેમણે પાછલી રાત્રીએ “ દ્વિધથી ભરેલું મારૂ પાત્ર કોઈક પો ગયું ” એવું સ્વપ્ન જોયું સવારમાં શિષ્યોને કહ્યું કે દશ પૂર્વનો અભ્યાસ કરનાર કોઈક આજે આવશે. તેવામાં શ્રીવજ્રસ્વામી ત્યાં આવ્યા સંતોષ પામેલા તેમણે અર્ધશ્રુતનો અભ્યાસ કરાવ્યો અને ગુરૂ પાસે મોકલ્યા ગુરૂએ વજ્રસ્વામીને આચાર્યપદ આપ્યું ત્યાર પછી જૈન ધર્મની ઘણી પ્રભાવના કબીને તઓ દેવસે કર્યાં ગયા

॥ ઈતિ વજ્રસ્વામીની કથા ॥

આવતરણ:—એ પ્રમાણે નવમું ગુરૂદ્વાર કબીને હવે હમમુ ધર્મદ્વાર જે ગાથાઓ વડે જણાવે છે:—

(ઇન્દ્રવજ્રા વૃત્તમ્)

વિજ્ઞાય ધન્યા જિનધર્મમર્મ,

રચન્તિ શય્યમવવન્ન જાડયે ।

પીન્વા સિતામાવિતથેનુદુર્ગ્ધ,

કો વામ્યતકાર્પયામિ પર્યેત્

॥ ૨૧ ॥

ધન્ય ખુરેયા તત્ત્વને જિનધર્મના જાણી તજે,
લડય ગય્યાંબર પરે જિનધર્મને રંગે ભજે;
પીનાર જન્મ માકર ભણેલા - ૧૧૫ કેરા દુધને,
કોણ ? જાણી છાશ નહીં ? ૧૬૫ કેના દુધને. ૧

વિસ્મય શો છે ત્યારે ગુરુએ કહ્યું કે મારા પુત્રે થોડા વખત
 ચારિત્ર પાળીને સ્વર્ગ મેળવ્યું તે વિસ્મય છે ત્યારે સાધુ-
 ઓએ કહ્યું કે તે તમારો પુત્ર હતો એવું તમોએ અમને
 પ્રથમ કેમ જણાવ્યું નહિ ? ત્યારે આચાર્યે કહ્યું કે જો તે
 વાત મેં જણાવી હોત તો તેના આત્માનું કલ્યાણ થાત
 નહિ, કારણ કે તમો તેને વૈયાવચ્ચાદિ કરવા દેત નહિ ત્યાર
 પછી સમાધિ પૂર્વક ચારિત્ર પાલીને શશ્યંભવસૂરિ પણ દેવ-
 લોકમા ગયા આ કથાનો સાર એ છે કે તત્ત્વને જાણીને બુદ્ધ
 પુરૂષે મિથ્યાત્વનો ત્યાગ કરવો અને સ્વહિતને સાધવું

॥ ઇતિ શશ્યંભવસૂરિ કથા ॥

અવતરણુઃ--જડ પુરૂષ હિતકારી ધર્મ પામ્યા છતાં
 પણ તેનો ત્યાગ કરી ઇન્દ્રિય સુખોર્મા આસક્ત થાય છે તે
 વાત જણાવે છે.—

^૫તદ્યથે ^૨જડઃ ^૧કોઽપિ ^૩હિતેઽપિ ^૪ધર્મે,

^૬સ્તૌત્યક્ષસૌર્યાનિ ^૮શશીવ ^૯રાજા ।

^{૧૨}ન ^{૧૧}પંકજં ^{૧૦}મેઠુ ^{૧૪}ઉપૈતિ ^{૧૩}પંકું,

^{૧૫}ક્રમેઽકો ^{૧૭}નામ્રમિયર્તિ ^{૧૬}નિવમ્ ^{૧૮}

॥ ૨૨ ॥

હિતકારી ધર્મ લેવા છતાં પણ કેટલું મૂર્ખ વખાણતા,
 ઇન્દ્રિયોના મુખ શશી રાજા પરે કદિ ના જતા;

ઉત્તમ મનુષ્ય ભવ પામીને જે જડ પુરૂષો ધર્મ કરતા નથી તેઓ મહા મહેનતે પ્રાપ્ત થએલા ચિન્તામણિ રત્નને સમુદ્રમાં ફેંકી દે છે માટે તમે જાનેઓ પણ પૂર્વ પુણ્યના યોગે ઉત્તમ મનુષ્ય ભવ મેળવ્યો છે તો તેવું સુકૃત કરવું જોઈએ કે જેથી ચુકિત મળે ધન્ય પુરૂષો મનુષ્ય જન્મ વડે સ્વર્ગ અને મોક્ષ મેળવે છે અને અધન્ય પુરૂષો તેનાજ વડે નરકની વેદના મેળવે છે તેથી જોધ પામીને યુવરાજ સૂરે જિનધર્મ અંગીકાર કર્યો, પરંતુ શશીને સમજાવ્યો તો પણ ઘણો વિષયો હોવાથી તેણે મિથ્યાત્વને ત્યાગ કર્યો નહિ.

તીવ્ર તપ તપતા, ભાઈના હિતને ઇચ્છતા સૂરે એક વખત સારા આશયથી શશી રાત્રને કહ્યું કે હે ભાઈ! સ્વર્ગની અંદર ગાગરોપમ સુધી કયા ભોગો ભોગવ્યા નથી તે છતાં તેનાથી સંતોષ થયો નથી તો તુચ્છ મનુષ્યના ભોગોની તો વાતજ શી? માટે તુચ્છ વિષયોનો ત્યાગ કરીને મહા સુખ આપનાર ધર્મનો આશ્રય કર ત્યારે શશી રાત્રએ હસીને કહ્યું કે કયો જડ પુરૂષ પ્રાપ્ત થએલા સુખનો ત્યાગ કરીને પરજન્મના અપ્રાપ્ત સુખ માટે પ્રયત્ન કરે ધર્મ સુખદાયી નથી પરંતુ આ ગભ્ય, વસ્ત્ર, સ્ત્રી વગેરેનો ભોગ સુખદાયી છે પરંતુ કેટલું જોઈએ છે? માટે ભોગો ભોગવતા તું મને અન્તગમ્ય કે નહિ દે ભાઈ! તું પણ દક્ષ હોય તો પ્રાપ્ત થએલા આ યૌવનને કેટલું દાયા મિવાય ભોગો ભોગવ

આથી ખિન્ન થએલા સૂરે વિચાર્યું કે આ મારો ભાઈ ભાઈની છે તેને તેને ઉપદેશ આપવાથી મર્યું મારું દિતજ આજે મારી મેં અગ્નિ નદી કયું મર્ત્ય પરિવ્રજનો

આઠવર્ષોની હતી ઉંમર છતાં બહુ આકરા,
 વ્રત તપ અને સ્વાધ્યાય કરવા નહિ હતા શક્તિયરા;
 અતિમુક્ત મુનિને તે શ્રેષ્ઠ ધ્યાને કર્મ શત્રુને હણે,
 બાલપુત્ર મદાલસાના ધ્યાનથી નિર્મલ બને. ૧

એમ જાણી પ્રમાદ છંડી કેમ હિત સાધો નહી,
 પામેલ સાધન વિણસતાં ફરી વાર તે મળશે નહી;
 પુણ્યવંતા પુણ્યયોગે પુણ્ય સામગ્રી લહે,
 ચેતનારા સાધ્ય સાધી પરમ શાંતિમાં રહે. ૨

શ્લોકાર્થ:—આઠવર્ષની ઉંમર છતાં પણ, વળી તથા પ્રકારના વ્રત તપ અને સ્વાધ્યાય કાર્યોમાં અસમર્થ છતાં પણ ઉચ્ચ પ્રકારની ધ્યાનની શક્તિથી અતિમુક્ત નામના મુનિ કર્મ રૂપી શત્રુથી મદાણા છે તેથી કરીને પ્રમાદ રૂપી મોટી આગમને ઘોડીને શક્તિ વડે હિતના માર્ગે કેમ જતા નથી? વળી અજળાય છે કે મદાલસાના પુત્રો બાલ્યાવસ્થામાં પણ ધ્યાન વડે નિર્મલ થયા છે ૨૩

સ્પષ્ટાર્થ — ધ્યાનની શક્તિ એટલે અંતરંગ મનોબળને કંટકો પ્રત્યાવ છે તે જાણવાનાં કવિશ્રો કહે છે કે અતિમુક્ત નામના મુનિની આઠ વર્ષની નાની ઉંમર હતી વળી તે તેવા પ્રકારના અતિ નાદિ દુઃખ વ્રતોના પાલનમાં અસમર્થ હતા તેથી છ પ્રકારના બાલ તપ તથા છ પ્રકારના અભ્યાસ કરવા જેવાં વ્રતો પ્રત્યાવ તપ કરવામાં પણ અસમર્થ હતા તેના સ્વભાવને કારણે એટલે બાળપણે વગેરે પાંચ પ્રકારનાં

અપ્રમત્તપણે 'દગમટ્ટી' એ પ્રમાણે જોલતા શુકલ ધ્યાન વડે કેવલજ્ઞાન પામ્યા આ પ્રમાણે ૧ બાળક હતા તોપણ ધર્મમાં યત્ન કરીને કેવલજ્ઞાન મેળવ્યું તો કાયિક શક્તિ વગેરે સામગ્રી મેળવીને હું ભવ્ય જનો! ધર્મની આરાધના કરવામાં પ્રમાદ સેવવો નહિ

॥ ઈતિ અતિમુક્ત મુનિ કથા ॥

મદ્દાલસાના પુત્રોનુ દ્વિત આ પ્રમાણે:—

કાચનપુર નામના નગરમાં કતુધ્વજ નામે રાજા હતો. તેને મદ્દાલસા નામે રાણી હતી. રાજાની સાથે લોગ લોગવતા તે રાણીએ એક પુત્રને જન્મ આપ્યો હર્ષિત થએલા પિતાએ તેનો જન્મ મહોત્સવ કયો. પારણામાં રહેલો તે પુત્ર જ્યારે રૂંધે છે ત્યારે મદ્દાલસા તેને હિંચકો નાખતા કહે છે કે તું મૃત્યુથી ભય કેમ પામે છે ભય પામવાથી મૃત્યુ ભય પામનારને મૃકતુ નથી અને જન્મરહિતને તે ગ્રહણ કરતું નથી માટે જન્મ લેવો ન પડે તેવો યત્ન કર તેનો અર્થ વિચારતા તે બાળક વૈરાગ્યરૂપાળો થયો, તેથી તે બાલક રૂદન કરતો નથી અને દરરોજ મુખે રહે છે આઠ વર્ષનો થયો ત્યારે વૈરાગ્યથી દીક્ષા લીધી અને તપસ્યા કરવા લાગ્યો, આ પ્રમાણે મદ્દાલસાએ જલ્પપદ્મામા આત પુત્રોને પ્રતિજ્ઞાપ્ત પમાડ્યો તેથી તે બધા તપસ્વી થયા આ પ્રમાણે કેટલાક મનુષ્યો દુષ્ટકર્મી દેવાથી જાણપદ્મામા પણ પ્રતિજ્ઞાપ્ત પામીને ધર્મ પામીને ઉન્નત ગતિ મેળવે છે

॥ ઈતિ મદ્દાલસા મુનિ કથા ॥

ગોચરી માટે ગામમાં પણ જતા નહોતા, પરંતુ જંગલમાં ઉચિત આહાર મળે તો ગ્રહણ કરતા હતા તે જલદેવ મુનિએ ઘણા વર્ષો સુધી શીલ એટલે ચારિત્ર અને તપનું આચરણ કર્યું ત્યા જ જંગલમાં જાડ કાપવા આવેલા રથકારે જાડ કાપવા માંડેલું અને થોડું કાપવાનું બાકી હતું ત્યારે ખાવા બેસતો હતો તેવામાં જલદેવ મુનિની સાથે રહેનારો મૃગ જલદેવને રથકાર પાસે ગોચરી લેવા માટે તેડી લાવે છે અને તે રથકાર જલદેવ મુનિને ગોચરી આપે છે તે વખતે સાથે આવેલો મૃગ જે જલદેવ મુનિના તપ અને શીલની તથા રથકારના દાનની અનુમોદના કરે છે કે આ મુનિને તથા રથકારને ધન્ય છે કે જેઓ મનુષ્ય હોવાથી શીલ અને તપ અને દાન આચરી શકે છે એ પ્રમાણે જ્યારે રથકાર મુનિને ગોચરી આપે છે અને મૃગ તેની અનુમોદના કરી રહ્યો છે તે વખતે કાપતા થોડું અધુરું રહેલું જાડ પવનના સપાટાથી તે ત્રણેની ઉપર પડે છે અને તેથી તે ત્રણે જણા સાથે મરણ પામે છે અને ત્રણે જણા એકજ પ્રકાર દેવલોકમાં દેવપાત્રે ઉત્પન્ન થાય છે એ પ્રમાણે દાન શીલ તપનું અને અપેક્ષાએ અનુમોદના (મનની દૃઢલાવના શક્તિ)નું મહાદેવ કૃપા મળ્યું વળી યોગથી એટલે સમાધિ (શક્તિ)થી મનુ નિનાશિ નામના પુરુષ સિદ્ધિપદ મેળવ્યું છે ૨૪

જલદેવ મુનિની કથા આ પ્રમાણે—

કેળવન નદિએ કાન્કાનગરી બાળી નાખી ત્યાં જ જલદેવ મુનિની પત્ની રહેતા હતા. જલદેવ મુનિની પત્ની

કહ્યું કે કાયોત્સર્ગ વડે મોક્ષ જલદી મેળવાય. ત્યાર પછી નેમિનાથ પ્રભુની રજા લઈને લગલગ ચાંડે સ્મશાન ભૂમિમાં જઈને કાઉચગ્ગ ધ્યાનમાં રહ્યા ને વખતે તમનો સગરો સોમિલ બ્રહ્મણ જહાર ગામથી આવતો હતો, તે ત્યાંથી નીકળ્યો અને કાઉચગ્ગ ધ્યાનમાં મુનિના વેષમાં રહેલા ગજસુકુમાલને ઓળખ્યા ઓળખીને બોલ્યો કે હે પાપી ! મારી ગુણવંતી પુત્રીને પરણીને તેને અશરણ મૂકીને ત્યાગ કર્યો અને હવે આ શું પાપાંડ કરે છે ? કાપેલા તેણે તેમના મસ્તક ઉપર માટીની પાળી ખાંધી તેની અંદર સજાગતા ખેરના અંગારા ભર્યા ત્યારે તે મુનિ મનમાં શુભ ભાવના પૂર્વક આ પ્રમાણે વિચારવા લાગ્યા કે મુક્તિ માર્ગમાં ઉપકાર કરનાર આ સોમિલ ભટ્ટકુખી થાઓ નહિ. એક તો ને મારા મસરા છે, કારણ કે પોતાની પુત્રી મારી ગાથે પરણાવી હતી અને હવે હમણાં મુક્તિરૂપી સ્ત્રી આપવામાં ઉપકાર કરવા આવ્યા છે માટે હે જીવ ! તું જરા પણ દેવ હમણાં કરીશ નહિ કારણ કે ક્ષણ માત્રમાં મધળાં અશુભ કર્મ ક્ષય કરવાનો આ પ્રસંગ આવ્યો છે એ પ્રમાણે આત્માને આત્મધ્યાનમાં લીન કરીને તેણે શુદ્ધ લેશ્યામાં આવ્યા જેમ જેમ અગ્નિ તેમના શરીરને જાળે છે તેમ તેમ શુદ્ધ ધ્યાન રૂપી અગ્નિથી તેમના કર્મો પણ જાળવા લાગ્યાં ધ્યાન દશામા ઘાતી દમોનાં ક્ષય કરી તેમણે ઉજ્જવલ દેવજ્ઞાન મેળવ્યું અને અંતગત દેવલી ચર્ચને તરત જ મોક્ષે ગયા.

ત્યારે કૃષ્ણ મહારાજ શ્રીનેમિ પ્રભુને વાતવા ગયા. વળીને નવા દીક્ષિત માગ લાઈ દયા છે ? એ પ્રમાણે પૂછ્યું.

૧૧ ૧૨ ૯
સપ્તર્ષિસંગતિમવાપ્ય વિશાખનામા,

૧૦ ૧૩
ચૌરોઽપ્યભૂદ્વિલસદુજ્જ્વલદિવ્યશક્તિઃ

॥ ૨૬ ॥

ઉત્તમ ક્ષમા ગુણુવંત છવો સ્વપરનું હિત સાધતા,
ચંદ્રદ્રાચાર્ય સાગર શિષ્ય કેવલ પામતા;
શિષ્યની ઉત્તમ ક્ષમાથી કેવલી ગુરુ પણ થતા,
સુર થાય ચોર વિશાખ શ્રીસપ્તર્ષિ મુનિ સંગતિ થતા. ૧

શ્લોકાર્થ:— ક્ષમાવાન પુરુષ પોતાની અને પરની પ્રીતિ માટે થાય છે જેવી રીતે ચંદ્રદ્રાચાર્યનો શિષ્ય પોતાને તેમજ ગુરુને કેવલજ્ઞાન રૂપી ઋદ્ધિને માટે થયો વર્ણી વિશાખ નામનો ચોર સપ્તર્ષિની સોળતને પામીને પ્રકાશિત અને ઉજ્જ્વલ દિવ્ય શક્તિવાળો થયો ૨૬

રૂપઘટાથ:— કવિશ્રી જણાવે છે કે ક્ષમાવાન પુરુષ એકલો પોતાના હર્ષને માટે અથવા હિતને માટે થાય છે એટલું જ નહિ પરંતુ બીજાના પણ હિતને માટે થાય છે. કારણ કે તે પોતાના ક્ષમા ગુણને લઈને સામે કોપવાળો હોય તે છતાં તેને પણ શાત પાડે છે કેમકે કોપી માણુને જો ગમે કોઈ કરે તો વધારે ક્રોધ થાય છે પરંતુ સામે માણુને જો ક્ષમા ગણે તો ક્રોધ દરનારનો ક્રોધ પણ આપો આપ શાન્ત પડે છે જેવી રીતે ચંદ્રદ્રાચાર્ય નામના આચાર્ય અતિ ક્રોધી હતા છતાં પણ શાન્ત સ્વભાવવાળા તેમજ શિષ્યને હર્ષે શિષ્ય અને ગુરુ બંનેને કેવલજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું વળી વિશાખ નામનો ચોર તે પણ સપ્તર્ષિની સોળત પામ-

વચન કહેવા લાગ્યા. દંડ વડે મસ્તક ઉપર પ્રહાર કરી
 ભીષણ સ્વરે કહ્યું કે હે પાપી ! તું ખરાબ માર્ગે કેમ ગાલે
 છે ? ત્યારે શાન્ત ચિત્તગણા શિષ્યે વિચાર કર્યો કે હા ! મેં
 ચારિત્ર ગ્રહણ કરીને આમને કષ્ટમા નાખ્યા છે જો મેં
 ચારિત્ર ગ્રહણ કર્યું હોત નહિ તો ગુરૂને આ કષ્ટ પડત નહિ
 એ પ્રમાણે ગુરૂના ક્રોધના વચનો તથા માર સહન કરતાં તે
 નવીન શિષ્ય શાત રહ્યા અને પોતાનો જ દોષ કાઢતાં શુદ્ધ
 ધ્યાનમાં આરૂઢ થઈને ઘાતી કર્મનો ક્ષય કરી કેવલજ્ઞાન
 પામ્યા ત્યાર પછી કેવલી થએલા તે શિષ્ય સમસ્ત વિશ્વને
 જોતા સૂરિના ચિત્તને જાણીને તેમને અડચણ ન થાય તે
 રીતે ચાલવા લાગ્યા હવે સીધા માર્ગે ગમન થનાથી તુષ્ટ
 મનવાળા ગુરૂએ હસીને કહ્યું કે હવે મારના પ્રભાવથી કેવી
 સરખી ગતિ થઈ ? ત્યારે કેવલી શિષ્યે કહ્યું કે એ પ્રમાણે
 જોલો નહિ કારણ કે પહેલાં માર્ગ નહિ દેખાવાથી વિષમ
 ગતિ હતી પરંતુ હવે માર્ગ જણાતો હોવાથી સરખી ગતિ
 છે ત્યારે ગુરૂએ કહ્યું કે રાત્રીમાં તને માર્ગ કેવી રીતે જણાય છે ?
 ત્યારે શિષ્યે કહ્યું કે કેવલજ્ઞાનની પ્રાપ્તિથી મને માર્ગ જણાય છે
 આ ગાભગીને પોતાની નિંદા કરતા તે ગુરૂ જમીન ઉપર
 ઉતરીને તેના પગમા પડ્યા અને તેના ગુણની સ્તુતિ કરવા
 લાગ્યા કે આદેશ આ તમારું કેલું ઉત્તમ ધ્યાન અને કેવી
 ઉત્તમ લક્ષ્ય કે જેથી લગ્ન માત્રમાં કર્મનો ક્ષય કરી કેવલજ્ઞાન
 મેળવ્યું મેં અધર્મીએ ક્રોધથી પોતાના આત્માની વિડબના
 કરી ત્યારે તમે ક્ષમા વડે જ કેવલજ્ઞાન શીઘ્ર મેળવ્યું. મૂઠ
 એવા મેં તમારા જેવા કેવલીની જે આશાતના કરી તેમાથી
 મારી મુલ્તિ જાહે થયો ! આ પ્રમાણે પોતાની નિંદા કરતાં
 અને કેવલીને સ્તુતિ કરતા તેમને પણ શુદ્ધ ધ્યાનમ.

અને ત્યાં રાત્રી રહે છે આ આવગરે ઉદાયી રાજના કોઈક
 શત્રુ રાજાએ તેને મારવાને મોટી લાલચ આપીને એક
 અધમ કનિયને મોકલ્યો તે ઉદાયી રાજાને મારવાને લાગ
 શોધ્યા કરે છે પરંતુ કોઈ લાગ મળતો નથી તેણે પર્વ
 તિથિએ ગુરૂને રાજમહેલે જતા આવતા જોયા તેથી તેણે
 કપટથી ગુરૂ પાસે જઈ દીક્ષા લીધી રત્નેકરણમાં એક
 કંકલોહની છરી છુપાવી રાખી ગુરૂ જ્યારે રાજમહેલે જાય
 છે ત્યારે તે ગુરૂને સાથે લઈ જવાનું કહે છે પરંતુ ગુરૂ
 તેને સાથે લઈ જતા નથી એ પ્રમાણે બાર વર્ષ આજ્યા
 ગયા ત્યારે તે શાસ્ત્રોના અભ્યાસ કરીને અને તેના અર્થ
 સાંભળીને, ગીતાર્થ થયો પરંતુ તેના મનમાંથી પાપ ગયું
 નહિ એ વખત જ્યારે ગુરૂ રાજાને પૌષ્ઠ કરાવવા તેના
 મહેલે જાય છે ત્યારે તે કપટી સાધુએ ગુરૂની સાથે
 આવવા આજ્ઞા માગી ગુરૂ તેને સાથે લઈ ગયા ત્યાં ગુરૂએ
 અને રાજાએ પહેલો પહોર ધર્મધ્યાનમાં ગાળ્યો પછી
 મથારો કરી બને સૂઈ ગયા બનેને ઉઘેલા જાણીને તે
 કપટી સાધુએ ઉઠીને છુપાવેલી છરી રત્નેકરણમાંથી કાઢીને
 તેનાથી રાજાને મારી નાખ્યો અને નાશો ગયો રાજાના
 લોહીના સ્પર્શથી ગુરૂ જીવ્યો રાજાને મરણ પામેલો જાણીને
 અને પાંચે આવેલા મુનિને નહિ જોવાથી તે પાપીનું આ
 કાર્ય છે એવું જાણીને દીન ધર્મની નિંદા ન થાય માટે
 પોતે પણ આનાયના કરીને તેજ છરીથી પોતાનું મસ્તક
 કાઢીને મરણ પામ્યા તે પાપી સાધુએ પોતાના સ્વામી
 પાસે જઈને રાજાને માર્યાની દરિદ્રતા જણાવી તેને પણ
 તેને અનન્ય જાણીને તેનો આદર કર્યો નહિ તે ભવમાં

વહાણની ગતિના સમો મુનિ માર્ગ મનમાં માનીએ,
અશ્વાદિની ગતિના સમો તે શ્રાદ્ધધર્મ વિચારીએ. ૨

શ્લોકાર્થ:—માધુને સાફ ચાત્રિ પાળવાથી (સારા ચરણગિત્તરી અને કરણગિત્તરીના પાલનથી) જલદી મોક્ષ થાય છે શ્રાવકને પણ અદ્ર સરખા નિર્મળ ગુણોથી હર્ષકારી આનંદ નામના શ્રાવકના સરખા આચરણે કરીને આઠ ભવની અંદર મિદ્ધિ થાય છે દુષ્ટાન્ત આપે છે જો કેટલાક મુસાફરો શીઘ્ર ગતિવાળા વહાણથી સમુદ્રના પાણી માર્ગે સામા કાઠે જલદી પહોંચે છે તો બીજા કેટલાક મુસાફરો ઘોડા ઉપર અને રથ વડે જમીન માર્ગે ક્રમે કરીને લાંબા કાલે પહોંચતા નથી ? અથવા પહોંચે છે ૨૯

રૂપદર્શ — મોક્ષના બે માર્ગ કહ્યા છે એક સાધુનો મર્વવિરતિ માર્ગ આ માર્ગમાં વર્તનારા માધુઓ રૂડી રીતે પાળેલા ચરણ ગિત્તરી અને કરણ ગિત્તરી વડે જલદીથી એટલે તેજ ભવમા પણ મોક્ષે જાય છે બીજો દેશવિરતિ રૂપ શ્રાવકનો માર્ગ કહ્યો છે તેનાથી પણ અંદ્ર સરખા નિર્મળ ગુણોથી આનંદ આપનાર આનંદ નામના શ્રાવકની જેમ દેશવિરતિ વગેરે ગુણોથી ગાળી રીતે પાલન કરવાથી આઠ ભવની અંદર મોક્ષે જાય છે આનંદ શ્રાવકે શ્રીવીર પ્રભુની પાદે ગાર વળે અક્ષયુ જ્યાં અને તેનું ગાળી રીતે પાલન કર્યું, તેથી ત્યાંથી જ્યનીને પ્રથમ મૌધર્મ દેવલોકમાં દેવપદે ઉતરતા થયા ત્યાંથી જ્યનીને જન દર્મ આગવીને મોક્ષે જશે આ ગાળના દુષ્ટાન્ત આપે છે કે જેમ શીઘ્ર

વ્રતોમા પણ યથાયોગ્ય નિયમો ગ્રહણ કર્યા ત્યાર પછી
 આનન્દ ઘેર આવ્યો પોતાની સ્ત્રીને પણ હર્ષ પૂર્વક તે વાત
 જણાવી તે વખતે શિવાનન્દાએ પણ પ્રભુ પાસે જઈને શ્રાવક
 ધર્મ અગીકાર કર્યો ત્યાર પછી પ્રભુને નમીને ગૌતમ સ્વામીએ
 પૂછ્યું કે આ આનન્દ શ્રાવક દીક્ષા લેશે કે નહિ ? ત્યારે
 પ્રભુએ કહ્યું કે આ આનન્દ ગૃહપતિ શ્રાવકના વ્રતોને સારી
 રીતે પાળીને મરીને સૌધર્મ દેવલોકમા અણ્ણપ્રભ નામના
 વિમાનમાં ચાર પલ્લોપમના આયુષ્યવાળો દેવ થશે ત્યાથી
 મનુષ્ય ગતિમાં ઉપજીને અહ્ભુત લક્ષ્મી પામીને અરિહંત
 ધર્મની આરાધના કરીને કર્મ નહિત થઈને મોક્ષે જશે
 ણીજ પણ જે શ્રાવકો શ્રાવક ધર્મની આરાધના કરશે
 તેઓ પણ દેવની ઋદ્ધિ પામીને અનુક્રમે મોક્ષે જશે

॥ ઇતિ આનન્દ શ્રાવક કથા ॥

અવતરણુઃ—વળી શ્રાવક ધર્મ રૂપી ઘોડો તેના
 પાલન કરનારને મોક્ષ નગરે પહોંચાડે છે તે જણાવે છે—

સમ્યક્ત્વોદારતેજા^૧ નવનવફલદાર્વર્તરૂપવ્રતાલિઃ,^૨

સિદ્ધાન્તોક્તે^૩ કવિંશત્યમલગુણગતિઃ^૪ શ્રાદ્ધધર્મસ્તુરજઃ^૫ ।

પ્રાપ્ત્યાન્તં^૬ ભવાર્થેર્નયતિ^૭ શિવપુર^૮ કામદેવાદિવત્તત્^૯,

મિથ્યાત્વાવીર્યશક્ત્યાદિકલ્પદરતો^{૧૦} યત્નતો^{૧૧} રક્ષણીયઃ^{૧૨}, ૩૦॥

શ્રાવક તથા ગૃહધર્મ વાળો અશ્વ જેવો તે સદા,

સમ્યક્ત્વરૂપ વર તેજથી શોભે દરતો આપદા;

અકિવજાયુધ સમા જનના હૃદયમાં તે રહ્યો,
 પણ રહ્યો નહિ સંગમાદિક જેહવાના હૃદયમાં,
 મેરૂગિરિપર હોય સુરતરૂ પણ નહી મરદેશમાં. ૧
 ઈંદ્રના દરબારમાં જે હોય ઐરાવણ નહી,
 તુચ્છ નૃપના દ્વારમાં હાથી સમી કરણા કહી;
 સુરતરૂના જેહવો જિનનો દયામય ધર્મ છે,
 પ્રણયવંતા પાલનારા પરમ પદ વરનાર છે. ૨

*લોકાર્થ - પ્રાણીઓને વિષે દયા રૂપી ધર્મ સર્વ ધર્મોમાં
 શ્રેષ્ઠ છે તેથી તે (દયા ધર્મ) શ્રી વજાયુધ ચક્રવર્તી સરખાના
 હૃદયમાં રહેલો છે પરંતુ સંગમદેવ વગેરેના હૃદયમાં રહેલો નથી
 કલ્પવૃક્ષ મેરૂ પર્વતની શૃંગિકામાં હોય છે પરંતુ મરૂભૂમિમાં
 હોતું નથી વળી ઈન્દ્રના દ્વારને વિષે જે ઐરાવણ હાથી
 હોય છે તે તુચ્છ રાજાને ત્યાં શુ હોય? ન જ હોય ૩૨

રૂપાંટાર્થ - હવે કવિરાજ પ્રાણાતિપાત એટલે જીવહિમા
 તેનાથી વિરમણ એટલે પાછા ફરવું અટકવું અર્થાત જીવહિમા
 ન કચી તેમજ પ્રાણીઓ ઉપર દયા ભાવ રાખવો તેનું
 સ્વરૂપ જણાવનાં કહે છે કે સર્વ ધર્મોને વિષે દયા રૂપી
 ધર્મ શ્રેષ્ઠ છે કારણ કે ત્યાં દયા ન હોય તેને ધર્મ
 કહેવાય જ નહિ કારણ કે દયા ધર્મનું મૂલ છે અને ત્યાં
 મન નહોતો તો બીજું તો (થડ, શાખા વગેરે) ક્યાંથી
 જ હોય? આંખો ઉપર દયાભાવ શ્રી વજાયુધ ચક્રવર્તી
 (કેળમા શાન્તિનાથ ભગવાનના પૂર્વભવનો જીવ) જેના
 મધ્યગુરૂના હૃદયમાં રહેલો છે કારણ કે તેમને પાતાનું

ગયાવો તેની પાછળ આવેલા ગાજે કહ્યું કે ભૂખ્યા એવા
 મને મારૂં ભક્ષ્ય સોંપી દો પક્ષી છતાં મનુષ્યની ભાષા જોલતાં
 સંભળીને ચક્રવર્તીએ વિચાર્યું કે નક્કી આ જો પક્ષીઓ
 નથી પરંતુ પક્ષીનું રૂપ લીધેલ દેવો કે વિદ્યાધરો છે ગમે
 તેમ હોય પરંતુ મારે શરણે આવેલાનું નક્ષણ કરવું જોઈએ
 એવું વિચારીને ચક્રવર્તીએ પારેવાને કહ્યું કે હે પક્ષી તું
 ભય રાખ નહિ કારણ કે આક્ષાત ઇન્દ્ર આવે તો પણ તારે
 ભય પામવાનું કારણ નથી એમ કહી તેણે તેને પોતાના
 ખોળામાં આશ્રય આપ્યો તે વખતે ગાજ પક્ષી કહેવા લાગ્યું
 કે ભૂખથી મારા પ્રાણ જવાની તૈયારીમાં છે મારે મારા ભક્ષ્યને
 (પારેવાને) મને સોંપી દો જેથી હું મારી ભૂખ શાત કરું.
 તમે તો દયાળુ છો આ પ્રમાણે જોલતા ગાજને વળ્લયુધે
 કહ્યું કે પર પ્રાણોનો નાશ કરી પોતાના પ્રાણોનું પોષણ
 કરવું તે મોટા પુરૂષોને ઉચિત નથી કારણ કે જેમ તાગ
 પ્રાણ તને પ્રિય છે તેમ દરેકને પોતાના પ્રાણ પ્રિય હોય છે
 વળી જો તું આ ભૂખના દુઃખના નાશ માટે પક્ષીને મારવાની
 ઇચ્છા ગમે છે તો તેનો વધ કરવાથી તને અનંત દુઃખ થશે
 અને મારવાથી તો તને ક્ષણિક શાંતિ થશે અને આના ભવનો
 નાશ થશે માટે ભોજન માટે જીવનો વધ કરવો તે તાગ
 જેવા પક્ષીને યોગ્ય નથી.

આ પ્રમાણે ત્યારે ચક્રીએ ગાજને મધુર વાણી વડે
 સમજાવ્યું ત્યારે તે ચક્રીને કહેવા લાગ્યું કે જો કે તમે મન્ય
 કરો છો તથાપિ આ મારું કહેવું પણ સંભળો હું પણ ભૂખ્યા
 છું કે મને ખોરાક કરવી તે અકલ્યાણકારી છે તો પણ ભૂખ્યા
 વિદાનના ચિન્તમાં પણ ધર્મ હોતો નથી ત્યારે ચક્રવર્તીએ

તમારી ટેક અફ્લુત છે ઇંદ્ર મહારાજે દેવગલામાં જેવી
તમારી સ્તુતિ કરી તેવા જ તમે છો માટે હે રાજા તમે
વરદાન માગો ત્યારે રાજાએ કહ્યું કે મારા મનમાં
હંમેશા દયાધર્મ રહેા મારે અન્ય વસ્તુની જરૂર નથી ત્યારે
રાજાની સ્તુતિ કરીને દેવો સ્વર્ગ મા ગયા. અનુક્રમે ચક્રવર્તી
પણ સ્વર્ગમાં જઈને ત્યાંથી વ્યવીને સોળમા શ્રીશાન્તિનાથ
જિનેશ્વર થયા જ્યારે જિનેશ્વર દેવે (ચક્રવર્તીએ) પણ આ
પ્રમાણે દયા ધર્મ પાડ્યો છે તો આપણે પણ તેનું પાલન
જરૂર કરવું જ જોઈએ

॥ ઈતિ વજ્રાયુધ ચક્રી કથા ॥

સંગમદેવની કથા આ પ્રમાણે:—

જ્યારે ચરમ તીર્થંકર શ્રીવીર પ્રભુ હજારશપણે
વિચરતા હતા ત્યારે ઇંદ્ર મહારાજે દેવ ગલામાં તેમની સ્તુતિ
કરતા કહ્યું કે ધ્યાનમાં રહેલા શ્રીવીર પ્રભુને ચલાયમાન
કરવાને દેવ કે અમુર કોઈ સમર્થ નથી આવુ ઇન્દ્ર મહારાજનું
વચન શાભાળીને અલગ્ય એવો શકનો નામાનિક ગંગમ
નામે દેવ કોંઈથી કહેવા લાગ્યો કે તપસ્વી એવા એક
મનુષ્યને આટલી બધી મહત્તા આપવાની જરૂર નથી ને
દેવાની મેરૂ પર્વતને માટીના ઢેંશની જેમ અદ્ધર રાખવાની
શક્તિ છે તેની આગળ મનુષ્યની શક્તિ શા હિસાબમાં છે ?
માટે હું જઈને હમણાજ તેમને ધ્યાનથી ચલાયમાન કરે
શું એ પ્રમાણે બોલીને હુટ પુદ્ધિવાળો તે મનુષ્યમાથી
હટીને આવ્યો

વિલજો થઈને પ્રભુને નમી સ્તુતિ કરવા લાગ્યો હે પ્રભુ !
 હું પ્રતિજ્ઞા ભંગ થયો છું. મારા દુષ્ટ કૃત્યોની માફી માગું
 છું, માટે મારા અપરાધો क्षमा કરજો એ પ્રમાણે કહીને
 ત ઈદ્રગલામા ગયો ત્યાં ઈદ્ર મહારાજ તેના ઉપર ઘણા
 ક્રોધ્યા અને તેને તાડન કરીને સ્વર્ગમાથી કાઢી મૂક્યો
 આ પ્રમાણે પાપી જીવોના દિલમા નિમિત્ત વિના પણ
 પાપની છાંદ્ધ ઉપજે છે માટે દુર્ગતિને આપનાર તેના
 ત્યાગ કરવો

॥ ઈતિ સંગમદેવ કથા ॥

અવતરણુઃ—એજ જીવદયાનું વિશેષ વર્ણન કરે છે:—

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬
 एका जीवदैव, नित्यमुखदा तन्नेमिना स्वामिना,
 ७ ८ ९ १० ११
 कन्याराज्यधनादि फलगुणवत्संतदज्य सैवाहता ।
 १३ १४ १२ १५ १६ १७ १८ २१ १८ २०
 मोर्द्धनाऽस्य निमुच्यते निजहिते नान्योऽपि मन्दायते,
 २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०
 किं कायायजरामस्त्वमथवा नेष्टं सुखं शाश्वतम् ॥ ३२ ॥

એક જીવદયાન આપે શાશ્વતા સુખ જાણીને,
 પ્રભુ નેમિનાથે તુચ્છ તૃણની જોડવા રાજ્યાદિને;
 રાજમતીને માનીને છંદી દયાને આદરી,
 અથવા પ્રભુ અરિહંત છે તેઓ ધરે કૃષ્ણા ખરી. ૧

વસ્તુઓનો તુજ ધારણી જેમ ત્યાગ કરીને જીવ દયાનો આશ્રય કર્યો એટલે હરણુ વગેરે જીવોનો ધાત ન થાય તે માટે સસારનો ત્યાગ કરીને દીક્ષા ગ્રહણ કરી. આ શ્રી-નેમિનાથ તો જાવીસમા તીર્થંકર હતા માટે તેમની વાત તો દૂર રહી, પરંતુ સામાન્ય માણસ પણ પોતાના હિતને વિષે મંદ આદરવાળો થતો નથી અથવા આજસુ થતો નથી આ જાણતમા દેધાન્ત આપે છે કે અજરામરપણું એટલે જ્યાં ઘડપણુ નથી તથા નાશ નથી એવી અવસ્થા કોને ઇષ્ટ નથી? અથવા દરેક જીવને અજરામરપણું ઇષ્ટ છે જ. તેમજ શાશ્વત એટલે કાયમ રહે તેણુ અથવા નાશ રહિત એવું સુખ કોને ઇષ્ટ નથી? અર્થાત્ દરેક જીવને શાશ્વત સુખ ઇષ્ટ છે જ. માટે શાશ્વત સુખ આપનાર જીવદયા પાલવા દરેક ભવ્ય જીવે પ્રયત્ન કરવો જોઈએ ૩૩

નેમિનાથનું દેધાન્ત આ પ્રમાણે.—

કુશાર્તદેશમા શૌર્યપુર નામનું નગર હતું. ત્યાં દશ દશાર્કમા મુખ્ય શ્રીસમુદ્રવિજય નામના રાજા હતા તેમને શિવા નામની રાણી હતી તે શિવા રાણીની કુદીને નિષે અપરાજિત નામના અનુત્તર વિમાનથી શ્રીનેમિનાથનો જીવ સ્વર્ગીન આવતર્યો ચૌદ ગોટા સ્વપ્નથી અરિકત (તીર્થંકર)ના વૈભવને જણાવનારા પુત્રને શિવા દેવીએ જન્મ આપ્યો શહે પ્રભુનો જન્મ મોડાભાગ કર્યો સમુદ્રવિજયે રિષ્ટ (ઉપદ્રવ)નો નાશ થાથી તેમનું અગ્નિનેમિ એવું નામ પાડયું. પછી પ્રભુ અનુકરે ગોટા થયા

આ તરફ દૃષ્ટાં! કળને માર્યો, તેથી જરાસંઘના ભયથી

માટે લિંગનો પાર પામવાને આગળ જવાની જરૂર નથી
 માટે પાછા ફરે હું તેમની આગળ ખોટી સાક્ષી પરીચ
 તેથી બ્રહ્માએ પાછા ફરી શિવની આગળ આવીને કહ્યું કે
 હમણાજ તમારા લિંગનો અત જોઈને હું પાછો ફર્યો છું.
 શિવે કહ્યું કે આ ગાળતમા સાક્ષી કોણ છે ? ત્યારે
 બ્રહ્માએ કહ્યું કે આ કેતકી સાક્ષી છે ત્યારે શિવ તે
 જાનેના મિથ્યા વચનથી કોપાયમાન થયા, તેથી બ્રહ્મા કે
 આ બ્રહ્મા મિથ્યાવદ્ધી છે માટે હવેથી કોઈએ તેને પૂજવા
 નહિ નેથી પ્રાચે બ્રહ્મા હજી સુધી પૂજતા નથી તેમજ
 ખોટી સાક્ષી પૂજનાગે કેતકીનો શિવની પૂજમાં કોઈ ઉપયોગ
 કરતું નથી

વિષ્ણુએ પાતાલમા સઘળે તપાસ કરી, પરંતુ કોઈ
 મેકાળે લિંગનો પાર પામ્યા નહિ તેથી થાકીને પાછા આવીને
 કહ્યું કે તમારા લિંગનો પાર પામી શકાય તેમ નથી આ
 પ્રમાણે માયુ બ્રહ્માનાર વિષ્ણુની લોકો પૂજા કરવા લાગ્યા.
 કારણ કે શિવે પોતે પણ સંતોષ પામીને વિષ્ણુની પૂજા
 કરી જોઈ કે આ કલ્પિત ઉદ્ધારણ છે. તે પણ અહીં ગૃહ્યાર્થ
 માધ્યમમાં ગીતાચાર્ય તનો આદર કર્યો છે માટે અહીં તે
 લેવામાં આવ્યું છે

॥ ઈતિ બ્રહ્માદિ કથા ॥

અવતર :- એ પ્રમાણે ૧૮ મું મૃયાવાદ વિરમણ મત
 ઠાવ કરીને હવે ચતુર્થ અદનાદાન વિરમણ મત ઠાવ
 કરે છે —

શુદ્ધ થાય છે. અથવા પાપથી મુક્ત થાય છે. જે (ચોર) નો વૈરાગ્ય રૂપી શસ્ત્રથી અજ્ઞાન રૂપી અંધકાર નાશ પામ્યો હોય, તે તેથી પ્રાપ્ત થએલી નિર્મલ અન્તર્દષ્ટિ અથવા અન્તરંગ જ્ઞાનથી સારી રીતે હિત એટલે લાભદાયી ઉપાદેય અને અહિત એટલે નુકસાન કરનાર હોવાથી હેય અથવા ત્યાગ કરવા લાયક પદાર્થોને જોણું જાણ્યા હોય, તે જીવ શમ ગુણથી મોક્ષ પામે છે અહીં દષ્ટાત એ કે-ચાર હત્યા કરનાર ૬૬ પ્રહારી ચોર વૈરાગ્ય ભાવને લીધે કર્મ ખપાવીને મોક્ષ પદ પામ્યો એ શમ ગુણનોજ પ્રભાવ જાણવો.

અહીં ખીજું ઉદાહરણ આપે છે કે વનમાં લાગેલો દાવાનલ મેઘ વડે શુ શાન્ત થતો નથી? અથવા તો વનનો દાવાનલ જેમ મેઘના પાણીથી શાત થાય છે તેવી રીતે શમતા રૂપી પાણી વડે પાપ કર્મો રૂપી મેઘ જરૂર નાશ પામે છે ૩૬

દૃઢપ્રહારી ચોરની કથા આ પ્રમાણે —

માકફી નામની મહા નગરી હતી તે નગરીમાં ભદ્ર નામે ઉત્તમ શેઠ હતો તની પાસે પુષ્કલ ધન હતું તે શેઠને દત્ત નામે પુત્ર હતો તે જ્યારે યુવાન થયો ત્યારે ઘણી કલાનો જાણ થયો પરંતુ જેમ ચંદ્રમાં કલંક છે તેમ તેનામાં પાપુ બુગારનું વ્યસન હતું શેઠે તેને આ બુગારનું વ્યસન છોડી દેવાને વારંવાર નમજાવ્યો, છતાં જ્યારે તેણે તેનો ત્યાગ કર્યો નહિ ત્યારે શેઠે તેને ઘરમાંથી કાઢી મૂક્યો. તે જંગલમાં ગયો ત્યાં પદ્મીપતિની મેવા ફગવા લાગ્યો અને

આપતા જણાવે છે કે સમુદ્ર રત્નની ખાણ છે, પરંતુ તેનામાં રહેલું ખાર પાણી એ તેનું કલંક છે કારણ કે તે પાણી કોઈને પીવાના કામમાં આવતું નથી વળી શીતળતા વગેરે ગુણોવાળો હોવા છતાં પણ ચંદ્રમામા રહેલો સમુદ્રો તેને લાંછનરૂપ ગણાય છે માટે ચોરીના મોટા દોષનો ત્યાગ કરવો જોઈએ ૩૬

આશ્વકેડના ચોરની કથા હુ કામા આ પ્રમાણે જાણવી.—

રાજગૃહી નગરીના શ્રેણિક રાજાની પ્રિયા ચેદ્દણા રાણી ઉપર પ્રસન્ન થએલા દેવે એક સ્તંભનો મહેલ તથા ગર્વ ઋતુના ફળથી શોભાયમાન બગીચો તે રાણીને કીડા કરવા માટે બનાવ્યો હતો. હમેશા ફૂલ તથા ફળથી ભરેલા તે બગીચામાં શ્રેણિક રાજા સાથે ચેદ્દણા રાણી કીડા કરતી હતી.

તે નગરમાં વિદ્યા સિદ્ધ એક માતાંગો (ચંડાળો)નો અગ્રેયર ચંડાલ હતો. એક વખત તેની સ્ત્રીને કેરી ખાવાનો દોહદ થયો તેણે પતિને તે વાત જણાવી ત્યારે પતિએ કહ્યું કે કવખરે કેરી ક્યાથી મળે? ત્યારે તેણીએ કહ્યું કે ચેદ્દણાના બગીચામાં મદદ કરવાળો આંગો છે ત્યાંથી લાવી આપો તેથી તે માતાંગ બગીચામાં ગયો અને ત્યાં અનેક ફળોવાળા મોટા આંગળા જોયા રાત્રીએ માતાંગ બગીચામાં આવ્યો અને ઉંચા આંગળા ઉપર રહેલી પાટી કેરીઓ જોઈને તેને અવનામીની વિદ્યા વડે તે આંગળાની ટાળીઓ નીચે નમારીને મરતું મુજબ કેરીઓ લીધી બીજે દિવસે બ્રહ્મી-

તને છોડુ તેણીએ પણ તે વાત કબૂલ રાખી એટલે માળીએ તેને છોડી

ત્યાર પછી તેનું ઉત્તમ વર સાથે લગ્ન થયું પતિના ઘેર આવેલી તેણીએ રાત્રીએ પતિને માળીની વાત કહી. માળી પાસે જવાની રજા માગી આ સત્ય પ્રતિજ્ઞાવાણી છે એમ જાણી પતિએ માળી પાસે જવાની રજા આપી. રાત્રીએ ઘરેણું પહેરીને નીકળેલી તેને રસ્તામાં ચોરો મળ્યા તે વખતે તેણીએ માળીની વાત કહીને કહ્યું કે હું પાછી ફરું ત્યારે મારા ઘરેણું લેજો તેણીને સત્ય પ્રતિજ્ઞાવાણી જાણીને ચોરોએ જવા દીધી આગળ જતા ભૂખ્યો રાક્ષસ મળ્યો તેને પણ માળીની વાત જણાવી ત્યારે માળીને ત્યાંથી પાછી આવતા હું તારૂં ભક્ષણ કરીશ એમ જણાવી જવા દીધી પાછી માળીને ત્યાં જઈને તેને કહ્યું કે આજેજ લગ્ન કરીને હું તારી પાસે આવી છું. અહો ! આ સત્ય પ્રતિજ્ઞાવાણી મહામતી છે કે જેને ચોરોએ તથા રાક્ષસે જવા દીધી છે, માટે માળીએ પણ તેને માતાની જેમ નમીને રજા આપી. પછી રાક્ષસ પાસે આવીને માળીની વાત કહી તેથી રાક્ષસે શું હું માળીથી પણ દીન અર્થવાળો છું ? એવું વિચારી પુત્રીના જેવી ગણી તેને મૃદી દીધી. ત્યાર પછી ચોરો પાસે આવીને માળી તથા રાક્ષસની વાત કહી ત્યારે ચોરોએ પણ ગદગદ જેવી ગણીને જવા દીધી પછી પતિ પાસે આવીને ચોરની રાક્ષસની અને માળીની હકીકત કહી ત્યાર પછી માનિથી ગત્રો વીંચ્યા ગાદ પતિએ તેને ગવાડે સર્વ સ્વામિની કરી

નથી ? વિસ્મય પામેલી કપિલાએ કહ્યું કે જો આ સુદર્શનની ભાર્યા હોય તો આ પુત્રોને તેણી જન્મ આપે એ પણ આશ્ચર્ય છે. ત્યારે અલયા રાણીએ કહ્યું કે સ્વાધીન પતિવાળી સ્ત્રી પુત્ર પુત્રીને જન્મ આપે તેમા આશ્ચર્ય શું છે ? ત્યારે કપિલાએ ફરીથી કહ્યું કે જો સ્ત્રીનો ધણી પુરુષ (પુરુષાતનવાળો) હોય તો તો એમ બને, પરંતુ સુદર્શન તો પુરુષ વેષધારી નપુસક છે તે ક્યાંથી જાણ્યું એવું રાણીએ પૂછ્યું ત્યારે કપિલાએ પોતાની બધી હકોક્ત જે બની હતી તે કહી ત્યારે રાણીએ કહ્યું કે જો એમ હોય તો તું છેતરાઈ છે, કારણ કે સુદર્શન પોતાની સ્ત્રીને વિષે નપુસક જેવો નહિ પરંતુ પરસ્ત્રીને વિષે નપુસક જેવો છે

વિલખી પડેલી કપિલાએ કહ્યું કે જો હું છેતરાઈ હોઉં તો તારી બુદ્ધિ હમણાં જણાશે ત્યારે અલયાએ કહ્યું કે હે મૂર્ખી ! જો કાષ્ઠનું પુતળ મારા હાથમાં સંજ્ઞા વિનાનું થાય તો સંજ્ઞાવાળા પુરુષની શી ગણતરી ! ત્યારે કપિલાએ રાણીને કહ્યું કે ફેગટ ગર્વ કરો નહિ, જો તમે સુદર્શન માથે રમો તો હું તમારો ગર્વ યથાર્થ માનું ત્યારે રાણીએ કહ્યું કે સ્ત્રીઓએ તીવ્ર તપ કરનારાઓને પણ ભોગવ્યા છે તો આ શેઠની માથે તો મને રમેડી જ તું જાણી લે જો હું એની સાથે ભોગ ન ભોગવું તો હું અગ્નિમાં પ્રવેશ કરીશ આ પ્રમાણે વાર્તા કરીને ત્યાં કીડા કરીને તે બંને પોતપોતાને દેવ ગણ

ત્યાર પછી નાટ્યીએ પોતાની પ્રતિજ્ઞા ધારી પાંડિતને

જાતી ત્યારે તેણીએ કહ્યું કે હે પુત્રી ! તે આ યોગ્ય કર્યું
 નથી તુ માતામા પુરુષોના માતાત્વને બાણતી નથી માન્ય
 મામા ખજુ મુશીલ હોય છે તેા મુદ્દર્શનનું તેા શુ કરેલું જે
 રંગેમા મુદ્દની એવા મ્યાન અને તપમા આનન્દનું છે તે અ
 ર્થનંતે પણ કરેલા ઘણા મુશ્કેલ છે

અંદર જતાં રોકી. તે વખતે પડિતાએ કહ્યું કે આજે રાણી
અલયાને શરીરે ઠીક નથી તેથી તે કામદેવ વગેરે દેવોને મહે-
લમા રહીને જ પૂજવાની છે માટે આ કામદેવની મૂર્તિ અંદર
લઈ જઈ હું બીજી પણ ઘણી મૂર્તિઓ લાવવાની છે એમ
કહી તે ઢાંકેલી મૂર્તિ દેખાડી આથી વેત્રીએ (છડીદારે)
જવા દીધી ત્યાર પછી બીજી મૂર્તિઓ પણ તેણી લાવી
અને દ્વારપાલને છેતરીને કાઉસગ્ગમાં રહેલા સુદર્શન શેઠને પણ
રથમા બેગાડીને વસથી ઢાકીને લાવી.

હવે સાક્ષાત્ કામદેવ સમાન સુદર્શન શેઠને જોઈને
અલયા ઘણી રાજી થઈ. તેથી અત્યંત કામાતુર થએલી તે
અલયા સુદર્શનને સ્મરને (કામને) દીપન કરનાર વચનો
કહેવા લાગી મને કામદેવ પોતાના તીક્ષ્ણ બાણોથી વીધે
છે માટે હે શેઠ! હું તમારા શરણે આવી છું, માટે શરણે
આવેલીનું રક્ષણ કરો રક્ષણ કરો મોટા પુરૂષો શરણે
આવેલાનું રક્ષણ કરે છે. માટે મારા ઉપર પ્રસન્ન થઈને મારી
સાથે જાલો મોટા પુરૂષો પ્રાર્થનાનો ભંગ કરતા નથી હું
તમને અહીં કપટથી લાવી છું માટે તમારે કોપ કચ્ચો નહિ
અનેક પ્રકારનાં કામોત્તેજક વચન કહ્યા છતાં પણ સુદર્શન
તો મેરૂ પર્વતની જેમ કાઉસગ્ગમાં સ્થિર રહ્યા ત્યારે કામથી
વિદાલ ચિત્તવાલી અલયા ગાળી ફરીથી પણ કહેવા લાગી કે
તમારી પ્રાર્થના કરતી મને તમે કેમ ઉપેક્ષો છો ? આ
મનનું ક્ષત્ર મૂકી દો, કામનું કે હવે તેનું કામ નથી મને
અનુકૂળ થવાથી તમને મનનું કલગિદ્ધ થશે હવે તમે મારી
પાસેથી કેવી રીતે જવાના છો એમ કહીને સુદર્શનનો રાજ

પાછો વળી તેમના મરીરને આલિંગન કરી પાતાના
 પતનાંતે સ્પર્શ કરાવ્યો. ગુણનાદિષ્ટ કર્યું આપ્યા આપ્યા
 (પગમાં દર્શા કરતાં મુદર્શન તો નિશ્ચય સ્થાપન થયેલ તેને
 વિચાર કરે તેને હું આ ઉપસર્ગ માધી છૂટીજ ના ન મારું
 પાંદા નહિ તો માને વ્યવસ્થાનું

વિચારથી શેઠ મૌન રહ્યા, ત્યારે મૌન રહે છે માટે દોષવાળા છે એવું માનીને રાજાએ શેઠને પકડવાનો કોટવાલોને આદેશ કર્યો.

કોટવાલોએ શેઠને ગળેથી પકડીને ઝડાર કાઢ્યા ગળામાં ખાસડાનો હાર પહેરાવ્યો વધ કરવા માટેના વસો પહેરાવ્યા સુપડાનું છત્ર કરી ગધેડા ઉપર ગેસાડીને આખા નગરમાં ફેરવ્યા. તે વખતે ઘણાં શોકાતુર થએલા લોકો પણ કહેવા લાગ્યા કે આ શેઠને વિગે આવું સંભવતું નથી

મનોરમાએ જ્યારે આ વાત જાણી ત્યારે દુઃખી થએલી તે વિચારવા લાગી કે આમાં રાજાનો કે શેઠનો વાંક નથી પરંતુ તેમના કર્મોનો જ દોષ છે અને પાપનો ક્ષય કરવા માટે ધર્મ વિના બીજો કોઈ હેતુ નથી આવો નિયમ કમીને તે ઘરમાં જઈને અરિહતની પૂજા કરવા લાગી. પછી તેમની આગળ કહેવા લાગી કે હે શાસનદેવો તમારે મારા નિર્દોષ પતિનું રક્ષણ કરવું મારા પતિ ઘેર આવશે ત્યારે હું કાઉસગ્ગ પારીશ નહિ તો કાઉસગ્ગમાં રહેલી મને અનશન છે એ પ્રમાણે નિશ્ચય કરી કાઉસગ્ગમાં રહી.

આ તરફ કોટવાલો સુદર્શન શેઠને વધ્ય ભૂમિએ લઈ ગયા અને રાજાનો દુકમ હોવાથી શૂળીએ ચઢાવ્યા પરંતુ ક્ષણ માત્રમાં તે મહાત્માને શીલના પ્રભાવથી ગૂલી નિહામન રૂપ ધર્મ ગઈ તેથી શેઠનો વધ કરવા માટે તેઓએ તેમના ગરે તીક્ત્ર અશને પ્રદાર કર્યો પરંતુ તે અશ માણસે ધર્મ ગરું અથવા ધર્મ દ્રોણ તો આપત્તિ પણ સપત્તિરૂપે દા.ય છે

આર્ય આશ્રય દેખેનિ તેઓએ નવતને જાણ્યું તેથી
 નવ તારી ત્રિષ ગ્રંથીને વર્ણન થાને આર્યો પશ્ચાન્નપ
 પૂર્વે દેખેનિ આદિગન કૃતેન વજ્રતે પ્રજા કે નામ નરિ
 માનેય તમારા છુચ પ્રભાવથી દર્શન નયા સ્ત્રીની મામણી
 મારિત મર્મિ શામના સ્થાન એવા તમન મે મામણને
 દમન પ્રયો માટે માનથી માપી અને વિજ્ઞાન વિદ્યાના બીજે
 કોઈ નિર્મલ મા, મને આપાપ દનારુ મામણ પ્રા સત્ત્વ
 તમે નાતીન આન વૃષ્ણાન જાણ્યું નરિ

યુવરાજ પદવી આપીને મેં પણ ગુરૂની પાસે દીક્ષા લીધી
ને આ કર્કોટક નામે ગિરિ ઉપર હું તપ કરું છું

પછી મુનિએ આરૂઢતને ત્યાં આવવાનું કારણ પૂછ્યું.
ત્યારે આરૂઢતે પણ પોતાનું સર્વ વૃત્તાન્ત જણાવ્યું તે
દરમિયાન તે રાજર્ષિના જે પુત્રો ત્યાં આવી મુનિને તથા
આરૂઢતને નમીને બેઠા તે વખતે કોઈક ઉત્તમ દેવ ત્યાં
આવ્યો. તેણે પ્રથમ આરૂઢતને નમસ્કાર કર્યો અને પછી તે
મુનિને નમ્યો. વિદ્યાધરોએ મુનિને પછી નમસ્કાર કરવાનું
કારણ પૂછ્યું ત્યારે દેવે કહ્યું કે આ અરૂઢત મારા ધર્માચાર્ય
છે માટે મેં તેમને પ્રથમ પ્રણામ કર્યો અને મુનિને પછીથી
કર્યો આગલા ભવમા પોતે બેઠા હતા અને આરૂઢતે
નમસ્કાર મંત્ર આપ્યો તેથી પોતે દેવ થયો અને તેથી
પ્રથમ પોતાના ધર્માચાર્ય આરૂઢતને નમસ્કાર કર્યો. આ
પ્રમાણે દેવે કહ્યું ત્યારે તે જાને વિદ્યાધરોએ કહ્યું કે અમારા
પિતાને પ્રાણ આપનાર હોવાથી અમારા પણ તે ઉપકારી
છે ત્યાર પછી તે જે વિદ્યાધરોએ પણ આરૂઢતનો સત્કાર
કર્યો દેવ તેજ દાણે આરૂઢતને અમ્બાપુરીએ લઈ ગયો
પછી ઘણા રત્નો તથા દ્રવ્ય વગેરે આપીને દેવ અદૃશ્ય
થયો ત્યાર પછી આરૂઢત પોતાની સતી સ્ત્રી મિત્રવતીને
તથા વસન્તમેતાને મળ્યો એ પ્રમાણે છેવટે તે સુખી થયો
આ વાર્તાનો માર એ છે કે આરૂઢતે દિશાઓમાં ગમન કર-
વાના નિયમ કર્યો નહોતો તેથી તે જુની જુની દિશાઓમાં
રખાયો અને અનેક પ્રકારે દુઃખી થયો એમ ગમજીને
ભવ્ય ગ્રંથોએ આ દિગ્વિરમણ નામનું મન જરૂર અદલ
કરવું જોઈએ

॥ કનિ આરૂઢત કથા ॥

નાદ છે, પછી તેણે કૃષ્ણ વાસુદેવને મળવાની ઇચ્છા જણાવી
 ત્યારે ભગવંતે કહ્યું કે જે વાસુદેવ, જે તીર્થંકર, તેમજ જે
 ચક્રીઓ, કોઈ વખત ભેગા થતા નથી. તે છતાં પણ તે સમુદ્ર
 કાંઠે આવ્યો અને સમુદ્રમાથી જતો તેમનો રથ જોયો. તેણે
 શંખનાદ કરીને તેમને પાછા વળવાનું જણાવ્યું કૃષ્ણે પણ જમે
 બહુ દૂર ગયા છીએ માટે આવીશું નહિ એમ શંખનાદમાં
 જણાવ્યું તેથી તે પાછો ગયો અને પદ્મ રાજને ક્રોધથી
 ગાદી ઉપરથી ઉઠાડી મૂકીને તેના પુત્રને ગાદીએ બેસાડ્યો
 કૃષ્ણ અને પાડવો દ્રૌપદી સાથે ભરતક્ષેત્રમાં સુખે પાછા
 આવ્યા. આ પ્રમાણે દિશામાં જવાનું પરિમાણ નહિ કરના-
 રાઓને થતા ગેરલાભ-હિંસાદિ દોષ જાણીને સમજી પુરોએ
 દિશાગમનનું ગાપ કન્ધું જોઈએ

અવતરણુઃ—એ પ્રમાણે ૨૦ મું દિગ્વિરતિ દ્વારા
 જણાવીને હવે ૨૧ મું સાતમા ભોગોપભોગ વ્રતનું સ્વરૂપ
 જણાવે છે.—

(વસંતતિલકાવૃત્તમ્)

મોગોપમોગનિયમોઽપિ ગિવાય ચેન્ન,
 ૯ ૬ ૭ ૮ ૫
 મ્યાદ્વટકચૂલ ટવ દેવપદમદસ્તુ ।

૧૩ ૧૨ ૧૧ ૧૦
 મીનાતિ ચાતકમનન્યરતં પયોદ—

૧૧ ૧૬ ૧૬
 શ્રુતાશનેશ્વરમન્યમૃતં વમન્તઃ

મોહનપ્રમદપણ્યાદિ.

આગને દિપમાગને પાત્ર નિયમ નિશ્ચય મા
મહિત આપે તિમ દદાવ્ય ગને ન નો ય ન
વૈષ્ણવ આ નિયમથી પાત્રો અમરના વ
નેવ ગણ કરે અમર જલ ત્યાગી નાત

માત્ર દેસ મોરને ખાતાં મોરના
માત્ર દેસ વસંત મહત્તિમ આ નિયમ મા ન
માગને મત રાતમુ નીરાગતાદિ મા
મા નિર્મળના દરાવગુણ માત્ર આ પ

વંકચૂલે કહ્યું કે અન્નહયા ફલ ખાવાનો મારે નિયમ છે માટે તમે તે ખાઓ તેઓએ તે ખાધા અને તેથી થોડી જ વારમાં મરણ પામ્યા. તે જોઈને વંકચૂલે વિચાર્યું કે જો મને ગુરૂએ અન્નહયા ફળ ન ખાવાનો નિયમ આપ્યો ન હોત તો આજે મારૂ પણ મરણ થયું હોત આ એક જ અલિંગક મેં પાળ્યો તો મને પ્રાણ આપનારો થયો તો ઘણાં અલિંગક પાળવાનું તો કેટલું ફળ મળે ?

ત્યાર પછી વંકચૂલ રાત્રીએ પોતાના ઘેર પહોંચ્યો તે વખતે પોતાની પ્રિયા સાથે સૂતેલા કોઈક મનુષ્યને જોઈને કોપીને તેણે તરવાર ખેંચી પરંતુ નિયમ અંભણવાથી તે પાછા પગલા ભરતો હતો તેવામાં ખાટલા સાથે તરવાર અથડાવાથી પુરૂષ વેષધારી તેની જોન જાગી ને ઉડી અને હે વંકચૂલ ! તું લાંબુ આયુષ્ય લોગવ એમ આશીર્વાદ આપવા લાગી. જોનને જોઈને વંકચૂલે વિચાર્યું કે ગુરૂએ મને આ નિયમ ન આપ્યો હોત તો આજે જોનના ઘાતથી કેટલો પત્રાત્તાપ થાત ત્યાર પછી તેણે જોનને તેનું સ્વરૂપ પૂછ્યું ત્યારે જોને કહ્યું કે નટના છલથી કેટલાક ગર પુરૂષો અહીં આવવાના છે એવું મેં જાણ્યું પદ્મી નાથ રહિત છે એવું જો તેઓ જાણે તો તેઓ તેમના રાજાને આ વાત જણાવે તેથી તે આવીને પદ્મીનો ભગ કરે માટે તારો વેષ લઈને મેં તેમને નારક કંગળ્યુ અને ઉચિત દાન આપીને વિદાય કર્યા રાત્રી ઘણી જવાથી અને ઉંઘ આવતી હોવાથી તારી પ્રિયા ભગી તેવા જ વેષમાં મૂર્છિ રહી આ પ્રમાણે નિયમનો પ્રભાવ જાણીને નિયમ પાલનમાં તે વંકચૂલ વધારે અગત્ય માને થયો.

આગરચંદ્રને વિરહાગ્નિમાં પરલો ભેદને બીજા કુમારે
પણ અત્યંત ઉદાસ થયા તે વખતે શાંખકુમારે શૂન્ય ચિત્તે
બેઠેલા આગરચંદ્રની પાછળ આવીને તેની આંખો પોતાના
હાથ વડે ઢાકી તે વખતે આગરચંદ્રે કહ્યું કે હે કમલામેલા!
મારી આંખો મૂકી દે ત્યારે શાંખે હસીને કહ્યું કે હું તો
કમલામેલક (કમલામેલાનો મેળાપ કરાવનાર) છું ત્યારે
કમલામેલા સાથે મેળાપ કરાવી પ્રતિજ્ઞા રાખી કરે શાંખે
વિચાર્યું કે મેં તો મરકરીમા કહ્યું છે તો પણ કુષ્કર હોવા
છતાં પણ કોઈપણ રીતે તે પ્રતિજ્ઞાનું પાલન કરવું જોઈએ.

ત્યાર પછી નલ:સેનના લગ્ન દિવસે પ્રજ્ઞાપિ વિદ્યાર્થી
સંમરણ કરીને શાંખ બધા કુમારો સાથે વનમાં ગયો અને
કમલામેલાને તેના ઘેરથી બોલાવી મંગાવીને આનંદપૂર્વક
આગરચંદ્ર ગાયે લગ્ન કર્યું હવે કમલામેલાને ઘેર નહિ
જોવાથી પિતૃપક્ષના તથા સુર પક્ષના લોકો નગરમાં તેની
તપાસ કરવા લાગ્યા અને તપાસ કરતાં તે ઉદ્યાનમાં આવ્યા
ત્યાં કુમારોની વચમાં સુંદર વિદ્ય ધરના ઉપવાણી તેને ભેદને
તેઓએ તે બાત કૃષ્ણને જણાવી કોપેલા વાસુદેવે કમલા
મેલાનું હરણ કરનાર કુમારોને બોલાવ્યા તે વખતે શાંખ
કુમાર કમલામેલા તથા આગરચંદ્રને લઈને કૃષ્ણની પાસે
આગ્યો અને તમના ચરણમાં પડ્યો પોતાના જ પુત્રોને
ભેદને વિદ્યા થએલા કૃષ્ણે કહ્યું કે અરે તમે આપણા
આશ્રિત નલ:સેનને કેમ હર્યો? એ પ્રમાણે કંપકો આપીને
કહ્યું કે હવે શું કરાય એમ નલ:સેનને સમજતીને કમલા
મેલા આગરચંદ્રને આપી

૧૨ ૧૧ ૧૭ ૧૪ ૧૫ ૧૬
કૃશમપિ હિ સુપાત્રે ન્યસ્તમુચ્ચૈઃ ફલદ્વૈર્યૈ,

૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦
નનુ તૃણમપિ ઘેનૌ દુઘપીયૂષટ્પૃચૈ

॥ ૫૪ ॥

સાધુને ંહોરાવવામાં ફલ અપૂરવ કંઈ મળે,
સુનિને અડદ ંહોરાવતા મૂલદેવના વાંછિત ફળે;
તુચ્છ વસ્તુ સુપાત્રને શુભ ભાવથી દેતાં ફળે,
ગાયને તૃણ નાંખતાં જિમ દૂધ રૂપ અમૃત મળે.

શ્લોકાર્થઃ—સાધુ મુનિરાજને દાન આપવાનું ફળ અપૂર્વ ફલ છે કારણ કે અડદના બાકડા પણ મૂલદેવને ઈષ્ટ સિદ્ધિને માટે થયા. સુપાત્રને વિષે શુભ ભાવથી આપેલું થોડું અથવા તુચ્છ પણ દાન ઉત્કૃષ્ટ ફલની પ્રાપ્તિ માટે થાય છે દષ્ટાન્ત કહે છે કે ગાયને આપેલું ઘાસ પણ દૂધ રૂપ અમૃતની વૃદ્ધિ માટે થાય છે. ૫૪

રૂપઘટાર્થઃ—કવિરાજ આ શ્લોકમાં અતિથિ સંવિભાગ નામના બારમા વ્રતનું સ્વરૂપ જણાવે છે:—મુનિરાજને વહેરાવ્યા પછી પોતે જન્મવું તે અતિથિ સંવિભાગ કહેવાય છે. સાધુ મુનિરાજને દાન આપ્યાનું કાંઈક અપૂર્વ ફલ છે. એટલે સાધુ મુનિરાજને અન્ન પાનાદિકનું અથવા વસ્ત્રાદિકનું દાન કરવાનો તેનું અપૂર્વ ફલ મળે છે આ બાબતને ઉદાહરણ આપતાં જણાવે છે કે મૂલદેવે સાધુ મહાગજને અડદના બાકડાનું દાન આપ્યું તો પણ તે મૂલદેવને મનોવાન્નિત એટલે ઇચ્છિત વસ્તુની પ્રાપ્તિ માટે થયું છે (અમૂલદેવની કથા આગળ મંડિક ચારની કથા

જાવ ચોખ્ખા રાખતા પામ્યો અમર સમ ઋદ્ધિને;
 દેવઋદ્ધિ ક્યાં મનુજ ક્યાં યાદ કર શશિ જલધિને. ૧

ચંદ્ર આકાશે રહ્યો ને ભૂતલે સાગર રહ્યો,
 અમૃત સમ જલથી ભરેલા મેઘ પોષક ને કહ્યો;
 વડવાગ્નિથી શોષાયલા સાગર તણું પોષણ કરે.
 તે ચંદ્રમા તિમ પાત્રદાને સ્વર્ગને સ્વાધીન કરે. ૨

શ્લોકાર્થ:—શ્રીશાલિભદ્રે પૂર્વ ભવમાં મુનિરાજને
 પોતાની નહિ તેવી જે વસ્તુ (ખીર) આપી તેનાથી તેણે
 પણ મનુષ્ય લોકમાં અવિદ્યમાન (ન મેળવાય તેવું) મુખ
 મેળવ્યું દેવતાની ઋદ્ધિ ક્યાં અને મનુષ્ય ક્યાં ? દૃષ્ટાન્ત કહે
 છે કે પૃથ્વી ઉપર રહેલ સમુદ્ર ક્યાં અને આકાશમાં ગહેડો
 ચંદ્ર ક્યાં ? વડવાનલથી શોષણ થયા છતાં પણ અમૃતરૂપી
 જલ વડે મેઘની પુષ્ટિ કરનાર સમુદ્રનું ચંદ્રમા પોષણ કરે
 છે. ૫૫

રૂપષ્ઠાર્થ.—અનિદિ સ વિભાગથી શાલિભદ્રને અપૂર્વ
 ઋદ્ધિની પ્રાપ્તિ થઈ તે જણાવે છે. પૂર્વભવમાં ગરીબ માતાનો
 બાળક છતાં, માતાએ માગી લાવીને યનાવેલી ખીર તે
 ખાવા માટે છે, તેવામાં આવેલા મુનિરાજને લાવ પૂર્વે
 આપી. તેવી શાલિભદ્રના ભવમાં તેણે પણ મનુષ્ય લોકમાં
 દેઈ પણ દેશાણે ન મેળવાય તેવી દેવ ઋદ્ધિ જેવી ઋદ્ધિ
 મેળવી. માટેજ દેવિજન દહે છે કે દેવતાની ઋદ્ધિ ક્યાં ને
 મનુષ્ય ક્યાં ? અર્થવા દેવતાની ઋદ્ધિ દેવલોકમાં જ હોય તે

મારે ઘેર આક્ષાત્ર ગચ્છેતન ચિંતામણિ રતન આવે છે, કાળકે મારા ભાગ્યના ઉદ્ધયથી ખેંચાએલા આ મુનિરાજ મારી પાસે આવ્યા છે. તેથી તે નિર્ધન છતાં પણ પોતાને ધન્ય માનવા લાગ્યો. પછી તે બાળકે રોમાંચિત થઈને તે સાધુ મુનિરાજને તે બધી ખીર વહોરાવી દીધી. મુનિ ત્યાંથી વિદાર કરીને ચાલ્યા ગયા. ત્યાર પછી ધન્યા આવી તેણે થાળી ખાલી જોઈને બધી ખીર તેને પીરમી. બાળકે પણ તે ખૂબ ધરાઈને ખાધી. તેથી અણર્જુ થવાથી તેજ રાતમાં તે બાળક આધુનું સ્મરણ કરતો મરણ પામ્યો.

ત્યાર પછી તે સંગમનો છવ રાજગૃહ નગરમાં ગોભદ્ર નામના શ્રેષ્ઠિની ભાર્યા ભદ્રાની કુક્ષિમા ઉત્પન્ન થયો. સ્વપ્નમાં શાલિનુ ક્ષેત્ર જોવાથી યોગ્ય ગમ્યે તેણીએ પુત્રને જન્મ આપ્યો. ત્યારે તેનું શાલિભદ્ર નામ પાડ્યું. અનુક્રમે સઘળી કલાઓ શીખીને યુવાવસ્થા પામ્યો. ત્યારે મા બાપે તેને મોટા શેઠીઆઓની બત્રીસ કન્યાઓ પરણાવી. તેઓની સાથે વિલાસ કરતો તે રાત દીવસને પણ જાણ્યો. નથી ગોભદ્ર શેઠે શ્રીવીર પ્રભુની પાસે દીક્ષા લીધી અને મરણ પામીને દેવ પછે ઉત્પન્ન થયા. તેમણે અવધિજાનથી પોતાના પુત્ર શાલિભદ્રને જાણી તેના સ્નેહથી તે દેવ હંમેશા દિવ્ય વસ્ત્ર વગેરે મોકલે છે અને મનુષ્ય છતાં શાલિભદ્ર પ્રિયાઓ સાથે દેવતાની ગદ્દિને ભોગવે છે.

હવે એક વાર પરદેશી વેપારીઓ ગ્લકંબલ સ્થાને ગેચવાને માટે શ્રેષ્ઠિક ગન્ત પામે ગયા. શ્રેષ્ઠિક ગન્તએ ધર્મ મોઢી છે એમ કહીને તે લીધી નહિ. તેથી નિગ્રાસ થયો.

સ્વામી રહે નહિ. આ પ્રમાણે વિરાગ દશાવાળો છતાં પણ માતાના આગ્રહથી નીચે ઉતરી રાજાને નમ્યો. રાજાએ પણ તેને આલિંગન કરી પોતાના જોખામાં બેસાડ્યો ત્યાં શાલિભદ્રની આખમાથી અશ્રુ નીકળતાં જોઈને ભદ્રાએ રાજાને 'કહ્યું' કે તમે એને મૂકી દો, કારણ કે દીવ્ય ભોગોથી લાલન કરાએલા તેને મનુષ્યની માલાની ગન્ધ પીડા કરે છે ત્યાર પછી રાજાએ તેને રાજા આપવાથી તે સાતમે માળે ગયો.

ત્યાર પછી ભદ્રાએ શ્રેણિક રાજાને આગ્રહ કરીને પોતાને ત્યાં ભોજન કરાવ્યું. ત્યાં પ્રથમ સ્નાન કરતાં રાજાની ચીંટી આગળીએથી શાલિભદ્રના નિર્માલ્ય પદાર્થો નાખવાનો વાવમા પડી ગઈ રાજાને આ વાતની ખબર પડી ત્યારે ભદ્રાએ દાસીને વાવમાંથી લઈ આવવાને કહ્યું દાસી શાલિભદ્રનાં ઉતરેલાં ળધાં અલ કારો લઈ આવી તેમાં અંગાગ સરખી પોતાની ચીંટી જોઈને રાજા વિસ્મય પામ્યો અને આ ઘરેણાં કેના છે? એમ દાસીને પૂછ્યું ત્યારે દાસીએ કહ્યું કે આ તો શાલિભદ્રે સ્નાન કરીને ઉતારી નાખેલાં અલંકારો છે આ સાબળી રાજા જોડ્યો કે આ ળધાંને ધન્ય છે અને હું પણ ધન્ય છું કે જ્યાં આવા વલ્લિક જમે છે. અવમરે ભદ્રાએ રાજાને ઉત્તમ રસોઈ જમાડી ભદ્રાને રાજાને અલંકારો આપીને આદર ચતકાર કર્યો ત્યાં પછી શ્રેણિક રાજા પોતાના ગેર ગયા.

અત્રી સ્તેવાને આર એ છે કે શાલિભદ્રનો સંસ્કારી ગર્ભી કદિ રત્ના કે એનું વર્ણન કરવું અશક્ય છે

મનુષ્યોને પૂછશે કે આ સ્તૂપો કોણે બનાવ્યા છે ત્યારે તેઓ જણાવશે, કે પૂર્વે નંદ નામનો અપારદ્રવ્ય ઋદ્ધિવાળો રાજા થયો છે તે રાજાએ કંજૂમાર્ગથી ભેગું કરેલું ઘણું ધન અહીં દાટ્યું છે એવું સાંભળીને તે રાજા તે સ્તૂપોને ખોદી નાખીને તેમાં રહેલું દ્રવ્ય લેશે બીજા પણ સ્તૂપોને તે રાજા ધનના લોભથી ખોદાવી કાઢશે. તે વખતે તે કંઢકી પોતાના નગરની પૃથ્વી પણ ખોદાવી કાઢશે ત્યારે એક શિલામયી ગાય તેમથી નીકળશે ત્યાં લિલા માટે આવેલા લિલુઓને જોઈને તે શિલાની ગાય પોતાના શીંગડા તેમને ઘસશે તે વખતે સ્થવિરો કહેશે કે ભાવી ઘણું અધકારમય જણાય છે. તે સાંભળીને કેટલાક સાધુઓ અન્યત્ર વિહાર કરશે પરંતુ દુર્બુદ્ધિવાળા કેટલાક કહેશે કે જો કર્મને લીધે શુભ અશુભ થવાનું છે તો તેને જગતમાં કોણ રોકી શકવાનું છે. તે વખતે કંઢકી રાજા સર્વ પાખંડીઓ પાસેથી કર ઉઘરાવશે પાખંડીઓએ કર આપ્યો તો તમે મહર્ષિઓ કેમ ન આપો એમ કહી તે જીન સાધુઓને પણ કનકશે. સાધુઓ રાજાને કહેશે કે અમે અક્રિયન છીએ તેથી ધર્મલાલ સિવાય બીજું શું અમે આપીએ અમારું રક્ષણ કરવાથી તને પુણ્યનો છકો ભાગ મળે છે આ સાંભળીને કંઢકીરાજા મુનિઓ ઉપર કોપા-યમાન થશે

તે વખતે કોપેત્રી દેવી કંઢકી રાજાને કહેશે કે અરે અધમ રાજા ! તુ મુનિઓ પાસે પણ દ્રવ્ય માગે છે માટે નારી મગ્વાની ઈચ્છા જણાય છે તેથી ભય પામેલો કંઢકી મુનિઓને ખમાવશે ત્યાર પછી રાજા ભયકર

પણ સજ્જ કરીશ તારા પિતાને પાપનું જેવું કૃણ મળ્યું તેવું તને પણ મળશે ઈન્દ્રના વચનથી અને પિતાના પાપ કૃણને જોવાથી તે જૈન ધર્મ અંગીકાર કરશે. એ પ્રમાણે કલિકતા પુત્ર દત્તને જૈન બનાવી તેને ગાદીએ બેસાડીને ઈન્દ્ર મહારાજ સ્વર્ગમાં જશે

પિતાના પાપના કૃણને અને ઈન્દ્રની આજ્ઞાને વિચારતો દત્ત રાજા ત્યાર પછી પૃથ્વીને વિષે ઘણાં દેરાસરો બંધાવશે અને છેવટે રામાધિ મરણથી કાળ કરીને સારી ગતિમાં જશે. કહેવાનો સાર એ છે કે દત્તરાજની માફક સમજી પુરૂષો ધનને સાતે ક્ષેત્રમાં વાપરે છે. અને જો તેવી શક્તિ ન હોય, તો શક્તિ અને લાવ પ્રમાણે કોઈ પણ ક્ષેત્રમાં ધન વાપરે જેથી તેઓ સ્વર્ગના અને મોક્ષના સુખ જરૂર મેળવે છે

॥ ઈતિ દત્તરાજની કથા ॥

અવતરણુઃ—સનાવીશમું સાધારણ સાત ક્ષેત્રનું દ્વાર કહ્યું હવે તેમાંથી એક એક ક્ષેત્રનું બુદ્ધ બુદ્ધ વિવરણ કરતાં તેમાંના પ્રથમ જિનજિજ્ઞાના સ્વરૂપનું ઠાર કહે છે:—

(ચત્તતિલકાવૃત્તમ્)

૭ ૮ ૧ ૬ ૨ ૧
ચિમ્મં મહાન્નવુ ચ કારિતમત્ર વિશુન્—

માલ્યાદિસંત પરમવેડપિ શુભાય જૈનમ્ ।

૧૫ ૧૧ ૧૨ ૧૮ ૧૭
ધ્યાતુગુરુચરપીખિતદાયિમન્ત્રઃ

૧૮ ૧૭ ૧૭ ૧૮
માન્દોમ્થ્યમાવિચનચિન્નમિદે ન કિ સ્યાન્

॥ ૫૮ ॥

જિન ણિંબ મોટું કે લઘુ ભાવે ભરાવે જે નરા,
આ ભવે ને પરભવે કલ્યાણ સાંચક તે ખરા;
દયાંત વિવુન્નાક્ષી આદિક મંત્રનું અવધારીએ,
મંત્ર મોટો હોય નાનો વિદ્ય તેથી ટાલીએ. ૬

દારિદ્ર્ય પહેલાનું ટળે જિમ તેમ અહિંયા જાણીએ.
જિન ણિંબ મોટું કે લઘુ કલ્યાણકારી માનીએ:
જિન ણિંબકારક દરકાના પૂજકાના લાભમાં.
દારણ બને જલદી વસે કર્મો હણાને મોક્ષમાં. ૨

લવમાં આરિત્ર લઈને તેની વિરાધના કરી હતી વગેરે
ખીના તેણે જાણી. અને તેથી તે પ્રતિમા તેમના અજ્ઞાન
રૂપી અંધકારનો નાશ કરનારી થઈ નહિ તો મ્લેચ્છ દેશમાં
જેમનો જન્મ થયો છે અને જે દેશમાં ધર્મ શબ્દ સંભળાતો
નથી એવા સ્થળમાં ઉત્પન્ન થયેલા તેમણે તે મૂર્તિનાં દર્શન
ન કર્યા હોત તો ધર્મ કેવી રીતે પામત ? અથવા
આર્દ્રકુમારને ધર્મની પ્રાપ્તિ થવામાં અરિહંત પ્રભુની
મૂર્તિનું દર્શન મુખ્ય કારણ હતું માટે જ કવિરાજ કહે છે
કે ધાર્મિક પુરૂષ અરિહંતની પ્રતિમા જનાવીને પોતાને તેમજ
પરને નિર્મલ જનાવે છે. અહીં શંકા થાય કે પ્રતિમા તેના
જનાવનારને નિર્મલ જનાવે તે વાત સાચી પરંતુ તે જીજ્ઞાસે
કેવી રીતે નિર્મલ જનાવે ? આ જાણનામાં દ્વિધાન્ત આપે છે
કે કથાણુ રૂપી લક્ષ્મીના કારણ રૂપ મંગલ દીપક કોના
કોના હર્ષને પુટ કરે નથી ? અથવા દરેકના હર્ષને પુટ
કરે છે તેવી રીતે અરિહંતની પ્રતિમા પણ તેના જનાવ-
નારને તથા અન્ય પૂજક દર્શક વગેરે લબ્ધિ હોવાને પણ
નિર્મલ જનાવે છે તે પ્રતિમાની પૂજા, વંદન વગેરે અવશ્ય
કરવું જોઈએ ! આ જાણના અભયકુમાર મંત્રીદ્વર તથા આર્દ્ર-
કુમારનું કથાનક ખેડેલા જણાવ્યું છે ત્યાથી જોઈ લેવું પડે

અવતરણઃ—એ પ્રમાણે જિગ દ્વાર કહીને હવે જીજ્ઞાસે
ક્ષેત્ર કેવળ દ્વાર કહે છે —

॥ વસંતનિલકાવૃત્તમ્ ॥

તીર્થ મુદે સ્વપર્યોરિ કીર્તિપાન્ડ—

મૃપાન્ડકારિતુર્ગમવોદ્યવન સ્યાન્ ॥

મનુષ્યોને પૂછશે કે આ સ્તૂપો કોણે બનાવ્યા છે ત્યારે તેઓ જણાવશે, કે પૂર્વે નંદ નામનો અપાર દ્રવ્ય ઋદ્ધિવાળો રાજા થયો છે તે રાજાએ કંબૂમાર્ધથી ભેગું કરેલું ઘણું ધન અહીં દાટ્યું છે એવું સાલગીને તે રાજા તે સ્તૂપોને ખોદી નાખીને તેમાં રહેલું દ્રવ્ય લેશે ખીજા પણ સ્તૂપોને તે રાજા ધનના લોભથી ખોદાવી કાઢશે તે વખતે તે કલ્હી પોતાના નગરની પૃથ્વી પણ ખોદાવી કાઢશે ત્યારે એક શિલામયી ગાય તેમથી નીકળશે ત્યાં લિલા માટે આવેલા લિલુઓને જોઈને તે શિલાની ગાય પોતાના શીગડા તેમને ઘસશે. તે વખતે સ્થવિરો કહેશે કે ભાવી ઘણું અંધકારમય જણાય છે તે સાલગીને કેટલાક સાધુઓ અન્યત્ર વિહાર કરશે પરંતુ હુણ્ડિવાળા કેટલાક કહેશે કે જો કર્મને લીધે શુભ અશુભ થવાનું છે તો તેને જગતમાં કોણ રોકી શકવાનું છે તે વખતે કલ્હી રાજા સર્વ પાપડીઓ પામેથી કર ઉઘરાવશે પાપડીઓએ કર આપ્યો તો તમે મહુર્ષિઓ કેમ ન આપો એમ કહી તે જન ગાધુઓને પણ કનડશે. સાધુઓ રાજાને કહેશે કે અમે અકિચન છીએ તેથી ધર્મલાલ મિવાય ખીલું શુ અમે આપીએ અમારૂં રક્ષણ કરવાથી તને પુણ્યનો છઠ્ઠો ભાગ મળે છે આ સાલગીને કલ્હિરાજા મુનિઓ ઉપર કોપાયમાન થશે

તે વખતે કોપેલી દેવી કલ્હિ રાજાને કહેશે કે અરે અધમ રાજા ! તું મુનિઓ પામે પણ દ્રવ્ય માગે છે માટે નારી મગવાની ધિજા જણાય છે તેથી ભય પામેલો કલ્હિ મુનિઓને ખમાવશે ત્યાર પછી રાજા ભયંકર

પણ સજ્જ કરીશ. તારા પિતાને પાપનું જેવું ક્ષણ મળ્યું તેવું તને પણ મળશે ઈન્દ્રના વચનથી અને પિતાના પાપ ક્ષણને જેવાથી તે જૈન ધર્મ અંગીકાર કરશે. એ પ્રમાણે કલિકના પુત્ર દત્તને જૈન બનાવી તેને ગાદીએ બેસાડીને ઈન્દ્ર મહારાજ સ્વર્ગમાં જશે

પિતાના પાપના ક્ષણને અને ઈન્દ્રની આજ્ઞાને વિચારતો દત્ત રાજા ત્યાર પછી પૃથ્વીને વિષે ઘણું દેરાસરે બંધાવશે. અને છેવટે મમાધિ મરણથી કાળ કરીને સારી ગતિમાં જશે. કહેવાનો સાર એ છે કે દત્તરાજની માફક સમગ્ર પુરૂષો ધનને સાતે ક્ષેત્રમાં વાપરે છે. અને જો તેવી શક્તિ ન હોય, તો શક્તિ અને લાવ પ્રમાણે ઠાઈ પણ ક્ષેત્રમાં ધન વાપરે જેથી તેઓ સ્વર્ગના અને મોક્ષના મુખ જરૂર મેળવે છે

॥ ઈતિ દત્તરાજની કથા ॥

અવતરણુઃ—સત્તાવીશમું સાધારણ સાત ક્ષેત્રનું દ્વાર કહ્યું. હવે તેમાંથી એક એક ક્ષેત્રનું બુદ્ધું બુદ્ધું વિવરણ કરતાં તેમાંના પ્રથમ જિનજિંબના સ્વરૂપનું દ્વાર કહે છે:—

(વસંતતિલકાવૃત્તમ્)

૭ ૩ ૫ ૪ ૨ ૧
ચિમ્વં મહલ્લઘુ ચ કારિતમત્ર વિચુન્—

માલ્યાદિવૃત્ પરમવેડપિ ગુમાય જૈનમ્ ।

૧૫ ૧૧ ૧૨ ૧૪ ૧૪
ધ્યાનુગુરુર્વૃરપીપ્પિતદાયિમન્ત્રઃ

૧૬ ૧૮ ૧૭ ૧૯
પ્રાગ્દૌમ્યમાવિવનવિવનમિદે ન કિ સ્યાન્

॥ ૫૮ ॥

માટે નાનું જિંઞ કેવી રીતે થાય ? આ પ્રશ્નના જવાબમાં દયાન્ત આપીને સમજાવે છે કે ઇચ્છિત આપનારો મંત્ર નાનો હોય કે મોટો હોય પરંતુ તે ધ્યાન કરનારના ખુલાના દારિદ્ર્યનો અને ગાઢ (મોટા) લવિષ્યમાં થનાર વિધોના નાશ કરનાર શું થતો નથી ? અથવા તો મંત્ર નાનો હોય કે મોટો હોય તે જોવાનું નથી. પરંતુ તે ઇષ્ટ મિદ્ધિ દેનાર છે કે નહિ તે જોવાનું છે જો ઇચ્છિત આપનાર હોય તો નાનો હોય કે મોટો હોય તો પણ તે મંત્ર ધ્યાન કરનારના વિધોને હર કરનારો જરૂર થાય છે તવી જ રીતે અરિહંતની પ્રતિમા નાની લરાવી હોય કે મોટી લરાવી હોય તો પણ તે કરાવનારને કલ્યાણને માટે થાય છે માટે જિનજિંઞ કરાવવામાં ઉદ્યમ રાખવો જોઈએ આ જાગૃતમાં વિદ્યુન્માલીની કથા ખુલા દહેલા ઉદાયી રાજના દયાન્તમાયો જાણી લેવી ૫૮

અવતરણ:—આ જિનજિંઞ દ્વારને વિષે વિશેષ ઉપદેશ મળ્યાવે છે.—

॥ શાર્દૂલચિક્રોટિનવૃત્તમ્ ॥

૪   ૩   ૨   ૧
નિર્માયાદૃતવિમ્વમાદૃતપદસ્થાનાગ્રિમં ધાર્મિક;

૬   ૭   ૮   ૯   ૫
સ્વાત્માનં ચ પઃ ચ નિર્મચયતિ સ્તુત્યર્ચનાવન્દનૈઃ ॥

૧૨   ૧૩   ૧૪   ૧૧   ૧૦
મન્ત્રી શ્રેણિકમુરિચાર્દકમુતં મોહાન્વકારમ્બિતં,

૧૭   ૨૩   ૧૮   ૧૯   ૨૦   ૧૫   ૧૬

દાપ પૃથ્વિ કમ્ય કમ્યન મુદં શ્રેય શ્રિયામામ્પદમ્ ॥૫૯॥

આરાધના કરી. છેવટે જ્યારે આ હુપમ આરાના પ્રભાવથી
મ્લેચ્છોનું બળ વધી ગયું ત્યારે તે તીર્થ તેમના હાથમાં
ગયું, અને ત્યારથી તે હજ એ નામનાં તીર્થ રૂપે ઓળખાયું.
આ પ્રમાણે તીર્થ કરાવનારનું ધન કીર્તિને વધારનારું થાય
છે એવું જાણીને સ્વર્ગ અને મોક્ષની ઇચ્છાવાળા લબ્ધ
શ્રવેએ પોતાનું ધન તીર્થની અંદર જરૂર વાપરવું ભોધ્યે.

॥ ઇતિ બાહુભલિ કથા ॥

॥ ભરત ચક્રવર્તીએ કરાવેલ અષ્ટાપદ તીર્થની કથા ॥

પ્રથમ શ્રી ઋષભ જિનેશ્વર એક લાખ પૂર્વ વર્ષ
સુધી આરિત્ર પાળીને અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર મોક્ષે ગયા.
તે વખતે ઘણા દેવો ભેગા થઈને પ્રભુની ઉર્ધ્વદેહિક
ક્રિયા (નિર્વાણ પાછળની ક્રિયા) કરીને પોત પોતાને
સ્થાને ગયા. પ્રભુની ઉપર ભક્તિવાળા તેમના પુત્ર
શ્રીભરત ચક્રવર્તીએ જે સ્થળે પ્રભુ નિર્વાણ પામ્યા
તે જગા ઉપર પોતાના વર્ધકિ રત્નની પાસે ચાર દ્વારવાળું
અને શુભ આકારવાળું એક યોજન લાંબુ અને ત્રણ ગાંઠ
ઉંચું જિનાલય બાંધાવ્યું. તે જિનાલય નન્દીશ્વર દ્રોપદા
જિનાલય જેવું હતું અને તે સિંહનિપદા નામે પ્રસિદ્ધ થયું.
તે તીર્થને વિષે પોત પોતાના વર્ણ અને પ્રમાણવાળી ઓળખે
જિનેશ્વરની પ્રતિમાઓ સ્થાપન કરી તે જિનાલયને મુક-
ર્ષના દંડ અને દલશયી શણગાર્યું. તેના ઉપર દરકની
ધન્યો ભરત રાજની કીર્તિને આરે બાજુ દેલાવતી હોય
તેવી જણાય છે. આ પ્રમાણે તીર્થને વિષે પોતાનું ધન

શ્રેષ્ઠ ચારો નાંખતાં જલપાન તેમ કરાવતા,
સંતોષ માંહે મહાલતી કેમલ કરે પંખાળતા;
એ પદ્માદિક દેઈ મુનિને બાહુ ભરત નૃપતિ થયા,
વિશ્રામશાદિકથી સુબાહુ બાહુમલિ કેવલી થયા. ૨

શ્લોકાર્થ:—મુનિરાજને નિર્દોષ લોજન, પાણી, વસ્ત્ર,
નિવાસ અને ઔષધ જોરાવવાથી તથા વૈયાવૃત્ય કરવાથી
શ્રીમાન્ બાહુ અને સુબાહુની જેમ પરલવમાં વિસ્મયકાન્ક
લોગો અને જલ મળે છે. અહીં દષ્ટાન્ત કહે છે કે તે કામ-
ધેનુ પણ સારો ચારો અને પાણી આપવાથી તથા હાથના
કેમલ સ્પર્શ વડે અતિશય સંતોષ પામે છે. ૬૭

રૂપદર્શન:—સાધુ મુનિરાજને પ્રાસુક એટલે અચિત્ત
અને નિર્દોષ લોજન, પાણી, વસ્ત્ર રહેવાનું સ્થાન તથા ઔષધ
આપવાથી તેમજ નેમની વૈયાવચ્ચ કરવાથી એટલે સારસં-
ભાળ રાખવાથી બાહુ અને સુબાહુની જેમ પરલવમાં જોતારને
આશ્ચર્ય ઉપજાવનારા લોગો અને જલ મળે છે કામધેનુ કે
શ્રીમાન્ બાહુએ આગલા ભવમાં મુનિને અન્નપાન ઔષધ
વગેરે લાવી આપ્યાં હતા તો શ્રીકૃષ્ણભદ્રેવના પ્રથમ પુત્ર
ભગ્ન ચક્રવર્તી થયા અને ચક્રવર્તીના લોગો મેળાયા તેમજ
સુબાહુએ મુનિનો વૈયાવચ્ચ કરી હતી તો તેમને બાહુમલિના
ભવમાં એવું બહુ પ્રાપ્ત થયું કે તેમણે ભરત ચક્રવર્તીને પણ
જીયા આ બાગમાં કવિરાજ દષ્ટાન્ત આપતા જણાવે છે
કે કામધેનુ ગાયને સારો ચારો પાણી આપવામાં આવે અને
કેમલ દ્વારે પાપાળવામાં આવે તો તે પણ ધણી રાજ થાય

શ્રાવિકા ગણને પમાડે ધર્મ સાધવી વર્ગ એ,
તાસ ભકિત સાધીએ તો મુકિતના સુખ પામીએ. ૨

શ્લોકાર્થ:—ધર્મ પુરૂષથી ઉત્પન્ન થએલો છે. તે વાત એમ જ છે એટલે આ વાત ગાચી છે. છતાં સાધવી પણ પૂજ્ય છે કારણ કે તેથી ધર્મ પ્રાપ્તિ અને ઉન્નતિ પૂર્વ કાલમાં થઈ છે આ બાળતમાં દષ્ટાન્ત આપે છે કે પ્રાણી બાહુબલિને મુક્તિ માટે, પૂષ્પચૂડા સાધવી અન્નિકાપુત્રને મુક્તિ માટે અને મૃગાવતી ચન્દનબાલાને મુક્તિ માટે થું નથી થઈ? અથવા તો થઈ છે. ૬૮

સ્પષ્ટાર્થ:—હવે કવિરાજ સાધવીઓ પણ વન્દન કરવા લાયક છે એ વાત જણાવતાં કહે છે કે જો કે ધર્મ પુરૂષથી ઉત્પન્ન થએલો છે. કારણ કે ધર્મની સ્થાપના કરનાર તીર્થંકરો તથા ગણધરો પુરૂષ હોય છે એ વાત સાચી છે તો પણ સાધવીઓ પૂજ્ય છે કારણ કે તેમનાથી ઘણા લબ્ય હોવાને ધર્મની પ્રાપ્તિ અને આત્માની ઉન્નતિ (કેવલજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ વગેરે) પૂર્વકાળમાં થઈ છે. અહીં દષ્ટાન્ત જણાવે છે કે ઋષભદેવની પુત્રી પ્રાણીએ દીક્ષા લીધી હતી તે સાધવી બાહુબલિને મુક્તિ મેળવવામાં નિમિત્ત થઈ હતી કારણ કે બાહુબલિ જેમણે દીક્ષા લઈને કેવલજ્ઞાન પામવા માટે ઘોર તપશ્ચર્યા કરી છતાં કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન થતું નહોતું, કારણ કે તેમના મનમાં એવું અભિમાન હતું કે મારા નાના ભાઈઓએ મારી પહેલા દીક્ષા લીધી છે તેમને પછીથી દીક્ષા લેનાર હું દેવી રીતે વન્દન કરું. માટે જો

મને દેવદજ્ઞાન ઉપર તો માટે તેમને વંદન કરવું પડે નહિ. જાણી
જાવનાથી ઉચ્ચ તથા દુર્ગા છતાં તેમને દેવદજ્ઞાન ઉપર નહીં
દાનુ કે મનમાં રહેલું અભિમાન દૂર ન થાય ત્યાં તરીકે દેવદજ્ઞાન
હીં મને ઉપર ? આશા ન જ ઉપર જાણી જાણી પાડી
(મને નહીં) એ તેમની પાસે આવીને લેવી જ (પ્રત્યક્ષ) હોય
ઉપર હોય એ પ્રમાણે દેવ તે અભિમાન વિના પ્રત્યક્ષ
તેમને અભિમાન પોરી રીતે તેમની જાણને સ્વતંત્ર ન હોય

કહ્યું કે તેનું યથાર્થ રૂપ ચિતરવાને તો કોણ શક્તિમાન થાય? મેં તો તેના રૂપનો અંશ માત્ર ચિત્ર્યો છે. તે તમારી દૃષ્ટિના વિનોદ માટે તમને ભેટ આપું છું.

મૃગાવતીના રૂપથી મોહિત થએલા અંડપ્રદ્યોતન રાજાએ હૃત મોહલીને શતાનીક પાસે મૃગાવતીની માગણી કરી. પરંતુ શતાનીકે ના પાડી તેથી તે રાજાએ કૌશામ્બી નગરી ઉપર લશ્કર સાથે ચઢાઈ કરી, તેને આવતો સાંભળીને શતાનીક રાજા ભય પામ્યો. ને મરડો થવાથી મરણ પામ્યો. તે વખતે મૃગાવતી રાણીએ વિચાર્યું કે માત્ર પતિ મરણ પામ્યા અને ઉદાયન હજી બાલક છે, અને કોઈ ઉપાયથી મારે મારા શીલનું રક્ષણ કરવું જોઈએ. આ ઇરાદાથી તેને લોભાવીને કાળ વીતાવવો જોઈએ. આથી મૃગાવતીએ પોતાના હૃતને સમજાવીને અંડપ્રદ્યોત પાસે મોકલ્યો. તેણે ત્યાં જઈને કહ્યું કે મૃગાવતી કહેવરાવે છે કે “શતાનીક રાજા મરણ પામવાથી તમેજ હવે મારે શરણ છો, પરંતુ પુત્ર બાળક છે. જો હું તેનો ત્યાગ કરું તો બીજા રાજાઓ તેનો પરાલભ કરે” આવા વચનથી પ્રસન્ન થએલા રાજાએ કહ્યું કે “હું રક્ષક છતાં તારા બાળકનો પરાલભ કરવાને કોણ સમર્થ છે” એમ કહીને જઈને રાણીને કહ્યું ત્યારે રાણીએ તને ફરીથી મોકલ્યો અને કહ્યું કે ત્યાં પ્રદ્યોતન રાજા નાયક હોય ત્યાં બાળકનો પરાલભ કરવાને કોણ સમર્થ થાય? પરંતુ તમે સ્વામી તો હવે દેશના છો અને સીમાડાના રાજાઓ તો નબળાં છે માટે જો તમે માત્ર ગાયે રોગપ્ર કરવાને ઇચ્છતા છો તો અવન્ટીથી ઇટો મંગાવીને

ગીસાગીનો મનગુણ દેવ દેવો ત બાલ બાગીશાન દેવો
 પ્રસોતન મનગો પાતાના ગ્રીવ રાવત બાને પદિયાન . . .
 દામમાં જોડ્યા બાને આવ પાલી દેવ રાવત બાને . . .
 માલ્યેને મલિયાદ બેલવાને દેવ રાવત બાને . . .
 ગીસાગીનો મનગુણ દેવ દેવો ત બાલ બાગીશાન દેવો
 પ્રસોતન મનગો પાતાના ગ્રીવ રાવત બાને પદિયાન . . .
 દામમાં જોડ્યા બાને આવ પાલી દેવ રાવત બાને . . .
 માલ્યેને મલિયાદ બેલવાને દેવ રાવત બાને . . .
 ગીસાગીનો મનગુણ દેવ દેવો ત બાલ બાગીશાન દેવો
 પ્રસોતન મનગો પાતાના ગ્રીવ રાવત બાને પદિયાન . . .
 દામમાં જોડ્યા બાને આવ પાલી દેવ રાવત બાને . . .
 માલ્યેને મલિયાદ બેલવાને દેવ રાવત બાને . . .

જેમ અવધિ જ્ઞાનવંતી કુબેરદત્તા સાધવી.
 નિજ પતિના મોહાતમ અજ્ઞાન હરતી જાણવી. ૧
 પ્રાચીન સાધવી વર્ગ ગુરૂત્રત સાધતો તો ધન્ય છે,
 પણ હાલનો તે વર્ગ તેવો નિશ્ચયે ને શ્રેષ્ઠ છે;
 વાદિ મુકુટ હરિભદ્રને જિનધર્મ બોધ પમાડતી,
 તે યાકિની સુમહત્તરા ચક્ષી દુગંતિ સુણાવતી. ૨

શ્લોકાર્થ:—શાસ્ત્રમાં પ્રીતિવાળી, અજ્ઞાનને હરણ કરનારી, ઉત્પન્ન થએલા અવધિજ્ઞાનવાલી, મોહને હર કરનારી, માતાને વિષે આસક્ત કુબેરદત્તની સ્ત્રી કુબેરદત્તા સાધવીની જેમ શું તે સાધવી પૂજ્ય નથી ? (પૂજ્ય છે જ) પૂર્વકાળની સાધવીઓ તો ધન્ય છે જ પરંતુ આધુનિક કાલની સાધવીઓ પણ કલ્યાણ કરનારી છે. દષ્ટાન્ત કહે છે કે યાકિની નામની સાધવીએ વાદીઓમાં શ્રેષ્ઠ હરિભદ્રસૂરિને કેવલ વચન માત્ર વડે બોધ પમાડ્યો હતો ૬૯

રૂપદર્શ:—પૂર્વની તેમજ આધુનિક કાલની સાધવીઓ પણ કલ્યાણ કરનારી હોવાથી પૂજનીય છે તે જણાવતા કવિ-રાજ કહે છે કે—પોતાનો માતા મોહને ઉત્પન્ન કરનારી વંશ્યા હતી તેને વિષે આસક્ત થએલ કુબેરદત્તની સ્ત્રી (જાહેન) કુબેરદત્તા વૈનાચ પારીને સાધવી થઈ હતી, તેને કર્મના સંયોગથી અવધિજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયેલું હતું, અને શાસ્ત્રજ્ઞાન માત્ર પ્રીતિવાળી હતી અને અજ્ઞાનને હર કરનારી હતી, આવી તે કુબેરદત્તા નામની સાધવીએ કુબેરદત્ત વગેરેને બોધ પમાડ્યો, તેથી તે સાધવી શું પૂજનીય નથી અથવા પૂજ્ય

તે જાનેનાં લક્ષ કર્યાં. એક વાર ક્રીડા કરતાં તે જાનેએ પણ (શરત)માં પોત પોતાની વીંટી મૂકી. સરખા નામવાળી માતાની વીંટી જોઈને અમે જાને લાઈ જોન છીએ એવું જાણીને કુબેરદત્તા સંસાર ઉપરથી વૈરાગ્ય પામી. દીક્ષા લીધા વિના કરેલ પાપનો નાશ થશે નહિ એવું વિચારીને તેણીએ સુમતા સાધ્વી પાસે દીક્ષા લીધી ને આકર્ષ તપ કરતાં કુબેરદત્તાને અવધિજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું.

હવે કુબેરદત્ત એક વખતે વેપાર માટે મથુરા નગરીએ ગયો. અને નસીબ યોગે પોતાની જ માતા વસન્તલિકા (જેને તે પોતાની માતા છે, એમ જાણતો નથી) સાથે ક્રીડા કરવા લાગ્યો. અનુક્રમે તે વેશ્યાએ એક સુંદર પુત્રને જન્મ આપ્યો. સાધ્વી કુબેરદત્તાએ આ વાત અવધિ જ્ઞાનથી જાણી. તેથી તેમને પ્રતિજ્ઞા કરવા માટે તે સાધ્વી મથુરા નગરીએ આવ્યા. અને તે વેશ્યાની પાસે ઉપાશ્રય માગીને ત્યાં રહ્યા. ત્યાં સાધ્વી કુબેરદત્તા સ્વાધ્યાય ધ્યાનમાં નિર્મલ પણે રહેતા હતા. એક વાર તે વેશ્યાએ સાધ્વી પાસે પોતાના પુત્રને મૂક્યો. તે વખતે તે સાધ્વી તે જાનેને જોઈ પમાડવા માટે મીઠા સ્વરે હાલરડું ગાવા લાગી. તેમાં તે પુત્રને ઉદેશીને કહેવા લાગી કે તું મારો ૧ દીયર છે, ૨ લાઈ છે, ૩ પુત્ર છે, ૪ પૌત્ર છે, ૫ લત્રીએ છે તેમજ ૬ કાકો છે એમ તારે મારી સાથે છ પ્રકારની સગાઈ છે. એમ કહ્યું. ત્યારે વેશ્ય એ પૂછ્યું કે તે કેવી રીતે ? ત્યારે કુબેરદત્તાએ કહ્યું કે મારા ધણીની અને તારી માતા એક હોવાથી અને તું મારા ધણીનો ભાઈ હોવાથી તું મારો દિયર થાય છે ૧.

ધણીની માનો ધણી હોવાથી તે મારો સસરો છે. ૫ મારું તેની સાથે લગ્ન થએલું હોવાથી તે મારો ધણી છે ૬. મારી શોકચનો પુત્ર હોવાથી તે મારો પણ પુત્ર છે

આ પ્રમાણે અઢાર સંબંધ (નાતરાં)ને જણાવતું ગીત તે કુબેરદત્તા વારંવાર ગાવા લાગી તેથી કુબેરદત્ત તે વેશ્યાને પૂછવા લાગ્યો કે આ શું છે. તેણીએ કહ્યું કે હું જાણતી નથી ત્યારે તેઓએ સાધ્વીને પૂછ્યું કે તમે આવું અસંબંધ શું બોલો છો ? ત્યારે તે સાધ્વીએ મૂળથી માંડીને સઘળી હકીકત જણાવી તે સાંભળીને સંસારથી વૈરાગ્ય પામેલા કુબેરદત્તે દીક્ષા લીધી. કુબેરદત્તા પણ લાંબો વખત સંયમ પાળીને સ્વર્ગે ગઈ. આ પ્રમાણે જે પોતાના પતિને પણ બોધ પમાડે તે સાધ્વી ભવ્ય જીવોને ભક્તિ કરવા યોગ્ય કેમ ન થાય ? થાય જ

॥ ઈતિ કુબેરદત્તા સાધ્વીની કથા ॥

॥ યાકિની મહત્તરાની કથા ॥

શ્રીનર્મદપુર નામનું નગર હતું. ત્યાં હરિભદ્ર નામે બ્રાહ્મણ રહેતો હતો તે મર્વ બ્રાહ્મણોમાં અગ્રેયર હતો તે આન્વીશિકાદિક વિદ્યાઓનો નિરંતર પાઠ કરીને કેટલાક વાદીઓને હનવાથી અભિમાની થયો હતો અને પોતાની આગળ જગતને તૃપ્ત સમાન ગણતો હતો વીતરાગ મનને માનનારી તેમની માતાએ કહ્યું કે હે વન્સ ! અદંતાર કરવા યોગ્ય નથી કાળુ કે તું ગદિપિટક એટલે બાર ગંગો વહતો નથી

અંગે કાણે જતા હાર છે ત્યાં તેમજ આવાં જાણકાર પુરુષ
મદદ કે જગતમાં તેણે કેવળ આજ નથી ને જ નવાં જાણકાર
તેણે આજ આવી પ્રવિણ છે કે જેણે મદદ જગતમાં
તેણે આજ જાણ નહિ તેના જે કાંઈ જાણકાર

[illegible]

॥ શ્રી ભદ્રબાહુ સ્વામીની કથા ॥

ભરત ક્ષેત્રમાં સોમિલા નામની નગરીમાં સોમદત્ત નામે વિપ્ર હતો. તેને ભદ્રબાહુ અને વરાહમિહિર નામના બે પુત્રો હતા. એક વાર સંભૂતિવિજય સુગુરની અમૃત સરખી દેશના સાંભળીને આ બંનેએ તેમની પાસે દીક્ષા લીધી. અનુક્રમે ભદ્રબાહુ શ્રત સમુદ્રના પારગામી થયા. વરાહમિહિરે સૂર્ય-પ્રજ્ઞાપ્તિ વગેરેનો કાંઈક અભ્યાસ કર્યો.

હવે સંભૂતિવિજય સૂરિએ પોતાના પદને લાયક સાધુની તપાસ કરી તો ભદ્રબાહુ સ્વામીને ગુણવાન જાણીને તેમને ગણુના અધિપતિ બનાવ્યા. ત્યાર પછી આચાર્ય મહારાજ અનશન કરીને સ્વર્ગે ગયા. તે વખતે વરાહમિહિરે વિચાર કર્યો કે ગુરૂએ મને ગણુનાયક (આચાર્ય) પદવી નહિ આપવાથી માફે અપમાન કર્યું છે. જેઓ અપમાન મળ્યા છતાં ત્યાંજ રહે છે તેઓ નરાધમ છે, એવું વિચારીને સાધુ પણાનો ત્યાગ કરીને ઘેર પાછા ગયા.

ત્યાર પછી સૂર્યપ્રજ્ઞાપ્તિ તથા ચંદ્રપ્રજ્ઞાપ્તિના આધારે તે વરાહમિહિરે ન્યૈતિષ શાસ્ત્રની રચના કરી. આગમને અનુસારે હોવાથી તે કાંઈક યથાર્થ હતું, તેથી અજ્ઞાનીઓ તે જોઈને આ જ્ઞાનવાળા છે એમ કહેવા લાગ્યા. તેથી રાજકુલમાં પણ તેની પ્રસિદ્ધિ થઈ અને તેના રચેલા શાસ્ત્રો વારાહશાસ્ત્ર એ નામે પ્રસિદ્ધ થયા.

એક વાર ખડી વડે કુંડ આવેખીને અભિમાનથી તેમણે

આથી શ્રીસંઘે તેમને વિનંતિ કરી કે હે પ્રભુ! સંઘના ઉપર અનુગ્રહ કરી આ મરકી ફર કરો તે વખતે “શુરએ પણ સંઘનું વચન માનવું જોઈએ” એમ સ્મરણ કરીને શી પાર્શ્વનાથનું સ્તવન ગનાવી સંઘને શીખવ્યું. તેના સ્મરણ માત્રથી મરકી તરતજ નાશ પામી ગઈ. આ સ્તવન ઉપ- સર્ગાદર સ્તોત્ર નામે હાલ પણ પ્રસિદ્ધ છે અને લોકો તેનું વારંવાર સ્મરણ કરે છે. એ પ્રમાણે શ્રીભદ્રબાહુ સ્વામી શાસનની પ્રભાવના કરી, અંતે અનશન કરી સમાધિ મરણ પામીને દેવલોકમાં ગયા. કથાનો સાર એ છે કે જેમ પૂર્વાચાર્યોએ શ્રાવકોનું વચન પણ માન્ય રાખ્યું છે તે આજના સાધુઓએ પણ શુણી શ્રાવકોનું જરૂર અવસર ઉચિત ગૌરવ સાચવવું જોઈએ.

અવતરણ:—એ પ્રમાણે ચોત્રીસમું શ્રાવકદ્વાર રૂપી છઠ્ઠું ક્ષેત્ર કહીને હવે ૩૫ મા શ્રાવિકા દ્વાર રૂપ સાતમા ક્ષેત્રનું સ્વરૂપ જણાવે છે:—

॥ શાર્દૂલવિક્રીડિતવૃત્તમ્ ॥

સ્ત્રી પુંસોઽપ્યધિકા ત્રિપદવિગ્રદા પુંરત્નસ્વાનિર્યતઃ,
સ્વામિન્યા મરુદેવયા તુ સદશી ભૂતા ન માવિન્યપિ ॥
વિન્વાચર્યો જિનચક્રિણૌ પ્રયમતો યત્પુત્રપૌત્રાવહો,
યા માગેવ શુમેઽદન્યમૂચ્છિવપુરમસ્યાનકસ્યા પ્રભોઃ ॥૭૨॥

શ્રીકૃષ્ણપ્રણામ.

જગ્ન પદાનિર્મલ જેલના જે આધિષ્ઠા નાનલ્યને
જગ્ન આપે તેલથી તે આધિષ્ઠા નથી પણ જગ્ન
પુત્ર જેનો તીર્થપતિ ને પાત્ર ચર્મા પણ તેના
પુત્ર ખેલા શ્રાવ દિને જે નાદાના મુખ પાળતા
તે મર્યાદા નથી નાદો ન ધારે તેમાં નથી
જિનામર્મને દીપાવનારી આધિષ્ઠા પુષ્પલ ચર
દર્શમાં નિરપેક્ષ રહે ને પાપનો ભય નાખતી
આધિષ્ઠાની બહિલનો દગ્ગા પાને શુભ મલ

શેરડીના રસવડે પારણું કરાવ્યું. એક હજાર વર્ષો મુધી
 છદ્મસ્થ લાવે વિચરીને પુરિમતાલ નગરને વિષે આવ્યા ત્યાં
 પ્રભુને કેવલજ્ઞાન થયું. દેવોએ સમવસરણની રચના કરી.
 પ્રભુ સમવસરણમાં જોસીને મધુર વાણીથી ઉપદેશ દેવા લાગ્યા.
 તે વખતે મરૂદેવી માતા પોતાના પુત્રે દીક્ષા લીધા પછી
 હંમેશાં તેમની ચિંતા કરતા હતા અને તેથી તેમની આંખે
 પઠળ આવ્યા હતા. ને તે ભરત ચક્રીને વારંવાર કહેતા હતા
 કે તું મોટો ચક્રવર્તી છે છતાં તારા પિતાની ખજાને લેતો
 નથી. તેમને ટાઢ તડકો સહન કરવો પડે છે, વગેરે હુઃખો
 ચક્રવર્તીની આગળ જણાવતાં હતાં તેથી દાદીમાને હાથી ઉપર
 જોસાડીને પ્રભુની ઋદ્ધિ દેખાડવાને માટે ભરત ચક્રવર્તી પ્રભુને
 વંદન કરવા નીકળ્યા સમોસરણ નજીક આવતાં મરૂદેવી માતા
 પ્રભુની ઋદ્ધિ જોઈને હર્ષ પામીને મોહ દશાને વિચારીને
 શુકલ દેવાન ઉપર આરૂઢ થઈને હાથી ઉપર બેઠા બેઠા જ
 કેવલજ્ઞાન કરી અંતગડ કેવલી થઈને મોક્ષે ગયા આ
 મરૂદેવી માતાએ ઋષભદેવ જેવા પુત્રને જન્મ આપ્યો અને
 જે ઋષભદેવને ભરત ચક્રવર્તી ઉત્પન્ન થયા તે મરૂદેવી માતા
 સ્ત્રી ૧ ૧ ૧ જેમ પૂજનીય થયા તેમ બીજી સ્ત્રીઓ પણ
 પૂજન ૧ ૧ ૧ છે.

રાગુઃ—આહુ શ્રાવિકા ક્ષેત્રની વિશેષ બીના
 જણુ

(વસંતતિલકાવૃત્તમ્)

૨
 ચાં શ્ર

મન્ડગીલપચિત્રિનાદી,

ને ત્રિશ્વરનેઽપિ યથા મુમદ્રા ॥

(વસંતતિલકાવૃત્તમ્)

૧૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭
 પુષ્પાક્ષતામ્બુફલચન્દનધૂપદીપ-

૮ ૯ ૧૦
 નૈવેદ્યતઃ પ્રતિદિનં જિનપાદપૂજા ।

૧૧ ૧૨
 શ્રીશ્રેણિકાદિજિનવજ્જિનતાદિ,

૧૩ ૧૪ ૧૬ ૧૫
 દત્તે ચક્રાદયઃ કલશતામિવ મૃદલસ્ય

॥ ૭૪ ॥

મૃત્તિકાના પિંડનો જિમ કુંભકારાદિક કરે,
 ઘટ તથા જલ દીપ ધૂપ નૈવેદ્ય ફલ અક્ષત ભરે;
 ફલ સુખડ જલ અષ્ટ દ્રવ્યે જિનપતિને પૂજતા,
 જિનપણું આદિ લહે જિમ શ્રેણિકાદિક પામતા. ૭૪

શ્લોકાર્થઃ—પુષ્પ, અક્ષત, જલ, ફલ, ચન્દન, ધૂપ,
 દીપ અને નૈવેદ્યથી દરરોજ કરેલી શ્રીજિનેશ્વરની અર્ચા
 પૂજા શ્રીશ્રેણિકા રાજા વગેરેને આપ્યું તેમ જિનેશ્વરપણું
 આપે છે દષ્ટાન્ત આપે છે કે ચક્રાદિક જેમ માટીના પિંડને
 કલશપણું આપે છે ૭૪

રૂપદ્યાર્થઃ—જિનેશ્વરની પૂજા જિનેશ્વરપદ આપે છે,
 તે જણાવતા કવિરાજ કહે છે કે ૧ અમ્બા વગેરેનાં પુષ્પ,
 ૨ અક્ષત એટલે અણીશુદ્ધ (આખા) ચોખા, ૩ પાણી,
 ૪ આમ્ર વગેરેના ફળ, ૫ ચન્દન, ૬ ધૂપ ૭ દીપ અને
 ૮ મી નૈવેદ્યથી દરરોજ કરેલી શ્રીજિનરાજના અર્ચણી
 પૂજા શ્રીતીર્થ દર પદ વગેરે આપે છે વગેરે કહેવાથી

આ પ્રમાણે દરરોજ પરમ પ્રીતિ પૂર્વક કરતા રાજાએ
તીર્થંકર નામકર્મ બાંધ્યું તે આવતી ચોવીસીમાં પદ્મનાભ
નામે ખેડેલા તીર્થંકર થશે. ॥ ઇતિ શ્રેણિક કથા ॥

અવતરણુ:—આ શ્લોકમાં પણ પૂજનનું ફલ કહે છે:—

(સ્વાગતાવૃત્તમ્)

૭   ૨   ૧   ૬   ૫   ૪
સ્યાદ્જિનાર્ચનકૃતસ્ત્રિકશુદ્ધ્યા, શં વિપદ્યપિ યથા દવદન્ત્યા: ।
૮   ૧૨   ૧૦   ૧૧   ૯   ૧૩   ૧૪   ૧૫   ૧૬   ૧૪
સ્વસ્તરુઃ ફલતિ કિં ન હિ રોરે, નેન્દુરસ્યતિ તૃપં ન ચકોરે ॥૭૫॥
ભાવથી જિન પૂજતાં આપત્તિમાં પણ સુખ મળે,
દમયંતીને જિમ કલ્પતર નિર્ધન તણા ગેહે ફળે;
શું ના અને ના દૂર કરતો તરસ ઇંદુ ચકોરની,
અંદ્ર સુરતરના સમી શુભ પૂજના જિનરાજની. ૭૫

શ્લોકાર્થ:-ત્રિકરણ શુદ્ધિથી જિનેશ્વરની પૂજા કરવાથી
દમયંતીની જેમ સંકટમાં પણ સુખ થાય છે. કલ્પવૃક્ષ
નિર્ધન માણસને શું ફલ આપતું નથી? વળી અંદ્રમા શું
ચકોર પક્ષીની તરસને દૂર નથી કરતો? અર્થાત્ કરેજ છે ૭૫

રૂપશર્થ:-કવિરાજ જીનેશ્વરની પૂજનનું ફલ જણાવતાં
કહે છે કે જેઓ ત્રિકરણ શુદ્ધિ વડે એટલે નિર્મલ મન
વચન અને કાયાથી અથવા મનથી શુભ ભાવ પૂર્વક, વચનથી
ઉપયોગ પૂર્વક બોલવાથી અને શરીરને શુદ્ધ કરીને જિનેશ્વરની
પૂજા કરે છે તેમને સંકટમાં પણ સુખની પ્રાપ્તિ થાય છે
અથવા જિનેશ્વરની ત્રિકરણ શુદ્ધિ પૂર્વક પૂજા કરનારા ભગ્ય

રહ્યા. અર્ધ રાત્રિએ સાસરાના ઘેર જવું ચોગ્ય નથી એમ વિચારી-
 ને નળરાજા દમયન્તીનો ત્યાગ કરીને ચાલી નીકળ્યો. દમયન્તીના
 વસ્ત્રને છેડે લખ્યું હતું કે તારા પિયર તું મરજી મુજબ
 જળે. ને મારાથી ત્યાં આવી શકાય તેમ નથી. સવારમાં
 જાગેલી દમયન્તીએ નલરાજાને જોયો નહિ. પાણી વગેરે
 લેવા ગયા હશે એવી આશાથી રાહ જોવા લાગી. પરંતુ
 જ્યારે ઘણો વખત ગયો તે છતાં નલરાજા આવ્યા નહિ
 ત્યારે તેણીએ પ્રભુ મારો ત્યાગ કરીને ચાલ્યા ગયા છે
 એવું જાણીને ઘણો વિલાપ કર્યો તેવામાં વસ્ત્રના છેડે લખેલા
 અક્ષર જોવાથી વાંચીને તેમાં લખ્યા પ્રમાણે પિતાના ઘર
 તરફના માર્ગે જવા લાગી. રસ્તામાં ઘણી ઘણી જાતનાં વિક્ષો
 આવ્યા પરંતુ તેમાંથી શીલના પ્રભાવથી તે સહીસલામત
 ગઈ જઈ છેવટે પોતાની માસીને ત્યાં આવી ત્યાં દામી
 તરીકે રહી. તેની મામીએ તેને નાની ઉંમરમાં જોઈને
 હોવાથી ઓળખી નહિ ત્યાં કેટલોક વખત તે રહી
 અવસરે ભીમ રાજાએ નલની હકીકત સાંભળી. નલ અને
 દમયન્તી જુગારમાં હારી જવાથી રાજ્ય છોડીને ચાલી
 નીકળ્યા છે, એવું જાણીને ગદુકને તેની તપાસ કરવા
 મોકલ્યો તે પણ ફરતો ફરતો જ્યાં દમયન્તી છે ત્યાં આવ્યો
 અને દમયન્તીને ઓળખીને સમાચાર પૂછ્યા. દમયન્તીએ
 બધી હકીકત કહી પછી પોતાની મામીની રજા લઈ દમયન્તી
 પિતાને ગેર પડોળી એ પ્રમાણે દમયન્તીને ઘણા પ્રશ્નના
 દુખે પૂછે પૂછે પડ્યા નલ રાજાએ રસ્તામાં દાવાનંદ
 નેચો તેમથી જાણતા રૂપને કાઢ્યો પણ ગર્વે તેને ડંખ
 માર્યો નથી તેનું ચરીર કુગડું ચર્મ ગયું. છેવટે નલરાજા

સમજીને ભવ્ય જીવો પરમ ઉદ્ધાસથી પ્રભુપૂજાદિ કરીને જ મોંઢામાં પાણી પણ નાંખે, પણ પ્રભુ પૂજા કર્યા વિના ભોજન કરે જ નહિ આવા દૃઢ નિશ્ચયથી જરૂર મુક્તિના અવ્યાભાધ સુખ મળે છે.

અવતરણુ:—હવે ૩૭ મું નય (ન્યાય) દ્વાર કહે છે:—

(હિન્દ્રવજ્રાવૃત્તમ્)

શ્રીરામવદ્ધો નય એવ સેવ્યઃ, પ્રજાનુરાગવ્રતવિત્તમૂલમ્ ।
 ૧૨ ૭ ૧૧ ૮ ૧૪ ૧૩ ૧૦ ૯
 કો દક્ષિણાવર્તમુપેત્ય શરૂં, ત્યજેન્મુદા શ્યામલચિત્રકં વા ૭૬
 ન્યાયથી રાગી પ્રજા તિમ સંપદા પુષ્કળ મળે,
 રામની જિમ હે જના! તે ન્યાયને નિત સેવીએ;
 પુણ્ય યોગે શંખ પામે દક્ષિણાવર્તી અને,
 કાલિ ચિત્રાવેલ પામી કુણ તજે તે બેઉને. ૭૬

શ્લોકાર્થ:—ભવ્ય જીવો! તમારે પ્રજાનાં પ્રેમ રૂપી વ્રતના તથા દ્રવ્યના લાભના મૂલ કારણ રૂપ ન્યાયનું પાલન કરવું જોઈએ દક્ષિણાવર્ત શખને તથા કાળી ચિત્રાવેલને મેળવીને કયો પુરૂષ તેનો ફાગટ ત્યાગ કરે? અર્થાત્ કોઈ પણ તેનો ત્યાગ નજ કરે ૭૬

રૂપાર્થ:—હવે નયદ્વારનું વર્ણન કરે છે:—નય એટલે ન્યાયનો ગામતના કવિરાજ જણાવે છે કે ધર્મિય: જીવોએ ગમચંદ્રની પેઠે ન્યાયનું જ પાલન કરવું જોઈએ શખ કે ન્યાયથી જ વ્રતના અનુગામ એટલે રૂનેક મેળવી

ગંગા નદીમાં કાઢવ ક્યાથી હોય ? અને ઈશ્વરના મસ્તકમાં રહેલા ચંદ્રમાં કલંક ક્યાથી હોય ? અર્થાત્ નજ હોય ૭૭

રૂપબટાચાર્ય:—ચાલુ નય દ્વારના વર્ણન કરવાના પ્રસંગે ન્યાયનું માહાત્મ્ય જણાવતા કવિરાજ જણાવે છે કે ઉત્તમ પુરૂષોના મનમાં ન્યાય જ રહેલો હોય છે. અથવા જેમના મનમાં ન્યાય ધર્મ રહેલો હોય તે ઉત્તમ પુરૂષો કહેવાય ન્યાય સંબંધી દૃષ્ટાન્ત આપતાં કવિરાજ જણાવે છે કે પ્રજ્ઞદત્ત નામના બારમા ચક્રવર્તીએ પોતાના દેશને વિષે પરસ્ત્રી લંપટપણુ તથા ચોરીનો નિપંધ કરાવ્યો હતો. કારણ કે તેમણે દેવના વરદાનની લગિધથી ન્યાય માટે આ પ્રમાણે કર્યું હતું આ વિષયમા દૃષ્ટાન્ત આપતાં જણાવે છે કે ગંગા નદીમાં કાઢવ ક્યાથી હોય ? અથવા ગંગા નદીમાં કાઢવ હોતો નથી તેવી રીતે ઉત્તમ પુરૂષોમાં અન્યાય ક્યાથી હોય ? અથવા ઉત્તમ પુરૂષોમાં અન્યાય હોતો નથી તેમજ ઈશ્વર એટલે શંભુ અથવા મહાદેવના મસ્તકને વિષે રહેલા ચંદ્રને વિષે કલંક ક્યાથી હોય એટલે મહાદેવના મસ્તક ઉપર રહેલા ચંદ્રને વિષે કલંક હોતું નથી તેવી રીતે ઉત્તમ પુરૂષોના મનમાં અન્યાય રૂપી કલંક હોતું નથી "

પ્રજ્ઞદત્ત ચક્રવર્તીની ટૂંક બીના આ પ્રમાણે:—

પ્રજ્ઞદત્ત નામનો બારમો ચક્રવર્તી હતો તે એક વખત વસંત ઋતુમા ઉદ્યાનમાં ગયો હતો તે વખતે એક સુંદર નાગ કન્યાને દોષક મનુષ્ય સાથે વિષયકીડા કરતી જોઈને આ અન્યાય છે એવું વિચારી દોષાયમાન થઈને ચાબુકના

પ્રહાર કરીને તે જાનેને માર્યા તેથી તે નાગકન્યા પાતાના
પતિ પાસે જઈને કહેવા લાગી કે હે દેવ 'આજે હું ઉઘા
નમા મરણ સુજળ હીડા કરતી હતી તે વખતે પ્રભદ્ર
ચક્રવર્તીએ મને મારી આ માલગીને ત્રાપ ઉત્પન્ન થવાથી
અન્ન પુરુ સહિત ચક્રવર્તીને જાળા નાળુ એવું વિચારીને
તે ચક્રવર્તીના મહેલમા આવ્યો

તે વખતે ચક્રવર્તીની સ્ત્રી એકાન્તમા ચહીને પૂછે છે કે
આજે ઉઘાનમા કીડા કરતા તમે શું લેલું ? ત્યાં ચહીએ
કાં કે ત્યાં મેં મનુષ્ય સાથે વિપલકાંડા કરતી એક નાગ-
કન્યા લેઈ અને આ અનીતિ છે એમ વિચારીને તે
જાનેને શિદ્ધા કરી તે વખતે આ વાત શુભ રીતે સારાગતા
તે દેવે ત્રાપ સહિત યદ્યપિ પ્રગટ થઈને કહ્યું કે હું પ્રજ્ઞ
થયો છું મારે વન્દાન નાજ ત્યાં ચક્રવર્તીએ કહ્યું કે હે

મૃદીને રાત્રીએ સૂતા સવારે સઘળા લોકો આવ્યા. તેઓએ સૂરિને ઉપાડીને દર મૂક્યા તો પણ તેઓ ફરી ફરીને ત્યાં આવીને સૂતા. લોકોએ રાત્રને હકીકત જણાવી રાત્ર ક્રોધથી ત્યાં આવ્યો અને આચાર્યને માટીના ઢેકાં વડે નિર્દયપણે મારવા લાગ્યો. સૂરિએ તે પ્રહારો રાત્રના અન્તઃપુરમાં સંક્રામ્યા. એટલે તે પ્રહારો રાત્રના અન્તઃપુરમાં વાગવા લાગ્યા તેથી ચમત્કાર પામેલા રાત્રએ સૂરિને ખમાવ્યા ઉઠીને સૂરિએ પોતાનું સ્વરૂપ પ્રગટ કર્યું તેથી ગુરૂની શક્તિ જોઈને સઘળા લોકો વિસ્મય પામ્યાં ત્યાર પછી રાત્રએ સૂરિને નગર પ્રવેશ કરાવવા માંડ્યો તે વખતે સૂરિએ પત્થરની દ્રોણી ળનાવી વૃદ્ધકર યક્ષને અને ળીછ મૂર્તિને આગળ રાખીને તે મહાદ્રોણી સાથે સૂરિરાજ અક્ષા-વવા લાગ્યા અથડાવાથી દુઃખી થતી આ મૂર્તિને મૂકી દે એ પ્રમાણે રાત્રથી કહેવાએલા ગુરૂએ મૂકી અને તે પોતાના સ્થાનમાં જઈને રહી સઘળા આચાર્ય પ્રત્યે ભક્તિવાળા થયા પછી સૂરિ પત્થરની મહાદ્રોણીને આગળ કરીને પોળના દ્વાર આગળ સ્થાપન કરીને ગયા હજી પણ મારા જેવો ટોઈકિ આને સ્વસ્થાને પહોંચાડશે ત્યાર પછી રાત્ર વગેરેને જોધ પમાડીને આચાર્યે અન્ય સ્થળે વિહાર કર્યો

આ તરફ ભુશુકજી નગરમાં ગયે લમ્પટનાથી તેમને લાગેજી જોઈ થયો અગૃહ્થથી તે પોતાના ઉપાસકોને ત્યાં પોતાનાં પાત્ર મોટાંત્રીને નેને ભરીને લાવે છે વાયુ માર્ગે આવતા તે પાત્ર જોઈને તેની શક્તિથી વશ થએલા ઘણા લોકો તેની ગન્મુખ થયા ત્યાર પછી મિથ્યાત્વનો નાશ

વખતે ચક્રી સ્નાન કરતા હતા, તે છતાં તેમનું રૂપ જોઈને
 દેવો પણ વિસ્મય પામ્યા હતા. આવું અસાધારણ રૂપ છતાં
 પણ થોડીજ વારમા તેમનું શરીર રોગવાળું થઈ ગયું અને
 સભામાં જઈને જોઈ ત્યારે તો દેવોએ પણ તેમનું રૂપ
 જોઈને મુખ મરડ્યું, તેથી વૈરાગ્ય ભાવના જાત્રત થઈ કે
 આવું સુંદર અને નીરોગી જણાતું શરીર પણ થોડીજ વારમાં
 રોગવાળું થઈ જાય છે તો શરીરની શુશ્રૂષા કરવી નકામી છે
 એવી ભાવનાથી પ્રેરાઈને તેમણે દીક્ષા લીધી અને અનેક પ્રકારનાં
 તપ કર્યા કે જેથી તેમને અનેક પ્રકારની લઙ્ગિયો ઉત્પન્ન
 થઈ જે લઙ્ગિયોને લીધે તેમણે ધાર્યું હોત તો શરીરને
 રોગ રહિત બનાવ્યું હોત, પરંતુ શરીર પ્રત્યે એટલી બધી
 નિમમત્વ ભાવના ઉત્પન્ન થઈ હતી કે જ્યારે ઈન્દ્ર મહારાજે
 દેવસભામાં તેમની વૈરાગ્ય ભાવનાની પ્રશંસા કરી ત્યારે
 તેજ જો દેવો ફરીથી તેમની પરીક્ષા કરવા આવ્યા અને
 વૈદ્યનું રૂપ ધારણ કરીને તેમની દવા કરી શરીર રોગ રહિત
 બનાવવાનું કહ્યું પરંતુ ચક્રવર્તીએ કહ્યું કે આ શરીરનો રોગ
 કાઢવાનું મુશ્કેલ નથી અને તેની તમને ખાત્રી ન થતી
 હોય તો હું આ મારી એક આંગળીને રોગ રહિત કરી
 બતાવું છું એમ કહીને થુંક ચોપડીને તે આંગળી સુવર્ણ
 સરખા વર્ણવાળી રોગરહિત કરી બતાવી ત્યાર પછી દેવોને
 કહ્યું કે જો તમામમાં ભાવ રોગ (કર્મરૂપી રોગ) કાઢવાની
 શક્તિ હોય તો તે દર કરો પરંતુ દેવોએ તે દર કરવાની
 પોતાની અશક્તિ જણાવી અને તેમની દૃષ્ટતાનાં વખાણ
 કરી સ્વસ્થાને ગયા આ પ્રમાણે જેમણે ચક્રવર્તીની ઋણિતો
 ત્યાગ કર્યા અને શરીર ઉપર પણ મમત્વ રાખ્યું નહિ તે

જેવા તેવા એટલે ટાઢા અડદના ણાકળા વહોરાવ્યા તો પણ તેનું તરત ફળ મળ્યું, કારણકે તે વખતે દાનના પ્રભાવથી સાડાળાર કોડ સુવર્ણની વૃષ્ટિ થઈ તેમજ તેના પ્રભાવથી પરલોકમાં મોક્ષ રૂપી ફલની પ્રાપ્તિ થઈ. માટે દ્રવ્યની મુખ્યતા નથી. પણ સુપાત્રની મુખ્યતા છે. દ્રવ્યની મુખ્યતા નથી તે જણાવતા કહે છે કે સુદર એવું દ્રવ્ય હોય પરંતુ તે જો કુપાત્રને વિષે આપવામાં આવે તો તે ફળદાયી થતું નથી. આ જાનેને દૃષ્ટાન્તપૂર્વક સમજાવતાં કવિશ્રી કહે છે કે સમુદ્રનું પાણી જો કે અસાર છે એટલે ખાર છે તેથી પીવાના કામમાં આવતું નથી, પરંતુ જ્યારે તેજ જલ મેઘને વિષે જાય છે અથવા મેઘ રૂપે થાય છે ત્યારે તે અમૃત તુલ્ય એટલે મીઠું અથવા પીવા લાયક થાય છે એવી રીતે સુપાત્રને વિષે જાણવું. અહીં સુપાત્ર સમાન મેઘ જાણવો અને આપવા લાયક દ્રવ્ય તે સમુદ્રનું ખાર પાણી જાણવું ઉલટું દૃષ્ટાન્ત આપતાં જણાવે છે કે દૂધ જો કે મધુર છે છતાં પણ જો તે કુપાત્ર સરખા સર્પના મુખને વિષે જાય તો તે ઝેર રૂપ થઈ જાય છે, તેવીજ રીતે કુપાત્રને વિષે આપેલું સારું દ્રવ્ય તે પણ ફળ આપનારું થતું નથી ૮૩

ચન્દનખાણની કથા—

અમ્બા નગરીમાં દધિવાહન નામના રાજાની ધાત્રી નામે રાત્રી હતી અને તેમને વસુમતી નામે પુત્રી હતી ઈશામ્બી નગરીના શત્રુનીક નામે રાજાએ તે દધિવાહન રાજા ઉપર અઢાર્થ કરી રાજા નાશી ગયો. તે વખતે શત્રુ

નીકના અનિદોએ ચરખા નગરીને મરણ મુજબ લુટી તે વખતે
 એક ઉટવાળાએ વચ્ચેની સાથે પ્રાગિણીને પકડી ત્યાં જઈ
 તે ઉટવાળો દોશારથી નગરીએ આવ્યો પ્રાગિણીને માની રી
 યનાવીગ અને વચ્ચેનીને વેચીશ એ પ્રમાણે તે ઉટવાળાના
 દોડવાથી પ્રાગિણી હાથ ફેટવાથી મરણ પામી અને વચ્ચેનીને
 પનાવડ નામે કહે વેચાલી લીધી પછી એક તેને પાલને
 ઘેર લાવ્યા તે વચ્ચેનીએ પાનાના બિલચાદિ શું પાવી તેમને
 વચ દર્પા તેથી કોઈ અનન્દ અમાન તેની માત્ર પ્રાગિણી
 માનનારા નાનાથી બોલાવવા લાગ્યા

મૂલાએ નાખી છે વગેરે હકીકત જણાવી તેથી શેઠે ઓરડાનાં પારણાં ઉઘાડો ચન્દનખાળાને બહાર કાઢી. ભૂખી અને તરસી ચન્દનખાળાને જોઈને તેને આશ્વાસન આપી ધનાવહે શેઠ રસોડામાં ગયા અને ત્યાં બીજું લોજન નહિ જોવાથી અડદના બાકળા સુપડાના ખુણામાં નાખીને ચન્દનને આપ્યા અને પછી શેઠ બેડીઓ તોડવા માટે હુહારને બોલાવવા ગયા.

હવે ઉંબરા ઉપર બેઠેલી, પગમાં બેડીઓવાળી, મુંડાવેલા મસ્તકવાળી ચન્દનખાલા વિચારે છે કે મારું રાજકુલ કયાં અને આ મારી દુર્દશા કયાં ? પૂર્વ ભવમાં મેં દુષ્કાર્ય કયાં હશે તેનું મને આ ફળ મળ્યું છું. હવે અડદના બાકલા બાધા પડેલા તે વિચારે છે કે મારે અકૃમની તપસ્યા થઈ છે. તેથી જો કોઈ સુપાત્ર મળી જાય તો તેમને કાંઈક આપું. આખ્યા સિવાય અકૃમનું પારણું કેમ કરાય એવું વિચારી કોઈ અતિથિ આવે એવી લાવનાથી અતિથિની રાહ જોવા લાગી તેવામાં ચોવીસમા તીર્થંકર શ્રીમહાવીરસ્વામીચાર માત્તના તપસ્વી જેમણે એવો અલિગ્રહ કર્યો છે કે રાજની પુત્રી હોય, માથે મુંડન હોય, ઉંબરા ઉપર બેઠેલી હોય, રૂદ્ધ કરતી હોય તો મારે પારણું કરવું ચાર મહિના થઈ જવા છતાં તે અલિગ્રહ પૂરો થતો નહોતો તેઓ ત્યાં વહોરવા માટે આવી ચઢ્યા. અને ચન્દનખાળાને ઉપર પ્રમાણેની સ્થિતિમાં જોઈને તેમનો અલિગ્રહ પૂરો થતો હોવાથી ચન્દનખાલાએ આપેલા બાકળા પ્રભુએ લિહામાં લીધા. તે વખતે રાણાનાર કૌડ સોનેયાની વૃષ્ટિ થઈ. દુર્લભિનો નાદ થયો બેડીઓ તે સોનાનાં સાંકળાં રૂપ થઈ

ગર્ભ, મસ્તકના દેશપાશ પણ પૂર્વ જેવા ઘર્ષ ગયા અને
 સરીર પણ શોભાયમાન થઇ ગયું તે વખતે દુર્દભિન્ના શબ્દથી
 પ્રભુનું પારણું બાણીને સત્તાનીદ રાજા પણ ત્યાં આવ્યા
 સાથે અંધા નગરીથી લાવેલ મંથુલ નામે ઠંડી હતી તે
 અન્નનળાલાને બેઠાને ઝોળખીને રૂદન કરવા લાગ્યા
 રાજાએ પૂછ્યું ત્યારે તેણે કહ્યું કે આ તો અપિતારન
 રાજાની પુત્રી છે સત્તાનીમ્ની પત્ની સુગાવતી આ ગાલ-
 માંને ઝોલી કે આ તો મારી જોનની પુત્રી કે ત્યાર
 પછી સત્તાનીદ રાજા તે રાજાને શ્રદ્ધા કરવા લાગ્યા
 ત્યારે મંદ્રે તેના નિષેધ કરીને રાજા કે હે રાજા! તારે
 અન્નનળાલાનું શ્રદ્ધા કરવું જેને અન્નના આપે તેનું તે પદ
 માય અન્નનળાલાને પૂછ્યું ત્યારે તેણે રાજા કે માગ મિત્ર
 તારા પદાવલ રૂદ તે શ્રદ્ધા કરે તેથી રૂદ તે રૂદ ત્યાર
 પછી મંદ્રે રાજાને રાજા કે તમારે આની શ્રદ્ધા કરવી જોઈએ.

॥ વમંતતિલકાવૃત્તમ્ ॥

^૨ સ્ત્રીવિપ્રમૈશ્વલતિ ^૩ લોલમના ^૧ ન ^૯ ધીરઃ, ^૪

^૭ શ્રીસ્થૂલભદ્ર ^૮ ઇવ ^૫ તાદશસઙ્કટે^૬પિ ।

^{૧૧} ચૂર્ણીભવેદ્ ^{૧૦} દૃષદયો^{૧૨}પિ ^{૧૩} વિલીયતે ચ,

^{૧૬} વૈદૂર્યમેતિ ^{૮૧} વિકૃતિ ^{૧૫} જ્વલનાત્પુનર્ન ^{૧૪} ॥ ^{૧૭}

૮૪

અધિર મન જસ તે અણે સ્ત્રીના કટાક્ષો દેખતા,
પણુ ધીરજન કદિ ના અણે બહુ વિકટ સંકટ પામતા;
સ્થૂલીભદ્ર જિમ અનલેકરી પત્થર તણો ભૂકા બને,
ઓગણે છે લોહ પણુ વૈદૂર્ય ન લહે વિકૃતિને. ૮૪

શ્લોકાર્થઃ—અપણ ચિત્તવાળા પુરુષો સ્ત્રીઓના હાવ-
ભાવો વડે અભાયમાન થાય છે, પરંતુ ધીર પુરુષ તેવા
પ્રકારના સંકટમાં પણુ શ્રીસ્થૂલીભદ્રની જેમ અભાયમાન થતા
નથી પત્થર અગ્નિ વડે ચૂર્ણ થાય છે તેમજ લોહ ઓગળી
જાય છે પરંતુ વૈદૂર્ય રત્ન તો વિકારને પામતું નથી. ૮૪

રૂપદ્યાર્થઃ—હવે શીલનું વર્ણન કરતાં કવિશ્રી જણાવે
છે કે અપણ મનવાળા એટલે હામાડાળ સ્થિતિવાળા પુરુષો
જ સ્ત્રીઓના કટાક્ષ વગેરે હાવભાવો અને વિલાસો વડે
અભાયમાન થાય છે એટલે સ્ત્રીનો આગળ તેવા અપણ મન-
વાળા પુરુષો પોતાના શીલને સાચવી શકતા નથી. પરંતુ
શ્રીસ્થૂલીભદ્ર જેવા ધીર પુરુષો તો તેવા પ્રકારનું સંકટ

૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨
વજ્રેણ વજ્રમુનિના સ્વયશોર્ણસાઽ-

૧૩ ૧૪ ૧૬ ૧૪
સત્સક્તાશુચિ ક્વચિદપૂયત શીલમેત્ર ॥ ૮૫

રૂઢિમણી ધનદત્ત તનયા રૂપવાંતી ચૌવને,
વર્તતી આવેલ સામે મન ધરતી પ્રેમને;
તેના કટાક્ષે વજ્ર જેવા વજ્ર મુનિ ના ભેદિયા,
યશ જલે અપવિત્ર શીલને ધોઈને સ્વર્ગે મયા. ૮૫

શ્લોકાર્થ:—સારા રૂપવાળી, યુવાનીમાં આવેલી,
શુણ્ણવાળી, સન્મુખ આવેલી, પ્રીતિવાળી ધનદત્ત નામના
શેઠની પુત્રીના નયન કટાક્ષથી નહિ ભેદાવાથી વજ્ર સમાન
વજ્ર નામના મુનિએ પોતાના યશ રૂપી પાણીથી ડાઘક
(પુરૂષાદિક)માં અસત્પુરૂષોના સંગથી અપવિત્ર થયેલા
શીલનેજ પવિત્ર કર્યું. ૮૫

રૂપબદ્ધાર્થ:—શ્રી વજ્રસ્વામીના શીલની મહત્તા દેખા-
ડતા જણાવે છે કે ધનદત્ત નામના શેઠની રૂઢિમણી નામની
દન્યા હતી તેણી વજ્રસ્વામીના શુણ્ણ માંભળીને તેમના ઉપર
રાગવાળી થઈ હતી તે સુંદર રૂપવાળી, યુવાન, શુણ્ણવાળી
અને સામે આવેલી ધનદત્ત શેઠની રૂઢિમણી સ્ત્રીના નેત્ર
કટાક્ષથી પણ નહિ ભેદાએલા એવા વજ્રસ્વામી નામના
મુનિના શીલ શુણ્ણનું શું વર્ણન કરવું ? કારણ કે વજ્ર સમાન
નિશ્ચલતાવાળા તેમણે પોતાના યશરૂપી પાણી વડે હૃદય
અસત્ પુરૂષોની સોળતથી અપવિત્ર થએલા શીલનેજ પવિત્ર

ખ્યાતિ અથવા મોટાઈને પામે છે તથા ઉત્તમ મૂર્તિને અથવા ઉત્તમ શરીરને ધારણ કરનારો થાય છે કારણ કે તપનો એવો પ્રભાવ જ છે કે જેથી ઉપર કહેલા ગુણો પ્રાપ્ત થાય તેમાં નવાઈ નથી આ બાબતમાં દૃષ્ટાન્ત આપતાં કહે છે કે અગ્નિના મહા તાપથી તપેલું સુવર્ણ શું તેજસ્વી વર્ણવાળું થતું નથી ? અથવા તો જેમ સોનાને અગ્નિના મહાતાપ વડે તપાવવામાં આવે તો તે વધારે તેજસ્વી વર્ણવાળું થાય છે તેવી રીતે આત્મા તપ વડે તપાવવામાં આવે તો તે આત્મા પણ તેજસ્વી થાય છે. અને તેથી જ સોનાને સર્વ ધાતુઓમાં શિરોમણિ પદ મળે છે અને તેના તે તેજસ્વી ગુણને લીધે જ રાજાના મુગટપણાને પામે છે કારણ કે રાજાનો મુગટ પણ કાંચનનો બનાવાય છે અને તે કાંચન સોનાને ખૂબ તપાવીને તેને તદ્દન શુદ્ધ બનાવીને તેમાંથી બનાવાય છે. ૮૬

શિવકુમારની કથા

આ ભરત ક્ષેત્રમાં વીતથોડા નામની નગરીના શ્રીપદ્મ રથ નામના રાજાની વનમાલા રાણીને શિવકુમાર નામે પુત્ર હતો. તે અનુક્રમે મોટો થયો એક વખત કોઈક સાર્થવાહના ઘરમાં લિક્ષાને માટે આવેલા સાગર નામના મુનિને ગવાક્ષમા રહેલા શિવકુમારે જોયા. મુનિને જોઈને હર્ષિત થયેલા પ્રસન્ન ચિત્તવાળા કુમારે મુનિને વંદન કર્યું. મુનિની દેશના સાંભળીને તે શિવકુમારે મુનિને પૂછ્યું કે હે મુનિરાજ ! થોડા જ ગંગથી માડે ચિત્ત તમારા ઉપર દ્વેષવાળું ગ્રાથી થાય છે ત્યારે જ્ઞાની મુનિએ તેનો પૂર્વ ભવ

નાટક કરવાને નર્તકી આવેલી છે તેનું સંગીત રાગ વગેરે સાંભળતા હતા. તેણીએ ગાયેલો શ્લોક સાંભળીને કુલ્લક કુમારને પોતે ખોટું કૃત્ય કરે છે માટે ચારિત્રને ત્યાગ કરવો નહિ એવો નિર્ણય કરી ગુરૂ પાસે આવે છે અને પ્રાયશ્ચિત્ત કરીને ચારિત્રનું પાલન કરે છે આ પ્રમાણે કુલ્લક કુમારને સંગીત લાભદાયી થયું છે.

॥ ઇતિ શુલ્લક કુમાર કથા ॥

અવતરણુઃ—એ પ્રમાણે ૪૬ મું શબ્દદ્વાર ઇંદુ. હવે સુડતાલીસમું રૂપવિષયદ્વાર જણાવે છે:—

(સમ્બરાવૃત્તમ્)

નો વિન્દત્યુષ્ણશીતાવપિ ન સદસદપ્યુક્તમાવિષ્કરોતિ,
 દુઃસદ્ગન્ધાન્ન વેત્તિ પ્રથયતિ ન રસાન્ રૂપનિર્મગ્નદટ્ટિઃ ।
 તદ્દૃષ્ટ્યેકેન્દ્રિયેઽસ્મિન્નહિતહિતમતિઃ કા કુમારાગ્રનન્દી,
 ચમ્પાપૂઃસ્વર્ગકારે-વિવશદશિ યથા પઞ્ચગૈલેશદેવ્યોઃ ૯૬

રૂપમાં આસકત નર ઉન્હું ન ટાડું જાણતો,
 સારા અશુભ વચનો ન સુણતો ગંધ દ્વિવિધ
 ન જાણતો;

રસ ન જાણે તેહવાને હિત અહિતને જાણવા,
 મતિ ન હોય કુમારનંદી આદિ તેવા અસુવા,

સુગન્ધ તેમજ દુર્ગન્ધને જાણતો નથી એટલે કે દાણેન્દ્રિય (નાક) છતાં પણ તેનો અભાવ જણાય છે તેમજ રસોને પણ તે પારખી શકતો નથી. અથવા જીભ છે છતાં તેનો અભાવ જણાય છે. આજ કારણથી આવા રૂપ વિષયમાં આસક્ત થએલા મનુષ્યમાં હિતની તેમજ અહિતની બુદ્ધિ પણ ક્યાંથી હોય? અથવા તો આવા મનુષ્યમાં હિત અહિતની બુદ્ધિનો પણ અભાવ જ હોય છે. આ બાળતમાં દયાન્ત આપતાં જણાવે છે કે ચંપા નગરીમાં રહેનાર કુમારનન્દી નામનો સોની જે પાંચસો સુંદર સ્ત્રીઓને પરણ્યો હતો તેણે હાસા અને પ્રહાસા નામની બે દેવીઓને (જેમનો દેવ સ્થવી ગયો હતો) જોઈ. તેમનું રૂપ જોઈ મોહિત થએલા તે સોનીને તે દેવીઓ પંચશૈલ નામના પર્વત ઉપર આવવાનું કહી અદૃશ્ય થઈ ગઈ. તે ઘણી મહેનતે પંચશૈલ પહોંચ્યો. ત્યારે દેવીઓએ તેને જણાવ્યું કે અમે વૈક્રિય શરીરવાળી છીએ અને તમે ઔદારિક શરીરવાળા છો તેથી આપણો મંયોગ કેવી રીતે થાય? માટે તમે ઈગિનીમરણ અંગીકાર કરો. તેથી તે સોની ઈગિની મરણ પામીને વિદુન્માલી નામે તેમનો પતિ થયો. અહીં કહેવાનો સાર એ છે કે રૂપમાં મોહિત થઈને સોનીએ પોતાના પ્રાણોનો પણ ત્યાગ કર્યો માટે રૂપના વિષયમાં આસક્તિતનો ત્યાગ કરવો ૯૬

અવતરણ.—આ રૂપના જ વિષયમાં વિશેષતા જણાવતા કહે છે કે બ્રહ્મચારીએ પણ ચિત્તેનું રૂપ પણ જોવું નહિ ઠાગવું કે તેથી રાગની ઉત્પત્તિ થાય છે તે જણાવે છે:—

છે અને રસોનો ત્યાગ કરનાર આ સંસાર સમુદ્રને તરી
બળ છે. જેવી રીતે નાના પ્રકારના રસોમા આસક્ત થનાર
મથુરા નગરીમા રહેનાર મથુ નામના આચાર્ય સંસારમા
રખડ્યા અને પાપકર્મો સાથે ઉત્તમ મોદકર્તુ ચૂર્ણ કરનાર
ઢંઢણ નામના મુનિ સંસાર સમુદ્રને તરી ગયા છે. આ
પ્રમાણે બાણીને રસના વિષયોનો ત્યાગ કરવો ૯૮

મંથુસૂરીની કથાનો સાર આ પ્રમાણે:—મથુરા નગરીમાં
પાંચસો શિષ્યોના પરિવારવાળા મંથુ નામના આચાર્ય હતા
તેઓએ રગની લોહપતાથી મથુરામાં નિત્ય વાસ કર્યો તેથી
તેમનું મથુરામંથુ નામ થયું ઘણા કાલે તે આચાર્ય મરીને
તેજ નગરની બહારના ઉદ્યાનમા વ્યન્તર થયા ત્યાં વિલંગ-
જ્ઞાનથી પોતાનો પૂર્વલવ બાણ્યો પોતે જીલની લોહપતાથી
વ્યન્તર થયો છે તેથી બહાર આવતા મુનિઓને પ્રતિબોધ
પમાડવાને માટે તે વ્યન્તર પોતાનું મોઢું પહોળું કરીને
લાંબી જીલ દેખાડે છે આમ કરવાનું કારણ મુનિઓ પૂછે છે,
ત્યારે તે તેમનો આચાર્ય હતો અને રસમાં લોહપ થવાથી
આ દશા પામ્યો છું એમ કહે છે તેઓ પણ આ હકીકત
સાંભળીને વ્રતમા નિશ્ચલ થયા ત્યાર પછી વ્યન્તર અદૃશ્ય
થઈ ગયો આ વાત સાંભળીને હેલવ્યો ? તમો પણ ગ્સના
ઇન્દ્રિયના વિષયનો ત્યાગ કરો.

ઈતિ મંથુ આચાર્ય કથા.

ઢંઢણ કુમારની કથા.

દારિકા નગરીમા કૃષ્ણ વાસુદેવની ઢંઢણા રાણીથી ઢંઢણ

આસક્ત થઈને હાથણી પાસે જતાં વચમાં મનુષ્યે ઘાસથી
ઢાંકેલા ખાડામાં પડે છે, તે વખતે માવત વગેરે તેને પકડીને
સ્વાધીન કરે છે. તેથી તે પોતાનું સ્વતંત્રતાનું સુખ શુભાવે
છે અને દુઃખી થાય છે.

ચંડપ્રદ્યોત રાજાની ટૂંક ખીના આ પ્રમાણે જણવી—

અવન્તી નામની નગરીમાં ચંડપ્રદ્યોત નામનો રાજા
રાજ્ય કરતો હતો. તેણે એક વખત રાજગૃહી નગરીમાં રાજ્ય
કરતા શ્રેણિક રાજાની ઉપર ચૌદ રાજાઓ સાથે ચડાઈ કરી
તેને પોતાના રાજ્ય ઉપર આવતો સાંભળીને શ્રેણિક રાજાએ
વિચાર્યું કે મહા બળવાળા આ રાજાને હું કેવી રીતે જીતીશ.
તેથી ચિંતાતુર સુખવાળા રાજાને જોઈને શ્રેણિક રાજાના
પુત્ર અભયકુમાર મન્ત્રીએ કહ્યું કે હે પિતાજી! જો અવન્તીનો
રાજા તમારો અતિથિ થાય તો તેમાં તમારે ચિંતા થા માટે
કરવી હે રાજેન્દ્ર! તેની સાથે યુદ્ધની ચિંતા તમારે કરવી
નહિ જે કાર્ય બુદ્ધિથી સાધ્ય હોય ત્યાં લડાઈની જરૂર નથી
હું બુદ્ધિથી આ કાર્ય (એટલે ચંડપ્રદ્યોતને હરાવવાનું કામ)
સાધીશ એમ કહી અભયકુમારે નગરની બહાર શત્રુના
સૈન્યનો પડાવ નાંખવાના સ્થાને સોનામહોરોથી ભરેલા લોહના
કળશો આગાઉથી દટાવ્યા કેટલોક સમય વીત્યા બાદ અવન્તી
નાથ ચંડપ્રદ્યોતના સન્ને રાજગૃહ નગરને આરે બાજુથી ઘેરી
લીધું ત્યાર પછી બુદ્ધિશાળી અભયકુમારે ચંડપ્રદ્યોત રાજાની
પાસે પોતાના ચર પુરૂષો સાથે એક પત્ર મોકલાવ્યો તેમાં
તેમણે જણાવ્યું કે શિવારાણી. અને ચેદ્વત્સુ રાણીમાં હું જરા

ખપોરે લઈ ગયો રાજાએ હું ચંડપ્રદોત આ દેશનો રાજા
 છું એવું ઘણું કહ્યું પરંતુ લોકો તો આ ગાડો છે એવું
 બાણીને તેના તરફ ધ્યાન પણ દેતા નથી. એ પ્રમાણે ચંડ-
 પ્રદોત રાજાને અલયકુમાર રાજગૃહી નગરોમાં લઈ ગયો
 અને શ્રેણિક રાજાની આગળ તેને મૂક્યો કોપેલો શ્રેણિક
 ખડ્ગ લઈને તેના પ્રત્યે દોડ્યો પરંતુ અલયકુમારે શ્રેણિકને
 સમજાવીને તેનો સત્કાર કરીને છોડી મૂક્યો આ પ્રમાણે
 ચંડપ્રદોત રાજાના દષ્ટાન્તથી સમજવું જોઈએ કે-સ્પર્શનો
 અનુરાગ ભવભયના કારણભૂત છે એવું બાણીને-હે ભવ્યજનો !
 તમે સ્પર્શેન્દ્રિયના વિષય સુખમાં આસક્ત થશો નહિ

અવતરણુઃ—સ્પર્શમાં આસક્ત થનાર જીવની મૂર્ખતા
 જણાવે છે—

॥ વસંતતિલકાવૃત્તમ ॥

૧ ૬ ૭ ૨
 યઃ સ્પર્શસૌખ્યલવ્વમિચ્છતિ મૂઢવુદ્ધિઃ,

૩ ૪ ૫
 સિદ્ધિપ્રદેન તપસા સુકુમાલિકેવ ।

૧૨ ૧૧
 ચિન્તામણેઃ સકલભૂતલરાજ્યદાતુ—

૪૦ ૯ ૪૩ ૪૪ ૯
 વાલઃ સ મૃદ્વચ્છેદકાન્ વૃણતે કુધાર્તઃ ॥ ૧૦૨

જે મૂઢ શિવ દેનાર તપથી સ્પર્શ સુખને ચાહતો,
 સુકુમાલિકા જિમ તેહ ચિન્તામણ પાસે માંગતો;
 સેકયા અણાને બાત બૂઝ્યો જેમ મૂર્ખ ગણાય છે,
 સ્પર્શ સુખને ચાહનારો તેમ મૂર્ખ મનાય છે. ૧૦

॥ સ્વધરાવૃત્તમ્ ॥

૨ ૩ ૪ ૫ ૬
 નિઃસ્વત્ત્વં નિર્દયત્વં વિવિધવિનટનાઃ શૌચનાશાત્મહાર્તી,
 ૭ ૮ ૯ ૧ ૧૦ ૧૧
 અસ્વાસ્થ્યં વૈરવૃદ્ધિર્વ્યસનફલમિહામુત્ર દુર્ગત્યવાસિઃ ।
 ૧૫ ૧૪ ૧૧ ૧૮ ૧૩ ૧૭
 ચૌલુક્યક્ષમાપવત્તદ્વ્યસનવિરમણે કિં ન દક્ષા યતદ્ધ્વં,
 ૨૬ ૨૨ ૨૦ ૨૧ ૨૫ ૨૬ ૨૩ ૨૪
 જાનન્તો માઞ્ઘકૂપે પતત ચલત મા દગ્ધિપાદેઃ પથા હે ? ૧૦૪
 ૧ ૨
 નિર્ધનપણું જ બુગારથી નિર્દયપણું માંસાશને,
 ૩ ૪
 મધથી જ વિડંબના સેવંત વેશ્યા વ્યસનને;
 ૫ ૬
 શાંત્યનાશ શીકારથી નિજ જીવન હાનિ ચોરીથી,
 શાંતિ નહિ બહુ વૈર પરની નાર કેરા વ્યસનથી ૧
 નરક ફલ સાતે વ્યસનનું ઇમ વિચારી ભવિજના ?
 છંડો જ તેહ કુમારપાલ તણી પરે આગમ તણા;
 જ્ઞાની છતાં અંધાર ફેવે કિમ પડે ? તિમ સર્પના,
 માર્ગ માંહે કેમ ચાલે ? તેહ ચાળા મોહના. ૨

શ્લોકાર્થઃ—આ લોકમાં દારિદ્ર્ય ૧, નિર્દયપણું ૨,
 વિવિધ વિડંબનાઓ ૩, પવિત્રતાનો નાશ ૪, આત્મહાર્તિ ૫,
 વ્યાકુલતા ૬, તથા વૈરની વૃદ્ધિ. એ સાત વ્યસનનાં ફલો
 અનુક્રમે બતાવ્યાં તથા ૭-લોકમાં સાતે વ્યસનોનું દુર્ગતિની
 પ્રાપ્તિ રૂપી ફલ બતાવ્યું. તે કારણથી હે ચતુર પુરોહિ ! શ્રીક-

જતા રહે છે સૂર્યની કાન્તિ રહિત વિશ્વ હોય એટલે સૂર્યનો
જ્યારે અસ્ત થયો હોય ત્યારે ફેલાએલા અંધકારને વિષે ઘટ,
પટ, સ્તંભ વગેરે પદાર્થો સ્પષ્ટ દેખી શકાતા નથી. અહીં
અંધકાર સમાન જુગાર જાણવું જેમ અંધકારમાં ઘટ પટાદિક
જોઈ શકાતા નથી તેમ જુગારના વ્યસનમાં આસક્ત જીવો
પણ હિત અહિતને જાણી શકતા નથી જો એમ ન હોય,
તો યુધિષ્ઠિર જેવા સમજી છતાં પણ પોતાની સ્ત્રીને જુગાર
માં કેમ ગુમાવે. આથી જ કહેવત છે કે હાર્યો જુગારીખમણું
રમે એમ સમજીને ભલ્ય જીવોએ આ લોક અને પરલોકમાં
જીવસાનકારી જુગારના વ્યસનનો ત્યાગ કરવો જોઈએ. ૧૦૬

પાંડવોની કથા

કુરૂદેશમાં હસ્તિનાગપુર નામે નગરમાં યુધિષ્ઠિર પોતાના
ભીમ, અર્જુન, નકુળ અને સહદેવ નામના ભાઈઓ સહિત
રાજ્ય ભોગવતા હતા. તે પાંચ પાંડવો કહેવાતા હતા. યુધિ-
ષ્ઠિરે જનાવેલ શ્રીશાન્તિનાથના પ્રાસાદની પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ
પ્રસંગે ઇન્દ્રપ્રસ્થ નગરથી પાંડવોએ પોતાના પિતરાઈ ભાઈ
દુર્યોધન વગેરેને જોલાવ્યા હતા. તે વખતે મણિચૂડ નામના
વિદ્યાધરે જનાવેલ મણિમય સહસ્ર સ્તંભવાળી સભામાં આવતા
અને મણિમય દ્વરસગંધીને વિષે પાણીની બ્રાન્તિથી વસ્ત્ર વગેરે
ઉચ્ચા રાખીને જતા દુર્યોધનની ભીમ વગેરે ણંધુઓએ મશ્કરી
કરી તેથી ક્રોધે ભરાયેલ દુર્યોધને મામા શકુનિની બુદ્ધિથી
હવે સ્તંભવાળી સભા કરાવીને યુધિષ્ઠિર વગેરેને જોલાવીને
તેમનો સાથે દેવાધિષ્ઠિત પાસા વડે જુગાર રમ્યો. તે જુગાર

રમાં યુધિષ્ઠિર રાજ્ય દ્રોપદી સઘળું હારી ગયા તેથી રાજપાટ
છોડીને ખાર વર્ષ સુધી દેશવટો ભોગવવો પડયો. એ બુગારનું
પરિણામ બાણુવું એ રીતે બુગારથી કીર્તિનાથ વગેરે અનિષ્ટ
દેવ બાણુને ભવ્ય છવોએ બુગારનો જરૂર ત્યાગ કરવો
જોઈએ વિશેષ ખીના શ્રીપાડવ ચરિત્રાદિથી બાણુવી.

અવતરણુ:—ખીણ રીતે તેજ દૂતના વ્યસનને તજ-
વાનો ઉપદેશ આપે છે:—

(વચંતતિલકાવૃત્તમ્)

૧ ૪ ૨ ૩ ૫ ૭ ૬
દૂતં ન કિં ત્યજત કિં દહત સ્વગેહં,
૯ ૮ ૧૩ ૧૨ ૧૧ ૧૦
ધ્વાનં ચ મૂત્રયત કિં વદને સ્વકીયે ।

૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦ ૨૧ ૨૨
તત્તાદ્યગમિયતમાસદિતો નલોડપિ,
૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૨૯ ૩૦ ૩૧ ૩૨
જાનીત રોર ઇવ રાજ્યસુખાનિરસ્તઃ ॥

૧૦૭

હે સજ્જનો તજતા નથી કિમ ? વૃત્તને નિજ ગેહને,
ખાળો તમે શું કામ ? મૂત્રરાવોજ કુતરાને અને,
તેજ મુખે બાણુ તમે નલ સ્ત્રી સહિત દૂતે કરી,
રાજ્ય મુખને પરિહરી પામ્યોજ નિર્ધનતા ખરી.

સ્ત્રોતાર્થ:—હે ભવ્ય છવો ! તમે બુગારને કેમ
તજતા નથી ? પોતાના ઘરને કેમ ખાળો છો ? પોતાના
મોંટામાં કુતરાને કેમ મૂત્રરાવો છો ? કારણકે બુગારથી તેવા

પ્રકારની પ્રિયતમા સહિત નળ રાજા પણ ગળ્ય મુખથી
દૂર કરાંચલો ગરીબની જેવા થયો એમ તમે જાણો. ૧૦૭

સ્પષ્ટાર્થ:—આ જુગારના વ્યસનની કયા કાર્યો સાથે
સરખામણી કરી શકાય? તે જણાવતાં અંધકાર જણાવે છે
કે તમે આ જુગારના વ્યસનનો કેમ ત્યાગ કરતા નથી?
પોતાના ઘરને કેમ જાળો છો? અથવા જુગાર રમવું તે
પોતાના ઘરને જાળવા જેવું છે. અથવા પોતાના મોઢામાં
કૂતરાને કેમ મૂતરાવેો છો જેમ પોતાના મુખમાં કૂતરાને
મૂતરાવવાનું કાર્ય કોઈને પસંદ હોતું નથી, છતાં કોઈ
પોતાના મુખ ઉપર કૂતરાને મૂતરાવે તો તે લોકમાં નિંદાને
પાત્ર થાય છે તેમ જુગાર રમવાના વ્યસનથી લોકોમાં
જુગારીની નિંદા થાય છે હદાન્તે આપતાં જણાવે છે કે
નિષધ દેશનો નલ રાજા પોતાના નાના ભાઈ સાથે જુગાર
રમીને શુણ્વંતી દમયંતી સહિત રાજપાટ ખોઈ જંગલમાં
ચાલ્યો ગયો, અને તેથી રાજ્યના મુખથી રહિત થએલો
ગરીબ જેવા તે જંગલમાં રખડતાં ઘણો દુઃખી થયો અને
દમયંતી પણ તેની સાથે અનેક પ્રકારનાં દુઃખ પામી આવું
ભય કર જુગારનું સ્વરૂપ જાણીને ભવ્ય જીવોએ તેનો નરૂર
ત્યાગ કરવો જોઈએ. નળ રાજાની કથા પહેલાં કહી છે. ૧૦૭

અવતરણ:—હવે ત્રેપનમું માસ ખાવાના વ્યસનનું
દ્વાર જણાવે છે:—

(વસંતતિલકાવૃત્તમ્)

માંસાગ્નિાન્નરક. ૧૧૫ તત: સ. દેવ-

ન્નહોલૃપં હરિવૃપં કૃત્તવાન્ સરોષ: ।

કરીને તેને મિથિલાનગરીમાં લાવી રાત્રી જનાવીને માંમમાં
અતિ આમકિતવાળો જનાવ્યો તેથી તે યુગલિક હોવાથી
દેવગતિમાં જાત, છતાં માંસમાં અને મદિરામાં લાલચુ થએલો
તે અશુભ ધ્યાનથી મરીને નરકગતિમાં ગયો આ પ્રમાણે જે
યુગલિયાનો જન્મ એવો છે કે જ્યાંથી મરીને તે અવશ્ય
દેવજ થાય, તે છતાં તેની આ કુદરતી સ્થિતિમાં પણ માંસની
લોલુપતાએ ફેરફાર કરી નાખ્યો અને નરકના દુઃખનો લોકતા
જનાવ્યો તો બીજા જીવો માંસલક્ષણમાં આસક્ત અને તો
નરકમાં જાય એમાં તો શું કહેવું? અહીં ઉદાહરણ આપતાં
જણાવે છે કે જેને સારી સારી મનોહર રસોઈ પકાવીને ખાવાની
લોલુપતા હોય તે જીવ સુંદર પાકેલા બહારથી રમણીય જણાતા
કિંપાક વૃક્ષના ફળને જોઈને તેનું લક્ષણ કરે તો તેનું મન
થાય તેમાં કાંઈ સંશય હોય ખરો કે? નહિજ. એટલે કિંપાક
વૃક્ષના ફળને ખાનારનું અવશ્ય મૃત્યુ થાય તેમ માંમનું
લક્ષણ કરનારને નરકગતિ મળે તેમાં કાંઈ સંશય નથીજ.
માટે સમજી ધર્મિષ્ઠ લગ્ય જીવોએ માંસ ખાવાનો વિચાર
પણ નજ કરવો જોઈયે. ૧૦૮

॥ હરિ રાજની કથા ॥

મધુપિંગલનો જીવ મરીને દેવ થયો તેણે અવધિજાનથી
ચોતાનો પૂર્વ ભવ જાણ્યો. તે વખતે ચોતાનો વૈરી જીવ હરિ
વર્ષ ક્ષેત્રમાં યુગલિક થયો છે એવું જાણીને તેણે કાપથી
આ પ્રમાણે વિચાર્યું કે જો હું તેને દુઃખ આપીને હમણાં
મારીશ તો તે મરીને દેવ થશે અને તેથી સ્વર્ગમાં અહીં
કરતાં પણ વધારે મુખી થશે માટે મારે એવું કરવું જોઈએ

કૃતપુણ્યનું ઉદાહરણ:—

રાજગૃહી નગરીમાં ઐણિક નામે રાજા રાજ્ય કરતા હતા અહીં ધન નામે સાર્થવાહ હતા તેની લદ્દા નામે પ્રિયાધી કૃતપુણ્ય નામે પુત્ર થયો. તે પુત્ર સર્વ ક્ષત્રીમાં હોંશિયાર થયો. યુવાન થયો ત્યારે પિતાએ કોઈક શેઠની પુત્રી તેને પરણાવી પરંતુ તેને સત્પુરુષોની સોળતથી વિષયથી વિરક્ત મનવાળો જાણી પિતાએ તેને ખરાબ માણસોની સોળ તમાં નાખ્યો ખરાબ સોળતથી તે અનંગસેના નામની વેશ્યાને વિષે આસક્ત થયો જાર વર્ષ સુધી વેશ્યાને ત્યાં રહ્યો. તેના મા બાપ તે મંગાવે તેટલું ધન મોકલતાં હતાં પિતાએ પુત્રને ઘેર આવવાને વારંવાર કહેવરાવ્યા છતાં તે ઘેર ગયો નહિ અનુક્રમે તેના મા બાપ પણ મરણ પામ્યા તેથી ઘેરથી ધન આવતું બંધ થયું ત્યારે મુખ્ય વેશ્યાએ જાણ્યું કે કૃતપુણ્યને ઘેર ધન ખૂટી ગયું છે, તેથી તેણે અનંગસેનાની નામરજી છતાં પોતાને ત્યાંથી અપમાન કરી કાઢી મૂક્યો ત્યારે તે પોતાને ઘેર આવ્યો તેની સ્ત્રીએ સર્વ હકીકત કહી પછી ધન વિના અહીં રહેવું યોગ્ય નથી એમ જણાવી તે ઘરનો ત્યાગ કરી વેપાર કરવા માટે ઘેરથી નીકળ્યો ઘણા પ્રકારની વિડંબનાઓ ભોગવી છેવટે પૂર્વ લવમાં કરેલા પુણ્યના થોડે અનેક પ્રકારની ઋદ્ધિઓ પામ્યો અહીં સમજવાનું એ છે કે વેશ્યાનો ત્યાગ નહિ કરવાથી કૃતપુણ્ય જેવાંને પણ કે. જ ભોગવતું પડ્યું એમ સમજીને આત્મહિતને ચાહનારા બધાં જીવોએ તેની ધ્રુષ્ટિ પણ નજર કરવી જોઈએ.

હાસ્ય વગેરે રસોને ધારણ કરે છે, તેથી તેમના હૃદયમાં અનેક પ્રકારના છિદ્રો હોય, એમ મનાય છે આ વેશ્યાએ માસકાયણ વગેરે તપ કરનાર કૂલવાલક મુનિને પણ વ્રતથી લઇ કર્યા હતા. કોણિક રાજાએ એક રાજાની વિશાલા નગરી ઉપર ચડાઈ કરી તે વખતે કોણિક રાજાએ પ્રતિજ્ઞા કરી કે જો હું ગધેડાં જોડેલાં હજીથી આ નગરી ખોદાવી કાઢું નહિ તો હું પ્રાણ ત્યાગ કરીશ. પરંતુ ઘણો વખત ગયા છતાં વિજય ન થવાથી કોણિક રાજા ઉદાસ થયો તે વખતે આકાશમાં અદ્ધર રહીને દેવીએ કહ્યું કે-જો માગધિકા ગણિકા કૂલવાલુક સાધુ સાથે કીડા કરે તો વિશાલા નગરી જિતાય આથી કોણિક રાજાએ માગધિકાને ખોદાવી તેને કૂલવાલુક સાધુને વશ કરવાનું કહ્યું માગધિકાએ કપટી શ્રાવિકા યનીને અતિસાર થાય તેવા મોદક ખવરાવીને ઉપચારના ખુલાસાથી પોતાના અંગનો ન્યર્થ કરાવીને તેમને વશ કર્યા. અને તેમને પોતાનો પતિ જાતાવીને કોણિક પાસે લાવી તે કૂલવાલુકે વિશાલા નગરીમાં પ્રવેશ કરી “ મુનિસુવ્રતસ્વામીના સ્તપના પ્રભાવે આ નગરી જીતાતી નથી” એવું જાહેર કરીને તેણે નગરીના લોકોની પાસે તે સ્ત્રી ખોદાવી નખાવ્યો તેથી કોણિકે તે વિશાળા નગરી જીતીને પોતાની પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ કરી કહેવાનો સાગ એ છે કે કૂલવાલુક મુનિ વેશ્યાના આગ્રહત થઈને મરીને દુર્ગતિમાં ગયા તેથી વેશ્યાના રાગ નજ કરવા જોઈએ અહીં દયાન્ત આપે છે કે જેમ હિમાચલ જેવો પર્વત પણ સૂર્યની કઠોર કાન્તિ વડે પીગળે છે તેમ વેશ્યાના હાવભાવ જોઈને મોહ પામેલો પુરુષ પણ અમૃત્ય માનવ જીવનને ગગાડે છે ૧૧૩

મૃત્યુ પામતાં તે શીકારી નરકાદિ દુર્ગતિને પામે છે. તેથી શિકાર જાને લોકમાં પીડાને માટે થાય છે તેથી ગાંગેય ઋષિએ શાન્તન(તુ) નામે રાજાને શીકાર કરવાનું વ્યસન છોડાવ્યું ૧૧૪

રૂપદર્શન:—આ શિકારનું વ્યસન આ લોક અને પરલોકમાં ભયંકર પીડા આપે છે તેમજ તે પોતાને (શિકારીને) તથા પરને ભયંકર નુકશાન કારક પણ નીવડે છે તે જણાવતાં અંથકાર કહે છે કે એ વાત તદ્દન સાચીજ છે કે વિદ્વાસુ જીવોને વારંવાર પીડા પમાડતો શિકારી બીજાનું તો ભડું કરતો જ નથી જે જ ગલના પ્રાણીઓ વિદ્વાસથી શિકારીએ નાખેલા દાણા વગેરે ખાવા આવે તેમને જાળમાં સપડાવતો શિકારી તે જીવોનો જાન લે છે વળી શિકાર કરતાં મુશ્કેલી વાધ વગેરે જંગલી પ્રાણીઓને મારવાને માટે છોડેલું જાણુ નિષ્ફળ જવાથી એટલે તે જાનવરને નહિ વાગવાથી જથી ગએલો તે ભુંડ વાધ વગેરે ને શિકારીને જ મારી નાંખે છે તેથી શિકારનું વ્યસન પોતાના મુખને માટે પણ થતું નથી, અને તે જંગલી પ્રાણીથી મરણ પામેલો તે શિકારી પરમવર્માં નરક નિર્ધાર્ય વગેરે દુર્ગતિમાં જાય છે કાળુ કે જીવોનો વધ કરનાર શિકારી ફર પરિણામવાળો હોવાથી દુર્ગતિમાં જાય તેમાં કાંઈ નવાઈ નથી આજ કારણથી શાન્તનુ નામના રાજાને તેના જ પુત્ર ગાંગેય (ગંગાનો પુત્ર હોવાથી ગાંગેય કહેવાય છે, બીજું નામ બીષ્મ હતું) શિકારના વ્યસનથી અટકાવ્યો હતો. ૧૧૪

થઈ માટે તને કેવી રીતે સ્ત્રી તરોકે અંગીકાર કરાય ? એમ
કહી તેને સમજાવી સ્વસ્થાને મોકલી. તેજ રાવણે ત્યારે
તીવ્ર પાપનો ઉદય થયો ત્યારે રામની પ્રિયા સીતાનું તેની
ઉપર રાગ નહોતો છતાં શીઘ્ર હરણ કર્યું. તેથી
રાવણને રામ સાથે મોટી લડાઈ થઈ અને તેમાં તેનો નાશ
થયો તે મરણ પામી ચોથી નરકે ગયો એમ સમજીને લલ્ય
જીવોએ પરસ્ત્રીની આહવા પણ નજ કરવી જોઈયે ૧૧૮

અવતરણુ:—પરસ્ત્રીનો મંગ કરવાથી મૂઠ પુરુષને
કેવાં કેવાં દુઃખ પ્રાપ્ત થાય તે જણાવે છે.—

॥ વસંતતિલકાવૃત્તમ્ ॥

૧ ૨ ૩ ૪ ૫
મૂઠ: પરસ્ત્રિયમુપેત્ય કુવાક્યવન્ધ—

૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦
ઘાતાપકીર્તિમૃતિદુર્ગતિદુઃસ્વપાત્રમ્ ।

૧૨ ૧૪ ૧૬
સ્યાદ્બ્રહ્મદારચુલનીરતદીર્ઘવર્તિક,

૧૫ ૧૭ ૧૮ ૧૩ ૧૧૯
લક્ષ્મણયાદિ ન વિધોર્ગુસ્તલ્પગસ્ય ॥

મૂઠ પરસ્ત્રી સેવને સહતોજ વચનો આકરા,
ખંધ અપજશ ઘાત મૃત્યુ દુર્ગતિ દુઃખ આકરા;
પામેજ બ્રહ્મદત્ત નાર ચુલની રાગી દીર્ઘ પ્રધાનને,
તિમ થયું ગુરુ રમણી સંગે કલંક ને ક્ષય અંદ્રને. ૧

શ્લોકાર્થ:—મૂર્ખ માણસ પરસ્ત્રીને પામીને (પરસ્ત્રી
ગમનથી) પ્રજા રાજાની રાણી ચુલનીને વિશે આસક્ત થયેલા

પહોંચ્યા. અને ચંદ્રને શ્રાપ આપ્યો, તેથી તે કલંકવાળો અને
 ક્ષય પામનારો થયો આ બીના લક્ષ્યમાં રાખી લવ્ય જીવોએ
 સાતમા વ્યસનનો સર્વથા ત્યાગ કરી નિર્ભય જીવનમાં ધર્મા-
 રાધન કરી આત્મહિત સાધવું જોઈએ અહીં સાત વ્યસનને
 ત્યાગ કરવાની બીના પૂરી થઈ ૧૧૯

અવતરણુઃ—હવે ૫૯ મું કપાયને તજવાનું દ્વાર
 કહે છે:—

(પૃથ્વીવૃત્તમ્)

૧ ૨ ૩ ૪ ૫
 સુભૂમજમદગ્નિજપ્રતિમપુંદ્રમાર્ષર્ષજે,

૬ ૭
 કપાયદવપાત્રકે વિપયવાત્યયા દીપિતે ।

૧૦ ૧૧ ૯ ૧૭
 મહદ્ગુણવનં દહત્યહઠ પુણ્યકલ્પદ્રુમ—

૧૨ ૧૮ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬
 સ્તતોઽસ્તિ યદિ દૈવતઃ ગમધનાયનો વર્ષતિ ॥

૧૨૦

સુભૂમ પરશુરામ જેવા નવ તરૂના ઘર્ષણે,
 ઉપજેલ આજ કપાય દાવાનલ લહેજ પ્રદીપ્તિને;
 વિપય વાયુ વેગથી ગુણ રૂપ વન તેમાં બળે,
 શમમેધ વરસત દેવયોગે પુણ્ય સુરતરૂ ઝટ ફળે. ૧

*લોહાર્થ:—સુભૂમ અને પરશુરામ ગમાન પુરૂષ રૂપી
 વૃક્ષોના સંવર્ષણથી ઉત્પન્ન થએલા અને વિપય રૂપી વાયુ વડે
 સાગળેલા કપાય રૂપી દાવાનલને વિંચ મોટું ગુણ રૂપી વન

ગળી જાય છે તે ખેદની વાત છે. તે વખતે જો નત્રીજ યોગે સમતા રૂપી મેઘ વરસે તો પુણ્ય રૂપી કલ્પવૃક્ષ (ઉત્પન્ન) થાય છે ૧૨૦

સ્પષ્ટાર્થ:-હવે અંધકાર ક્ષાયને અગ્નિની ઉપમા આપીને જણાવે છે કે જેમ વનમાં વૃક્ષોના ઘસારાથી અગ્નિ ઉત્પન્ન થાય છે તે વખતે વાયરાનો યોગ મળે તો તે અગ્નિ સળગે છે તેથી તે વન ગળીને ભસ્મ થઈ જાય છે તેવી રીતે ક્ષાય રૂપી દાવાનલ મોટા ગુણરૂપી વનને ગાળી નાખે છે દયાન્ત આપતા જણાવે છે કે સુભૂમ નામના આઠમા ચક્રવર્તી અને જમદગ્નિના પુત્ર પરશુરામ જેવા પુરૂષ રૂપી વૃક્ષોના સંઘર્ષણથી એટલે જાને વચ્ચે થએલી લડાઈમાં સુભૂમે પ્રાક્ષણોનો નાશ કર્યો અને પરશુરામે ક્ષત્રિયોનો નાશ કર્યો આ પ્રમાણે જો પુરૂષોના સંઘર્ષણથી ઉત્પન્ન થએલો અગ્નિ પાંચ મંદિરોના વિષયરૂપી મોટા વાયરાથી વધવા માડયો આ ક્ષાય રૂપી દાવાનલ સળગતાં ગુણો રૂપી વન ગળી જાય છે એટલે ત્યાં ક્ષાય હોય ત્યાં ગુણો ટકી શકતા નથી આથી દાવાનલને વિષે જો મેઘની વૃષ્ટિ પાડે તો જેમ તે દાવાનલ એલવાઈ જાય છે તેમ જો નત્રીજ યોગે સમતા રૂપી મેઘની વૃષ્ટિ પાડે તો પુણ્યરૂપી કલ્પવૃક્ષ ગળી જાય છે એટલે જો સમતા રૂપી પાણીની વૃષ્ટિ પાડે તો પુણ્યનો નાશ થતો નથી જેમ સમદંત ભવ્ય છત્રોએ ક્ષમદિ સ્વગુણોની સેવના કરવી જોઈએ ૧૨૦

(શાર્દૂલવિક્રીડિતવૃત્તમ્)

૧ ૮ ૬ ૨ ૮ ૫ ૭ ૬
 માયા દુર્ગતિકૃદ્ધવેત્ પરમથે કલેશાય વાસ્મિન્ પુનઃ,
 ૧૧ ૧૦ ૮ ૧૩ ૧૨
 શ્રીવીરેણ સુરોઽપિ કેતવસરવા કુબ્જીકૃતો મુષ્ટિના ।
 ૧૯ ૧૫ ૧૮ ૧૭ ૧૬ ૧૪ ૨૦
 કિં કર્ણસ્ય ન નિષ્ફલા યુધિકલા વિપ્રચ્છલ્લાક્તાઽભવત્,
 ૨૬ ૨૨ ૨૮ ૨૭ ૨૧ ૨૭ ૨૪ ૨૫
 કિં શ્રીશો ન જગામ વામનતનુર્દેન્યં વલેર્વન્ધને ૧૨૬

આ ભવે દુઃખ પરભવે માયા નરકને આપતી,
 વીરપ્રભુએ માયિસુર કુબ્જો કર્યો મુષ્ટિવતી;
 વિપ્ર થઈ શીખી કલા કરણેજ પરશુરામથી,
 પણ યુદ્ધમાં નિષ્ફલ બની તે વિજય ક્યાંથી
 કપટથી. ૧

કપટથી વામન બનેલા નિષ્ણુ બંધાયા વલી,
 યાચકપણું બલિભૂપથી પામ્યા સરલતા સુખ કરી;
 સરલતાએ ધર્મને આરાધજો વિધિ યોગથી,
 મુક્તિના સુખ પામજો અલગ રહો નિત કપટથી. ૨

હોટાટી.—માયા પરભવમાં દુર્ગતિ આપનારી અને
 વળી આ ભવમાં કલેશને માટે (કલેશ દેનારી) થાય છે
 શ્રીવીર પ્રભુએ કપટથી મિત્ર ગનેલ દેવને મૂઠી મારી કુબ્જો
 બનાવ્યો હતો ત્રાણજનુ છલ કરી (પરશુરામ પામેથી)
 મેળવેલી કર્ણની કલા યુદ્ધમાં શું નિષ્ફળ ન થઈ? અથવા

વામન રૂપ ધારણ કરનાર વિષ્ણુ ગણિના બધાને અને દીન-
તાને (ચાત્રકપણાને) નથી પામ્યા ? ૧૨૬

રૂપધાર્મિક.—માયા એટલે કપટ અથવા છેતરપીંડી
કરવાથી જીવ આ લોકમાં અનેક પ્રકારનાં હુ.બ પામે છે
તેમજ પરભવમાં પણ નરકાદિ દુર્ગતિને પામે છે શ્રીવીર
પ્રભુ જ્યારે ગાલકપણામાં ક્રીડા કરતા હતા તે વખતે મન્દ્ર
મહારાજે તેમના બળની આ રીતે પ્રશંસા કરી કે—“ દેવો
સહિત મન્દ્ર પણ શ્રીવીર પ્રભુને ક્ષોભ પમાડવાને સમર્થ
નથી. ” તેની શ્રદ્ધા નહિ કરતો એક દેવ શ્રીવીર પ્રભુની
પરીક્ષા કરવા માટે જ્યાં પ્રભુ ગમતા હતા ત્યાં મનુષ્યનું રૂપ
કરીને આવ્યો અને પ્રભુને પોતાની ખાપ ઉપર બેસાડી તાલ
જેવું ઉચું પોતાનું રૂપ વિકુશ્લું તેથી પ્રભુએ મુહૂર્તે પ્રહાર
કરીને તે દેવને હાંચણા (ટુંકો) બનાવી દીધાં આ પ્રમાણે
કપટી દેવની હાલત ધર્મ બીજી દયાનંત આપતા જણાવે છે
કે કર્ણ ગણે ચોતે દરિય હોય તે છતાં બ્રાહ્મણનું રૂપ કરીને
પરમુગમની પામે વિદ્યા સીખ્યો પરંતુ એક વાર પરમુગમ
કર્ણના મોળામાં ચૂર્ક રહ્યા હતા તે વખતે કર્ણની જ દાન
ધર્મ કર્યો તેમની કોણી નીકળ્યું તેનો દેહો પરમુગમન
નીચે ઘસાડી તે વાળા કરંડુ કર્ણે તે તેમજ રહ્યા તેથી
પરમુગમે લાલસુ કે ચાટસુ જેવું પ્રસન્ન થયો નહિ આ
બ્રાહ્મણને મોગે વેપાર ની દરિય કર્ણે તે, એક વાળને તેને
પાપ નાખ્યો કે પુલક તુ વિદ્યા જુદી જુદી અને પુલક
તેમના પાપ એટલે મોળાને તે રૂપે છે કે કરંડુ ને
તેથી વિદ્યા મળ્યા મળ્યા નથી પણ શ્રીજી દયાનંત આપતાં

૧૮ ૧૯ ૨૦ ૨૧ ૨૨ ૧૭ ૨૨ ૨૪
 અશ્રાન્તં સરિતાં શતૈરપિ મૃતં કિં વામ્બુધિઃ પૂર્યતે,
 ૨૯ ૨૫ ૩૦ ૨૮ ૨૬ ૨૭
 કિં વા શામ્યતિ કાષ્ઠકોટિભિરપિ જ્વાલાકરાલોઽનલઃ ૧૨૮

બહુ ધને ન ધરાય લોભી અધિકની ઇચ્છા કરે,
 બાહુબલિના રાજ્યને લેવા ભરત ઇચ્છા કરે;
 નદીયો તણા બહુ પૂરથી સાગર ધરાયે ના કદી,
 લાકડાં બહુ હોમતાં પણ અગ્નિ ન ધરાયે કદી. ૧

શ્લોકાર્થ:—નવા નવા દ્રવ્યને ઇચ્છતો લોભી પુરૂષ
 ઘણું ધન મળે તો પણ ધરાતો નથી શ્રી કૃષ્ણલદેવના પ્રથમ
 પુત્ર ભરત ચક્રોએ પિતાએ નાના ભાઈઓને આપેલું રાજ્ય
 શું બલાત્કારે ગ્રહણ કર્યું નહોતું? અથવા નિરંતર એકઠો
 નદીઓના પાણી વડે પણ ભરાતો સમુદ્ર શું ધરાય છે?
 અર્થાત્ નથી જ ધરાતો. ૧ ૧૨૮

રૂપદ્યાર્થ:—હવે લોભનું સ્વરૂપ જણાવતાં અંધકાર
 ઠહે છે કે લોભી માણસ ઘણું ધન મળે તો પણ ધરાતો
 નથી. કારણ કે તેને જેમ જેમ ધન મળતું જાય છે તેમ
 તેમ લોભી નવા નવા ધનને મેળવવાની ઇચ્છા કરે છે એટલે
 લોભી મનુષ્યની ધનની ઇચ્છા વધતીજ જાય છે. અહીં
 દૃષ્ટાન્ત આપતાં જણાવે છે કે કૃષ્ણલદેવના પ્રથમ પુત્ર ભરત
 ચક્રવર્તીએ છ ખંડ પૃથ્વી હતી, તે છતાં પિતાએ પોતાના
 નાના ભાઈઓને વડેથી આપેલું રાજ્ય લેવાને પ્રયત્ન કર્યો
 તેમાં બીજા ભાઈઓ તે ભરતને નમવા કરતાં પોતાની મેળેજ

રાત્ર્ય છોડીને સાધુ થયા પરંતુ બાહુબલિની સાથે તો મોટું
યુદ્ધ થયું. તેમા પણ બાહુબલિની જીત થવા છતાં પણ તેમણે
યુદ્ધક્ષેત્રમાં જ પંચ મુઢી લોચ કરીને દીધા લીધી કહેવાનો
સાર એ છે કે ઘણા ગભરો જીતવા છતાં પણ લગ્ન ચક્રીને
લોભ વધ્યો, તેથી યુદ્ધાદિ કરવા પડ્યા બીજું દૃષ્ટાન્ત
આપતા જણાવે છે કે અનેક નદીઓનાં પાણી નિરન્તર સમુ-
દ્રમાં આવ્યા કરે છે છતાં પણ સમુદ્ર પૂરતો (ધરાતો) નથી;
તેવીજ રીતે સગળેલા અગ્નિમા ગમે તેટલા લાકડા નાખવાનાં
આવે તો પણ તે અગ્નિ શાત થતો (ધરાતો) નથી પરંતુ
ઉલ્ટો વધતો જાય છે તેવી રીતે લોભ પણ એવો છે કે
જેમ જેમ વધારે વધારે લાભ થતો જાય તેમ તેમ લોભ
પણ વધતો જાય છે આ લોભ ધર્માગ્રાધનમા મહા વિધ્ન કરે
છે માટે ભગ્ય જીવંએ સતોષ શુણ્ઠ ધારણ કરી શાંતિમય
જીવનમાં પરમોલ્લાસથી ધર્માગ્રાધન કરી આત્મકલ્યાણ
કરણ ૧૨૮

અવનરણુ — હવે લોભ કલિત (કલેશરૂપો વૃક્ષ) ના
તેવો છે જેમ નજીવે છે —

॥ અધ્યાત્મનમ ॥

પિતૃભવ્યા જનનાં સપિત્તમચિયાં વિનિવેશામિમૃત્તઃ,

મત્યાગાવારિમિતો ધનિવિવિધધનમાર્થનામોગચ્છલુઃ ।

મૃત્યુનાદિભયગ્નિવિહુલમતિરોગચિન્તાખલદિ—

તેમો મૃત્યા અચંત્યા પ્રજ્ઞુ જનિત્વર્ધપુરુષાર્થિનુઃ ૧૨૯

લોભ કલેશ તરૂં સમેા તે વાવનારો તેહથી,
 પીડા લહે સંતોષ નદીએ નાશ પામે મૂલથી;
 કપિલ જેવી બુદ્ધિવાળા જન હૃદય પૃથ્વી વિષે,
 કલેશતરૂનું અલ્પ ધનની પ્રાપ્તિ રૂપી મૂલ દીસે. ૧

આશાજલે સિંચેલ તે ધની પ્રાર્થના રૂપ થડ વડે,
 ઈંદ્રાદિ સંપત્તિ કુસુમથી ભોગ ચિંતા રૂંઝ વડે;
 સહિત કલેશતરૂ દીએ દુઃખ આકરા બહુ લોભિને,
 છોડ ઝટ જિનધર્મ સાધન વિધ જેવા લોભને. ૨

શ્લોકાર્થ:—કપિલના જેવી બુદ્ધિવાળા મનુષ્યોના ચિત્ત
 રૂપી જમીન વિષે કંઈક દ્રવ્યની પ્રાપ્તિ રૂપ મૂળવાળું, આશા-
 રૂપી પાણીથી સિંચાએલું, ધનવંતોની આગળ વિવિધ પ્રાર્થના
 કરવા રૂપ વિસ્તાર (થડ) વડે મનોહર, રાજપણાની અને
 ચક્રીપણાની સમ્પત્તિ રૂપ પુષ્પની શ્રેણિવાળું, ભોગની ગિન્તા રૂપ
 ફલ સમૃદ્ધિવાળું, વાવનારને પણ પીડાતું કારણ એવું લોભ-
 રૂપી કલેશવૃક્ષ સન્તોષ રૂપી નદીથી (નદીમાં) તણાઈ
 જાયો. ૧૨૬

રૂપદ્યાર્થ:—અથકાર આ શ્લોકમાં લોભને કલેશવૃક્ષની
 સાથે સરખાવતાં જણાવે છે કે—જેમ વૃક્ષ જમીનમા ઉગે છે
 તેમ આ લોભ રૂપી ઝાડ પણ કપિલ બ્રાહ્મણના જેવી બુદ્ધિ-
 વાળા મનુષ્યોના મન રૂપી જમીનમા ઉગે છે, એટલે લોભનું
 ઉત્પત્તિસ્થાન મન છે આ કપિલ બ્રાહ્મણ પુરોહિતનો પુત્ર
 હતો તેનો બાપ તેને નાની ઉંમરનો મૂકી મરણ પામ્યો,

તેથી રાજાએ બીજાને પુરોહિતની પદવી આપી હતી
માતાએ કપિલ મોટો થયો ત્યારે આ વાત જણાવી તેથી
તે લણવાને માટે તેના આપના લાઇબધને ત્યાં અવન્તી
નગરીમા ગયો અને અભ્યાસ કરવા લાગ્યો! ત્યાં દાસીને
વિષે આસક્ત થયો તે વખતે દાસીએ તેને જે માસા સોનું
લાવવા કહ્યું અને તેને માટે “સવારમા રાજા પાસે વહેલા
જનારને રાજા જે માસા સોનું આપે છે” એવું દાસીએ
કપિલને કહ્યું. તેથી રાતે જહેલો ઉઠીને રાજા પાસે જવા
નીકળ્યો સીપાઈ તેને ચાર છે એવું જાણીને પકડીને રાજા
પાસે લઈ ગયો રાજાએ પછુ ખરી હકીકત પૂછી. ત્યારે
કપિલે સાચો બીના કહી દીધી તેથી રાજા ધયેલા રાજાએ
વરદાન માગવા કહ્યું. તે વખતે હું વિચાર કરીને માગીશ
એમ કહી વનમા જઈને વિચાર કરવા લાગ્યો કે જે માસા
સોનાથી મુ પાંચ માટે ૧૦૦ તોલા માથું મોઢી આગળ
હજાર, હજારથી લાખ, લાખથી કરોડ એમ વધારે વધારે
માગવાની ઇચ્છા થઈ તેથી પાછો શૂલ વિચાર થયો કે જે
માસા સોના માટે હું નીકળ્યો, તેમાત્રો કરોડ માગતા પછુ
સંતોષ થતો નથી માટે સંતોષ નાખવામાજ પરમ સુખ
પ્રાપ્તિ જોઈ છે એવી લાવનાથી વૈરાગ્ય પાત્રીને પચસુધી
ટોચ કર્યો અને દેવતાએ આપેલો વેષ પુરી નાખીને
જઈ પર્વતોલ આપ્યો રાજાએ વિદ્યુત પાત્રી પૂછી ત્યારે
કપિલે મનિમે પોતાની હોલ જાળના પ્રકટ કરી સન્ન જનક
સુખ તે એમ જણાવ્યું કપિલે મનિ ઉતારે કેવલમાન પાત્રી
મેલે ૧૫ આપી રહુ કે કપિલે પ્રાણાત્મા ભરી હરિનામ

આગમ વિધાને સંવસ્યા બહુ જ્ઞાન રૂપી ક્ષેત્રને,
નિત પરસ્પર સેવિએ જિમ પુણ્ય રૂપી દ્રવ્યને;
પામીએ જિનધર્મ સાધો સેવતા . મુનિરાજને,
વ્યાખ્યાન સુણતાં કર્મ વિણસે પામીએ શિવશર્મને. ૧

શ્લોકાર્થ:—સર્વ ગુણુ કરી ઉત્ત્વલ એવા આ ક્ષેત્રને
વિષે જગતના જીવોનું લલું કરનાર જિનેશ્વર રૂપી રાજ છે
ન્યાયમાં તત્પર શ્રાવકો રૂપો મંત્રી ત્રિગેરે છે તથા ઉપશમ
ધારી એવા અમે મુનિઓ કૌટુંબિકો (ખેડુતો-રાજપુરૂષો)
છીએ તે કારણથી જિનેશ્વરની આજ્ઞાના લાલને જણાવનાર
જૈનાગમમાં કહેલા વિધિ પ્રમાણે વર્ષાકાલને વિષે અહીં
રહેલા એવા અમે પરસ્પર જ્ઞાન રૂપ ખેતરને ખેડીએ છીએ
જેથી પુણ્ય રૂપ પુષ્કળ દ્રવ્ય ઉત્પન્ન થાય ૧૩૪

રૂપદ્વાર્થ -સર્વ ગુણોથી શોભાયમાન એવા આ ક્ષેત્રમાં
વિશ્વના હિતકારી જિનેશ્વર રાજ તરીકે શોભે છે, અને
ન્યાયમાં તત્પર એવા શ્રાવકો જ્યાં મંત્રીશ્વર વગેરે જેવા શોભે
છે ઉપશમ અથવા શાંત ગુણવાળા અમે સાધુઓ ખેડુતો
જેવા છીએ તે કારણથી જિનેશ્વર દેવની આજ્ઞા પાલવાયો
થતા લાલને જણાવનાર શ્રીજૈનાગમમાં કહેલ વિધિ પ્રમાણે
વર્ષાકાલમાં અહીં રહેલા અમે જ્ઞાનરૂપી ક્ષેત્રને ખેડીએ છીએ
એટલે તેની સેવના કરીએ છીએ જેમ ખેડુતો વર્ષાઋતુમાં
ખેતરની ઉપાસના કરે છે એટલે ખેતી કરે, તો તેથી તેમને
ઘણું ધાન્ય મળે છે તેવી રીતે અમે પણ જ્ઞાનરૂપી ક્ષેત્રની
પરસ્પર ઉપાસના કરીએ છીએ તેથી પુણ્ય રૂપી ઘણું દ્રવ્યની

પાછળના દિવસે આપેલું દાન તો તેથી પણ વધારે ફળ આપે છે આ બાબતમાં દૃષ્ટાન્ત આપતાં જણાવે છે કે જેમ કૃત્તિકા વગેરે નક્ષત્રોમાં સારી રીતે વરસાદો મેઘ અમને આપે છે એટલે તે નક્ષત્રોમાં સારે વરસાદ વરસે તો અનાજ પાકે, પરંતુ જે સ્વાતિ નક્ષત્રના યોગમાં વરસાદ વરસે તો તેથી નિર્મળ અને કીંમતી મોતી પાકે છે તેવી રીતે તપની આગળ પાછળના બંને દિવસે દીધેલું દાન વધારે ફલ આપે છે એમ સમજીને લવ્ય જીવોએ તપ-શ્ર્ચર્યાના આગળના દિવસે અને પાછળના દિવસે સાધર્મિક તપસ્વીની લક્ષિત્રી આદિ પ્રકારે જરૂર લાલ લેવો જોઈએ ૧૩૬

અવતરણુ:--આ બાબતમાં વિશેષ ઉપદેશ આપે છે:—

(માલિનીવૃત્તમ્)

^૧ જિતભવદકપાયઃ ^૨ પાક્ષિકાદેર્દિનોઽગ્ર્યો,

^૫ વિતરણકરણૈઃ ^૬ પ્રાક્પશ્ચિમાવપ્યુદારૌ ।

^૮ વિઠિતભુવનમૃત્ ^{૧૨} કિ ^{૧૦} પાર્વણશ્ચન્દ્ર ^{૧૧} એક—

^{૧૫} સ્તદિતરગગિનો ^{૧૬} કિં ^{૧૭} નો મુદ્ધર્તાપ્રકાશૌ ॥ ^{૧૪} ૧૩૭

સંસાર દેતા ચાર કોધાદિક જિહ્વાં જીતાય છે, તે પાક્ષિકાદિક પર્વદિન જિમ્મત્રેષુ અધિક મનાય છે, તેમ તેની પાછલા ને આગલા દિન તેહવા, પુનઃમ આદશ એકમે સારી હર્ષ દાયક માનવા. ૧

પૂનમ કેરો ચંદ્રમા શું એકલોજ ભુવન વિપે,
હર્ષ આપે એકમે શશી તેહવો પણ ચાંદશે;
ત્રણ દિવસ જિમ હર્ષ દાયક ચંદ્ર પાક્ષિક આદિના,
ત્રણ દિવસ ઉત્તમ કહ્યાં પુનંતે હઠાવે પાપના. ૨

સંલોકાર્થ. -- જ્યોત્ષે છે ભવ ભ્રમણ કરાવનાર દયાય
જોતું જોઈએ પાક્ષિકાદિનો દિવસ એક છે તો પણ તેના
પહેલાનો અને પછીનો દિવસ પણ ઉત્તમ છે, માટે દાનાદિ
વિધિથી તે પણ આરાધવો જોઈએ ભુવનને આનંદ પરા-
તનાર શું પુનમનો એકજ ચંદ્રમા છે? અને જો ઘડી માત્ર
પ્રમાથ નહિ કરનાર તેની પહેલાનો અને પછીનો ચંદ્ર શું
હર્ષ પનાડનાર નહીં? અર્થાત ત્રણે ચંદ્રમા હર્ષ આપે છે ૧૩૭

ચંદ્રમા લોકોને પ્રકાશ આપનાર હોવાથી આનંદકારી કહ્યો છે તેમ તેની પહેલાંનો એટલો સુદ ચૌદશનો તથા તેની પછીનો એટલો વદ એકમનો ચંદ્રમા પણ ક્રક્ત એ ધરી સિવાય આખી રાત્રી પ્રકાશ આપતાં હોવાથી તે પણ લોકોને જરૂર આનંદ આપે છે. તેમ પાશ્વિકાદિના ત્રણે દિવસ ઉત્તમ માની તે દિવસે જરૂર ધર્મારાધન કરવું જોઈયે. ૧૨૭

અવતરણ—હવે ૬૮મું વ્યાખ્યાન પ્રારંભ થોજ્ય ઉપદેશ દ્વારા કહે છે:—

(શાર્દૂલચિકીઢિતવૃત્તમ્)

વ્યાખ્યાનશ્રવણં સદૈવ^૩ હિ^૫ મુદે^૪ પીયુષપાનં^૬ યથા^૨,
 વર્ષાસ્વસ્ય^૮ પુનર્વિશેષમહિમા^૭ યદ્વન્મયુરધ્વનેઃ^{૧૦} ।
 ૧૩ ૧૪ ૧૬ ૧૫ ૧૮

તદ્વન્વ્યા^{૧૬} રૂઢ કુત્રિકાપણનિમે^{૧૭} પૂજ્યપ્રસાદોદયાત્,^{૨૧}
 ૧૮ ૧૭ ૨૧ ૨૨ ૨૦

દાનાયં ગણિમાદિવસ્તુવદલં ગૃહ્ણન્તુ^{૨૦} પુણ્યર્થયે ॥ ૧૩૮

જેમ અમૃતપાન તિમ વ્યાખ્યાનકેરું શ્રવણ આ, હર્ષદાયક પણ મયૂરના શબ્દની જિમ તેહના, શ્રવણનો મહિમા વધારે કુત્રિકાપણ સમજ તે, પૂજ્યપ્રસાદે ખરીદજો કરીયાણું જે દાનાદિ તે. ૧

સંકોટાર્થ —જેવી રીતે અમૃતનું પાન હૃદયમાં હર્ષને માટે (આનંદ દેનારું) થાય છે, તેમ વ્યાખ્યાનનું સાંભળવું પણ નિરંતર હર્ષને માટે થાય છે. વળી મયૂરના શબ્દની

જેમ વર્ષાઋતુમાં તેનો વિશેષ મહિમા હોય છે તેથી હે ભવ્ય હોવા ! કુત્રિકાપણુ જેવા અહીં (વ્યાખ્યાનમાં) ગણિ-
માદિ વસ્તુની જેમ દાનાદિને પુણ્ય ઋદ્ધિને માટે વિશેષ-
તાથી ગ્રહણ કરે ૧૩૮

રૂપપદાર્થ:—હંમેશાં વ્યાખ્યાનનું સાલણવું તે હર્ષને
માટે થાય છે કારણ કે જેમ અમૃતનું પાન હંમેશા કરે
તો પણ તેના તરફ અરૂચિ (અણુજમો) થતો નથી, પણ
મન રાજી થાય છે, તેવી રીતે શ્રાશુરમહારાજની પાસે આગમ
વાણીનું સાંલણવું તે પણ હંમેશા આનંદને આપે છે આથી
ભવ્ય હોવાએ વ્યાખ્યાન હંમેશાં સાલણવું જોઈએ તેના
પણ વર્ષાઋતુમાં તો વ્યાખ્યાન શ્રવણનો વિશેષ મહિમા કહેટો
છે આ જાણતના દહાન્ત આપતાં જણાવે છે કે જેમ મોરનો
રાષ્ટ દરેક ઋતુમાં આનંદકારી થાય છે તે છતાં વર્ષાઋતુના
મોરનો રાષ્ટ વધારે મીઠો અને પ્રિય હોય છે માટે હે
ભવ્યજનો ! કુત્રિકાપણુ એટલે જે હાટમાં દુનિયાની દરેક
પ્રકારની ચીજો વેચાતી મળતી હોય તેવી દુધાન જેવા આ વ્યા-
ખ્યાન આર જ્ઞાના શુભ પ્રસંગમાંથી પુણ્ય કરી રૂપરૂપિ
જેવા આ માટે ગણિત મદિ એટલે કેવા ! જેને
દે મોને ગણતરીથી ગણતરી હોય તેવી આ ગણિત

જીવોએ જરૂર દરરોજ વ્યાખ્યાન વાણી સાંભળીને જ ભોજન કરવું જોઈયે ૧૩૮

અવતરણ.—હવે આગળ શ્રવણ રૂપી સમુદ્રમાંથી અનેક રત્નાદિની પ્રાપ્તિ કેવી રીતે થાય છે ? તે જણાવે છે:—

॥ શાર્દૂલવિક્રીડિતવૃત્તમ્ ॥

૨ ૩ ૧ ૪
વર્ષાન્તર્વહુવર્દિનો નવરસૈર્જાંડચક્રુર્ધૌર્વચ્છિદઃ,
૫ ૬ ૭ ૮ ૯
શશ્વછીજિનસન્નિધેરભિનવાધ્યાખ્યાનરત્નાકરાત્ ।

૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫
માદગ્વાગ્લહરીસ્ફુટં શમમુધાસમ્યક્ત્વચિન્તામણિ—

૧૬ ૧૭ ૧૮ ૨૦ ૧૯
શ્રેયઃ સ્વસ્તરુમુખ્યરત્નનિવહં મૃહ્ણાત્વનાયાસતઃ ॥

૧૩૯

નવીન જાદિના સમો વ્યાખ્યાન રૂપજલધિ દીસે,
વર્ષાઋતુમાં જલધિ ન વધે અધિક આવધતો દીસે;
વડવાગ્નિથી સૂકાય સાગર ત્યાં વધતું જલ દીસે,
મૂર્ખતાને ક્રોધ રૂપ વડવાગ્નિને આ છેદશે. ૧

વર્ષાઋતુમાંહેજ લક્ષ્મી વિષ્ણુ અહીં જનનિત વસે,
હે ભવ્ય જીવો ! તેહથી મારા વચન લહરી બલે;
પ્રકટેલ શમ અમૃત અને સમ્યક્ત્વ ચિતામણિ ગ્રહી,
મોક્ષસુખતર આદિ રત્ને પ્રશમ સુખ પામે અહીં. ૨

ટીકાકાર્ય —વર્ષાઋતુમાં નવ રસો વડે (નવાનવા પાણીથી) બહુ વૃદ્ધિ પામેલા, અજ્ઞાન અને ક્રોધ રૂપી વડવા-

નલને છેદનાર તથાનિરતર શ્રીજિનેશ્વર દેવ જેની ગમીપમા
રહેલા છે એવા અપૂર્વ વ્યાખ્યાનરૂપ સમુદ્રનાથી મારા સ્વરૂપ
મનુષ્યની વાણી રૂપી લહરી વડે પ્રગટ થએલ ઉપશમ રૂપ
રૂપી અમૃત, સમ્યક્ત્વ રૂપી ચિન્તામણિ, માધ્ય રૂપી કલ્પ
વૃક્ષ તે રૂપી રત્નાના સમુદાયને પગર મહેનતે યજ્ઞરૂપ કલા ૧૦૬

રૂપદર્શન.—હવે આગમના વ્યાખ્યાનને સમુદ્રની
સાથે સરખાવતા પ્રયત્ન જણાવે છે કે જેમ નાનાના
સમુદ્ર નવા રસ (પાણી) વડે વૃદ્ધિ પાત છે તેમ આ
વ્યાખ્યાન રૂપી સમુદ્ર વર્ષાકાલમા નવા નવા રસો વડે વૈભવ
આપેલો) વૃદ્ધિ પામેલો છે. વળી જ્યારે સમુદ્ર વડવાનહી
સૂકાય છે ત્યારે આ વ્યાખ્યા રૂપી સમુદ્ર મહાત્મ અને દીપ્ત
રૂપી વડવાનલને છેદનાર છે, વળી જે આગમના વ્યાખ્યાન
રૂપી સમુદ્રની પાસે શ્રીજિનેશ્વર દેવ નિવસ રહેલા છે તે
આ સમુદ્ર પાસે તો લક્ષ્મી નારાયણ, આનંદ, જ્ઞાન વ હોય
તે તેથી અપૂર્વ એવા વ્યાખ્યાન રૂપ સમુદ્રનાથી કલા ૧૦૭
રત્ના નીચે છે તે જણાવે છે જે સમુદ્રની કલ્પે નથી

પુનઃમ તથા અમાવાસ્યા એ જાને પણ પુણ્યને માટે થાય, પુણ્યાનુબંધિ પુણ્યનો બંધ કરાવે, તેમાં શું કહેવું? અર્થાત્ તે પણ પુણ્યને માટે થાય જ આ જાણતમાં દષ્ટાન્ત આપતાં જણાવે છે કે લૌકિક દૃષ્ટિએ ગંગા તથા જમના એ બે નદીઓ તીર્થ ગણાય છે, પવિત્ર મનાય છે, એટલું જ નહિ પરંતુ ગંગા જમનાનો જે સ્થળે સમુદ્ર સાથે સંયોગ (મેળ) થાય છે તે સમુદ્રની વેલા પણ તીર્થરૂપ એટલે પવિત્ર ગણાય છે, એમ સમજીને ચૌદશ પૂનમ અમાવાસ્યાની જરૂર આરાધના કરવી જોઈએ ૧૪૧

અવતરણુઃ—હવે સમ્યક્ત્વતું રક્ષણ કરવાની બીજા જણાવે છે—

॥ સમ્પરાવૃત્તમ્ ॥

અર્હેશ્ચિન્તામણિત્વં કનકકુસુમતાં પશ્ચ યદ્ ભૂષણાનિ,
 યસ્યાં સત્કલ્પણત્વં દધતિ ચ સતતં પઠ્ઠ ચ લ્લક્ષણાનિ ।
 ધર્મઃ સિદ્ધાર્થસાર્થઃ મુગુરુપદરજો દોરકસ્તદ્ગુણાલી,
 ધાર્યા સમ્યક્ત્વરક્ષા કુગતિભયભિદે સદ્ગતિશ્રેયસે ચ ૧૪૨

સમ્યક્ત્વની રક્ષા કરતા બીજી ના દુર્ગતિ તણી, સદ્ગતિ કલ્યાણ હોવે તેહમાં ચિન્તામણિઃ અરિહંત દેવા પાંચ ભૂપણ કનક રૂલના જેહવા, પાંચ લક્ષણ શ્રેષ્ઠ કંકણના સમા નિત ધારવા. ૧

છે અર્થ સધાવનારો ધર્મ, ગુરુના પદ તણી,
મૂલ દોરાના સમી શ્રેણિ ગુણોની તેહની;
ધારવી જિન ગુરુ તણી શ્રદ્ધા જિનેશ્વર ધર્મની,
રાખતા સુખસુપદા પ્રકટેજ જલદી મુક્તિની. ૨

સ્તોત્રાર્થ:--જેમા અગિયંત લગવાન ચિતામણી રત્ન
પણને અને પાંચ ભૂષણો સુવર્ણના પુષ્પ સ્વરૂપને અને પદ
લક્ષણો ઉત્તમ કલ્પપણને નિરંતર ધારણ કરે છે, ધર્મરૂપ
સર્પપંના ટગલો છે, સુગુરુના ચરણરૂપો રજ છે, સમક્ષિતના
શુભોની આવલિ રૂપો દોરો છે એવા સમક્ષિતની સદા કુશ-
લિના લયને લેહવા માટે અને સમગતિ રૂપો કલ્યાણને સદે
ધારણ કરે. ૧૪૨

૨૨ ૨૫ ૨૪ ૨૦ ૨૧ ૨૩

સચ્ચત્રત્રયસંપદે દિશતિ વા ચૈર્નપ રત્નત્રયં,

ત્રિઃ પૃષ્ઠાન્નુલિંગંત્રયા ક્ષપયતીત્યષ્ટાધિકા ગુણરા ॥ ૧૮૭

ત્રાણુ પુષ્પની અંજલિ વડે શ્રીજી આદર્શ ઉચ્ચરે.
 તે ભવ્ય ! જેની ત્રિપદીગંગા લોક ત્રણુ નિર્મલ કરે;
 તે જિનેશ્વર દેવને ત્રણુ દાસ મન વચ્ચ કાયની.
 શુદ્ધિથી પૂજ જેલથી નિજ સંપદા ત્રણુ ઇતની.
 દેનાર મતો જ્ઞાન દર્શન ચરણને તે આપતા.
 દૃષ્ટ મધસાં કાપતા આનંદ આત્મિક આપતા:
 જિનરાજ અધિકાદુષ્ટતરથી પરમવે પણ મુક્તિને.
 દેનાર પ્રભુને પૂજનારા પામતા નિજ સુદ્ધિને.

મ્તોદાર્થ:—ચોથી અર્ધાંશ ચાર પ્રકારના ગુણે દર્શી
સ્તુતિના પદ્યો વડે જોમ દહે છે કે ચાર મૂર્તિ (૩૫) વાળા
તીર્થંદ્ર: પ્રભુજો ચાર પ્રકારના દેવોજો રમેલા સમવસ્તુને
પામીને ચાર પ્રકારની ગતિના જીવોને સિતકારી ચાર પ્રકાર
રનો જે ધર્મ દર્શો છે. તે ધર્મને ચાર પ્રકારના રૂપોથી
સ્થિત ધર્મને ચોથા વર્ગમાં આસક્ત, દેવચંદ્રિત પુરંદા તમે
દર્શ (આરોધો) ૧૪૮

રૂપદાર્થ:—હવે ચોથી અર્ધાંશ ૩૫ અણુવે જે તે રૂપ
જે:—ચોથી અર્ધાંશ ૩૫ માધવી પ્રાચી અને દાવિદા રૂપો
ચાર પ્રકારના ગુણે દર્શી સ્તુતિના પદ્યોજો વડે જોમ દહે
જે જે ચાર મૂર્તિ (૩૫) વાળા જોતકે લેગના ચાર શરીર
જે (આરોધો) જે જે જે જોત શરીર ૧૪૯ તાં ૧૮, દિશાના જે
૧૪૯ રૂપ દેવાથી સમવસ્તુજોની સ્થિત જેલેલા તીર્થંદ્રના
ચાર દિશાના આ. આ. ૧ ચાર રૂપો ૧૪૯ જે જે જે

(શાર્દૂલચિકોડિતવૃત્તમ્)

૧૦ ૯ ૭ ૬ ૮ ૧૧
 ૧૨ ૧૩ ૧૭ ૧૪ ૧૫ ૧૬
 ૧૯ ૧૮ ૨૧ ૨૦ ૨૪ ૨૩ ૨૨
 ૪ ૫ ૩ ૨ ૧
 ૧૪૯

કિં પચ્ચેન્દ્રિયર્શમ પચ્ચવિપયૈર્મૂઢા ! મિતં વાઙ્મતો,
 દશ્વત્પચ્ચસુભાવનાનિ દધતાં પચ્ચ વ્રતાન્યુચ્ચકૈઃ ।
 પચ્ચજ્ઞાનવતાં યથા વદુસુખા ત્રઃ સ્યાદ્રતિઃ પચ્ચમી,
 સ્પષ્ટં જલ્પતિ પચ્ચશબ્દનિનદૈરણ્ટાહિકા પચ્ચમી ॥ ૧૪૯

વાજિંત્ર શબ્દે ઇમ કહે અટકાઈ ઉત્તમ પાંચમી,
 હે મૂર્ખ ! ઇન્દ્રિય સુખ ચહો કિમ ! નિત્ય નિજ
 ગુણમાં રમી;
 ભાવના યુત મહાવ્રતોને ધારણે તેથી સહી,
 પાંચ જ્ઞાન સહિત તમે પાંચમ ગતિલેશો સહી. ૧

-લોકાર્થઃ—પાંચમી અટકાઈ વાજિંત્રોના શબ્દોથી
 સ્પષ્ટપણે કહે છે કે હે મૂર્ખ જનો ! પાંચ વિષયોવાળું પચ્ચે-
 ન્દ્રિયનું અહ્ય સુખ શા માટે ઇચ્છો છો ? અતિ સ્ફુરણમાન
 પાંચ ભાવનાઓવાળા પાંચ મહાવ્રતોને ધારણ કરો, નથી
 પાંચ જ્ઞાનને ધારણ કરતા તમોને ઘણા સુખવાળી પાંચમી
 ગતિ પ્રાપ્ત થાય. ૧૪૯

-સ્પષ્ટાર્થઃ—હવે પાંચમી અટકાઈ વાજિંત્રોના શબ્દો
 વડે પ્રગટ રીતે કહે છે કે હે મૂર્ખ જનો ! સ્પષ્ટેન્દ્રિય,
 ચ્ચેન્દ્રિય, દ્રાણેન્દ્રિય, ચતુરિન્દ્રિય અને શ્રોત્રેન્દ્રિય રૂપ પાંચ

મન્દિયોના અનુક્રમે સ્પર્શ, રસ, ગન્ધ, રૂપ અને શબ્દ
એ પાંચ વિષયો રૂપ અલ્પ મુખને તમે કેમ મ્મિષ્ટા છે ? આ
મન્દિયોના મુખો નાશવત હોવાથી અને આની ભયદરદુષ્ક
રેના હોવાથી નેમજ પગ્ભવમાં દુર્ગતિ પણ દેના દોષારી
મનથી પણ તેની મ્મિષ્ટા ન કરવી તેથી એવા મ્મિષ્ટાને ગાદે
આતિ મુદર પાંચ પાંચ ભાવનાઓ જેને વિષય એ એવા
પ્રાણુતિપાત વિરમણ મુખાવા વિરમણ, આત્માત્મા વિરમણ,
મૈત્ર્ય વિરમણ અને અગ્નિદ પરિમાણ નાનના પાંચ મનેને
માણુ દેના જેથી મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અનુભવજ્ઞાન, મન-
પર્યવજ્ઞાન અને દેવલજ્ઞાન એ પાંચ જ્ઞાનવાળા થયે હા નમને
જ્ઞાન વિષય અને પૂર્ણ વાસ્તવિક મુખથી બંનેથી દુષ્કિ
દામી જ્ઞાન વરણે ૧૪૬

જેવા જણાય છે. તે કારણથી તે દિવસો શ્રાવકોના મન રૂપી સમુદ્રના ઉલ્લાસ માટે, શ્રાવકોના નેત્ર રૂપી કુમુદની પંક્તિના ઉલ્લાસ માટે તથા શ્રાવક રૂપ ચક્રોરના નેત્રના ઉલ્લાસ માટે થાય છે. તેમજ કામદેવના તાપની શાન્તિને માટે અને મોહ રૂપી અન્ધકારના નાશને માટે થાય છે. ૧૫૩

રૂપદ્યુત્યાર્થ:—આ ઉપર જણાવી ગયેલા આઠે અદ્વાઈના દિવસો બીજા પર્વના દિવસોની જેવા નથી માટે તે અનુપમ કહેવાય છે એટલે એના જેવા બીજા દિવસો નથી વળી તે દરેક દિવસો એક એકથી અધિક કલા (મહિમા) વાળા હોવાથી કાંઈક (અપેક્ષાએ) ચંદ્રની જેવા જણાય છે કહેવાનું રહસ્ય એ છે કે ચંદ્ર જેમ સમુદ્રને ઉલ્લાસ પમાડે છે તેમ આ અદ્વાઈના દિવસો શ્રાવકોના મન રૂપી સમુદ્રને ઉલ્લાસ પમાડે છે એટલે અદ્વાઈના દિવસોમાં શ્રાવકોનાં મન ઉલ્લાસિત રહે છે. વળી ચંદ્ર જેમ કુમુદોની પંક્તિને (પોયણીઓને) વિકસ્વર બતાવે છે તેમ આ અદ્વાઈના દિવસો રૂપી ચન્દ્રમાં પણ શ્રાવકોના નેત્ર રૂપી કુમુદની પંક્તિને વિકસ્વર બતાવે (હર્ષ પમાડે) છે તથા ચન્દ્ર જેમ ચક્રોરના નેત્રને આનંદ આપે છે તેમ આ દિવસો પણ શ્રાવક રૂપી ચક્રોરના નેત્રને આનંદ આપે છે. વળી ચન્દ્રથી તાપની શાન્તિ થાય છે તેમ આ અદ્વાઈના દિવસો રૂપી ચન્દ્રથી કામદેવનો તાપ શાન્ત થાય છે. વળી ચંદ્રના પ્રકાશથી અન્ધકારનો નાશ થાય છે તેમ આ અદ્વાઈના દિવસો પણ મોહ રૂપી (અજ્ઞાન રૂપી) અન્ધકારનો નાશ કરે છે. ભવ્ય જીવોએ આવા પ્રકારના ઉચ્ચ ઠોટિના અદ્વાઈના દિવસોમાં પરમ ઉલ્લાસથી શ્રીન્નિ

धर्मनी आराधना दरी मुदितना सुभ मेणववा देधिये १५८

अवतराणः—हवे ७३ भुं दीपालिद्ध उपदेय नामनु
नाम हवे छः—

(शार्दूलपिप्पलीटितयुत्तम)

राजयानोज्ज्वलदीपकः प्रविलसत्त्वाध्यायमेरानिवः.

पत्पातादा, रसुभोजतः सुगुणवायताम्बुलशोभाभूमः ।

अधीनिर्गमलस्युपागमजयज्येष्टावनामोत्तरः.

गीतालङ्कृतिभाण्डं भवतु शोर्जलनदीपोत्तरः । १५९

नित धर्म दीपात्सव तमेने हर्ष देनारे अने.

शुभ ध्यान उल्लवस दीप त्यां स्वाध्याय मेःयां तपः.

दिग्भाष दीपे दीःलवन मेः लोचन ज्येष्ठी.

सुशुलवाणी इय ते तपोस पण्ड स्वधर्माच्च. १

स्वामी हवे लक्ष्मी भणे लय, नमन कीशुः स्वादिने.

दीप उल्लव दीपने नित अः गीत इय लक्ष्मी.

इवतान स्वः दीपने अहोरात्रि

न दीपाली आराधनी मुदित सुदे लक्ष्मी. २

સ્તોકાર્થ:—ઉપશમ રૂપી દહીં અને કલ્યાણ રૂપી ધીની વૃદ્ધિ કરનારૂં, પરમ પ્રીતિને કરનારૂં, શ્રુત રૂપી દ્વધ વડે શ્રેષ્ઠ એવા વ્યાખ્યાનને આદરથી પીને તૃપ્ત થએલા તમે તેને નાહક તજશો નહિ. કારણ કે તેની હ્રમણાં પણ માગણી કરાય છે, તેથી સમકિત રૂપી શરીરની વૃદ્ધિ કરનાર, અન્ધ-કાર રૂપી તાપને લેદનાર આ વ્યાખ્યાન રૂપી દ્વધને લબ્ધિ જીવેએ ફરી ફરી પણ અવસરે ઘણાં તરસ્યા થઈને પીવું જોઈયે ૧૫૫

રૂપટાર્થ:—હવે વ્યાખ્યાન વારંવાર સાંભળવું જોઈયે તે જણાવતાં અંતકાર કહે છે કે જેમ દ્વધ ધી અને દહીંની વૃદ્ધિ કરે છે તેમ આ દ્વધ જેવા સારવાણું શ્રુતનું વ્યાખ્યાન ઉપશમ રૂપી દહીંની તેમજ કલ્યાણ રૂપી ધીની વૃદ્ધિ કરે છે કહેવાનો ભાવાર્થ એ છે કે વ્યાખ્યાન સાંભળવાથી ઉપશમ ભાવનો તથા કલ્યાણ (સદ્ગતિ)નો લાભ થાય છે. માટે આ શ્રુત રૂપી દ્વધ જેવા સારવાળા વ્યાખ્યાનને આદરપૂર્વક સાંભળીને તમ થઈ (ધરાઈને) તેનો ફોગટ ત્યાગ કરશો નહિ. તે લબ્ધિ જીવે આ વ્યાખ્યાનની હજી પણ માગણી કરે છે. કારણ કે તે વ્યાખ્યાન એવું છે કે ગમે તેટલી વાર સાંભળવા છતાં પણ તેથી તૃપ્તિ થતી નથી અથવા વારંવાર સાંભળવાનું મન થયા કરે છે. વળી આ વ્યાખ્યાન સમકિત રૂપી શરીરની વૃદ્ધિ કરનારૂં છે એટલે સમકિતને પુષ્ટ કરનાર છે, તેમજ અજ્ઞાનના સંતાપને દૂર કરે છે એટલે અજ્ઞાનનો નાશ કરનાર છે, તેથી તમારે ઉત્કંઠાપૂર્વક આ વ્યાખ્યાન વારંવાર સાંભળવું જોઈયે. કહેવાનો ભાવાર્થ એ છે કે આગમનું વ્યાખ્યાન કર

દેવ જરૂર આંભળવું જ જોઈએ જોથી નિજ ગુણુ નમાવના
વધે છે. પશ્ચિમશાંતિમય જીવન ગુલરી નમાપ્રિયગુ. નાગ. નિ
પાગી શઘાય જે ૧૫૫

અવતરણુ.—ચાલુ વ્યાખ્યાનના પ્રસંગે ચોગ્ય હવે છે
આપે છે ...

(શાસ્ત્રવિદ્યોદિતગુણમ)

સિદ્ધાન્તાન્પ્રિયમંભદેઽપ્ય દિરતે ત્યાગ્યાયને સદ્ગુણ-
શિખરેઃ સ્વપાયતાપજનરદૂર્ગમિ શક્તિગદ્ગિઃ ।
સાદૃશ્યસાત વિષ્ણુવપન હૃદયન્તુ દઃ હૃદયન્તો.

મોટો લાલ મેળવ્યો છે. કેવી રીતે મોટો લાલ મેળવ્યો છે ?
તે જણાવતાં કહે છે કે સહેલાઈથી અગર મુશીબત લોગવ્યા
સિવાય મેળવી શકાય તેવા પત્ર, પુષ્પ, ફૂલ વગેરેને ચૈત્ય-
પરિપાટી કરતાં દરેક દેરાસરમાં લક્ષિત પૂર્વક અર્પણ કરીને
જે પુણ્ય તમોએ મેળવ્યું તે મોક્ષને માટે (મોક્ષને દેનાર)
થયું છે. એટલે પુષ્પ, પત્ર વગેરે થોડા દ્રવ્યનો ખર્ચ કર-
વાથી સહેલાઈથી મેળવી શકાય છે ને મોક્ષનું સુખ મેળવવું
સહેલું નથી તે છતાં તમોએ લક્ષિત પૂર્વક પત્ર પુષ્પાદિકથી
જિન ચૈત્યમાં પ્રભુની પૂજા કરી તેથી ઘણું પુણ્ય ઉપાર્જન
કર્યું કે જે પુણ્યને લોધે તમને મોક્ષનું સુખ પ્રાપ્ત થશે માટે
આવા પ્રકારનો જે ઉત્તમ લાલને પમાડનારો દિવસ તે સારો
દિવસ જાણવો ૧૭૧

અવતરણુઃ—હવે ત્રણ શ્લોકમાં ૮૩ મું ‘ઉત્તમ-
ણાનું વર્ણન’ નામે દ્વાર કહે છે:—

(શ્વેતવજ્રાવૃત્તમ્)

૩ ૪ ૧ ૨ ૫
શ્વેતં તપઃ કેવલમપ્યુદારં,

૭ ૮ ૬ ૧૦ ૬
સોધાપનસ્યાસ્ય પુનઃ સ્તુમઃ કિમ્ ।

૧૩ ૧૨ ૧૧ ૧૧ ૧૪
દ્વયં પયો ઘેનુગુણેન તત્તુ,

૧૫ ૧૭ ૧૮
દ્રાક્ષાસિતાસોદયુતં મૃધૈવ ॥

એકલું પણ શુદ્ધ તપ આપેજ ઉત્તમ લાભને,
ઉજમળુ તેમાં ભળે તો અધિક પામે લાભને;
ગાયના ગુણથીજ મીઠું દૂધ પણ તેમાં પડયે;
દાદા સાકર નિશ્ચયે તે અમૃત જેવું બાણીયે.૧૭૨

સાર્થઃ—(ભે) એકલું શુદ્ધ તપ પણ બહુ ફળ
આપનાર છે, તો વળી ઉપાસન સહિત તે તપનું શુ વર્ણન
કર્યું છે ગાયના ગુણને લીધે દૂધ યુષ્કારક છે, તો પછી
દાદા અને સાકરના ચૂર્ણ સહિત તે દૂધ અમૃત જ
સમજાવ્યું. ૫૭૫

રૂપાટાર્થ:—જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, વેદનીય, મોહનીય, આયુષ્ય, નામ, ગોત્ર અને અંતરાય એ આઠ દુષ્ટ કર્મો રૂપી હાથીઓની શ્રેણીનો નાશ કરવાને તપનો આરંભ એજ સિંહ સમાન છે કારણ કે જેમ સિંહને જોઈને હાથીઓ નાથી જાય છે તેમ જ્યાં આ તપનો આરંભ થાય છે, ત્યાં આઠ કર્મોનો નાશ (નિર્જરા) થવા માંડે છે વળી તે હાથીઓને નસાડવામાં સિંહનો ઉત્કટ કેસરનો આટોપ અથવા આડંબર કારણ રૂપ છે, તેમ આ આઠ કર્મો રૂપી હાથીઓના સમૂહને નસાડવામાં આ ઉદ્ધાપનનો વિસ્તાર પણ જરૂર કારણભૂત છે માટે તપની સાથે ઉજમાણું જરૂર કરવું જોઈએ ૧૭૪

અવતરણ:—હવે ૮૪ મું ધ્વજરોપણ દ્વાર જણાવે છે:—

(શાર્દૂલવિક્રીડિતવૃત્તમ્)

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭
રાજાં ચારુગુરુદરે ચ તુરગે છત્રે રથે વા વૃત્તૌ,
૮ ૯ ૧૨ ૧૦ ૧૧
લોકાનાં કટસુંડલાદિષુ મયા ધૌરેયતાં વિશ્રતા ।
૧૬ ૧૪ ૧૩ ૧૫ ૧૭ ૧૮
નૈતત્ ક્વાપિ મહત્ત્વમાપિ વિલસત્કેત્વગ્રહસ્તો રણ—
૨૧ ૧૮ ૨૦ ૨૪ ૨૨ ૨૩

દ્યુષ્ટાવાગ્ધિરિતિ ધ્વજસ્ત્વરયતે વો દેવતારાધને॥ ૧૭૫

ખાસાદ ઉપરે જિનતણા ધ્વજદંડ દીપે જોડનો,
ઉત્તમ ધ્વજ રૂપ હાથભવિને ચેતવે જિનભદ્રિતનો;

લાભ લેવા વામતી ધુધરી તણા શબ્દે કરી,
છત્ર મથ કટ મુંડલા આદિ સ્વરૂપે ફરી ફરી, ૧

જનસેવના બહુ વાર કરતાં જેહ મોટાઈ અહીં,
કવળ દંડ રૂપે મેળવાં તેવી ન પામ્યો પણ કહીં;
જિન ભક્તિનો અનુભાવ મોટો તે મને આજે

ફળ્યો,

તેથી ફરો જિનપૂજના પુણ્યે સમય આવો મળ્યો. ૨

રાજના ઘોડા ઉપર હોંશિયાર પુરૂષે પારણ કરેલા છત્રમાં કે
રથમાં તેમજ વાડી અથવા બગીચામાં તેમજ લોકોના સાહડી
અને સુંડલા વગેરેમાં કેઈ પણ ઠેકાણે મેળવી નથી, એમ
સમજીને હે લાખ્ય જીવો ! તમે પણ આ પ્રભુની લલિત જલ્દી
કરી લ્યો, કે જેથી મારી પેઠે તમને પણ સારી મોટાઇ
મળે ૧૭૫

અવતરણુઃ—એ પ્રમાણે ૮૩ મું દ્વાર કહીને હવે ૮૪
મું અષ્ટ પ્રકારી જિનપૂજનનું દ્વાર કહે છે:—

(શાદૂર્લવિક્રોદિતવૃત્તમ્)

^૨નૈવેદ્યૈઃ ^૧સજલૈઃ ^૩શિવાધ્વસુરવદં ^૪સ્પર્ષં ^૫સમં ^૬શમ્બલં,
^૭ધૂપેનોર્ધ્વગતિઃ ^૮સુગન્ધિતદિશાવાસેન ^૯શુભ્રં ^{૧૦}યશઃ ^{૧૧}।

^{૧૪}નૃસ્વર્ગાદિફલં ^{૧૩}ફલેથ ^{૧૨}ફલમૈર્જનાદકાર્ચાત્મનઃ,
^{૧૬}પુષ્પૈર્લોકશિરઃ ^{૧૮}સ્થિતિઃ ^{૨૧}શિવતનુર્દીપૈર્જિનાર્ચાફલમ્ ^{૨૦}॥ ^{૨૨}૧૭૬

જન સહિત નૈવેદ્યથી શિવપદ ભાતું ધૂપથી,
ઉર્ધ્વ ગતિ યશ શ્વેત પામે નર સુગંધિ વાસથી;
સ્વર્ગ નર મુખ ફલ થકી જિનભાવ અક્ષતપૂજને,
પુષ્પથી લોકામ શિવપદ દીપથી ફલપૂજને. ૧૭૬

શ્રીકૃષ્ણઃપ્રકરણપ્રાર્થાનિઃ

સંલોકાર્થઃ— જલ સરિત મેઢેઢા ને
મદવાથી મોહમાર્ગ ચા રુખ આપના પ્રા
મળે છે પુષ્પ પુલકથી લગી પ્રતિ વિભાવે
નાર વાળપુલકથી લગતી થઈ મળા પ્રા
અને સ્વર્ગાવિત રુખ મળા છે આપના
જિન સમાધી આપા માલિ પ્રા પ્રા પ્રા પ્રા
આપના આપના આપના મળે છે પ્રા પ્રા પ્રા પ્રા
નિવાળ અને રીપ પુલક ને મોહા પ્રા પ્રા પ્રા
પ્રમાણે, જિનપ્રાણી નાપ્રાણી પુલક પ્રા પ્રા

ફળ મલે છે તથા આઠમી ૮ દીપપૂજા કરવાથી મોક્ષ (રૂપ શરીર)ની પ્રાપ્તિ થાય છે આ પ્રમાણે જિનરાજની અષ્ટપ્રકારી પૂજાનું ફલ યાદ રાખી લબ્ય જીવોએ જિનરાજની દરરોજ અષ્ટપ્રકારી પૂજા કર્યા પાદ જ લોજન કરવું જોઈયે. ૧૭૬

અનંતરણુઃ—૮૬ સું અષ્ટ મંગલ નામનું દ્વાર કહે છે:—

॥ શાર્દૂલવિક્રોડિતવૃત્તમ્ ॥

આદર્શોદિતકેવલર્દિરસમૈશ્વર્યથ મદ્રાસનાદ્
 બ્રહ્માણ્ડસ્ય શરાવસમ્પુટતનોર્યઃ કામકુમ્ભઃ પુરઃ ।

શ્રીવત્સાત્મગતિસ્તિમેઃ સ્ફુટતનુર્નિત્યોત્સવઃ સ્વસ્તિકા—

નન્યાવર્તવદદુષ્ટાકૃતિકૃતાનન્દઃ સ વૉઽવ્યાજ્જિનઃ ॥ ૧૭૭

આદર્શ જેવી કેવલશ્રી જેહની ભદ્રાસને,
 ઈશ્વર્ય અનુપમ જસ સંપુટથી શરાવતણા અને;
 બ્રહ્માડ આગળ કામકુંભ સમા કહેા જ જિનેશને,
 શ્રીવત્સથી શુભ ગતિ પ્રભુની મત્સ્ય યુગ્મ

પ્રભાવને. ૧

જિનના જણાવે કેતસવો જસ એમ સ્વસ્તિકથી
 અને,
 દેદાર નંદાવર્ત પેરે નાથનો ત્રે હર્ષને;

જિન તે તમારું નિત દરો રક્ષણ દરો વિધો સદા,
દયાળુ શ્રદ્ધિ બુદ્ધિ વૃદ્ધિ કરત આપો સંપદા. ૨

સૂક્ષ્માકાર્ય:—જેમને તર્પણની જેલુ રવગત કેલજાન
પ્રગટ મગ છે. બદાગતથી અગાધાગળુ ઐશ્વર્ય મળ્યું છે.
મનુષ્ય નરપુત્ર પમાન સરીરવાળા પ્રણાંડની આગળ જે પ્રભુ
મામદાન લેવા છે, શ્રીવત્સથી જે પ્રભુ સુગતિને પામેલા છે,
નન્દ્યાગી પ્રગટ પ્રભાવશાલી છે, સ્વસ્તિદેવી જેમને નિત્ય
મેળાવવા વર્ષે છે અને નન્દ્યાગતની જેમ આશ્રુત આશ્રુતિથી
આત્મા (પ્રત્યક્ષ) તે જિનેશ્વર જેવ તમારું રક્ષણ દરો ૧૭૭

રસપ્રદાન —હવે આટલું મંગલકર્મ સ્વરૂપ વણાવતાં
નયમન મો મો જે જેમને ૫ તર્પણની જેલુ નિર્મલ કેવલ-

આ મોક્ષ સંબંધી સુખ સર્વ લબ્ય જીવોને ગમે છે અથકારે
 આ છેલ્લા શ્લોકમાં છેવટનું મંગલ કરીને લબ્ય જીવોને
 મોક્ષના સુખ મેળવવા માટે સાવધાન રહેવા સૂચના કરી
 છે. માટે જ લબ્ય જીવોએ આ કર્પૂર પ્રકરનું યથાર્થ રહસ્ય
 સમજીને વિષય કષાયાદિનો ત્યાગ કરીને પરમ ઉલ્લાસથી
 મોક્ષ માર્ગની સાત્ત્વિકી આરાધના કરી મુક્તિના અવ્યાખાધ
 સુખ જરૂર મેળવવા જોઈએ. યાદરાખવું જોઈએ કે જેવી સાધન
 સામગ્રી અહીં મળી છે, ને મળે છે, તેવી સંપૂર્ણ નિર્મલ
 સાધન સામગ્રી ખીજી ગતિમા મળતી જ નથી જેને સમયની
 કીંમત છે તે તો કર્મબંધના કારણથી ગચીને જરૂર શ્રી
 જિન ધર્મની આરાધના કરી સંસારની રખડપટ્ટી ટાળે જ અને
 મોક્ષના સુખ પામે જ, એજ આ શ્લોકનું અને આખાએ કર્પૂર
 પ્રકર ગ્રંથનું ખરું રહસ્ય છે. ૧૭૬

અવતરણ:—હવે અંધકાર પોતાની ઝોળખાણ કરાવે
 છે:—

॥ વસંતતિલકાવૃત્તમ્ ॥

શ્રીવજ્રસેનસ્ય ગુરોર્વિપદિ-

સારમવન્વસ્ફુટસદ્ગુણસ્ય ।

નિપ્યેણ ચક્રે હરિણેયમિષ્ટા,

મૃક્તાવગ્નીનેપિચરિત્રકર્ત્રા ॥

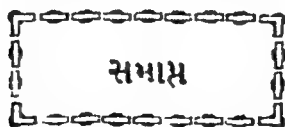
શ્રી કૃષ્ણપ્રાચીનશાસ્ત્રી.

શ્રીમદ્વિષ્ણુ પ્રાચીનશાસ્ત્રી - ૧૦૦૦૦૦૦૦૦
શ્રીમદ્વિષ્ણુ પ્રાચીનશાસ્ત્રી - ૧૦૦૦૦૦૦૦૦
શ્રીમદ્વિષ્ણુ પ્રાચીનશાસ્ત્રી - ૧૦૦૦૦૦૦૦૦
શ્રીમદ્વિષ્ણુ પ્રાચીનશાસ્ત્રી - ૧૦૦૦૦૦૦૦૦

ત્રેસઠ શલાકા (ઉત્તમ) પુરૂષોત્તમ ચરિત્રની ઉત્તમ નવીન રચના કરનાર શ્રીવજ્રસેન નામના ગુરૂ મહારાજના શિષ્ય બાવીસમા તીર્થંકર શ્રીનેમિનાથનું ચરિત્ર બનાવનાર શ્રી હરિસેન કવિએ આ ઇષ્ટ (વાંચવાને પ્રિય લાગે તેવા) સૂકતાવલી (કર્પૂર પ્રકર) નામના ગ્રન્થની રચના કરી છે ૧૮૦

એ પ્રમાણે જૈનપુરી અમદાવાદમાં તપોગચ્છાધિપતિ પરમોપકારી પૂજ્યપાદ પ્રાત સ્મરણીય આચાર્યશ્રી ગુરૂ મહારાજ વિજયનેમિસૂરીશ્વરજી મહારાજના ચરણ કિંકર વિનેયાણુ શાસ્ત્ર વિશારદ કવિ દિવાકર આચાર્ય શ્રીવિજયપદ્મસૂરિએ વિ. સં ૨૦૦૩ આસો સુદ દશમના દિવસે શેરદલાલ શ્રાવક શેઠ જેસંગભાઈ કાલીદાસ તથા શેઠ સારાભાઈ જેસંગભાઈ (હીરાચંદ રતનચંદવાળા). અને શા. ઈશ્વરદાસ મૂલચંદ શેરદલાલ સારાભાઈ જેસંગભાઈ વગેરે અહીંના અગ્રગણ્ય શ્રાવકાદિની વિનંતિથી આ શ્રી કર્પૂર પ્રકરનાં સ્વપ્નાર્થની રચના કરી લબ્ય જીવો તેનો લાભ લઈ મુક્તિમાર્ગની આરાધનામાં ઉજમાલ બની મુક્તિના અવ્યાળાધ સુખ પામે.

|| ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ||

ਪ੍ਰਸੰਨਿ ਪੁਖਤਿ-ਪ੍ਰਭਾਕਾਰ-ਮਹਾਂਦੇਵੀਯੋ ਧਰਮ-ਸ਼ਾਸਤਰ-ਸ਼੍ਰੀ

महाराज श्रीविजयवर्माविश्वरूपः ११३३ १०००

ଆରମ୍ଭ ହେଉଛି-ଅନୁରାଗ

पञ्चासतीशमपात्री- १५ पङ्क्त्याः समाप्तः ।

॥ श्री कृष्णार्जुनसंवादे ॥

(1) 1911, 1912, 1913, 1914, 1915, 1916, 1917, 1918, 1919, 1920, 1921, 1922, 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, 1928, 1929, 1930, 1931, 1932, 1933, 1934, 1935, 1936, 1937, 1938, 1939, 1940, 1941, 1942, 1943, 1944, 1945, 1946, 1947, 1948, 1949, 1950, 1951, 1952, 1953, 1954, 1955, 1956, 1957, 1958, 1959, 1960, 1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, 1971, 1972, 1973, 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 25

11-17-54

ગાન ધાર્મિક તરુ ગો ગાન પાડીયો , ગાન ગાન
 નમસ્કાર કરીને (ગાન કરીયો) ગાન ગાન ગાન ,
 ૧ — ગોમ ગાન ગાન ગાન ગાન , ગાન ગાન ગાન
 ગાન ગાન ગાન ગાન ગાન ગાન ગાન ગાન

વચનનેાને અનુસરીને ઉપદેશ કરનાર હોવાથી નિમ્ને
 અવચનવાળા) તથા વિશિષ્ટ પ્રકારના એટલે ઉત્તમ ગુણવાળા
 શિષ્ય પ્રશિષ્યના સમુદાયવાળા ॥ ૪ ॥

મારા ગુરૂવર્ય શ્રીવિજયનેમિસૂરીશ્વરને નમસ્કાર કરીને
 (ક્ષતિ ગુરુસ્મરણરૂપ મંગલ) શ્રીગુરુ મહારાજના ઉપદેશામૃ-
 ત વચનોથી બમણી ભક્તિવાળો થયેલો હું વિજયપદ્મશ્રિ
 આ કદંબગિરિ તીર્થના બૃહત્કલ્પને શાસ્ત્રાનુસારે રચું છું.
 (અર્થાત્ “કદંબગિરિ બૃહત્કલ્પ” એ નામવાળા નવીન
 ગ્રન્થની પ્રાકૃત ભાષામાં રચના કરું છું) માટે તેમાં રહેલા
 અનેક વૃત્તાન્તોને સાંભળવાની અથવા જાણવાની ત્રિજ્ઞાસા-
 વાળા હે ભવ્યજીવો ! તમે સ્થિર ચિત્તવાળા થઈને સાવ
 ધ્યાનતાથી સાંભળો ॥ ૫ ॥

અહિં “સિરિ કયવસ્ત વિદ્વક્ષ્ણં વિરણ્મિ શ્રી કદં-
 બગિરિના બૃહત્કલ્પને વિરચું છું” એ વાક્યથી ગ્રન્થનું
 અભિધેય કહ્યું. (ગ્રન્થમાં શું ત્રિપય છે તે કહ્યો અને
 “જહસત્ય” પ્રાચીન શાસ્ત્રોને અનુસારે” એ વાક્યથી આ
 ગ્રન્થનો પૂર્વપરંપરા સંબંધ કહ્યો (જેથી આ ગ્રન્થ
 મતિકલ્પિત નવો ઉપજાવેલ નથી પરંતુ પ્રાચીન શાસ્ત્રોમાંથી
 ઉદ્ભૂત હોવાથી પ્રાચીન શાસ્ત્રોની સાથે સંબંધવાળો છે એટલે
 પ્રાચીન શાસ્ત્રોને અનુસરતો છે એમ સ્પષ્ટ કર્યું.) અને
 ગ્રન્થકર્તાનું અને ગ્રન્થ લાંચનારનું બન્નેનું અન્તિમ પ્રયોજન
 મોક્ષપ્રાપ્તિ છે. એ પ્રમાણે મંગળ અભિધેય સંબંધ અને
 પ્રયોજન કહીને હવે શ્રી કદંબગિરિ તીર્થનો મોટો કલ્પ કરું
 છું તે આ પ્રમાણે—

મોરદ્વદેસમહં-તું ચિન્ચાવીસં લયા ન્દે ।

સિરિસિદ્ધિયસિદ્ધિનિરિ-અર્ણવજોદા જાદિ મિદ્દા ૭૬ ।

રૂપપ્રાપ્તિ - મુંબાઈ પ્રતાપમા ૭૬ માં ૩ મુંબાઈ
આદિ અને પ્રાપ્તિ, તેમાંના ૩ પીલાયત ૩ નામ રીતે
આદિ અને રેશ જે તે પાટિયા પાટના દાખે જણા
મોરદ્વદે-ને (મોરદ્વદે-ને) દેખાવ નામ ૭૬ માં ૩ નામ
અને આપાપર આદિ અને વીરોગા અને ૩ નામ
વીરોગાપર નામ ૭૬ માં ૩ નામ અને ૩ નામ
૭૬ માં ૩ નામ ૭૬ માં ૩ નામ ૭૬ માં ૩ નામ

રૂપબટાર્થ—૧ વિદ્યાપ્રાબૂત નામના પૂર્વાન્તર્જત પ્રથસ્ત-ઉત્તમ શાસ્ત્રમાં શ્રીગણધર ભગવંતોએ એ સિદ્ધગિરિ તીર્થાધિરાજનાં પાંચ ^૨ સજીવનકૂટ કહ્યાં છે, તેનાં નામ આ પ્રમાણે:—૥ ૭ ॥

તાલજ્ઞયલોહિચ્ચા-કોટિનિવાસો કયંવદંકા ય ॥

પુણ્ણપ્પહાવકલિયા-પંચે એ ભાવલચ્છીયા ॥ ૮ ॥

રૂપબટાર્થ—તાલધ્વજગિરિ, લોહિત્યગિરિ, કોટિનિવાસ ગિરિ, કદળગિરિ, ને ઢંકગિરિ એ પાંચે કૂટ (ચતુર્જય ગિરિનાં પાંચ શિખરો) પવિત્ર અથવા સંપૂર્ણ પ્રભાવવાળાં છે, કારણ કે એ પાંચ સજીવન કૂટની આરાધના કરનાર ભવ્ય જીવો પુણ્યાનુમંધી પુણ્ય બંધ વિગેરે મહાલાભને પામે છે. તેમજ એ પાંચ સજીવન કૂટ ભાવલક્ષ્મીને દેનારા છે, કારણ કે એની આરાધના કરનાર જીવો જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર રૂપી ભાવ લક્ષ્મીને પામે છે અથવા પર્યંતે ભોક્ષરૂપી ભાવ લક્ષ્મીને પણ પામે છે ॥ ૮ ॥

૧ ચૌદ પૂર્વમાં દરેક પૂર્વમાં વસ્તુ નામના અનેક વિભાગવિશેષ હોય છે, તે દરેક વસ્તુમાં પ્રાબૂત નામના અનેક લઘુ વિભાગ વિશેષ હોય છે. એકેક પ્રાબૂતમાં પ્રાબૂત પ્રાબૂત નામના અનેક અધિકાર-વિશેષ છે. એ રીતે નાના મોટા અધિકાર વિશેષમાં વિદ્યાપ્રાબૂત નામનું પ્રાબૂત (એ નામનો અધિકાર વિશેષ) છે તેમાં સિદ્ધગિરિના પાંચ સજીવનકૂટ કહ્યા છે.

૨ ચતુર્જયગિરિનાં ૧૦૦ કૂટ દોવાથી ચતુરકૂટ નામ છે, તેમાં પાંચ કૂટ સજીવન છે એટલે વર્તમાન કળમાં પચ્ચ વિવરણ છે -

१८ अगिनि इष्टनी मीना मङ्गलश्री ७५, ७६, ७७
 मङ्गलश्री ७८:—

विमलचमकारद्वन्द्वं कर्गन्निर्वाहिसायमानिदम् ।
 मयन्तापयत्तद्वन्द्व-उमयमर्त्ता माला ५५, ५६, ५७ ।
 सिरिगिहयत्तद्वन्द्व-स मर्त्ता ५८, ५९, ६० ।
 किय द्वाविणायन्त्या-सामा विर्त्तु ६१, ६२, ६३ ।
 पत्तमिण विण्णोम-पारसमात्त मर्त्ता ६४, ६५ ।
 मङ्गलमालाये-मङ्गल मालाये ६६, ६७, ६८ ।

છે. વળી એ કૃત બન્ને ભવમાં કલ્યાણકારી છે. અર્થાત્ એ તીર્થની આરાધનાથી આરાધક ભગ્ય ભવેને આ લોકમાં ધન ધાન્યાદિ દ્રવ્યઋદ્ધિ પ્રાપ્ત થવા પૂર્વક સમ્યક્ત્વ દેશ-વિરતિ અને સર્વવિરતિ રૂપ ભાવઋદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે, તેમજ તેઓ પરલોકમાં-પરભવમાં પણ દેવ દેવેન્દ્ર ચક્રવર્તી આદિ દ્રવ્યઋદ્ધિ પ્રાપ્ત કરી પર્યન્તે મોક્ષપદ રૂપ ભાવ ઋદ્ધિ પ્રાપ્ત કરે છે. એ રીતેબંને ભવમાં કલ્યાણ કર નાર હોવાથી આ શ્રીકદંબગિરિ તીર્થોધિરાજ અત્યંત મનોહર તીર્થ છે ॥ ૯ ॥

શ્રી સિદ્ધાચલ તીર્થથી કંઈક અધિક ૧ ચોજન દૂર આ શ્રી કદંબગિરિ નામનું તીર્થ બિરાજે છે, અને તે શ્રીપુંકરિક-ગિરિના (શ્રી સિદ્ધગિરિના) જમણા હાથ જેવું (જમણી બાજુએ) શેષે છે ॥ ૧૦ ॥

॥ બાર ગાઉની પ્રદક્ષિણામાં પ્રથમ કદંબગિરિ ॥

વળી શ્રી સિદ્ધગિરિની ૬ ગાઉની અને ૧૨ ગાઉની પ્રદક્ષિણા તીર્થ બક્ષિતના રંગે દેવાય છે, તેમાં ૧૨ ગાઉની પ્રદક્ષિણામાં સૌથી પ્રથમ શ્રીકદંબગિરિ આવે છે એમ જણવું, એ તીર્થનું માહાત્મ્ય શ્રીચતુર્જય માહાત્મ્ય નામના ગ્રન્થમાં કહેલ છે ॥ ૧૧ ॥

શ્રી ચતુર્જય માહાત્મ્યમાં કહેલું કદંબગિરિનું માહાત્મ્ય વિગેરે જણાવે છે:—

અદ ચક્રવર્તિપદમો-મરહો સિરિજસહદેવજિદ્ધસૃઓ ॥

ઉચ્ચાસાઽઽગચ્છીઅય-કયંબગિરિતિત્યજત્તદં ॥૧૨॥

તો બીજે સ્થાને જવાની શી જરૂર છે ? એટલે આ લોકના પૌદ્ગલિક સુખની ઇચ્છાવાળા જીવોને પણ ઔષધિ આદિક ચમત્કારી વસ્તુઓ આ ગિરિમાંથીજ મળી રહે છે. અને આત્મિક સુખની ઇચ્છાવાળાને પણ અધ્યાત્મ ભાવના અને મેક્ષમાર્ગની સાધના વિગેરે યોગ્યોક્તિનાં સાધનો પણ અહિં પૂરતાં મળી રહે છે, તો હે ભગ્ય જીવો ! તમારે અન્ય સ્થાને જવાની શી જરૂર છે ? ॥ ૨૫ ॥

સોરઠવાસીઓને ધન્યવાદ વિગેરે—

સજ્ઞાયજ્ઞાણહેઝ-પસંતિસુહૃદાયગો કયંવગિરી ॥

જમ્મિ પપ્સે હોજ્જા-તે સોરઠ્ઠા નરા ઘણા ॥ ૨૬ ॥

રૂપદ્વાર્થ—વાચના પૃચ્છના આદિ પાંચ પ્રકારના સ્વાધ્યાય અને ધર્મધ્યાન તથા શુદ્ધધ્યાનના ૪-૪ લોક મળી ૨

૧ વાચના=સાંભળવાનાં વાંચવાનું, પૃચ્છના=પ્રશ્ન કરવાનું, પરિવર્તના=પરિવર્તન કરવાનું, અભિધાન=અભિધાન કરવાનું, ધર્મકથા=ધર્મોપદેશ (ધર્મ કથા) આપવો, અથવા સમજાવવો તે અનુપ્રેક્ષા=ભાવના વાં તત્વ (અર્થ) વિચારણા. એ પાંચ સ્વાધ્યાય છે.

૨ આઠ પ્રકારનું શુદ્ધ ધ્યાન આ પ્રમાણે—

૧ આત્માવિચય ધર્મધ્યાન—શ્રી જિતેશ્વર ભગવંતની આત્મા વિચારવી તે.

૨ વપાયવિચય ધર્મધ્યાન—સંસારની ઉપાધિઓ એ કષ્ટમય છે એમ વિચારવું તે.

૩ વિપાકવિચય ધર્મ—પાપ કર્મનાં અશુભ ફળ અને પુણ્ય કર્મનાં શુભ ફળ વિચારવા તે

૮ પ્રકારનાં શુભ ધ્યાન એ બેનુ કારણજન, ઉત્તમ માનિ
ઉપલવનારો, અને સર્વ પ્રકારનાં શુભ આપનારો એવો આ
દ્દંબગિરિ ને ઉત્તમ દેશમાં એટલે સોઠ દેશમાં વર્તે છે, તે
સોરઠ દેશના રહેવાસી નરનારીઓને પણ ખબર છે કે અર્ધ
આવે પ્રભાવિદ ગિરિ છે ॥ ૨૬ ॥

શ્રી દ્દંબગિરિના આદ્યથી વિશેષ લાભ—

દારિદ્ર્યુક્તવપસરો—સિગ્ધ્યં નરસહ કયંચગિરિવાસા ॥
આરુઘ્ણાનિલજો—મુદમાવાસેવગો દોજ્જા ॥ ૨૭ ॥

સ્પષ્ટાર્થ—શ્રી દ્દંબગિરિમાં નિવાસ કરવાથી (એટલે
ઘર બાંધીને આલુગિદા અર્થે નિવાસ કરવાથી નહિ પરંતુ
આત્માની ઉન્નતિ માટે ધ્યાનાદિક અર્થે રહેવાથી—વસવાથી)

૪ સંસ્થાન વિષય ધર્મ—લોક અલોખ્ય સ્વરૂપ વિચારવું તે.
એ ઉપગમ્ય મૈત્રી આદિ ૪ લાવના તથા પિડરથ ૧૬૪
જ્ઞાન વિગેરે ધર્મધ્યાનના ૧૪ પ્રકારો છે

૫ સવિતર્ક સપૃથક્ત્વ સવિચાર શુક્લધ્યાન—શ્રુતાનુસારી
ચિન્તન સંદેન યોગમાં અર્થોદ્ધમાં અને દ્રવ્યાદિકમાં ચિત્તની ભિન્ન
ભિન્ન વિચારણા-સંક્રમ તે.

૬ સવિતર્ક અપૃથક્ત્વ (પ્રકત્વ) અવિચારશુભ - શ્રુતાનુસારી
ચિન્તન સંદેન કેઈ પણ એક જ અર્થોદ્ધમાં એકજ યોગમાં ને
એકજ દ્રવ્યાદિકમાં ચિત્તની સ્થિતિ તે.

૭ સૂક્ષ્મક્રિયા અનિવૃત્તિ શુક્લધ્યાન—આદર યોગ પાંચ
ચક્રને સૂક્ષ્મ યોગ પ્રતિષ્ઠાથી આત્મપરિણતિ (સ્થિર પરિણતિ).

૮ વ્યુન્નિત્ત ક્રિયા અનિવૃત્તિ શુક્લધ્યાન—પુનઃ યોગ નહિ
પ્રાપ્ત થાય એવી યોગાશયવાળી આત્મપરિણતિ (સ્થિરપરિણતિ).

અંધકારનો નાશ કરે છે. એટલે આ કદંબગિરિ જેમ
પોતાના તીર્થપ્રભાવ વડે નિર્ધન જનોનાં દારિદ્ર્યનો નાશ કરે
છે તેમ ગિરિની વનસ્પતિઓ અંધકારનો નાશ કરે છે. ॥૩૦॥

આ તીર્થમાં સનાતની કલ્પવૃક્ષો.

દેવાહિદ્વિયછાયા-સુરરુક્ષા રૂઢ સળાયણા હોજ્જા ॥

વૈછિયદાણસમત્યા-અચ્ચબ્ધુયવિર્યમાહૃષ્યા ॥૩૧॥

રૂપધર્થ—વળી આ ગિરિમાં દેવાધિષ્ઠિત છાયાવાળાં
એટલે જેની છાયા નીચે દેવો પણ વિશ્રામ અને આનંદ
લેવા બેસે છે એવાં સનાતન પ્રાચીન કલ્પવૃક્ષો પણ છે કે
જે કલ્પવૃક્ષો વાંછિત દાન દેવામાં સમર્થ છે. અને અતિ
અદ્ભુત પ્રસિદ્ધ માહાત્મ્યવાળાં છે એટલે જે કલ્પવૃક્ષોનું
માહાત્મ્ય અતિ આશ્ચર્યકારી છે. (એવાં કલ્પવૃક્ષો આ
ગિરિમાં છે) ॥૩૧॥

જો એવા કલ્પવૃક્ષો અત્યારે છે તો દેખાતાં કેમ નથી ?
તેનો ઉત્તર હશે છે—

કાલસ્સ હાનિદોસા-નવરં હોજ્જા ન જેત્તવિસયા તે ॥

વરિસાકાલમ્મિ જહા-મેહપ્પચ્છળ્ણરવિકિરણા ॥૩૨॥

રૂપધર્થ—એ કલ્પવૃક્ષાદિ શુભ વસ્તુઓ જો કે કદં-
બગિરિમાં અત્યારે પણ છે. પરંતુ આ અવસર્પિણી કાળમાં
રેડે શુભ બાવો પ્રતિ સમય હાનિ પામના બને છે

અદ્દુણા સુરપચ્ચક્ષા-સંતાઽવિ તિરોહિયા પઠાણત્યા ॥

ત્વકાલ્લદોમવિલયા-નિયમા પાઽબ્ધમવિસ્સંતિ ॥૩૩॥

ગારમા દિવસનો વિધિ જણાવેા. ॥ ૧૫૬ ॥

૧૩ મા દિવસનો વિધિ જણાવે છે—

સિરિવીરપ્પાસાણ-મહપૂયાર્ચ્યસુકનવમીણ ॥

સાહમ્મિયવચ્છલ્લં-નગીનદાસેન પરિવિહિયં ॥ ૧૫૭ ॥

રૂપબટાથ—ત્યાર બાદ તેરમા દિવસે વૈશાખ સુદ
નવમીના દિવસે શ્રીકલ્હંબગિરિની નીચે શ્રીમદ્ધાવીર પ્રભુના
પ્રાસાદમાં એટલે શ્રીકલ્હંબગિરિદારમાં મોટી પૂજા બણાવી તે
ઉપરાંત બીજી મંગલ ક્રિયાઓ પણ કરી હતી અને તે દિવસે
પાટણ નગરના નિવાસી શેઠ શા. જગીનદાસ કરમચંદે
સ્વધર્મીવાત્સલ્ય કયું ॥ ૧૫૭ ॥

૧૪ મા દિવસનો વિધિ જણાવે છે—

પહુર્ચિવાસણઠવળ-પ્પમુહવિહાણાઈ સત્તમીદિયહે ॥

સાહમ્મિયવચ્છલ્લં-વિહિય કપ્પૂરચંદેણં ॥ ૧૫૮ ॥

રૂપબટાથ—તથા ૧૪ મા દિવસે એટલે વૈશાખ સુદી
દશમે શ્રીઆદીશ્વર પ્રભુના બિંબને આસન (ગાદી) ઉપર
સ્થાપન કરવાનો વિધિ એટલે શ્રીઋષભદેવ પ્રભુની મોટી
પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા વિગેરે વિધિ વિધાનો થયાં, અને તે
પ્રતિષ્ઠાના દિવસે જાવાલ નિવાસી મોતીજી શેઠના સુપુત્રો તે
શા. કપૂરચંદભાઈ વિગેરે તરફથી વિશાલ નોદારશી રૂપ

૧. ૨૬ નગીનદાસ પાટણના શ્રી જ્ઞાન સંઘમાં અમગણ્ય
અણ્યા છે તેમણે મારા ગુરુ મહારાજના ઉપદેશથી શ્રીઉદ્યાપન
હરી પાલતા વિશાલ ચતુર્વિંશ સંઘ સાથે શ્રીઋદેશ્વર ગિરનારાદિ
મંદીરોની પાના કરી હતી. તથા શ્રીજ્ઞાન મંદિરાદિ સાને ક્ષેત્રોને
પોખ્યા ૨ અને તેઓ દાસ જણ તે પ્રમાણે કરી રજા છે.

શ્રવણર્થીવાન્યથય થયું હતું કે જોમળે આ દેહદાયક અંધારાનું
રત્ન. ॥ ૧૫૮ ॥

૧૫ આ દિવસના વિધિ નીચે છે—

સ્નાત્કારમીઠુદિને—કુલદિગ્ગજનં ચ સાગ્ધીદિવસે ॥

રાજસા વિહીઓ—પયઃપ્રિયા નૈરસીદિવસે ॥ ૧૫૯ ॥

રૂપદાય —આ આદ્ય ૫૮૨મા વિધિ એકાદશીના
આ ગામીઆસના મુખવિધિએ પૂરત આગિતરવા ૪ મ્મ ૧૧૫૨નો
વિધિ થયો, અને ૬૦ માં દિવસ આજે પૈશાખ ના બ્રાહ્મણના
દિવસે થઈ આ ૫૯ ॥ ૧૫૯માના વરસોડા નીકળે, અને
ગામીઆ ૧૧૫૨મા પૈશાખ ના તેરસના દિને વિદિની
ક્રિયા થઈ હતી ॥ ૧૫૯ ॥

૧ ચૈત્ર વદિ ૧૧ મંગળવાર, તા. ૨૬-૪-૩૮ના દિવસે મંડપ સ્થાપના, મેરૂ પર્વતના ઋષ્ટાપદ પર્વતની તથા સમવસરણ વગેરેની સ્થાપના, કુલસ્થાપના વિગેરે અને જવારારોપણ વિગેરે શુભ ક્રિયાઓ. એ દિવસે ભાવનગરના શેઠ માણેકચંદ જોચંદ જા.પાન તત્કથા નાટકારથી (સંઘ જમણુ)

૨ ચૈત્ર વદિ ૧૨ શુક્રવાર તા. ૨૭-૪-૩૮ના દિવસે નન્દાવાર્તાનું પૂજન અને ઋષભવિહાર પ્રસાદનો અભિષેક વિગેરે શુભ ક્રિયાઓ.

૩ ચૈત્ર વદિ ૧૩ ગુરુવાર, તા. ૨૮-૪-૩૮ના દિવસે નવગ્રહનું પૂજન (એટલે સૂર્ય ચંદ્ર મંગળ શુક્ર ગુરુ શનિ ગણેશ ગણેશ એ પ્રસિદ્ધ ૯ ગ્રહનું પૂજન) ૧૦ દિગ્પાલ દેવોનું પૂજન (એટલે સોમ-ચમ-રુદ્ર-કૃત્તિકા વિગેરે દસ દેવોનું પૂજન)

અષ્ટ મંગલનું પૂજન (એટલે દર્પણ-ભદ્રાસન-વર્ધમાન-શ્રીવાસ મયયુગલ-મંગળ કળસ-સ્વસ્તિકા-નંદાવર્ત એ આઠ મંગળનું પૂજન)

અધિષ્ઠાયક દેવનું પૂજન (એટલે ઋષભદેવ પ્રભુનો આધિષ્ઠાયક કપર્દિ નામે યજ્ઞ છે તે યજ્ઞ દેવનું પૂજન), અને વિદ્યાદેવી પૂજન (રાદિક્ષી પ્રગમિ આદિ ૧૬ વિદ્યાદેવીઓનું પૂજન) અને શાન્તિકળશ વિગેરે શુભ ક્રિયાઓ.

૪ ચૈત્ર વદિ ૧૪ શુક્રવાર, તા. ૨૯-૪-૩૮ ના શુભ દિવસે શાસન અધિષ્ઠાયક દેવનું પૂજન, ઇન્દ્રાદિકર્તુ આબ્ધાન, ભૂત બલિમન્ત્રનો ન્યાસ, અને શ્રીસિદ્ધચક્રના મંડલનું (નવપદ મંડલનું) પૂજન વિગેરે શુભ ક્રિયાઓ.

ચૈત્ર વદિ અમાસ ૦)) શનિવાર તા. ૩૦-૪-૩૮ના શુભ દિવસે પંચકલ્યાણક વિગેરેનું (અવન કલ્યાણક-જન્મ કલ્યાણક-દીક્ષા કલ્યાણક-જ્ઞાન કલ્યાણક અને નિર્વાણ કલ્યાણક એ ઋષભદેવ પ્રભુનાં પાંચ કલ્યાણક વિગેરેનું) વિધાન અને તે નિમિત્તે રમયાત્રાનો વરદોડો.

૬ વૈશાખ સુદી બીજ રવિવાર તા. ૧-૫-૩૮ ના દિવસે

૧૦ વૈશાખ સુદ ૬ ગુરુવાર તા. ૫-૫-૩૮ના દિવસે શાંતિ-
વિધાન-શેષ દેવ દીક્ષા કલ્યાણુકનો વિધિ અને ડેવળજ્ઞાન કલ્યાણુકનો
વિધિ વિગેરે. તથા એ દિવસે અમદાવાદ નિવાસી શેઠ ચંદ્રલાલ
બુલાખીદાસ (શાહપુરવાળા) તરફથી નવકારશી.

૧૧ વૈશાખ સુદ ૭ શુક્રવાર, તા. ૬-૫-૩૮ના દિવસે શુભ
મુહૂર્તમાં પ્રતિમાજીને અંજન કરવાનો વિધિ, ખૂદ અભિષેક ક્રિયા,
કલ્યાણુક સખાધિ અંવરિષ્ટ વિધાન, અને ભાવનગર નિવાસી શેઠ
માણેકચંદ જેચંદ ગપાન તરફથી આંખે ચોખા સહિત નવકારશી.

૧૨ વૈશાખ સુદ ૮ શનિવાર, તા. ૭-૫-૩૮ના દિવસે પ્રભુનો
પ્રવેશ, અભિષેકાદિ સખાધી અષ્ટોત્તરી સ્નાત્ર મહોત્સવ, અને ખભાત
નિવાસી શેઠ મુળચંદ બુલાખીદાસ તરફથી નવકારશી.

૧૩ વૈશાખ સુદ ૯ રવિવાર, તા. ૮-૫-૩૮ના દિવસે કદબ-
ગિરિના નાચે શ્રીમદ્દાવીર સ્વામીના દેહગસરમાં (કદબવિદ્યારમાં)
મહાન પૂજા મહોત્સવ અને પાટણનિવાસી સંઘવી શેઠ નગીનદાસ
કરમચંદ તરફથી નવકારશી.

૧૪ વૈશાખ સુદ ૧૦ સોમવાર, તા. ૯-૫-૩૮ના દિવસે શુભ
મુહૂર્તમાં શ્રીકૃષ્ણદેવ પ્રભુને જાદી ઉપર બિરાજમાન કરવાનો
વિધિ (અટલે મૂળ પવાસન ઉપર પધરાવવાનો અને રથર કરવાનો
વિધિ), ૬૦ કળશારોપણ પ્વગ્નરોપણ ધત્યાદિ વિધાનો અને યપોરે
અષ્ટોત્તરી સ્નાત્ર, તથા એ દિવસે જાવાલ નિવાસી શેઠ મોતીજીના
સુપુત્ર શેઠ કપૂચંદજી તથા શેઠ તારાચંદજી તરફથી આંખે ચોખા
સહિત નવકારશી.

૧૫ વૈશાખ સુદ ૧૧ મંગળવાર, તા. ૧૦-૫-૩૮ના દિવસે
સુચંદ્રકુડ ઉપરના દેહગસરમાં અષ્ટોત્તરી સ્નાત્ર.

૧૬ વૈશાખ સુદ ૧૨ બુધવાર, તા. ૧૧-૫-૩૮ના દિવસે રથ
યાત્રાનો મોટો વન્ધોડો અને વિહિની ક્રિયા.

માટે આ શ્રીકદંબગિરિની આરાધના જરૂર કરવી જોઈએ. કારણ કે શ્રીકદંબગિરિની સેવાથી સમ્યગ્દર્શન પ્રાપ્ત થાય છે, અને તે સમ્યગ્દર્શનથી સદ્જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે, તે સદ્જ્ઞાનથી ઉત્તમ ચારિત્રની પ્રાપ્તિ થાય છે, અને ચારિત્રથી અન્ને મોક્ષપદ પ્રાપ્ત થાય છે. આ રીતે આ ગિરિરાજ મોક્ષ માર્ગને સાધવા માટે અતિ કુશળ સાધન છે તેમજ આ તીર્થ પરમ અદ્ભુત મહિમાવાળું છે એટલે અત્યંત આશ્ચર્ય-કારી મહિમાવાળું છે, કારણ કે આ તીર્થમાંની વનસ્પતિઓ અતિ પ્રભાવશાલી છે, અને તીર્થની સેવા પણ પરમ કડયાણુ આપનારી હોવાથી અતિ આશ્ચર્યકારી છે, માટે આ તીર્થનો અદ્ભુત મહિમા છે એમ સમજવું. ॥ ૧૬૨ ॥

આ તીર્થની સેવા કર્મનો નાશ કરનારી શુભ ભાવનાને ઉત્પન્ન કરનારી છે એ ખીના જણાવે છે—

કમ્માણ વંધમોક્ષા-હોંતિ સયા માવણાણુસારેણં ॥

કમ્મુમ્મૂલણદક્ખો-સુહમાવો તિત્થભૂમોણ ॥૧૬૩॥

રૂપણ્ઠાથ—અનાદિ કાળથી જીવોને કર્મનો બંધ-સંબંધ થયા કરે છે તેમજ ભવ્ય જીવોને કર્મનો મોક્ષ પણ થાય છે એટલે તેઓ સર્વથા કર્મરહિત પણ થાય છે. અને મોક્ષ તે હમેશાં ભાવનાને અનુસારે હોય છે, એટલે જીવના મનપરિણામને અનુસારે થાય છે, કારણ કે જો અશુભ ભાવનામાં જીવ વર્તે તો વિવિધ કર્મનો બંધ થાય છે અને શુભ ભાવમાં વર્તે તો વિવિધ કર્મનો મોક્ષ (ક્ષય) થાય છે. તેથી કર્મોનો સર્વથા નાશ કરવામાં અત્યંત કુશળ એવો શુભ ભાવ આવા પ્રકારની તીર્થભૂમિમાં થાય છે. અહિં

અવિનિ, ૨૫ કષાય ને ૧૫ યોગ એ ૫૭ ઉત્તર બંધ હેતુ
એટલે ચાર મૂળ હેતુના ૫૭ પ્રતિભેદ (ભેદના ભેદ છે)
અથવા કર્મના આશ્રવના ૪૨ બે છે તેમાં ૫ ઈન્દ્રિયો ૪
કષાય ૫ અવરત ને ૩ યોગ ને ૨૫ ક્રિયા એ ૫૭ ૪૨

*૧ સ્પર્શેન્દ્રિયાશ્રવ ૨ ગ્સ્નેન્દ્રિયાશ્રવ, ૩ ઘ્ર્ણેન્દ્રિયાશ્રવ, ૪
ચક્ષુર્ગ્ન્દ્રિયાશ્રવ, ૫ શ્રોત્રેન્દ્રિયાશ્રવ એ પાંચ આશ્રવો કર્મબંધના
કાણુમાં પ્રવર્તતી ઇન્દ્રિયોની અપેક્ષાએ જાણવા. તથા ક્રોધ, માન,
માયા, ને લોભ, એ ૪ કષાયરૂપ અશુભ ભાવ તે ૫૭ કર્મબંધના
કાણુ છે, તથા મનયોગ વચનયોગ ને કાલયોગ એ ત્રણ યોગના
નિમિત્તવાળા અશુભ ભાવ ૫૭ કર્મબંધનું કારણ છે તથા ૧ પાણુ-
નિષાત અવરત, ૨ મૂળવાદ અવરત, ૩ અદત્તાદાન અવરત, ૪ મૈથુન
અવરત, ૫ પર્ગ્ગ્રહ અવરત એ ૫ અવરત છે, ને ૨૫ ક્રિયાઓ આ
પ્રમાણે જાણવી.

૧ કાર્યિકી ક્રિયા—કાયાને અપનનાએ પ્રવર્તીવતાં જે ક્રિયા
લાગે તે કાર્યિકી ક્રિયા. એટલે કાયાને અપનનાએ પ્રવર્તીવતાં કર્મ-
બંધ થાય છે

૨ અધિકરણિકી ક્રિયા—અધિકરણુ એટલે દિ સનાં ઉપકરણુ
સાધન તેના અવયવો સમુક્ત કરી રાખવા કે જોયી શીઘ્ર ઉપયોગમાં
આવે તે અને એ ઉપકરણોને મૂળથીજ નવા બનાવતાં તે ૫૭
અધિકરણિકી ક્રિયા કહેવાય એટલે આ પ્રમાણે કરવાથી કર્મ
બંધાય છે.

૩ પ્રાદેશિકી ક્રિયા—જીવ અથવા અજીવ પ્રત્યે ક્રોધ માન-
સ્વરૂપ દ્વેષ કરવો તે.

૪ પારંરતાપનિકી ક્રિયા—પોતાને દાવે બીજા જીવને સંતાપ
ઉપજાવવો, અને પોતે સંતાપ કરવો તે ૫૭ પરિનાયન ક્રિયા.

અછવ પદાર્થને યશ્ય આગ્રા કરો તેની પાસે દારૂ કરાવે છે એમ લોકોને દર્શાવે છે. માટે એ રીતે અછવને યશ્ય આગ્રા થાય છે. અથવા આન્યનિકી ક્રિયા એવો અર્થ કરીએ તો છવને અથવા અછવને અણાવવા-મગાવવા તે. એ સર્વ અશુભ બાવે કું અંધ કરી છે.

૧૮ વિદારણિકી ક્રિયા—વિદારણુ એટલે કડવું તોડવું ભાગવું એ અર્થ પ્રમાણે છવ અછવને વિદારવા કડવા તોડવા ભાગવા તે અથવા વિચારણિકી એટલે વિચારણુ. એ અર્થ પ્રમાણે છવ અછવને અનત સ્વરૂપે વિચારવા તે વિચારણિકી ક્રિયા કહેવાય. અથવા વૈતારણિકી એટલે વિતારણુ—હગવું એ અર્થ પ્રમાણે છ ને હગવા તે વૈતારણિકી ક્રિયા કહેવાય અથવા મ્લંક આદિ ખાટા આણેષો કરી ખીજના હૃદયને વિદારણુ અને હગવું ને પનુ વિદારણીકી ક્રિયા. અથવા વિતારણીકી ક્રિયા કહેવાય. એ અશુભ ભાવરૂપ છે. તેમજ મિત્રની આ વિગેરેની છાનવાતો ઉધારી કન્વી તે યશ્ય વિદારણીકી ક્રિયા કહેવાય.

૧૯ અનામોગ પ્રત્યયિકી ક્રિયા—અનામોગ એટલે અજ્ઞાન અથવા ઉપયોગની શૂન્યતા એ અન્ને વડે એટલે અજ્ઞાનપણે અથવા ઉપયોગ રહિતપણે કોઈ વસ્તુ લેવી મૂકવી પરહવની વિગેરે ક્રિયા કન્વી તે અનામોગિકી ક્રિયા, તેમજ એ રીતે જવું આવવું ગેમવું ઉડવું ઉત્સાંધવું દોડવું દૂદવું ઇત્યાદિ ક્રિયાઓ કરવી તે યશ્ય અનામોગ પ્રત્યયિકી ક્રિયા કહેવાય.

૨૦ અનવકાંક્ષપ્રત્યયિકી ક્રિયા—આ લોક અને પાલોકના તિનની અવકાંક્ષા-અગેક્ષા રાખ્યા વિના જે ઉમ્મ લોક ગિરદ આચરણ આચરવા ને અનવકાંક્ષ પ્રત્યયિકી ક્રિયા કહેવાય જેમકે ચોરી દિંસા કન્વી વિગેરે જે અનાચરણોનું આ લોકમાંજ વધે ગધન ૨ દિ કળ પ્રયત્ન પ્રાપ્ત થાય તેવાં અનાચરણો તે આ ગેદ અનવકાંક્ષા ક્રિયા, અને દિસા મમત્વ-મૂઝા રાગ દ્વેષ ઇત્યાદિ જે ક્રિયાઓ નું કળ આ ભવમાં સાક્ષાત્ પ્રાપ્ત નથી પરંતુ પર ભવમાં દુર્ગાનિ આદિ કળ

કર્મબંધના અશુભ ભાવ (કારણ વિગેરે) અથવા પહેલા
કર્મબંધ વિગેરેમાં કહેવા પ્રત્યનીકપણું નિન્દવ વિગેરે
વિશેષ હેતુઓ તે પણ કર્મબંધના અશુભ ભાવ (કારણાદિ)
રૂપ છે ॥ ૧૬૩ ॥

શ્રીકદંબવિહારના શ્રીમદાવીરસ્વામિનો પ્રભાવ જણાવે છે-
સંતોસધના મન્વા-પ્રવચનવિષ્ણાયતિત્યનિર્સંદા ॥
સિદ્ધિ પાવેતિ સયા-કવચવીરપ્પસાયાઓ ॥ ૧૬૪ ॥

રૂપદ્વૈત—સંતોષ રૂપી ધનવાળા તથા પ્રવચનથી
જાણ્યો ૪ તીર્થનો સાર જોયો એવા એટલે જે મન્ય જીવોએ
જાગમ વચન શ્રવણ કરોને આ તીર્થનો અતિશય મહિમા
અથવા તીર્થનો પ્રભાવ જાણ્યો છે, એવા મન્ય જીવો
હમેશાં શ્રીકદંબગિરિના શ્રીમદાવીર પ્રભુના પ્રસાદથી એટલે
કૃપાથી પોતે ધારેલી કાર્યસિદ્ધિને (અથવા પરમવોમા મુક્તિ
પહોંચે) પામે છે, પરંતુ જે અમન્ય જીવો છે તેઓ તે
તીર્થની શ્રદ્ધા વિનાના હોવાથી તેમજ મોક્ષના અભિલાષ
રહિત હોવાથી અને તેથીજ આવા ઉત્તમ ગિરિરાજને ભાવ-

સમયે માત્ર શાતાવેદનીય કર્મ બધાની બીજે સમયે વેદાય-ભોખનાય
અને ત્રીજે સમયે નિર્જર છે એ ઈર્ષ્યાપમિકા ક્રિયામાં કેવળ (એક) યોગ
હેતુ છે. એ સ્વ આમત્વના ૪૨ ભેદ તે અશુભ ભાવ રૂપ છે. જો
કે એમાં પુણ્યપદ ૩૦ શુભ ભાવ પણ છે પરંતુ તે પ્રચલ્ત યોગા-
દિકથી શુભાશ્રવ એટલે પુણ્યપદ છે. માટે કર્મબંધના હેતુઓ તે
શુભાશુભ ભાવરૂપ છે શુભ ભાવથી શુભ કર્મ બધાય ન અશુભ
ભાવથી અશુભ કર્મ બધાય અને સમિતિ શુભિ આદિક આત્મિક
શુદ્ધ ભાવથી કર્મનો કંવર ને કર્મની નિર્જરા થાય છે.

પદ્મ નરિં વપશંતા પેલાથી નેઝા દેવી થજી કંઈ કિંઈ
ને અમયા ગમિલને પામી શખા નથી ॥૧૬૪॥

મદંગવિદ્યાનાં પ્રતિષ્ઠિત સોનો પ્રભાને વચન કહે મે—

દરિયતિમિરરપ્રિતુલ્ય—સોયદિશ્યજિનાનગરકમલ ॥

રાજકયંદરિતારે કંઠે ચિન્નિસામળાતીર્થ ॥ ૧૬૫ ॥

સ્વપદાર્થ—નર્તક નિજમ વચન બતાવે તેમજ પદ્મ ને
કેળવે કિંઈતી નીચ સોયના સોમલદાવીને સ્વપદાર્થના પેલા
શખાં) પાપ રૂપ આપણના સમુદાયને લાડ ॥૧૬૫॥

તો ક્રૂર આ લવના સુખને જ આપનારી છે, પરંતુ શ્રી
વીર પ્રભુને કરેલો નમસ્કાર તો ભવોભવમાં સુખ આપી
પર્યંતે મોક્ષપદ આપનારો છે. માટે શ્રીવીર પ્રભુ કદપ-
વલ્લીથી અણુ અતિ ઉત્તમ પ્રભાવવાળા છે. ॥ ૧૬૬ ॥

હવે ગ્રંથકાર અંતિમ લાવના જણાવે છે—

નિમવો સદ્ગો જાઓ-જાયા મજ્જજ્જ પાવણા રસણા ॥

તિત્થત્થવળવિહાણા-સંજાઓ સત્તિયાળંદો ॥ ૧૬૭ ॥

રૂપબટાર્થ—એ પ્રમાણે શ્રીકદંબગિરિ તીર્થનું
સ્વરૂપ જણાવવા પૂર્વક આ તીર્થની સ્તુતિ કરવાથી આજે
મારો નિભવ એટલે મનુષ્ય લવ સદ્ગુણ થયો. અને આજે મારી
રસના—છલ પવિત્ર થઈ, અને તીર્થની સ્તવના કરવાથી
આજે મને સાત્વિક આનંદ થયો, એટલે આત્મગુણમાં
રમણતા કરવાથી જે આનંદ ઉત્પન્ન થાય તેવો નિર્દોષ
આત્મિક આનંદ ઉત્પન્ન થયો. ॥ ૧૬૭ ॥

નિર્મલ ત્રણ કરણથી શ્રીકદંબગિરિમાં યાત્રાદિક કરવાથી
બળ્ય છોડેને મળતુ ફળ જે ગાથામાં જણાવે છે—

માહપ્પજુયસ્સેવં-કયંવતિત્થસ્સ સત્તિયં પૂયં ॥

જત્તામહુસ્મવાઈ-કરંતિ જે કારવેંતિ મુયા ॥ ૧૬૮ ॥

અણુમોઝતિ નરા તે, રિદ્ધિપણુદ્ધિં પરત્થ કલ્લાણં ॥

પાવિંતિ વદ્ધલક્ષ્ણા-ગુરુવયણં નણ્ણહા હોજ્જા ॥ ૧૬૯ ॥

રૂપબટાર્થ—એ પ્રમાણે મોટા માહાત્મ્યવાળા શ્રીકદંબ-
ગિરિતીર્થની અને અહીં જિન મંદિરોમાં રહેલા બિંબોની જે

મન્ય જીવે પુત્ર કદે યાત્રા કદે કદે મન્ય
 વિશેષ કદે તેમજ ગીત જીતે મન્ય
 પુત્ર ગિરિવાસની ભક્તિ પુત્ર મન્ય
 મન્ય, તેમજ ક્રોધ મન્યની પુત્ર મન્ય
 મન્ય મન્ય ગીત જીતે મન્ય
 મન્ય મન્ય જીવે મન્ય મન્ય
 મન્ય મન્ય જીવે મન્ય મન્ય
 મન્ય મન્ય જીવે મન્ય મન્ય
 મન્ય મન્ય જીવે મન્ય મન્ય

મારો દેહ ત્યાં મોટે નરો, પરંતુ શ્રીકદંબ ગિરિરાજ મહા-
 નારાજ સન્નિતી પ્રેરણાથી મેં આ અથ બનાવ્યો છે.
 અને મહાનિર્ગંધ જાતી પુરો તો હરેકને એજ સંપદેશ
 આપે છે કે “શુભે યથાશક્તિ યતનીયં” એટલે શુભ કાર્યમાં
 હરેક સજ્જને યથાશક્તિ પ્રયત્ન કરવો. એ વચન પ્રમાણે
 મારો આ પ્રયત્ન પણ યથાશક્તિ સ્વપરોપકારમય શુભકાર્ય-
 ને ઉદ્દેશીનેજ થયો છે ॥ ૧૭૨ ॥

અંતકાર શુરૂ દેવાદિનો પ્રસાદ આહે છે—

સિરિનેમિવીરપદ્મણો-મંગલધમ્મા સયા પસીયંતુ ॥

પુજ્જા સન્નેઽવિ તહા-તિત્થા હિઠ્ઠાયગા દેવા ॥૧૭૩॥

સ્પષ્ટાથ—મારા શુરૂદેવ શ્રીવિજયનેમિસૂરીશ્વરજી

મહારાજ તથા વર્તમાન શાસનના નાયક ધર્મવીર હયાવીર
 સમતા ક્ષમાદિ ગુણરત્નનિધાન-પરમ પૂજ્ય શ્રીવીરપ્રભુ તથા
 સર્વ પૂજ્ય પુરો એટલે શ્રીસુધર્માસ્વામી ગણધરથી પ્રારંભીને
 આજ સુધીની પરપરામાં થયેલા શાસન પ્રમાણિક પુર્વાચાર્યો
 તથા તીર્થના અધિષ્ઠાયક દેવ દેવીઓ એ સર્વ મંગલ કરવાના
 સ્વભાવવાળા એટલે સકલ વિધોને હઠાવી ઋદ્ધિ વૃદ્ધિ કરનારા
 જે તેઓ મારી ઉપર હંમેશાં પ્રસન્ન થાઓ, કે જે સર્વની
 પસંદગી વડે ભક્તિથી રચેલો આ કદંબ ગિરિ બૃહત્કલ્પ
 વડે શાસનના પર્યન્ત સુધી વિજયવંત વર્તે, તેથીજ ભવિક
 જે ભક્તિવાળા જનો વાંચે વિચારે અને શ્રીકદંબગિરિરાજની
 આજ્ઞામાં નિરંતર ઉજમાલ રહે. ॥ ૧૭૩ ॥

સ્તાનમાં આજે અમદાવાદ એ જૈનપુરીના ઉપનામથી
અથવા બહુમાનવાળા નામથી પ્રસિદ્ધ છે, તેથી
એવી પ્રશસ્ત પ્રસિદ્ધિવાળા રાજનગરમાં-અમદાવાદ
માં શ્રી જૈનશાસન રૂપી ગગનમંડલને શોભાવવામાં અથવા
પ્રકાશિત કરવામાં સૂર્ય સરળા તપોગચ્છનાયક આચાર્ય
શ્રીમદ્ વિજયનેમિસૂરીશ્વરના ચરણકિંકર શિષ્યાણુ વિજય
પદ્મસૂરિએ આ શ્રીબૃહત્કદંબગિરિ કલ્પ નામનો ગ્રંથ બનાવ્યો
। ૧૭૫—૧૭૬ ॥

ગ્રંથદાર છેવટની ભાવના જણાવીને ગ્રંથને પુરો કરે છે:—

વિઠ્ઠલપરચયજોગા-જં લઢ્ઢં પુણ્ણમિત્થ તેણ સયા ॥

મન્વા લહંતુ સિદ્ધિ-કયંવમત્તી મિલત સયયં ॥૧૭૭॥

રૂપટાથી—આ શ્રીકદંબગિરિ બૃહત્કલ્પ ગ્રંથની રચના
કરવાથી અર્ધિં—આ ભવમાં મેં જે પુણ્ય ઉપાર્જન કર્યું
હોય તે 'પુણ્યાનુબંધો પુણ્યના ફલ રૂપે હું એજ આર્હુ' છું

૧ મુક્તિના આશયથી કરાતું મારું પણ ધર્માનુષ્ઠાન
પુણ્યાનુબંધી પુણ્ય પ્રાપ્ત કરાવી પર્યન્તે કર્મની સર્વથા
નિર્જરા કરાવનારૂં થાય છે, અને તેથી મોક્ષ પદની પ્રાપ્તિ અવશ્ય
થાય છે. અર્ધિં પુણ્ય જે પ્રકારના છે. પાપાનુબંધી પુણ્ય અને
પુણ્યાનુબંધી પુણ્ય. ત્યાં જે જે શુભ અનુષ્ઠાનો આ લોક અને
પરલોકના સુખની ઇચ્છાએ કરવામાં આવે તે શુભ અનુષ્ઠાનોથી
પાપાનુબંધી પુણ્ય બંધાય છે કે જે પુણ્યથી આ લોક પરલોકના
સુખ તો અવશ્ય મળે પરન્તુ જે સુખ એવા હોય છે કે જે સુખો
મોક્ષવર્તા ધાર્મિક ભાવના વધતી નથી, પરન્તુ તે સુખોમાં રાચવા
માચવાપણું થાય છે અને તેથી તેવા પ્રકારના છોડે અનેક પાપ-

[illegible]

וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת-קוֹלְךָ וְיִשְׁכַּח אֶת-כָּל-עֲוֹנוֹתֶיךָ וְיִשְׁכַּח אֶת-כָּל-פְּשָׁעֶיךָ וְיִשְׁכַּח אֶת-כָּל-מִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ וְיִשְׁכַּח אֶת-כָּל-עֲוֹנוֹתֶיךָ וְיִשְׁכַּח אֶת-כָּל-פְּשָׁעֶיךָ וְיִשְׁכַּח אֶת-כָּל-מִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ

